
TAYLOR INSTITUTION
DOMI NUS ILLU
MINA TIO MEA

3026899161

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΦΕΞΗ

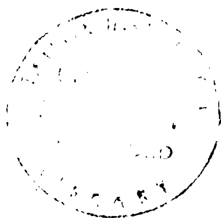
ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Καὶ ἄλλα διάφορα διηγήματα

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ
1916

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Γ. Η. ΚΑΛΕΡΓΗ & ΣΑΣ

ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Α

Μίαν ἡμέραν, εἰς τὴν προκυμαίαν τῶν Χανίων μ' ἐπλησίασεν ἕνας κύριος, φίλος οἰκογενειακός, καὶ μὲ ἠρώτησεν, ὡς συνεχίζων προηγουμένην ὁμιλίαν, τὴν ὁποίαν δὲν εἴχαμεν κάμει:

— Λοιπόν, Γιώργη, τί ἀπεφάσισες ;

— Γιὰ τὰ ὀρτίκια ;

— Ποιὰ ὀρτίκια ;

—Ἀ !... ἐνόμιζα ὅτι ξέρετε τὸ σχέδιον ποῦ ἔχομε μερικοὶ νὰ πᾶμε στὴν Παλιόχωρα νὰ κυνηγήσωμε ὀρτύκια.

— Οὖφ ! καϋμένε, λύσσα σ' ἔχει πιάσει μαὗτὸ τὸ κυνῆγι ! Καὶ νἄκανες τίποτε τοὐλάχιστον, ἀλλὰ ξοδεύεις ἄδικα σκάγια καὶ μπαρούτη !

— Αὐτό 'νε δική μου δουλειά, ἀπήντησα μὲ δυσαρέσκειαν ἀνθρώπου ὑποτιμωμένου καὶ ἤμουν ἕτοιμος ν' ἀπομακρυνθῶ.

—Ἂς εἶνε τέλος πάντων, δὲν πρόκειται περὶ τούτου, εἶπεν ὁ σοβαρὸς κύριος, ὀλίγον προσέχων εἰς τὸν θυμόν μου. Θὰ πᾷς στὰς Ἀθήνας ;

— Μὰ φαίνεται, θὰ πάω.

— Καὶ σὲ ποιὰ ἐπιστήμη θὰ ἐγγραφῇς ;

— Ξέρω κ' ἐγώ ; Δὲν ἀπεφάσισα ἀκόμη.

Ὁ ἄνθρωπος μὲ παρετήρησεν ἔκπληκτος.

— Δὲν ἀπεφάσισες ἀκόμη ; Ἐσύ, παιδί μου, εἶσαι ἄλλου εἴδους ἄνθρωπος. Δὲν ἔχεις καμμίαν ὡρισμένην κλίσιν ; . . . Ἐγὼ λοιπόν, νὰ σοῦ 'πῶ, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο ἐνόησα ὅτι εἶχα

κλίσιν εἰς τὰ νομικὰ καὶ ἔκτοτε δὲν ἄλλαξα γνώμην. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει μίαν κλίσιν καὶ ὀφείλει ν' ἀκολουθῇ τὴν φυσικήν του κλίσιν, ἄλλως θ' ἀποτύχῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸν βίον του.

— Λοιπὸν νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια ; Ἔχω κ' ἐγὼ μίαν κλίσιν.

— Τί κλίσιν ;

— Εἰς τὸ κυνῆγι. Ἔχει κυνηγετικὴ σχολὴ τὸ Πανεπιστήμιον ;

«Οὔφ ! κουταμάρες !» ἤθελε νὰ εἴπῃ ὁ οἰκογενειακὸς φίλος, ἀλλὰ περιωρίσθη νὰ τὸ ἐκφράσῃ μὲ μορφασμὸν ἀνίας, ξυνίσας ἁπλῶς τὰ μοῦτρά του.

— Βρὲ ἀδελφέ, εἶπε, γιὰ νὰ τελειώνωμε, μία πρότασι ἔχω νὰ σοῦ κάμω. Ξέρεις ὅτι εἶμαι ἕνας ἐκ τῶν ἐφόρων τῶν σχολείων. Λοιπὸν θὰ ἱδρύσωμεν ἕνα ἑλληνικὸ σχολεῖο ἔξω στὴν ἐπαρχία· ἔρχεσαι νὰ σὲ διορίσωμε δάσκαλο ;

Ἐγέλασα, διότι μοῦ ἐπρότεινεν ἐκεῖνο τὸ ἐπάγγελμα ἀκριβῶς πρὸς τὸ ὁποῖον δὲν εἶχα αἰσθανθῆ ποτε κλίσιν. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι, ὡς μαθητής, ἐθαύμαζα ἐνίοτε τὴν ἐξουσίαν ἐκείνων οἵτινες ἠδύναντο ἀνεξελέγκτως νὰ ξυλοκοποῦν καὶ νὰ προβιβάζουν, νὰ δίδουν μηδενικὰ καὶ νὰ τραβοῦν αὐτιά, ἀλλὰ δὲν ἐπόθησα ποτὲ νὰ γίνω τόσον μισητὸς τύραννος.

— Δάσκαλος ! δάσκαλος ! τοὺς παραχόρτασα τοὺς δασκάλους.

— Ναί, ἀλλὰ τὸ κυνῆγι δὲν τὸ παραχόρτασες, μοῦ φαίνεται, κ' ἐκεῖ ποῦ θὰ σὲ διορίσωμεν ἔχει κυνῆγι, ποῦ δὲν τὸ εἶδες ποτὲ ἐδῶ στὸν κάμπο, ποῦ πᾷς καὶ ἡλιοψήνεσαι ἄδικα.

— Ἔχει πέρδικες ; ἠρώτησα μὲ ζωηρότατον ἐνδιαφέρον.

— Πέρδικες, λαγούς, τσίχλες, ὅ,τι θέλεις. Κ' ἐγὼ εἶχα ἄλλοτε μανία μὲ τὸ κυνῆγι καὶ ξέρω. Ὁ Κάστελλος ἐκεῖ κοντὰ εἶνε γεμάτος πέρδικες.

— Τότε δέχομαι, εἶπα χωρὶς ἄλλον δισταγμόν. Μὲ θέλετε τίποτε ἄλλο ; γιατὶ μὲ περιμένει κάποιος φίλος νὰ συνεννοηθοῦμε γιὰ τὸ κυνῆγι. Θὰ πᾶμε στ' Ἀκρωτῆρι αὔριο πρωί.

Ὁ ἔφορος μὲ προσέβλεψε, κινῶν τὴν κεφαλὴν μὲ οἰκτιρμόν.

— Καλὰ μοῦ τὤλεγε ὁ πατέρας σου, ὅτι δὲν σάφηκε νοῦ τὸ κυνῆγι ! Μὰ εὐλογημένε, δὲν ἔχεις τὴν περιέργεια νὰ μάθῃς σὲ

ποιὸ χωριὸ θὰ ἱδρυθῇ τὸ σχολεῖο καὶ πρὸ πάντων τί μισθὸ θὰ σοῦ δίδωμε ;

—Ἃ ! ναί, ἀλήθεια, ἔχετε δίκιο. Εἶμαι ἀφῃρημένος. Λοιπὸν ἔχει... (ἡ γλῶσσά μου ἐπῆγε νὰ ἐρωτήσω πάλιν ἂν ἔχῃ μπεκάτσες τὸ μέρος, ἀλλ' ἐγκαίρως τῆς ἔδωκα ἄλλην διεύθυνσιν)... ὥμορφα κορίτσια τὸ χωριό ;

—Ἂν θέλῃς νὰ παντρευτῇς, ἔχει· ἀλλ' ἂν θέλῃς ἁπλῶς νὰ περάσῃς τὸν καιρό σου, θὰ κακοπεράσῃς. Καὶ καλὰ ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ θύμησες αὐτὸ τὸ ζήτημα, γιὰ νὰ σὲ καταστήσω προσεκτικόν. Τοὺς ξέρεις ἄλλως τε τοὺς χωρικούς μας πόσον αὐστηροὶ εἶνε σαὐτὸ τὸ κεφάλαιον. Λοιπὸν ἂν ἔχῃς σκοπὸν νὰ πεζογελᾷς καὶ νὰ πειράζῃς κορίτσια, καλλίτερα νὰ μὴν πᾷς, γιατὶ θὰ γυρίσῃς ἄσχημα, ἂν γυρίσῃς.

Δὲν μοῦ ἤρεσε πολὺ αὐτὸς ὁ ὅρος τοῦ συμβολαίου, ἀλλ' ἔκρινα πρέπον νὰ μὴ φανερώσω τὰς σκέψεις μου, καὶ εἶπα :

— Καλά, αὐτὰ τὰ ξέρουμε. Ἀλλὰ τὸ χωριὸ ποῦ θὰ ἑδρεύῃ ὁ κύριος σχολάρχης ποιὸ εἶνε ;

Μοῦ ἔδωκε πληροφορίας περὶ τοῦ χωρίου, περὶ τοῦ μισθοῦ, περὶ τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ ἄλλου προσωπικοῦ. Ἐλλείψει μαθητῶν τὸ νέον σχολεῖον θὰ εἶχε μόνον δύο τάξεις, πρώτην καὶ δευτέραν. Εἰς τὴν δευτέραν θὰ ἐδίδασκα ἐγώ, εἰς δὲ τὴν πρώτην ἕνας πρῴην δημοδιδάσκαλος. Ὁπωσδήποτε θὰ ἤμουν σχολάρχης, κάτι παραπάνω ἀπὸ ἁπλοῦς δάσκαλος.

Ὅταν ἐχωριζόμεθα εἶπα πρὸς τὸν ἔφορον :

— Καὶ τὸ Πανεπιστήμιον ;

— Δὲν βαριέσαι ! Δίδεις σὲ κανένα ἄλλο φοιτητὴν καὶ σὲ ἐγγράφει. Ἔτσι τὸ κάνουν ὅλοι. Καὶ δὲν χάνεις τὸ ἔτος, κερδίζεις δὲ καὶ καμμιὰ τριανταριὰ λίρες διὰ νὰ πᾷς τὸ ἑπόμενον ἔτος νὰ καλοπεράσῃς. Λοιπὸν σύμφωνοι ;

— Σύμφωνοι.

— Μεθαύριον θὰ λάβῃς τὸν διορισμόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὅμως (προσέθηκε γελῶν) ὀρθότερον θὰ ἦτο νὰ γραφῇ ὅτι σὲ διορίζομεν κυνηγόν. Ἐν τούτοις, χαῖρε, κύριε σχολάρχα !

B

Μόνον τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀνέλαβα τὰ καθήκοντά μου, ἐνόησα ὅτι τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον τόσον ἐλαφρῶς ἀνεδέχθην εἶχε καὶ τὰς δυσχερείας του. Καὶ ἡ πρώτη ἐκ τῶν δυσχερειῶν τούτων ἦτο ὅτι ἐγὼ ὁ διδάσκαλος εἶχον ἀνάγκην διδασκαλίας, διότι εἶχα σχεδὸν ἐντελῶς λησμονήσει τὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ διδάξω καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἄλλως δὲν διέπρεψα ποτέ, ὡς μαθητής.

Ἔπειτα οἱ «προεστοὶ» τοῦ χωρίου καὶ τῆς ἐπαρχίας, οἵτινες ἦλθαν διὰ νὰ μὲ γνωρίσουν, δὲν ἔμειναν εὐχαριστημένοι. Τὴν δυσπιστίαν, ποῦ ἐκίνησεν ἡ νεαρωτάτη ἡλικία μου, ἐνίσχυσεν ἡ ἐλαφρότης ἣν ἔδειξα ζητήσας περισσοτέρας πληροφορίας περὶ κυνηγίου ἢ περὶ τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ σχολείου. Ἤρχισαν δὲ μερικοὶ ἐξ αὐτῶν νὰ κρυφομιλοῦν καὶ δὲν ἦτο δύσκολον νὰ μαντεύσω ὅτι ἔλεγαν πρὸς ἀλλήλους :

— Εἶντα διαόλου δάσκαλος εἶνε τουτοσές ;

Διὰ τὴν δυσμενῆ δὲ ταύτην ἐντύπωσιν μοῦ ἐφάνη ὅτι διέκρινα λάμψιν χαιρεκακίας εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ συναδέλφου μου, ὅστις, ὡς διὰ νὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν θέσιν μου, ἀνέπτυσσε πρὸς τοὺς προεστούς, μὲ πομπώδη φρασεολογίαν, τὰς ἰδέας του περὶ διδασκαλίας, ὡμίλησε πρὸς τὸν δήμαρχον διὰ τὰ πολιτικὰ τῆς ἡμέρας καὶ πρὸς τὸν ἱερέα ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ μ' ἐρωτήσῃ :

— Ψάλλεις, κύριε διδάσκαλε ;

— Ὄχι.

Τὸ ὄχι ἐκεῖνο συνεπλήρωσε τὴν ἐλεεινὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν εἶχα κάμει. Ὁ παπᾶς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τί εἴδους παιδεία ἦτο αὐτὴ ἡ νεωτέρα, νὰ μὴ διδάσκουν τοὺς νέους ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν.

Ἀλλ' ὁ συνάδελφος ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισίν μου διὰ νὰ ἐπιδείξῃ συγχρόνως τὰ προσόντα του:

— Δὲν ἔχουν ὅλοι τὸ χάρισμα τῆς φωνῆς. Ἔπειτα ἐγὼ θ' ἀναπληρῶ τὸν κύριον σχολάρχην εἰς αὐτὸ τὸ καθῆκον. Δόξα τῷ Θεῷ ἐγὼ καὶ μουσικὴν ξέρω καὶ φωνὴν ἔχω.

Ὁ συνάδελφός μου ἦτο ἰσχνὸς καὶ μελαψός, ὡς ξυλοκέρατον· ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην μοῦ ἐφάνη τόσον μαῦρος, τόσον ἀπαισίως μαῦρος, ὥστε μοῦ ἤρχετο ὄρεξις νὰ τὸν ἐρωτήσω πῶς ἔμαθε βυζαντινὴν μουσικὴν εἰς τὸ Σουδάν. Καὶ ὅμως εἰς τὰ χείλη εἶχε μειδίαμα τόσον ὑποχρεωτικὸν καὶ τόσην ταπείνωσιν ἐξέφραζεν ὅλον του τὸ ταλαιπωρημένον ὑποκείμενον καὶ ἡ κάμψις τῶν ὤμων του ἡ δουλικὴ καὶ ὁ πενιχρός του ἱματισμός, εἰς τὸν ὁποῖον συνηντῶντο δύο πολιτισμοί, ὁ εὐρωπαϊκὸς καὶ ὁ κρητικός, μετὰ διαφόρων ἐποχῶν, τόσην δυστυχίαν ἐμαρτύρει τὸ προώρως ρυτιδωθὲν μέτωπόν του (διότι δὲν θὰ ἦτο ἀκόμη τριακοντούτης), ὥστε δυσκόλως διεκρίνετο ἡ μικροπονηρία ἥτις ἐσπινθήριζεν εἰς τοὺς μικροὺς ὀφθαλμούς του.

Ὅταν ἐμείναμεν μόνοι, μοῦ ἐξέφρασε τὴν χαράν του, διότι θὰ μὲ εἶχε συνάδελφον καὶ ... «προϊστάμενον» καὶ μὲ διεβεβαίωσε ὅτι δὲν ᾐσθάνετο ἐναντίον μου τὴν παραμικρὰν μνησικακίαν.

— Γιατί μνησικακίαν; τὸν ἠρώτησα ἀνατιναχθείς.

— Διότι .... πῶς νὰ σᾶς πῶ ; γιὰ τὴ θέσι ποῦ πήρατε ἔχω ἐργασθῇ χρόνια κἤλπιζα κ' ἐγώ... Ὅλοι σχεδὸν οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου μας ἔχουν περάσει ἀπὸ τὰ χέρια μου· θὰ δῆτε δὲ ὅτι τοὺς ἔχω κάμει ξεφτέρια· μερικοὶ μάλιστα θὰ ἦσαν καλοὶ καὶ διὰ τὸ γυμνάσιον. Ὅταν πρωτοῆλθα εἰς αὐτὰ τὰ χωριά, σχολεῖα δὲν ὑπῆρχαν καὶ μόνον ὀλίγα παιδιὰ ἐδιδάσκοντο κολυβογράμματα. Τέλος πάντων εἶχα δικαιώματα, ἀλλ' ἔπρεπε νἆμαι Κρητικὸς διὰ νὰ μοῦ τἀναγνωρίσουν, κ' ἐγὼ Κρητικὸς δὲν εἶμαι, οὔτε μέσα ἔχω.

— Ἂν ἐγνώριζα ὅτι θὰ κατεπάτουν ξένα δικαιώματα, ἀπήντησα θυμωμένος ὀλίγον, σᾶς βεβαιῶ ὅτι δὲν θὰ ἐδεχόμην τὸν διορισμόν. Ἀλλ' ἕως χθές, οὔτε τὰ δικαιώματά σας ἐγνώριζα, οὔτε σᾶς τὸν ἴδιον.

— Μὰ δὲν εἶπα ὅτι φταῖτε σεῖς... ἐψέλλισεν ὁ διδάσκαλος. Τί φταῖτε σεῖς;

Ἀλλ' ἐγώ, διὰ νὰ τὸν ταπεινώσω μὲ προσόντα τὰ ὁποῖα ἐγνώριζα ὅτι δὲν εἶχεν, ὡς μὲ εἶχε ταπεινώσει πρὸ ὀλίγου μὲ τὴν μουσικήν, τοῦ εἶπα:

— Ἐγὼ οὔτε δάσκαλος εἶμαι, οὔτε παρεκάλεσα κανένα νὰ μὲ διορίσῃ. Ἐξ ἐναντίας μὲ παρεκάλεσαν νὰ δεχθῶ. Εἶμαι τελειόφοιτος τοῦ γυμνασίου, εἶμαι φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ζημιώνομαι μάλιστα, διότι χάνω τὰ μαθήματά μου.

Εἴχαμεν φθάσει εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ χωριοῦ καὶ ἐφρόντισα ν' ἀκούσουν τὰς τελευταίας φράσεις οἱ ἐκεῖ καθήμενοι χωρικοί, οἵτινες μὲ ὑπεδέχθησαν μὲ ἐξαιρετικὰς περιποιήσεις, φιλοτιμηθέντες νὰ μὲ κεράσουν ὅλοι.

Οἱ λόγοι μου κατέπληξαν καὶ ἀπεστόμωσαν τὸν πρῴην δημοδιδάσκαλον. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἠθέλησα νὰ καταχρασθῶ τὴν ὑπεροχήν μου· καὶ σκέψεις, τὰς ὁποίας θὰ ἐννοήσετε μετ' ὀλίγον, μὲ κατέστησαν συμβιβαστικόν. Συνεχίζων δὲ τὴν ὁμιλίαν μας, τοῦ εἶπα, ὅταν ἐμείναμεν ἐκ νέου μόνοι:

— Καλὰ ποῦ ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἐξηγηθῶμεν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς γνωριμίας μας, διότι ἐγὼ τοὐλάχιστον ἐπιθυμῶ νὰ περάσωμεν μὲ ὁμόνοιαν τὸν ὀλίγον καιρὸν ποῦ ἔχομεν νὰ περάσωμεν μαζῆ.

— Κ' ἐγὼ τὸ ἴδιο.

— Τί ἔχομε νὰ μοιράσωμε; Ἐγὼ φέτος εἶμαι δάσκαλος καὶ τοῦ χρόνου δὲν θὰ εἶμαι. Θὰ πάω γιὰ τὰ μαθήματά μου, γιὰ τὴν ἐπιστήμη μου, καὶ θὰ σᾶς ἀφήσω τὴ θέσι μου νὰ τὴ χαίρεστε. Φιλοδοξίαν δασκαλικὴν δὲν ἔχω καμμίαν. Καὶ ἦλθα μὲ τὴν εἰλικρινῆ διάθεσιν νὰ εἶμαι σχολάρχης μόνον γιὰ τὸν τύπον. Ἂν θέλετε, σᾶς ἀφίνω καὶ τὸν τίτλον αὐτόν. Τί μοῦ χρησιμεύει, ἀφοῦ θὰ εἶνε τόσον ἐφήμερος; Θὰ μὲ ὑπεχρεώνατε μάλιστα ἂν εἴχατε τὴν καλωσύνην νἀναλάβετε καὶ τῶν δύο τάξεων τὰ μαθήματα. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ σᾶς εἶνε δύσκολον, σᾶς ἀφίνω νὰ διδάσκετε τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὴν ἀριθμητικὴν εἰς τὴν τάξιν μου, ἀναλαμβάνω δὲ νὰ διδάσκω ἐγὼ γεωγραφίαν καὶ ἱερὰν ἱστορίαν εἰς τὴν τάξιν σας.

Κάτι θυμοῦμαι ἄκρες μέσες ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἱεροβοάμ. Καὶ ἔτσι ἀποκαθίσταται πλήρης ἰσότης μεταξύ μας. Ἄλλως τε νὰ σᾶς πῶ ὅλην τὴν ἀλήθεια; Ἐγὼ ἦλθα ἐδῶ διὰ νὰ κυνηγῶ καὶ ἡ δασκαλικὴ εἶνε μᾶλλον πρόφασις. Ἔχω μανία μὲ τὸ κυνῆγι καὶ διὰ τοῦτο, ὡς εἴδατε, ἀντὶ βιβλίων, ἔφερα μαζῆ μου τουφέκια καὶ σκυλιά.

Μόνον περὶ ἐξισώσεως τῶν μισθῶν δὲν ὡμίλησα, ἀλλ' οὐχ ἧττον αἱ ὑποχωρήσεις μου ἐφάνησαν τόσον σπουδαῖαι εἰς τὸν συνάδελφον, ὥστε μὲ εἰλικρινῆ συγκίνησιν μοῦ εἶπεν:

— Εὐχαριστῶ πολύ. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ περάσωμεν σὰν ἀδελφοί.

— Ὥστε ἀναλαμβάνετε τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὴν ἀριθμητικήν; ἔσπευσα νὰ τὸν ἐρωτήσω, διὰ νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀγορεύσεώς μου καὶ πρὶν νὰ λάβῃ καιρὸν νὰ μετανοήσῃ.

— Ἀφοῦ τὸ θέλετε, τὰ ἀναλαμβάνω· ἀλλ' ὡς εἰλικρινὴς ἄνθρωπος, χρεωστῶ νὰ σᾶς πῶ ὅτι δὲν σᾶς συμφέρει αὐτό· τί θὰ ποῦν οἱ μαθηταὶ ὅταν θὰ βλέπουν ὅτι ἐγὼ ὁ κατώτερος διδάσκω τὰ δυσκολώτερα καὶ τὰ κυριώτερα μαθήματα; Ἀμ' οἱ γονεῖς των, ἀμ' ἡ Ἐφορία;

Ἐσκέφθηκα ὀλίγον καὶ εἶδα ὅτι ἀληθῶς μὲ συνεβούλευε τὸ συμφέρον μου. Ἀλλὰ πῶς νὰ διδάξω, πρὸς Θεοῦ, πράγματα ποῦ δὲν ἐγνώριζα;

— Ἂς σκεφθοῦν ὅ,τι θέλουν, ὀλίγον μὲ μέλει. Ὅταν ζητήσω νὰ μὲ διορίσουν καὶ πάλιν, ἂς μὴ μὲ διορίσουν. Ἄλλως τε ποῦ τὸ βρῆκαν γραμμένο ὅτι τὰ σπουδαιότερα μαθήματα εἶνε τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ μαθηματικά; Γιὰ μένα σπουδαιοτέρα εἶνε ἡ ἱερὰ ἱστορία, ὡς θρησκευτικὸν μάθημα. Λοιπὸν σύμφωνοι;

Ὄχι, πρὸς τὸ συμφέρον μόυ, δὲν ἀνελάμβανε τὰ ἑλληνικά· Καὶ παρέταξε πειστικώτατα ἐπιχειρήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον ἦτο ὅτι θὰ ἐξέπεφτα εἰς τὴν ὑπόληψιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν μαθητῶν. Ἀλλὰ συγκατένευσε τοὐλάχιστον νὰ διδάξῃ τὰ μαθηματικὰ καὶ τοῦτο θὰ ἦτο μεγάλη ἀνακούφισις δι' ἐμέ. Ἀπὸ τοὺς παιδικούς μου χρόνους διετήρουν μίαν φοβερὰν ἀνά-

μνησιν τῶν κλασματικῶν ἀριθμῶν, τῶν μεθόδων τῶν τριῶν καὶ τῆς ὑφαιρέσεως· τὸ δέος δὲ τοῦτο μοῦ κατέστησεν ἀπρόσιτα καὶ τὰ μαθηματικὰ τοῦ γυμνασίου, θεωρητικὴν ἀριθμητικὴν καὶ ἄλγεβραν. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ἐνόησα καὶ ἂν ἔμαθα· τίποτε περισσότερον τῶν τεσσάρων ἁπλῶν πράξεων τῆς ἀριθμητικῆς· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι βραδύτερον διετήρει ἡ μνήμη μου μόνον τὸ δέος τῶν πολυπλόκων ἐκείνων πραγμάτων καὶ τὸ δέος τοῦτο ἐμεγαλοποιήθη διὰ τοῦ χρόνου, ὥστε νὰ μὴ τολμῶ καὶ νὰ τ'ἀτενίσω πλέον.

Μετενόουν πικρῶς, βλέπων ὅτι διὰ νὰ διδάξω ἔπρεπε νὰ μελετῶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς μαθητάς μου τοὺς μᾶλλον ἀκαταρτίστους. Ἔπρεπε νὰ ἐπαναλάβω καὶ ἀποστηθίσω ὅλην τὴν γραμματικὴν καὶ ν'ἀπομνημονεύσω τὰ φρικτὰ καὶ ἀτελείωτα ὀνόματα τῶν γερμανικῶν δουκάτων, ὄρη, ποταμούς, χρονολογίας. Καὶ πότε; Καθ' ὃν χρόνον, περατώσας κουτσὰ στραβὰ τὸ γυμνάσιον, ἀνέπνευσα νομίζων ὅτι ἐσώθηκα διὰ παντὸς ἀπὸ τὰ βάσανα τῶν κανόνων καὶ τῶν προβλημάτων! Ἀλλὰ τί νὰ κάμω; Ἤρχισα νὰ μελετῶ, κύπτων ἐπὶ ὥρας κατὰ τὴν νύκτα ἐπὶ τῶν βιβλίων, φυλλομετρῶν τὸ λεξικὸν καὶ τὸν κατάλογον τῶν ἀνωμάλων, κλίνων ὀνόματα καὶ ρήματα καὶ προσπαθῶν νὰ εὕρω τοὺς σχετικοὺς κανόνας.

Προσεπάθουν νὰ παρηγορηθῶ μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι ἐπὶ τέλους δὲν εἶχα πῶς ἄλλως νὰ περάσω τὰς ἑσπέρας μου. Οἱ χωρικοὶ ἐκοιμῶντο σχεδὸν ἅμα ἐνύκτωνε καὶ μόνον κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ τὴν ἑσπέραν ἐπὶ μικρὸν ἦσαν ἀνοικτὰ τὰ δύο τοῦ χωρίου καφενεῖα. Ἡ κατοικία μας ἄλλως, μετὰ τοῦ σχολείου, ἦτο ἔξω τοῦ χωριοῦ, μεμονωμένη ἐπὶ ἑνὸς λόφου μεταξὺ δένδρων. Ἀλλ' ἡ σκέψις αὕτη. ἀντὶ νὰ μὲ παρηγορῇ, καθίστα ἐπαχθεστέραν τὴν δυστυχίαν μου. Ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποφέρω αὐτὸν τὸν βίον ἐπὶ τόσους μῆνας χωρὶς νὰ παραφρονήσω; Εὑρισκόμην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μαγειρεύω μόνος μου ἢ νὰ τρέφωμαι, ὡς ἀσκητὴς μὲ ξηρὸν ἄρτον, διότι οὐδεμία χωρικὴ ἐτόλμα καὶ μόνον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κατοικίαν ἀνδρῶν ἀγάμων καὶ μάλιστα ξένων. Ἀπετάθην πρὸς μίαν γραῖαν ὑπερεξηκοντούτιδα, ἥτις ταξειδεύσασα ἄλλοτε ποτὲ μέχρι Κυθήρων, ἤθελε νὰ περνᾷ ὡς πολιτισμένη καὶ ἀνωτέρα προλήψεων· ἀλλὰ

καὶ αὐτὴ ἐσταυροκοπήθη διὰ τὴν παράτολμον πρότασιν καὶ σχεδὸν ἐκοκκίνισε. Ἔλα Χριστὲ καὶ Παναγία μου! χήρα γυναῖκα νὰ μπαίνῃ σὲ σπίτι μπεκιάριδων... νὰ τῆς βγάλουν τίποτε! Θεὸς φυλάξοι!... ὁ κόσμος εἶνε κακός, παιδί μου. Ὁ συνάδελφος, ὅστις ἐγνώριζε κάλλιον ἐμοῦ τὰ πράγματα, διότι εἶχε ζήσει τὸν βίον ἐκεῖνον ἐπὶ ἔτη, μὲ ἀπέτρεπεν ἀπὸ μάταια διαβήματα, ἅτινα ἄλλως ἠδύναντο νὰ παρεξηγηθοῦν· ἀλλ᾽ ἐγὼ δὲν ἐπίστευα ὅτι ἡ αὐστηρότης ἔφθανε μέχρι τοιαύτης ἀγριότητος, ὥστε καὶ αἱ γραῖαι, ποῦ εἶχαν ταξειδεύσει μέχρι Κυθήρων, νὰ φοβοῦνται μήπως δυσφημισθοῦν.

— Δὲν πειράζει, μαγειρεύομε μόνοι μας, μοῦ εἶπε μὲ ἐγκαρτέρησιν ὁ συνάδελφος.

—Ἀλλ᾽ ἐγὼ ποῦ δὲν ξέρω οὔτε αὐγὰ νὰ ψήσω;...

—Τότε ἀναλαμβάνω ἐγὼ μετὰ τῆς ἀριθμητικῆς καὶ τὴν μαγειρικήν, εἶπεν ὁ ὑποχρεωτικώτατος συνάδελφος. Θὰ βοηθοῦν καὶ οἱ μαθηταί...

—Ἄ! βέβαια, καλὴ ἰδέα αὐτή, εἶπα ἀνακουφισθεὶς ἀπὸ νέαν μέριμναν. Ἔτσι θὰ μάθουν καὶ κάτι τι πρακτικὸν οἱ μαθηταί. Σήμερον ἡ ἐκπαίδευσις τείνει νὰ γίνῃ πρακτική.

Ἀλλὰ θὰ ἐμάνθαναν ἆρά γε τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὴν μαγειρικὴν τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα παιδιά; Αἱ περὶ τούτου ἀμφιβολίαι μου ηὔξαναν καθ᾽ ἑκάστην. Καὶ διὰ τοῦτο πρὸ πάντων ἀπεφάσισα νὰ εἶμαι ὁ ἐπιεικέστερος τῶν διδασκάλων. Εἶχα ἀναγνώσει τὸ παιδαγωγικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσει ὁ Τολστόη εἰς τὴν «Γιασνάγιαν Πολιάναν» καὶ τὸ ὁποῖον ἀφίνει τοὺς μαθητὰς ἐλευθέρους νὰ μελετοῦν καὶ νὰ παίζουν ὁπόταν θέλουν καὶ ὅπως θέλουν· καὶ τώρα ἐσκεπτόμην ὅτι ἤμουν παρὰ Θεοῦ προωρισμένος νὰ εἰσαγάγω καὶ ἐφαρμόσω τὸ σύστημα τοῦτο εἰς τὴν Κρήτην.

Τὰ μαθήματα ἤρχισαν μὲ μίαν προσλαλιὰν πρὸς τοὺς μαθητάς, εἰς τὴν ὁποίαν εἶπα τὰ ἑξῆς περίπου:

«Δὲν εἶμαι ἀπὸ τοὺς δασκάλους τοὺς ὁποίους ἐγνωρίσατε μέχρι τοῦδε. Θέλω νὰ γείνω φίλος σας καὶ ὄχι τύραννος, νὰ σᾶς φανῶ ὠφέλιμος καὶ ὄχι νὰ σᾶς κάμω δειλοὺς καὶ ταπεινούς· νὰ μὲ σέβεσθε καὶ νὰ μὲ ἀγαπᾶτε καὶ ὄχι νὰ μὲ τρέμετε. Μερικοὶ ἀπὸ σᾶς ἄλλως τε κοντεύει νὰ ἔχετε τὴν ἡλικίαν μου. Ἕως χθὲς ἤμουν καὶ ἐγὼ μαθητὴς καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μὲ μισήσετε, ὅπως ἐμίσησα ἐγὼ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς δασκάλους μου. Δὲν θ' ἀπαιτῶ νὰ μαθαίνετε μεγάλα πράγματα, τὰ ὁποῖα νὰ μὴ σᾶς ἀφίνουν καιρὸν νὰ παίζετε, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ἡλικία σας. Ἀλλὰ τὰ ὀλίγα αὐτὰ ἐννοῶ νὰ τὰ μαθαίνετε καλά. Φρονῶ ὅτι μὲ τὸ γλυκὺ θὰ κάμωμεν καλλίτερα τὴν ἐργασίαν μας, ἐνῷ οἱ ἄλλοι δασκάλοι νομίζουν ἀπαραίτητον τὸ ξύλον καὶ τὰς ὕβρεις. Σᾶς παρακαλῶ, μὴ μὲ ἀναγκάσετε νὰ πιστεύσω ὅτι ἔχω ἄδικον καὶ ὅτι ἔχουν δίκαιον οἱ ἄλλοι δασκάλοι».

Οἱ μαθηταί μου ἤκουσαν τοὺς λόγους μου μὲ ἔκπληξιν, ἥτις ἐπὶ τέλους μετεβλήθη εἰς ἀκτινοβόλημα χαρᾶς.

— Λοιπὸν εἶσθε σύμφωνοι; τοὺς ἠρώτησα.

— Σύμφωνοι, ἀπήντησαν.

Καὶ ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσίν των, ὅπως ἐτήρησα καὶ ἐγὼ τὴν ἰδικήν μου.

Εἶπα ὅτι ἠναγκαζόμην νὰ προμελετῶ διὰ νὰ παραδώσω. Ὀφείλω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι, ὄχι τόσον χάριν τῶν μαθητῶν, ὅσον διὰ νὰ κοπιάζω ὀλιγώτερον, τὸ κείμενον τὸ ὁποῖον ἔδιδα

πρὸς ἐξήγησιν καὶ τεχνολογίαν δὲν ἦτο ποτὲ περισσότερον τῆς μιᾶς περιόδου, δύο ἢ τρεῖς γραμμαὶ ἀπὸ τὴν Ἀνάβασιν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν κατώρθωνα πάντοτε νὰ ἐνθυμοῦμαι τοὺς σχετικοὺς γραμματικοὺς κανόνας, ἡ τεχνολογία μου ἦτο ἁπλουστάτη.

Ἀλλὰ τότε παρετήρησα ὅτι οἱ μαθηταί μου ἐγνώριζαν περισσότερα ἀπὸ ἐμέ. Διὸ ἠναγκάσθην νὰ ἐντείνω τὰς μελέτας μου καὶ μάλιστα νὰ σημειώνω τοὺς κανόνας τοὺς ἐφαρμοζομένους εἰς ἑκάστην λέξιν τοῦ κειμένου. Διδάσκων δὲ εἶχα τὸν τυφλοσούρτην τῶν σημειώσεων εἰς τὸ ἡμιάνοικτον συρτάρι μου καὶ μὲ τρόπον παρηκολούθουν. «Λοιπὸν διατί ἐξαιρεῖται ; Λέγε Γιώργη . . . Ὁ ἄλλος ; , . . ὁ ἄλλος ; . . . »

Καὶ ἐνῷ διὰ τοῦ ἑνὸς βλέμματος ἠρώτων, διὰ τοῦ ἄλλου ἀνεζήτουν εἰς τὸ συρτάρι μου τὸν κανόνα, καὶ ᾐσθανόμην ἀληθῆ εὐτυχίαν θριάμβου ὅταν ἐπὶ τέλους κατώρθωνα νὰ καταπλήξω τὸ ἀκροατήριον μου μὲ τὰς γνώσεις μου· καὶ ὁ θρίαμβος ἀντήχει εἰς τὴν φωνήν μου, ἥτις βαθμηδὸν καὶ ἀσυνειδήτως ἤρχιζε νὰ προσλαμβάνῃ τὸν διδασκαλικὸν στόμφον.

Ἐννοεῖται ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, μὲ τὴν καλὴν θέλησιν διδασκάλου καὶ μαθητῶν, τὸ μάθημα διήρκει ὀλίγον· οὕτω δὲ εἶχα ὥρας πολλὰς εἰς τὴν διάθεσίν μου διὰ τὸ κυνῆγι. Καὶ πρὶν ἀκόμη ἐξέλθουν αἱ μαθηταί, ἐγὼ εὑρισκόμην εἰς τοὺς ἀγρούς, μὲ τὸ δίκαννον ἐπ' ὤμου, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν δύο μου σκύλων. Ἐπιστρέφων δὲ εὕρισκα τὸ δεῖπνον ἢ τὸ γεῦμα ἕτοιμον, χάρις εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν καλωσύνην τοῦ συναδέλφου. Καὶ ἡ ζωὴ ἐκείνη ἤρχιζε νὰ ἔχῃ, ἂν οὐχὶ θέλγητρα, τοὐλάχιστον γαλήνην τινὰ ἀρκετὰ εὐχάριστον.

Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ παρετήρουν ὅτι ηὔξαναν καὶ ἐπλουτίζοντο ἀνεπαισθήτως αἱ γραμματικαὶ γνώσεις μου καὶ ᾐσθανόμην ἡδονὴν ἄγνωστον νὰ διανοίγω τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν μου εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἔρευναν. Ἀλλὰ πρὸ πάντων μὲ ἔτερπε καὶ μοῦ ἐνέπνεεν ὑπερηφάνειαν ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἡμέρου καὶ συγκαταβατικοῦ συστήματός μου. Οἱ μαθηταί μου μ' ἐσέβοντο καὶ μὲ ἠγάπων, χωρὶς δὲ νὰ μεταχειρισθῶ ποτὲ βίαια μέσα, χωρὶς

νὰ ὑψώσω κἂν τὸν τόνον τῆς φωνῆς μου, ἦσαν ἐπιμελεῖς καὶ κόσμιοι. Ηὔξανε δὲ ἡ πρὸς ἐμὲ ἀγάπη καὶ εὐγνωμοσύνη των, ὅταν ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν, ἥτις ἦτο εἰς τὸ ἰσόγειον, ἤρχοντο ἐνίοτε πλαταγισμοὶ ῥαπισμάτων ὁμοῦ μὲ τὰς ἀγρίας κραυγὰς καὶ τὰς ὕβρεις τοῦ διδασκάλου, κούτσουρα, παλιόπαιδα, κτήνη !

Ἀλλ' ἡ ἀντίθεσις αὕτη ἐπῆλθεν ὡς πρῶτον ζιζάνιον εἰς τὴν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ συναδέλφου ἁρμονίαν. Ἔκαμα τὸ λάθος μίαν ἡμέραν νὰ τοῦ παρατηρήσω ὅτι ἦσαν σκληραὶ καὶ ἀνωφελεῖς αἱ σωματικαὶ ποιναί, ὅτι βλάπτουν μᾶλλον διότι ταπεινώνουν τὸ φρόνημα καὶ πληγώνουν τὴν φιλοτιμίαν, διὸ καὶ ἔχουν καταργηθῆ εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον. Αὐτὸς δέ, ὡς ἐὰν ἦτο ἤδη πρὸ πολλοῦ χολιασμένος, ἐπειδὴ ἐθεώρει τὸ σύστημά μου ὡς ἀποδοκιμασίαν τῆς ἰδικῆς του μεθόδου, μοῦ ἀπήντησε μὲ πεῖσμα :

—Ἔτσι ξέρω ἐγὼ νὰ διδάσκω. Τὰ νέα συστήματα δὲν τὰ ξέρω· ξέρω μόνον πῶς πρέπει νὰ μανθάνουν γράμματα οἱ μαθηταί.

Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀριθμητικῆς καὶ τῆς μαγειρικῆς ἐκράτησε τὴν ὀργήν μου καὶ ἠμπόδισε τὴν ῥῆξιν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ συνάδελφος ἐφαίνετο ἀποφασισμένος. Τὴν ἑσπέραν ἐδειπνήσαμεν πάλιν ὁμοῦ καὶ μόνον μικρά τις δυσφορία ἠμπόδιζε τὰ βλέμματά μας νὰ συναντηθῶσιν. Ἡ ὑποχώρησίς μου ὅμως αὕτη φαίνεται ὅτι δὲν ἐξετιμήθη δεόντως ὑπὸ τοῦ συναδέλφου, ὅστις ἔγεινε νευρικώτερος καὶ ἐφαίνετο εἰς πᾶσαν περίστασιν ἐπιζητῶν ἔριδα.

Ὡς διὰ νὰ μὲ προκαλῇ δέ, ἔγινεν ἀπηνέστερος πρὸς τοὺς μαθητάς του καὶ ἡ παράδοσίς του ἦτο σχεδὸν ἀδιάκοπος θρῆνος τῶν ῥαπιζομένων καὶ μαστιγουμένων μαθητῶν. Ἡ ἐναντίον μου κρυφία ἔχθρα του ἐξέσπα εἰς τὴν ῥάχιν τῶν δυστυχῶν παιδίων. Τοῦτο δὲ δὲν ἦτο μόνον πλαγία πρόκλησις ἐναντίον μου, ἀλλὰ καὶ ἐνόχλησις πολὺ δυσάρεστος πάσης στιγμῆς. Διότι μολονότι ἐνίσχυον τὴν πρὸς ἐμὲ ἀγάπην τῶν μαθητῶν μου, μοῦ ἐτάρασσαν τὰ νεῦρα καὶ τὴν διδασκαλίαν αἱ οἰμωγαὶ ἐκεῖναι καὶ αἱ κραυγαὶ αἱ ἄγριαι, τὰς ὁποίας ἤμουν ἠναγκασμένος ν' ἀκούω, διότι αἱ δύο τάξεις συνεκοινώνουν.

Εἰς τὴν νευρικότητα τοῦ διδασκάλου συνετέλει καὶ μία ἄλλη ἀφορμή, τὴν ὁποίαν δὲν ἐμάντευα τότε. Ὁ συνάδελφος ἦτο ἐρωτευμένος. Μοῦ τὸ ἐξωμολογήθη μίαν ἡμέραν, ὅταν ἀκόμη αἱ σχέσεις μας ἦσαν ὁμαλαὶ καὶ εἰς στιγμὴν τῆς ἐλαφρᾶς μετὰ τὸ δεῖπνον εὐθυμίας, ἥτις προκαλεῖ τὴν διάχυσιν καὶ τὰς ἐκμυστηρεύσεις:

— Τί τὰ θέλεις; μοῦ εἶπεν. Ἡ γυναῖκες εἶνε παντοῦ ἡ ἴδιαις. Ἐδῶ τὰς περιορίζει ὁ φόβος... ἢ μᾶλλον ὁ φόβος περιορίζει τοὺς ἄνδρας. Ἀλλ' ἅμα παρουσιασθῇ ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος καὶ ἡ κατάλληλος εὐκαιρία... Παντοῦ τέλος πάντων ἡ ἴδιαις.

Καὶ ἀφοῦ μὲ ἀφῆκε νὰ ὑποθέσω ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ «κατάλληλος ἄνθρωπος», ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε νὰ εὑρίσκῃ τὰς «καταλλήλους εὐκαιρίας», ἐξηκολούθησε:

— Ξέρεις τὴ Φωτεινὴ τοῦ Δετορογεώργη... ἐκεῖνο τὸ νοστιμώτατο κορίτσι, ποῦ μοὖπες ὅταν τὸ πρωτόειδες: «Μωρ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ τρελλάνῃ καὶ σχολάρχη!» Λοιπὸν μάθε ὅτι μοὔχει ριχτῇ χονδρικῶς καὶ τόσο φανερὰ ποῦ φοβοῦμαι νὰ μὴ βρῶ μπελᾶ. Μιὰ βραδειά, περνῶντας ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τους, ἀκούω μιὰ φωνίτσα ποῦ μοῦ φώναζε ἀπὸ τὸ παράθυρο: «Δάσκαλε! δάσκαλε!» Κυττάζω στὸ παράθυρο, δὲν βλέπω τίποτε· πάω νὰ προχωρήσω, καὶ πάλι «δάσκαλε! δάσκαλε!» καὶ πάλι δὲν βλέπω ψυχὴ στὸ παράθυρο. Ἐπὶ τέλους ὅμως μιὰ 'πὸ τὴς πολλαὶς ἐπρόλαβα κεῖδα τὸ κεφαλάκι της τὴ στιγμὴ ποῦ τὸ ἀπέσυρε. Μοὔπαιζε τὸ κρυφτό. Ἀπὸ τότε, ὅπου μὲ συναντήσῃ, δὲν λογαριάζει ἂν τὴν βλέπουν καὶ μοῦ ρίχτει κάτι ματιὲς καὶ κάτι χαμόγελα.... Εἶνε θεότρελλο τὸ παλλιοκόριτσο.

— Βρὲ δάσκαλε, τοῦ εἶπα, μὴν ἔβαλε στὸ νοῦ της νὰ σοῦ προμηθεύσῃ κανένα βρωμόξυλο, γιὰ νὰ γελάσῃ καλλίτερα;

— Ἆ μπᾶ! εἶνε ἀθώα ἡ κακυμοίρα, ἀλλὰ ζωηρά.

— Ξέρω κ' ἐγώ; καὶ ἡ ἀθωότεραις γυναῖκες ἔχουν πονηρίαις.

— Ξέρω τί σοῦ λέω ἐγώ. Ἀκριβῶς ἡ ἀθωότης τὴν κάνει τόσο τολμηρὰ καὶ ἀπρόσεκτη. Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ δὲν τῆς ἔδωκα κανένα θάρρος· ἀλλ' ὅσο τὴν ἀποφεύγω, τόσον γίνεται τολμηροτέρα. Πρὸ ἡμερῶν τὴν συνήντησα κάτω στὸν ποταμό. Ἦτο μὲ τὴ μικρή της τὴν ἀδελφή. Καὶ ξέρεις τί μοῦ εἶπε ὅταν ἐπέρνα δίπλα μου; «Δὲν μὲ παίρνεις κἐμένα στὸ σκολειὸ νὰ μάθω γράμματα;» Τώρα δὲ ἄρχισε κ' ἔρχεται κ' ἐδῶ ἀπ' ἔξω, διότι τὸ περιβόλι ποῦνε δίπλα μας εἶνε δικό τους. Δὲν ἔτυχε νὰ τὴ δῇς;... Φοβοῦμαι ὅτι θἄρθῃ κ' ἐδῶ μέσα καμμιὰ μέρα.

— Κι' ἂν ἔρθῃ, τί θὰ κάμῃς;

— Θὰ φύγω ἀπὸ τὴν ἄλλη πόρτα.

Ἤθελε καλὰ καὶ σώνει νὰ μὲ πείσῃ ὅτι εὑρίσκετο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἰωσήφ, οὗτινος τὴν ἱστορίαν ἐδιδάσκαμεν εἰς τοὺς μαθητάς. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι ἦτο ἐρωτευμένος ὁ ταλαίπωρος διδάσκαλος, τόσον ἐρωτευμένος, ὥστε ἤρχισε βραδύτερον καὶ νὰ ζηλοτυπῇ. Διότι ἡ Φωτεινή, ἥτις ἦτο ἀληθῶς ζωηρὰ καὶ φιλάρεσκος, μαντεύσασα ὅτι τὰ ὡραῖά της μάτια τὸν εἶχαν ὑποδουλώσει, ἤρχισε νὰ παίζῃ μὲ τὸν ἔρωτά του, ὅπως παίζει μὲ τὸ ράκος ἡ γάτα. Φαίνεται δὲ ὅτι, ἐρχομένη εἰς τὸν γειτονικόν μας κῆπον, δὲν ἔρριπτεν ὅλα τὰ βλέμματά της εἰς τὸ ἰσόγειον, ἀλλὰ διηύθυνε καὶ μερικὰ εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα. Ὅταν δὲ εἶδεν ὅτι τοῦτο ἐπείραζε τὸν ἐρωτόληπτον διδάσκαλον, ἤρχισε νὰ βλέπῃ σκοπίμως πρὸς τὰ ἰδικά μου παράθυρα καὶ νὰ προσποιῆται ἴσως ὅτι ἀντήλλασσε μετ' ἐμοῦ νεύματα, καθ' ἣν στιγμὴν ἐγώ, κύπτων ἐπὶ τοῦ βιβλίου ἢ ἐπιπόνως παρακολουθῶν τὸν τυφλοσούρτην μου, δὲν ἠδυνάμην νὰ βλέπω καὶ πρὸς τὰ ἔξω, οὐδ' ὑπώπτευα κἂν τὴν παρουσίαν της.

Ὁ διδάσκαλος ὅμως ἐπίστευσεν ὅτι ὑπεισῆλθα εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς καρδίας του, ὡς ἀντίζηλος, καὶ ἤρχισε νὰ μὲ κατασκοπεύῃ, συγχρόνως δὲ ἐγίνετο νευρικώτερος καὶ ἀποτομώτερος. Ἐπανει-

λημμένως ἀνέβη αἰφνιδίως καὶ ἀθορύβως εἰς τὴν τάξιν μου, ἀλλ' εἶχε πάντοτε μίαν δικαιολογίαν ἑτοίμην· ἐγὼ δέ, μὴ φανταζόμενος τὰ συμβαίνοντα, δὲν παρετήρουν τὴν ταραχήν του. Μίαν ἡμέραν ὅμως μοῦ εἶπεν ἄξαφνα, καὶ ἐγέλα βεβιασμένως:

— Ἐπὶ τέλους αὐτὸ ποῦ εἶπες ἔγεινε. Ἡ Φωτεινὴ τὸν ἐτρέλλανε τὸν σχολάρχη!

Ἐγὼ δὲ μὴ ἐννοήσας εὐθύς, ἠρώτησα ἀθωότατα:

— Ποῖον σχολάρχην;

— Ἆ παμπόνηρε, νομίζεις ὅτι μπορεῖς νὰ μὲ γελάσῃς! Ἀλλὰ τέλος πάντων γιατὶ μοῦ τὸ κρύβεις; Δὲν ἔχεις τόσην ἐμπιστοσύνην σὲ μένα; Μὴ σοῦ πέρασε ἡ ἰδέα ὅτι ἐγὼ τὴν ἀγαπῶ;

Ἐγέλασε ψευδῆ καὶ ἐπίπονον γέλωτα.

—Δὲν ἐτρελλάθηκα ἀκόμη νὰ μπλέξω μ' αὐτὸ τὸ τρελλοκόριτσο νὰ κινδυνεύσῃ καὶ ἡ ζωή μου στὸ ὕστερο! Τὸ κάτω κάτω δὲν εἶνε δὰ καὶ σπουδαῖο πρᾶμα. Μόνο δυὸ μάτια ἔχει καὶ τίποτε ἄλλο. Προχθὲς τὴν εἶδα στὸ ποτάμι ποῦπλυνε καὶ σὲ βεβαιῶ τὴ σιχάθηκα. Κάτι πόδια ξύλα. Ἄφησέ με, χριστιανέ μου! Καὶ νὰ μὲ σκοτώσουνε γιὰ δαύτηνα, δὲν θἄν' ἐπὶ τέλους καὶ μεγάλη ἡ ζημία. Θὰ γλυτώσω ἀπ' αὐτὸ τὸ βίο καὶ τὰ βάσανα. Ἀλλὰ τὸ πιθανώτερον εἶνε ὅτι θὰ μοῦ τὴν φορτώσουν διὰ τῆς βίας. Καὶ φαντάσου πλέον νὰ ἔχω μιὰ τέτοια σύζυγον, μιὰ χωριάτισσα, ἡ ὁποία δὲν θὰ ξέρῃ νὰ μοῦ μιλήσῃ! Ὡραία ζωὴ θὰ περάσω! Κυρία μὲ ἀνδρικὸ βρακὶ γαλάζιο, ὡς τὰ φοροῦν ἐδῶ ἡ χωριάτισσες καὶ κοντεύει νὰ μὴ διακρίνωνται οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὴς γυναῖκες! Τὴν εἶδες τὴς καθημερινές, ὅταν τὸ φορῇ αὐτὸ τὸ ἀπαίσιον ἔνδυμα; Δὲν εἶνε φρίκη;

Ὅλα αὐτὰ ἐλέχθησαν μὲ τοιαύτην νευρικὴν ταχύτητα, ὥστε δὲν μοῦ ἔδωκε καιρὸν νὰ διαμαρτυρηθῶ. Μοῦ ἔδωκεν ὅμως καιρὸν νὰ μαντεύσω ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦτο ἐντελῶς καλὰ εἰς τὴν ὑγείαν του, χωρὶς ὅμως νὰ ἐννοήσω καὶ τὶ ἀκριβῶς συνέβαινεν.

— Λοιπόν, τοῦ εἶπα ἐπὶ τέλους, σοῦ πέρασε ἡ ἰδέα ὅτι τὴν ἀγαπῶ ἐγώ;

— Δὲν εἶνε ἰδέα, εἶμαι βέβαιος, ἀπήντησεν ὑψώνων τὴν φωνήν, εἶδα μὲ τὰ μάτια μου.

— Είδες μὲ τὰ μάτια σου;

— Ναί, ναί!

— Καὶ τί εἶδες; Εἶμαι περίεργος.

Μὲ ἠτένισεν ἐπὶ μίαν στιγμήν, ἔπειτα δὲ μὲ κίνημα βίαιον εἶπεν:

— Ὤχ ἀδελφέ, κοροϊδευόμαστε; Ἀφοῦ τἄχεις μυστικά, ἐγὼ δὲν ἐπιμένω νὰ μάθω μυστικὸν τὸ ὁποῖον ἄλλως τε γνωρίζω.

Καὶ διηυθύνθη μὲ ὁρμὴν πρὸς τὴν θύραν, ἀλλὰ πρὶν ἐξέλθῃ εἶπεν ἀκόμη:

— Ἁπλῶς μὲ πειράζει τὸ ζήτημα τῆς ἐμπιστοσύνης, ἀλλ' ἂς εἶνε...

Πρώτην φορὰν ἔβλεπα τὴν μανίαν τῆς ζηλοτυπίας καὶ δὲν διέκρινα τὶ ἐκρύπτετο ὑπὸ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ζήτημα τῆς ἐμπιστοσύνης. Εἶδα μόνον ὅτι ἐκινδύνευεν ἡ συναδελφικὴ ἀλληλεγγύη καὶ ἔσπευσα νὰ τὴν στερεώσω, καίτοι δὲν ἐνόουν διατὶ ἐκινδύνευεν. Ἔτρεξα κατόπιν του καὶ τὸν διεβεβαίωσα ὅτι αἱ ὑπόνοιαί του ἦσαν ἐντελῶς ἀβάσιμοι, ὅτι μόλις μίαν ἢ δύο φορὰς εἶχα συναντήσει τὴν Φωτεινὴν καθ' ὁδὸν καὶ ὅτι καλὰ καλὰ δὲν εἶχα προσέξει ἂν ἦσαν μαῦρα ἢ γαλανὰ τὰ μάτια της.

— Εὐχαριστῶ πολὺ ποῦ μὲ θεωρεῖς καὶ κουτόν, μοῦ εἶπεν εἰς ἀπάντησιν.

Ἔπειτα δὲ μὲ ἔκρηξιν ἀγανακτήσεως ἀνεφώνησε:

— Βρὲ ἀδερφέ, γιὰ στραβὸ μὲ παίρνεις ἢ θέλεις νὰ μὲ πείσῃς ὅτι ὀνειρεύομαι ὅταν τὴν βλέπω μὲ τὰ μάτια μου νὰ κυττάζῃ τὸ παράθυρό σου ἀπὸ τὸ περιβόλι, νὰ σοῦ χαμογελᾷ καὶ νὰ σοῦ κάνῃ νεύματα;

Τὸν προσέβλεψα μὲ ἀπορίαν.

— Τὴν εἶδες νὰ κάνῃ τέτοια πράματα;

— Τὴν εἶδα λέει; Τὴν βλέπω κάθε μέρα.

— Τότε λοιπὸν ἢ ὀνειρεύεσαι πράγματι ἢ αὐτὴ δὲν εἶνε καλά, διότι ἐγὼ δὲν τὴν εἶδα ποτὲ καὶ ἑπομένως τὰ νεύματα τὰ κάνει πρὸς τὸν τοῖχον.

Τοιαύτην εἰλικρίνειαν εἶχεν ἡ φωνὴ καὶ τοῦ προσώπου μου ἡ

ἔκφρασις, ὥστε ὁ συνάδελφος κατεπραΰνθη καὶ μὲ φωνὴν ἤρεμον εἶπε:

— Τότε ἀλήθεια ἢ τρελλὴ εἶνε ἢ τἄχει ψήσει μὲ κανένα ἀπὸ τοὺς μαθητάς σου.

— Λές;

Τὴν ὑπόθεσιν ὅμως αὐτὴν ἐκρίναμεν μετ' ὀλίγον ἀπίθανον, διότι, καθ' ἣν ὥραν ἐγίνοντο τὰ νεύματα, οἱ μαθηταί μου δὲν ἠδύναντο νὰ τὴν βλέπουν. Ὁ διδάσκαλος ἐν τοσούτῳ ἐφάνη πιστεύσας εἰς τὴν εἰλικρίνειάν μου καὶ ἐχωρίσθημεν ἡσύχως.

Ε

Ἀλλὰ τὸ ἐπεισόδιον μοῦ ἔδωκεν ἀφορμὴν σκέψεων. Ἐπὶ τέλους καὶ ἂν ἦτο ἀληθὲς τὸ πρᾶγμα, τί τὸν ἔμελεν αὐτόν; Διατί τόση ἀγανάκτησις, τόση ταραχή, ἀφοῦ αὐτὸς ὄχι μόνον δὲν τὴν ἠγάπα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐθεώρει ἐπικίνδυνον καὶ ἤθελε νὰ τὴν ξεφορτωθῇ; Μήπως ἐξεναντίας τὴν ἠγάπα καὶ . . . ἐζήλευε; Ἡ λέξις αὐτὴ διεφώτισεν ὅλας τὰς ἀπορίας μου καὶ συγχρόνως κάτι τι ἐγαργάλισεν ἡδονικώτατα τὴν φιλαυτίαν μου. Ὥστε ἐφοβεῖτο μὴ τοῦ τὴν πάρω! Καὶ τίς οἶδεν; Ἴσως εἶχε καὶ δίκιο. Μήπως δὲν ἤμουν καλλίτερος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν; Εἰς τὴν φαντασίαν μου ἔκαμα μικρὰν σύγκρισιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθα ὑπερήφανος καὶ θριαμβεύων. . . Ἔκαμε πολὺ ἄσχημα νὰ μὲ προκαλέσῃ. . . Βεβαίως οὔτε τὸ κορίτσι εἶνε τρελλό, οὔτε αὐτὸς ὠνειρεύθη. Κάτι θὰ εἶδε. Τὸ κακόμοιρο τὸ κορίτσι μὲ κυττάζει, προσπαθεῖ νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχήν μου, ὅταν πλησιάζω στὸ παράθυρο, κ' ἐγὼ μὲ τὴν ἀφηρημάδα μου δὲν τὸ βλέπω. Ἄχ! αὐτὴ ἡ τεχνολογία μ' ἔκαμε σχολαστικόν, μὲ ἀπεβλάκωσε!

Μὲ κατέλαβε ζωηροτάτη περιέργεια νὰ τὴν ἴδω. Καὶ τὴν ἐπιοῦσαν μοῦ ἐφάνησαν ἀνεπαρκῆ τὰ δύο μου μάτια· ἔπρεπε νὰ ἔχω τρία διὰ νὰ βλέπω συγχρόνως τοὺς μαθητάς, τὸν τυφλοσύρτην καὶ τὸ περιβόλι. Τόσον δὲ ἤμουν βέβαιος πλέον ὅτι ἡ Φωτεινὴ ἐτρελλαίνετο γιὰ μένα, ὥστε συγχρόνως μὲ κατεῖχεν ἀνησυχία, μήπως ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν της ὅτι τὴν ἐνόησα καὶ ὅτι δὲν ἤμουν ἀδιάφορος, ἔκανε καμμίαν τρέλλαν καὶ μὲ ἐξέθετεν.

Οὐδέποτε ἔκαμα τόσα λάθη εἰς τὴν παράδοσιν, ὅσα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, διότι τὴν ἐπερίμενα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ μόνον κατὰ τὸ δειλινὸν ἐνεφανίσθη. Ὑπῆρξε δὲ ἡ ἔκπληξίς μου

μεγάλη, ὅταν εἶδα τὴν ψυχρότητα καὶ τὴν ἀδιαφορίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ὑπεδέχθη τὴν κατακτητικήν μου ἐμφάνισιν. Τί διάβολο! μήπως εἶνε μύωψ ἢ μήπως εἶνε ἀληθῶς παράφρων; Ἡ ἐπανάληψις τοῦ πειράματος κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας δὲν ἔδωκεν ἐνθαρρυντικώτερα ἀποτελέσματα. Τὸ πεῖσμα μἔκαμε τολμηρότερον καὶ ἤρχισα νὰ συνοδεύω μὲ βήξιμο τὴν ἐμφάνισίν μου, ἔχων τὸ χέρι εἰς τὸν μόλις φυόμενον μύστακά μου καὶ μειδίαμα ἕτοιμον ἐπὶ τῶν χειλέων. Τότε δὲ πράγματι ἐφάνη ἐννοήσασα τοὺς σκοπούς μου, ἀλλ' ἀπήντησε μὲ τοιοῦτον βλέμμα, ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ πέσω πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡς πιστολισθείς. Ἐξ ἅπαντος δὲν ἦτο καλὰ αὐτὸ τὸ κορίτσι· τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἦτο βλέμμα μανιακῆς. Ἀλλὰ μία σκέψις μὲ ἔκαμε νὰ ἐπιμείνω. Εἶνε νάζια. Θὰ ἦτον ἀληθῶς πολὺ πεζὸν καὶ ἀπρεπὲς νὰ ἐνδώσῃ τόσον γρήγορα ... Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ ἐνδώσῃ ποτέ. Ὁσάκις ἤκουε τὸ σάλπισμά μου, ἀνετινάσσετο μὲ προφανῆ δυσαρέσκειαν καὶ ἐφαίνετο ψιθυρίζουσα κάτι τι· δὲν ἀπῃτεῖτο δὲ μαντικὴ δύναμις διὰ νὰ ἐννοήσω, ὅτι αὐτὸ τὸ κάτι τι ἦτο παραπλήσιον πρὸς τὸ «νὰ μοῦ χαθῇς!» ἢ «κόκκαλο!»

Μίαν ἡμέραν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπλησίαζα εἰς τὸ παράθυρο μὲ τὴν ἐρωτικήν μου παρασκευήν, ἤκουσα ἔξαφνα ἕνα στεναγμόν, ἕνα βρυχηθμὸν μᾶλλον, καὶ στραφεὶς εἶδα κάτω εἰς τὴν αὐλὴν τὸν συνάδελφον, κρυφίως προκύπτοντα, ὠχρότατον δὲ καὶ ἕτοιμον νὰ λιποθυμήσῃ.

— Ἆ! νὰ χαθῇς βλάκα! ἐψιθύρισα. Δὲν λὲς ὅτι τὴν ἀγαπᾷς;

Καὶ ἐπερίμενα νέας σκηνάς, ἀλλ' αὐτὸς ἠρκέσθη ἁπλῶς νὰ μὴ μοῦ ὁμιλήσῃ ὅταν μὲ εἶδε καὶ νὰ φύγῃ, ἀφοῦ μοῦ ἔρριψε βλέμμα ὀργίλον, ὅπερ ἐσήμαινε: «Δὲν θέλω ἄλλα ψεύδη!» Μετ' ὀλίγον τὸν εὗρηκα εἰς τὸ καφενεῖον· ἀλλ' ἅμα μὲ εἶδεν, ἠγέρθη καὶ ἐξῆλθε. Τὸν ἠκολούθησα καὶ τοῦ ἐφώναξα ἐξ ἀποστάσεως:

— Ὀφείλω νὰ σοῦ πῶ ὅτι ἔχεις λάθος, λάθος, λάθος!

Τότε ἐστράφη καὶ μοῦ εἶπε μὲ φωνὴν τρέμουσαν:

— Κἐγὼ θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μὲ ἀφήσῃς ἥσυχον. Καμμίαν σχέσιν μαζῆ σου δὲν θέλω πειά, μὰ καμμία!

Καὶ ἔφυγε πρὸς τοὺς ἀγρούς, ὡς παράφρων.

Τὴν νύκτα δὲ ἐνῷ καθήμενος ἐφυλλομέτρουν μετὰ δέους τὴν ἀριθμητικήν, ἤκουσα δειλὸν κτύπημα εἰς τὴν θύραν μου. Ἦτο αὐτός. Ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν εἶχε καταντήση ἀγνώριστος σχεδόν· τόσον εἶχεν ὠχριάση καὶ καταβληθῆ. Εἰσῆλθε κύπτων καὶ ταπεινός, μὲ κίνησιν ἀνθρώπου ἑτοίμου νὰ προσπέση γονυπετής.

— Ἦλθα, μοῦ εἶπε μὲ συντετριμμένην φωνήν, νὰ σᾶς ζητήσω συγγνώμην. Ἐφέρθηκα ἄσχημα. Ἀλλ' εἶμαι δυστυχής, πολὺ δυστυχής.

Καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ ὡς νήπιον, τόσον ὥστε ἡ φωνή του ἐπνίγη εἰς τὰ δάκρυα καὶ τοὺς λυγμούς.

Καὶ ποτὲ δὲν μὲ συνεκίνησεν ἄνθρωπος κλαίων, ὅσον ὁ μαῦρος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ὅστις, μὲ τοὺς μορφασμοὺς τοῦ θρήνου, ἐφαίνετο ἀσχημότερος.

— Τὴν ἀγαπῶ, ἐξηκολούθησεν ὅταν συνῆλθεν ὀλίγον, τὴν ἀγαπῶ σὰν τρελλός. Λυπήσου με. Ὁρκίσου μου ὅτι δὲν τὴν ἀγαπᾷς, ὅτι θὰ παύσῃς νὰ τὴν ἀγαπᾷς, ὅτι θὰ παύσῃς νὰ τὴν βλέπῃς!

— Σὲ βεβαιῶ καὶ πάλιν ὅτι οὔτε τὴν ἀγαπῶ, οὔτε μὲ ἀγαπᾷ. Ἀλλ' ἀφοῦ θέλεις καὶ ὅρκον, ὁρκίζομαι. Σοῦ δίδω τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου. Θέλεις ἄλλο ;

— Ὄχι, σ' εὐχαριστῶ. Θὰ σοῦ εἶμαι αἰωνίως εὐγνώμων, διότι μὲ σώζεις.

— Αἴ, πήγαινε τώρα νὰ κοιμηθῇς καὶ νὰ παύσῃ μιὰ καὶ καλὴ αὐτὴ ἡ κουβέντα, διότι τὴν βαρέθηκα.

Εἰς τοὺς τελευταίους λόγους μου ὑπῆρχε κάποια τραχύτης, ἥτις τὸν ἔκαμε νἀνατιναχθῇ καὶ μὲ ἠτένισε μὲ βλέμμα εἰς τὸ ὁποῖον διῆλθε μία ἀστραπὴ δυσπιστίας καὶ μία σκιὰ δυσαρεσκείας. Ἤθελε, φαίνεται, νὰ μοῦ ἀνοίξῃ τὴν καρδίαν του ὁ ταλαίπωρος, καὶ νὰ μοῦ εἴπῃ τὰς ἀνησυχίας καὶ τὰς ὑποψίας του, τὰς ἐλπίδας καὶ τὰ ὀνειροπολήματά του, ἀλλ' ἐγὼ δὲν εἶχα καμμίαν διάθεσιν νὰ τὸν ἀκούω ὁμιλοῦντα περὶ ἐκείνης. Μήπως ἐζήλευα κ' ἐγώ; Θὰ ἦτο πολὺ παράδοξον, διότι εἶχα πεποίθησιν ὅτι ἡ δυστροπία της μοῦ ἔκοψε πᾶσαν ὄρεξιν νὰ ἐξακολουθήσω. Ὁπωσδήποτε ἤμουν ἀποφασισμένος νὰ τηρήσω τὸν ὅρκον μου.

ΣΤ

᾿Επεράσαμεν οὕτω ἑβδομάδας τινὰς μὲ εἰρήνην. Παρετήρησα ἐπανειλημμένως ὅτι ὁ διδάσκαλος ἤθελε νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ ἔρωτός του, ἀπὸ τὸν ὁποῖον προφανῶς δὲν ἦτο ἀκόμη εὐχαριστημένος, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐνεθάρρυνα. Φαίνεται δὲ ὅτι αἱ ὑποψίαι του δὲν ἐβράδυναν ν' ἀναφανῶσι· καὶ ἀφοῦ ἐξήντλησε τὰ ἄλλα μέσα, ἀπεφάσισε νὰ μὲ ὑπονομεύσῃ, νὰ ἐκδικηθῇ καὶ νἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν ἀντίζηλον, ὡς μ' ἐφαντάζετο. Καὶ ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι βαθμηδὸν σχηματιζομένην περὶ ἐμὲ ἀτμόσφαιραν ἀνυποληψίας καὶ σχεδὸν περιφρονήσεως. Ὁ ἐφημέριος ὡμίλει ἐναντίον μου ὡς μὴ ἔχοντος θρησκείαν, ὡς ὑλιστοῦ καὶ ἀθέου, διότι δὲν ἤμουν πολὺ τακτικὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ συγχρόνως ἐξῆρε τὴν εὐσέβειαν τοῦ συναδέλφου. Τί παράδειγμα θὰ ἔδιδεν εἰς τοὺς μαθητὰς ἕνας τοιοῦτος δάσκαλος; Βραδύτερον μάλιστα ἤρχισε νὰ κυκλοφορῇ καὶ μία διάδοσις, ὅτι καὶ ἡ διδασκαλία μου δὲν ἦτο ἐντελῶς ὀρθόδοξος. Κάτι εἶπα πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐναντίον τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας. Καὶ πράγματι εἶχα εἴπει ὅτι τὸ ὀγκῶδες ἐκεῖνο βιβλίον μὲ τὴν ἀρχαΐζουσαν γλῶσσαν καὶ τὰς θεολογικὰς ἀξιώσεις δὲν ἦτο διὰ τὴν ἡλικίαν των, καὶ ὑπηγόρευσα βραχεῖαν περίληψιν αὐτοῦ εἰς ἁπλῆν γλῶσσαν. Συγχρόνως ἐλέγετο ὅτι τὰ πλεῖστα μαθήματα εἶχα φορτώσει εἰς τὸν διδάσκαλον τῆς πρώτης, διὰ νὰ ἔχω καιρὸν νὰ τρέχω εἰς τὸ κυνῆγι, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι ἤμουν ἀνίκανος νὰ τὰ παραδώσω.

Εἶχα δὲ καὶ συχνὰ παράπονα ἐκ μέρους τῶν γονέων. Δὲν μαθαίνουν, βρὲ ἀδερφέ, πρᾶμμα τὰ κοπέλια. Ἄδικα χάνουνε τὸν καιρό τως. Καλλίτερά 'τονε νὰ βλέπουνε τὰ ἔχνη, νὰ γενοῦνε

βοσκοί. Μὰ μποροῦνε, τζάνε μου, νὰ μάθουνε μοναχά τους τὰ κοπέλια ; Θέλουνε καὶ δασκάλεμα, καὶ συδαύλισμα. Γιάντα τσέχουνε τσοὶ δασκάλους παρὰ γιὰ νὰ τῶςε δείχνουνε ; Χρειάζεται καὶ λιγάκι ξύλο. Δὲ λέω νὰ γυρίσωμε στὸ φάλαγγα, μὰ μιὰ βιτσιὰ καὶ κιαμμιὰ παλαμιὰ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ κακὸ δὲν κάνει. Μὰ σὰν τἀφήσῃς ὀρνικὰ καὶ ἀδιαφέντευτα, εἶντα θὲς νὰ κάνουνε ; Παιγνίδια καὶ τραβαπάλαιμα. Κοπέλια τὰ λένε, κοπελίστικα θὰ κάνουνε.

Τὰ παράπονα καὶ αἱ διαδόσεις ἔφθασαν καὶ μέχρι τῆς Ἐφορείας. Ἀλλ' ἡ Ἐφορεία εἶχε πεποίθησιν εἰς τὴν ἱκανότητά μου, πεποίθησιν ἀνεξήγητον δι' ἐμὲ τοὐλάχιστον. Καὶ τοὺς παραπονουμένους γονεῖς ἀπέπεμπαν οἱ Ἔφοροι μὲ καθησυχαστικὰς διαβεβαιώσεις. Ν' ἀφήσουν τὸν ἄνθρωπο νὰ κάνῃ τὴ δουλειά του ὅπως ἤξευρε καὶ ἡ Ἐφορεία ποῦ τὸν διώρισεν ἐγνώριζε τί ἄξιζε. Ὁ Σχολάρχης εἶχε νέαν μέθοδον. Τὸ ξύλο τἀφήκανε πειὰ σὄλο τὸν κόσμο. Τί, γαϊδούρια εἶνε τὰ παιδιὰ νὰ τὰ δέρνουν ; Καὶ πῶς αὐτοὶ οἱ δαρμένοι καὶ ντροπιασμένοι θὰ γενοῦν ἄνδρες τοῦ πολέμου νὰ πολεμήσουν αὔριον τὴν Τουρκιά ;

Τὰ λεγόμενα δὲν ἐβράδυναν νὰ φθάσουν καὶ μέχρις ἐμοῦ, εἷς δ' ἐκ τῶν χωρικῶν μοῦ εἶπεν ὅτι τὰ ἤκουσεν ὡρισμένως ἀπὸ τὸν διδάσκαλον τῆς πρώτης. Τότε πλέον ἔχασα τὴν μετριοπάθειαν καὶ τὴν ὑπομονήν μου. Ἡ ὑπερηφάνειά μου καὶ ἡ ἀγανάκτησις ἐξηγέρθησαν κατὰ τοῦ ὑπούλου συκοφάντου. Καὶ ἀφορμὴν τῆς ὁριστικῆς καὶ ἀγρίας ρήξεως, ἣν ἐπεζήτουν, μοῦ ἔδωκεν αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ μαῦρος ἄνθρωπος. Ὅταν ἐπέστρεφα, ἤκουσα τὸν ἕνα ἐκ τῶν σκύλων μου οὐρλιάζοντα καὶ εἶδα τὸν διδάσκαλον νὰ τὸν καταδιώκῃ μὲ χονδρὸν ξύλον.

— Νὰ τὰ δέσῃς αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἢ θὰ τὰ σκοτώσω ! μοῦ ἐφώναξε μὲ τρέμοντα ἐξ ὀργῆς χείλη. Δὲν εἶνε κατάστασις αὐτή ! Ἐδῶ κατήντησε στάνη !

— Βέβαια στάνη εἶνε, ἀφοῦ εἶσαι σὺ ἐδῶ, κτῆνος ! ἀπήντησα ἔξαλλος καὶ ὥρμησα ἐναντίον του, μὲ ἀπόφασιν . . . νἀναλάβω καὶ τῆς ἀριθμητικῆς τὰ βάρη.

Ἀλλ' ἄνθρωπος ῥαδιοῦργος δὲν δύναται νὰ ἔχῃ θάρρος. Καὶ ὑπὸ τὰ μειδιάματα τῶν μαθητῶν, οἵτινες προέκυψαν διὰ νὰ ἴδουν καὶ αὐτοὶ ἅπαξ δασκάλους ξυλοκοπουμένους, ὑπεχώρησεν, ἀφοῦ τὸ ξύλον ἐξέφυγεν ἀπὸ τὰ παραλύσαντα χέρια του. Οἱ μαθηταὶ ἦσαν προφανῶς μὲ τὸ μέρος μου, ἰδίως οἱ μαθηταί του, οἵτινες τὸν ἐμίσουν καὶ μ' ἔβλεπαν τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὡς σύμμαχον καὶ ἐκδικητήν. Ἐπὶ πλέον δὲ εἶχα καὶ τὴν ἐπικουρίαν τῶν σκύλων μου, οἵτινες ἐτάχθησαν παρὰ τὸ πλευρόν μου ὑλακτοῦντες θηριωδῶς.

— Πρὸς Θεοῦ, σκέψου ὅτι μᾶς βλέπουν οἱ μαθηταί ! ἐτραύλισεν ὁ ἐλεεινὸς ἄνθρωπος, ἀποσυρόμενος εἰς τὴν θύραν τοῦ σχολείου.

— Αὐτὸ νὰ τὸ σκέπτεσαι σύ, ῥαδιοῦργε, ὁ ὁποῖος μὲ συκοφαντεῖς ἀτιμώτατα, σὰν γραΐδιον, καὶ προσπαθεῖς νὰ ἐξεγείρῃς τοὺς ἁπλοϊκοὺς ἀνθρώπους ἐναντίον μου μὲ καταχθόνια ψεύδη.

— Ἐγώ ;... ἐγώ ; ... ἔλεγε προσπαθῶν νὰ ὑποκριθῇ ἀπορίαν καὶ ἀγανάκτησιν ἀνθρώπου ἀδικουμένου. Φέρετέ μου αὐτὸν ποῦ σᾶς εἶπε ὅτι ἐγὼ ἐξεστόμισα ἕνα πικρὸν λόγον ἐναντίον σας, νὰ τὸν φτύσω.

— Δὲν ἔχω καμμίαν ἀνάγκην ἀποδείξεων. Ξέρω τὶ λὲς καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι τὰ λές. Ἀλλὰ περιφρονῶ τὰς συκοφαντίας, διότι δὲν τὰς φοβοῦμαι. Ἐκεῖνοι ποῦ μὲ διώρισαν ξέρουν τὶ εἶμαι. Ξέρουν ὅτι εἶμαι φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἐνῷ σὺ τί εἶσαι ; ἀνεφώνησα δυνατά, ὥστε νὰ μὴ διαφύγῃ τοὺς μαθητὰς ἡ φράσις μου.

Ἐν τέλει δὲ συγκεντρώσας ὅλην τὴν αὐστηρὰν ἀξιοπρέπειαν τὴν ἁρμόζουσαν εἰς τὴν θέσιν μου, τοῦ εἶπα :

— Ἠμποροῦσα νὰ σοῦ ἐπιβάλω νὰ ἐξακολουθήσῃς νὰ παραδίδῃς εἰς τὴν τάξιν μου τὰ μαθήματα ποῦ θέλω, διότι εἶμαι προϊστάμενος ἐδῶ, ἀλλά, χάριν τῶν μαθητῶν μου, σοῦ ἀπαγορεύω νὰ ξαναπατήσῃς εἰς τὴν τάξιν μου. Τὴν ἀριθμητικὴν θὰ τὴν διδάσκω ἐγὼ τοῦ λοιποῦ. Ἠμποροῦσα καὶ νὰ προτείνω εἰς τὴν Ἐφορείαν νὰ σὲ παύσῃ· ἀλλὰ δὲν τὸ κάνω, διότι δὲν εἶμαι κακὸς ἐγώ !

Καὶ οὕτω ἐκόπη πᾶσα σχέσις μεταξύ μας.

Ζ

Εἰς τὴν μελέτην τῆς γραμματικῆς προσετέθη ἡ μελέτη τῆς ἀριθμητικῆς. Τὸ πεῖσμα καὶ ἡ ἀνάγκη μοῦ ἔδωκαν καὶ τὴν ἀπαιτουμένην νέαν καρτερίαν, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ δώσουν καὶ εἰς τὴν μνήμην μου τὴν πειθαρχίαν τῶν ἀριθμῶν εἰς ἣν δὲν εἶχε συνηθίσει. Καὶ πολλάκις πράγματα τὰ ὁποῖα εἶχα ἐννοήσει καὶ ἀπομνημονεύσει τὴν προτεραίαν μὲ διέφευγαν τὴν ἐπιοῦσαν. Τὸ δέος τὸ ὁποῖον διετήρουν ἀπὸ τοὺς μαθητικοὺς χρόνους διὰ τὰ μαθηματικά, ἐπέφερε σάστισμα καὶ ταραχὴν εἰς τὴν διάνοιάν μου, καθ᾽ ἣν στιγμὴν ἐπεχείρουν νὰ παραδώσω.

Εἶχα παρατηρήσει ὅμως ὅτι δύο τῶν μαθητῶν μου, ἰδίως δὲ εἷς ἐκ τῶν μεγαλειτέρων, ὀνόματι Μανοῦσος, εἶχαν ἐξαιρετικὴν νοημοσύνην καὶ ἐπιμέλειαν καὶ ἦσαν δυνατοὶ εἰς ὅλα τὰ μαθήματα. Καὶ εἶχα ἤδη ἀρχίσει νὰ ἐπωφελοῦμαι τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἀντίληψίν των εἰς τὴν τεχνολογίαν. Ἐρωτῶν αὐτούς, διὰ νὰ ἴδω τάχα ἐὰν γνωρίζουν τὸν γραμματικὸν κανόνα, ὑπεβοήθουν τὴν μνήμην μου διὰ τῶν ἀπαντήσεών των, καὶ οὕτω διδάσκων ἐδιδασκόμην. Ἐσκέφθην δὲ νὰ ἐφαρμόσω καὶ εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις τῆς ἀριθμητικῆς τὴν μέθοδον ταύτην.

Ὁσάκις τὰ προβλήματα μοῦ ἐφαίνοντο δύσκολα, ἔλεγα μὲ τὴν μεγαλειτέραν ἀφέλειαν:

— Μελετήσατε αὐτὰ τὰ προβλήματα. Περιττὸν νὰ σᾶς τὰ παραδώσω. Εἶνε εὐκολώτατα, παιγνιδάκια.

Τὴν ἡμέραν δὲ καθ᾽ ἣν εἴχαμεν ἀριθμητικήν, ἐκάλουν τὸν ἀμελέστερον νὰ λύσῃ τὰ «παιγνιδάκια», βέβαιος ὢν ἐκ τῶν προτέ-

ρων ὅτι θ' ἀπετύγχανεν. Ἐκάλουν ἔπειτα ἄλλον καὶ ἄλλον καὶ οὕτω παρέτασσα τοὺς ἀσθενεστέρους πρὸ τοῦ μαυροπίνακος. Τελευταῖον ἐκάλουν τὸν ἕνα ἐκ τῶν ἐπιλέκτων :

—Ἔλα σύ, Κώστα, νὰ τοὺς δείξῃς ὅτι δὲν μποροῦν νὰ νοιώσουν τὰ εὐκολώτερα τῶν πραγμάτων. Προσέχετε καλά, ἀνόητοι !

Ὁ Κώστας ἤρχιζε τὴν λύσιν, ἐγὼ δὲ παρηκολούθουν διὰ τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ τὰ τελούμενα ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος, διὰ δὲ τοῦ ἄλλου ὄχι πλέον τὰς σημειώσεις μου, ἀλλὰ τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Μανούσου. Ὁ τυφλοσύρτης μου ἦτο ζωντανὸς τώρα. Ἐὰν ἔβλεπα ἐπιδοκιμαστικὰ νεύματα ἀνεφώνουν :

— Βλέπετε τώρα, τί εὔκολα πράγματα σᾶς ἐντρόλιασαν ; Εὖγε, Κώστα ! Κάμε το ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ τὸ νοιώσουν.

Καὶ οὕτω ὁ Κώστας ἐδίδασκε τοὺς συμμαθητάς... καὶ τὸν διδάσκαλόν του.

Ἐὰν ὅμως διέκρινα εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Μανούσου σημεῖα ἀποδοκιμασίας, μορφασμὸν ἢ μειδίαμα, ἤρχιζα νὰ κινῶ τὴν κεφαλήν :

— Δὲν τὰ κατάφερες, Κώστα, καὶ θὰ καλέσω τὸ Μανοῦσο νὰ σοῦ βάλῃ τὰ γυαλιά... Γιὰ σκέψου λίγο... Ἂς εἶνε, δὲν τὰ καταφέρνεις... Ἔλα, Μανοῦσο !

Ὁ Κώστας ἀπεσύρετο κατακόκκινος καὶ παρεχώρει τὴν θέσιν του καὶ τὴν κιμωλίαν εἰς τὸν ἀντίζηλον. Διότι οὕτω κατώρθωνα συγχρόνως νἀναπτύσσω μεταξὺ τῶν δύο ἐπιλέκτων ἅμιλλαν, ἥτις ὑπεδαύλιζε καὶ διετήρει τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἐπιμέλειάν των. Ὁ Μανοῦσος πάντοτε μὲ καταπληκτικὴν εὐκολίαν εὕρισκε τὴν ὀρθὴν λύσιν. Ἀλλὰ τί θὰ ἐγίνετο, Θεέ μου, ἂν ἦτο καὶ αὐτός, ὡς οἱ ἄλλοι ; Μίαν φορὰν παρ' ὀλίγον νὰ εὑρεθῶμεν εἰς τὸ ἀδιέξοδον τοῦτο. Ἐπρόκειτο περὶ τῆς ὑφαιρέσεως, ἐσωτερικῆς ἢ ἐξωτερικῆς, δὲν ἐνθυμοῦμαι καλά. Ὁ Κώστας περιῆλθεν εἰς ἀμηχανίαν, τὸ δὲ πρόσωπον τοῦ Μανούσου δὲν ἐξέφραζε τίποτε. Τώρα μάλιστα μὲ παρετήρει καὶ αὐτὸς προσπαθῶν νὰ μαντεύσῃ τὴν λύσιν ἀπὸ τὰς κινήσεις τῆς φυσιογνωμίας μου. Ἀλλ' ἐγὼ εἶχα φυσιογνωμίαν

σφιγγός άνεξερεύνητον, ένῷ έντός μου έσφάδαζεν άγωνία φοβερά. Ἀλλὰ τί νὰ γείνῃ; Ὁ Κώστας εἶχε κοκκινίσει μέχρι τῶν ὤτων καὶ κύψας τὴν κεφαλήν, παρῃτήθη ἀπὸ τὴν ἀδύνατον ἐπιχείρησιν. Ἠναγκάσθην δὲ νὰ καλέσω τὸν Μανοῦσον καὶ συγχρόνως ἐσκεπτόμην πυρετωδῶς τί νὰ εἴπω καὶ τί νὰ κάμω ἐν περιπτώσει καθ' ἣν θὰ ἐψεύδετο καὶ ἡ τελευταία μου ἐλπίς. Καὶ πράγματι μετ' ὀλίγον ἤρχισε νὰ κοκκινίζῃ καὶ ὁ Μανοῦσος καὶ ἐψιθύρισε:

— Παράξενο πρᾶμα! ἐχθὲς τὤκαμα χωρὶς καμμία δυσκολία.

Ὁ διδάσκαλος εἶχε καθῆκον πλέον νὰ παρέμβῃ μὲ τὰ φῶτά του· ἀλλ' ὁ διδάσκαλος δὲν ἐνόει ν' ἀναμιχθῇ εἰς πράγματα τόσον εὔκολα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἐνόει τίποτε. Καὶ ἀνεκουφίσθη μὲ μίαν σκέψιν: «Τὸ κάτω κάτω καταργοῦμεν τὴν ὑφαίρεσιν. Σήμερον δὲν τὴν χρησιμοποιοῦν πειά. Ἡ νέα μέθοδος...» Μὲ αὐτὴν τὴν «νέαν μέθοδον» ἐδικαιολόγουν πολλὰ πράγματα.

Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἤνοιγα τὸ στόμα διὰ νὰ καταργήσω τὴν ὑφαίρεσιν, ἤνοιξε τὸ ἰδικόν του καὶ ὁ Μανοῦσος — καλή του ὥρα! — καὶ ἐπρόφερεν ἓν ἐπιφώνημα, πλῆρες χρηστῶν ἐλπίδων:

— Ἆ! τὸ βρῆκα.

— Ἔλα, Ἀρχιμήδη! τοῦ εἶπα. Ἐγὼ πρὸς τιμωρίαν δὲν σ' ἐβοήθησα... Ἔπειτα πρέπει νὰ μάθετε νὰ σκέπτεσθε μόνοι σας... Ἡ νέα μέθοδος αὐτὸ ἐπιβάλλει.

Καὶ ὅταν οἱ ἀριθμοὶ ἔφθασαν εἰς αἴσιον πέρας:

— Ὡραῖα! ἀνεφώνησα. Βλέπεις ὅτι δὲν ἐχρειάζετο καὶ μεγάλη φιλοσοφία... Ἀμὲ ὅταν θὰ διδαχθῆτε Ἄλγεβραν εἰς τὸ γυμνάσιον, πῶς θὰ κάνετε; Ἐκεῖ νὰ ἰδῆτε ἀλαμπουρνέζικα! Ἐγώ, ποῦ ἤμουν ὁ πρῶτος τῆς τάξεώς μου εἰς τὰ μαθηματικὰ (ὤ! ἂν μὲ ἤκουεν ἕνας καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν μὲ παραγναθίδας!) ... Ἔλα κάνε το ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ δοῦνε καὶ οἱ ἄλλοι.

Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἠθοποιία μου δὲν κατώρθωνε νὰ κρύπτῃ τελείως τὴν ἀδυναμίαν μου εἰς τὴν ὀξυδέρκειαν τοῦ Μανούσου. Εἰς τοῦτο ἄλλως συνετέλουν καὶ αἱ σπερμολογίαι τοῦ καλοῦ μου συναδέλφου, αἵτινες, ἂν δὲν ἐπιστεύθησαν, ἀφῆκαν ὅμως ὑπονοίας. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι ὁ Μανοῦσος δὲν μοῦ

ἐδείκνυεν ἀπό τινος ὅλον τὸν σεβασμόν, ὅτι ἤρχιζε νὰ γίνεται ἀλαζών, μαντεύσας ἴσως ὅτι εἶχε τὴν ἀνάγκην του ὁ διδάσκαλος. Ὁ κίνδυνος δὲν ἦτο μικρός· καὶ ἔπρεπε νὰ παταχθῇ ταχέως τὸ κακὸν πρὶν ἢ γενικευθῇ καὶ μετατραπῇ εἰς ἀνταρσίαν. Ἔπρεπε νὰ τοῦ πάρω τὸν ἀέρα, διὰ νὰ μὴ μοῦ τὸν πάρῃ αὐτός. Καὶ μίαν ἡμέραν, ἐνῷ διήρχετο πλησίον μου καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι δὲν μὲ χαιρέτησεν ἢ ὅτι μ' ἐχαιρέτησεν ἀμελῶς, τὸν ἐσταμάτησα καὶ μὲ ὀργὴν τοῦ εἶπα:

— Γιατὶ δὲ χαιρετᾷς, αἴ; γιατὶ δὲ χαιρετᾷς;

— Ἐχαιρέτησα, δάσκαλε, ἀπήντησεν ὠχριάσας.

— Τόσον καλὰ ἐχαιρέτησες ὥστε δὲν σὲ εἶδα. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἀνέχομαι αὐθαδείας. Τὰς κόβω μία καὶ καλή.

Καὶ συγχρόνως μὲ τὴν τελευταίαν λέξιν ἐπλατάγησαν δύο ραπίσματα εἰς τὰ μάγουλά του.

— Τί νόμισες; Εἶσαι ὁ πρῶτος εἰς τὰ μαθήματα, ἀλλ' ὀφείλεις νὰ εἶσαι καὶ ὁ πρῶτος εἰς τὴν συμπεριφοράν... Πήγαινε καὶ ἄλλη φορὰ νὰ εἶσαι προσεκτικώτερος!

Καὶ ἀπομακρυνόμενος εἶπα μονολογῶν:

— Καὶ νὰ μοῦ μαθαίνῃς καλὰ τὸ μάθημα.

Η

Εἶχα μὲν τὸ θάρρος νὰ γείνω μαθηματικός, νὰ τὸ ἐπιχειρήσω· τοὐλάχιστον· ἀλλὰ τὸ θάρρος μου δὲν ἔφθασε μέχρι τῆς μαγειρικῆς. Ἐπροτίμησα νὰ ζήσω χωρὶς μαγειρικὴν ἢ τοὐλάχιστον μὲ στοιχειώδη καὶ πρωτογενῆ μαγειρικήν. Μαγείρευμα ἔτρωγα μόνον ὅταν κανεὶς τῶν χωρικῶν μ' ἐκάλει εἰς γεῦμα ἢ ὅταν, κυνηγῶν, ἔφθανα μέχρι τῶν πανδοχείων τὰ ὁποῖα ὑπῆρχαν κάτω εἰς τὴν παραλιακὴν ὁδόν. Κατὰ τὰς ἄλλας ἡμέρας, ἐτρεφόμην μὲ τὸ κυνῆγι μου, ψηνόμενον προχείρως ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἢ μὲ αὐγὰ καὶ τυρί. Συνήθως δὲ ἐγευμάτιζα καὶ ἐδείπνουν εἰς τὸ καφενεῖον, ἀναθέτων εἰς τὸν καφεπώλην νὰ μαδῇ καὶ ψήνῃ τὰ θηράματα. Ὡς τραπεζομάνδηλον μοῦ ἐχρησίμευον φύλλα καὶ κλάδοι.

Τότε ἡ πρὸς τὸ κυνῆγι ἀγάπη μου ἔφθασεν εἰς ἀληθῆ μανίαν. Ἐνῷ ἐδίδασκα, οἱ δύο μου σκύλοι ἐκάθηντο ἑκατέρωθεν τῆς ἕδρας, ὡς σφίγγες, καὶ τὸ δίκαννον ἦτο ἀνηρτημένον εἰς τὸν τοῖχον δίπλα μου, διὰ νὰ τὸ ἔχω πρόχειρον. Διότι μὲ κατελάμβαναν αἰφνίδιοι κυνηγετικοὶ παροξυσμοί, ὅταν ἤκουα ψιθύρισμα τσίχλας λ.χ. ἢ λάλημα μελισσουργῶν· καὶ ἁρπάζων τὸ δίκαννον ἔτρεχα ἔξω, ἀφήνων τοὺς μαθητὰς νἀλληλοδιδάσκωνται ἢ νἀλληλοδέρνωνται κατὰ τὴν νέαν μέθοδον πάντοτε. Τὸ μάθημα διήρκει ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον. Οὔτε βροχή, οὔτε καύσων μὲ ἠμπόδιζεν. Ἔτρεχα ὡς μαινόμενος εἰς τοὺς κάμπους καὶ τὰ βουνά, πυροβολῶν κατὰ παντὸς πτερωτοῦ, μεγάλου ἢ μικροῦ, φαγωσίμου ἢ μή, κατὰ τῶν κοράκων, ὅπως καὶ κατὰ τῶν μπεκατσῶν, κατὰ τῶν γυπῶν, ὅπως καὶ κατὰ τῶν σπουργιτῶν. Καὶ τόση ἦτο ἡ μανία μου, ὥστε, ἐπιστρέφων μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐπυροβόλουν

κατὰ τῶν νυκτερίδων καὶ τῶν γλαυκῶν. Μὲ κατέλαβε δὲ καὶ μία περιέργεια νὰ φάγω ἐξ ὅλων τῶν θεωρουμένων μὴ φαγωσίμων πτηνῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ χωρικοὶ τῶν μερῶν ἐκείνων εἶχαν γείνει κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις παμφάγοι καὶ οὐδόλως τοὺς ἐξέπληττεν ἡ περιέργειά μου. Ἑσπέραν τινὰ καθ' ἣν ἔτρωγα εἰς τὸ καφενεῖον γλαῦκα ψητὴν μὲ κάποιαν πρόθεσιν ἐπιδείξως, οἱ παρακαθήμενοι χωρικοὶ μοῦ εἶπαν :

— Ἐμεῖς τρῶμε καὶ νυκτοκοράκους καὶ γιούπιδες, δάσκαλε.

— Νυχτερίδες τρῶτε ;

— Σὰν τύχουνε, ἀπήντησε μειδιῶν ὁ καφεπώλης.

— Τότε τί δὲν τρῶτε, μωρέ ; ἠρώτησα μὲ πεῖσμα.

— Ὅ,τι δὲν ἔχομε.

Ἀπέναντι τοῦ παραθύρου μου ὑψοῦντο ἀπὸ τὸν κῆπον τῆς Φωτεινῆς μία μεγάλη συκαμινέα καὶ διάφορα ἄλλα δένδρα. Ἐνίοτε δὲ ὅταν ἐνεφανίζετο ἐπ' αὐτῶν τσίχλα ἢ ἄλλο πτηνόν, δὲν ἐλάμβανα τὸν κόπον νὰ ἐξέλθω· ἀλλὰ διακόπτων τὸ μάθημα, ἔλεγα «μιὰ στιγμή ! » πρὸς τοὺς μαθητάς, ἥρπαζα τὸ δίκαννον κ' ἐπυροβόλουν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἕδρας ἢ ἀπὸ τὸ παράθυρον. Αἱ παρενθέσεις αὗται ἦσαν πολὺ διασκεδαστικαὶ διὰ τοὺς μαθητάς, οἵτινες ἡμιλλῶντο ποῖος νὰ πρωτοτρέξῃ νὰ φέρῃ τὸ θήραμα, οὕτως ὥστε πολλάκις ἐξήρχοντο ὅλοι μὲ ἀλαλαγμόν, παρακολουθούντων τῶν σκύλων. Τοῦτο ὅμως βαθμηδὸν τοὺς ἀπεθράσυνεν, ὥστε ἤρχισαν περὶ τὰ τέλη τοῦ σχολικοῦ ἔτους νὰ καταχρῶνται ὀλίγον τὴν ἀδυναμίαν μου. Διὰ νὰ μείνουν μόνοι, ἀνεφώνουν αἴφνης :

— Δάσκαλε, δάσκαλε, ἕνα πουλί, ἕνα μεγάλο πουλί !

— Ποῦ ;

— Ἐπέρασε, πάει πρὸς τὰ κάτω.

Ὁ διδάσκαλος δὲν ἤθελε περισσότερον διὰ νὰ ὁρμήσῃ ἔξω. Καὶ ἔστιν ὅτε, ἀντὶ νὰ λείψῃ ἐπὶ μίαν στιγμήν, ὡς ἔλεγεν, ἀπουσίαζεν ἐπὶ ὥραν ὅλην ἢ καὶ ὥρας. Τὴν δὲ φροντίδα τῶν μαθημάτων ἄφηνα εἰς τὴν «νέαν μέθοδον», ἥτις ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ καὶ ἐλευθέρα ἀλληλοδιδακτικὴ ἢ αὐτοδιδακτικὴ μέθοδος.

Μὲ τὸν βίον τοῦτον εἶχα καταντήσει ὡς ἀγριάνθρωπος, ζῶν

ἐκ τῆς θήρας. Τὸ πρόσωπόν μου εἶχε μαυρίσει καὶ ἡ κόμη μου ἔφθανε σχεδὸν μέχρι τῶν ὤμων μου. Κουρεὺς ἄλλως δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ χωρίον, πλὴν ἐκείνων οἵτινες ἐκούρευαν τὰ πρόβατα.

Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς κυνηγετικάς μου ἐκδρομὰς συνήντησα, μακρὰν τοῦ χωρίου, εἰς μίαν ὁδὸν ἐρημικήν, τὴν Φωτεινήν.

— Δόξα τῷ Θεῷ, τῆς εἶπα γελαστός, ποῦ σὲ συναντῶ ἐδῶ, γιὰ νὰ μοῦ πῆς τί ἔχεις μαζῆ μου καὶ μ' ἐχθρεύεσαι τόσον.

Ἀλλ' αὐτή, αὐστηρὰ τὸ ἦθος καὶ χαμηλὰ βλέπουσα, ἠθέλησε νὰ περάσῃ χωρὶς νὰ μοῦ δώσῃ ἀπάντησιν.

Τῆς ἔφραξα τὸν δρόμον :

— Θὰ μοῦ πῆς. Εἶνε ἄδικον νὰ ἐχθρεύεσαι ἕνα ἄνθρωπον, ποῦ κακὸ δὲ σοὔκαμε, καὶ νὰ μὴν τοῦ λὲς τὸ γιατί.

— Θὰ μ' ἀφήσῃς νὰ περάσω ; εἶπεν ἡ κόρη κάμνουσα ταχεῖαν στροφὴν διὰ νὰ διέλθῃ.

Ταχύτερος ὅμως ἐγώ, εὑρέθηκα πάλιν πρὸ αὐτῆς.

— Θὰ μ' ἀφήσῃς, σοῦ λέω ; ἐπανέλαβεν.

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ τόνος τῆς φωνῆς της ἦτο ἀπειλητικός, τὰ χείλη της τὸν διέψευσαν μὲ μίαν ἔκρηξιν γέλωτος.

— Δὲν εἶσαι λοιπὸν κακὴ ὁλότελα ; Καὶ τί ὡραῖα ποῦ γελᾷς !

Ἐνθαρρυνθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ γέλωτος ἐκείνου, ἥπλωσα αὐθάδη χέρια, τὰ ὁποῖα ὅμως ἓν βλέμμα της αὐστηρότατον ἀπελίθωσε :

—Τὰ χέρια νὰ τὰ μαζέψῃς, μοῦ εἶπε μὲ τόνον μὴ ἀφήνοντα ἀμφιβολίαν περὶ τῆς σοβαρότητός του, γιατὶ σύρνω φωνὴ καὶ θὰ τὸ μετανοήσῃς! Τρία ξαδέρφια μου εἶν' ἐπαὲ παρακάτω στ' ἀμπέλια.

Καὶ ἐπωφεληθεῖσα τὴν στιγμιαίαν ἀμηχανίαν μου διέβη. Ἐγὼ δέ, ἀποπειραθεὶς νὰ τὴν ἀκολουθήσω, τῆς ἐφώναξα μὲ φωνὴν ἱκετευτικήν :

— Λοιπόν, Φωτεινή, δὲν θὰ γενοῦμε φίλοι ποτέ, ποτέ ;

Ἐστράφη μὲ χαριέστατον κίνημα πτηνοῦ καὶ μειδιῶσα μοῦ εἶπε :

— Ποτέ !

— Τόση ὡμορφιὰ καὶ τόση κακία πῶς βρίσκονται μαζῆ ; ... Δὲν μοῦ λές ;

—Ἐτσὰ θέλω !

Καὶ ἀφοῦ ἐπροχώρησεν ἀκόμη ὀλίγα βήματα ἐστράφη καὶ γελῶσα :

— Ἀλήθεια εἶντα κάνει ὁ μπάρκας ; ἠρώτησε.

— Ποιὸς μπάρκας ;

— Ὁ ἄλλος δάσκαλος, καλέ.

Ἐγέλασα καὶ ἐγώ, διότι μοῦ ἐφάνη πολὺ ἁρμόζουσα ἡ προσωνυμία «μπάρκας», ἥτις ἐν Κρήτῃ ἀποδίδεται κοινῶς εἰς τοὺς αἰθίοπας.

— Μὰ τί μπάρκας !

Ταπεινώσας δὲ τὴν φωνὴν καὶ σοβαρευθείς, τῆς εἶπα :

— Καὶ ὅμως τὸν ἀγαπᾷς.

Ἐμειδίασεν αἰνιγματῶδες μειδίαμα καὶ ἀπεμακρύνθη, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ. Ἦτο ἄλλως καιρός, διότι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθησαν βήματα.

Εἶχα πολλὰς ἑβδομάδας νὰ τὴν ἴδω. Μετὰ τὴν ρῆξιν, ἔβαλα πεῖσμα νὰ πραγματοποιήσω τὰς ὑποψίας αἵτινες ἐβασάνιζαν τὸν συνάδελφον· ἀλλὰ τὸ πεῖσμά μου δὲν ἀντέσχεν ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν ἐπίμονον δυσμένειαν τῆς Φωτεινῆς, ἥτις ἤθελε, φαίνεται, νὰ βασανίζῃ τὸν ὑφιστάμενον, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ ἐνθαρρύνῃ τὸν προϊστάμενον· νὰ προσποιῆται πρὸς ἐκεῖνον ὅτι ἠγάπα ἐμὲ καὶ πρὸς ἐμὲ νὰ δεικνύῃ ὅτι δὲν ἠγάπα κανένα καὶ πρὸ πάντων ἐμέ. Τοιαῦτα φιλάρεσκα τεχνάσματα ἐκ μέρους μιᾶς χωριατοπούλας θὰ μοῦ ἐφαίνοντο ἀπίστευτα, ἐὰν δὲν τὰ ἔβλεπα μὲ τὰ μάτια μου. Ἐπέμεινα ὅμως ἐπί τινας ἡμέρας ἀκόμη νὰ ἐμφανίζωμαι εἰς τὸ παράθυρον καὶ νὰ ξεροβήχω, οὐχὶ διότι ἤλπιζα πλέον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐνισχύω τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ διδασκάλου. Καλλίτερα δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐκδικηθῶ. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ Φωτεινὴ μοῦ ἐξεδήλωσε τόσον ζωηρὰν ἀντιπάθειαν, ὥστε, διὰ νὰ ἐπιμείνω περισσότερον, ἔπρεπε νὰ εἶμαι ἐρωτευμένος εἰς τὰ σωστά. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἄλλως δὲν ἀνεφάνη πλέον εἰς τὸν κῆπον, ὡς διὰ νὰ μοῦ δείξῃ ἐμφανέστερον ὅτι δὲν ὑπέφερε νὰ μὲ βλέπῃ.

Ἐγὼ δὲ ἐπανῆλθα εἰς τὴν παλαιὰν καὶ πραγματικήν μου

ἀγάπην, τὸ κυνῆγι, τὸ ὁποῖον εἶχα παραμελήσει ὀλίγον χάριν ἐκείνης· καὶ εἰς τὰς τέρψεις αὐτοῦ θὰ ἐλησμόνουν καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξίν της, ἂν δὲ μοῦ τὴν ἐνθύμιζαν οἱ κοῖλοι καὶ περίλυποι ὀφθαλμοὶ τοῦ συναδέλφου, ὅστις, βασανιζόμενος, φαίνεται, ὑπὸ ἀϋπνιῶν, ἐξήρχετο πολλάκις τὴν νύκτα καὶ ἐπλανᾶτο ὡς φάντασμα..

Ἀλλά, κατὰ τὴν τελευταίαν συνάντησίν μας, ἡ Φωτεινὴ μοῦ ἐφάνη τόσο χαριτωμένη, τόσο θελκτικὴν πονηρίαν εἶχαν τὰ ὡραῖά της μάτια καὶ τόσην μαγείαν ἡ φωνή της, μάλιστα ὅταν ἤθελε νὰ φανῇ αὐστηρὰ καὶ πεισματωμένη, ὥστε ἀπεμακρύνθην συγκεκινημένος. Τί αἴνιγμα ἦτον αὐτὸ ἐπὶ τέλους; Τί ἐσήμαινεν ἐκεῖνο τὸ ἀόριστον μειδίαμα, ὅταν τῆς εἶπα ὅτι ἀγαπᾷ τὸν «μπάρκα»;... Μήπως τὸν ἀγαπᾷ τωόντι; Ἡ σκέψις αὕτη ἐπανῆλθε πολλάκις εἰς τὸ πνεῦμά μου. Καὶ τόσον ἤμουν ἀφηρημένος, ὥστε ἔφθασα μέχρι τῆς παραλίας χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶ ὅτι εἶχα ἐξέλθει διὰ νὰ κυνηγήσω. Ὅταν δὲ τὴν ἑσπέραν, ἐπιστρέφων, συνήντησα τὸν συνάδελφον, ᾐσθάνθην εἰς τὴν ψυχήν μου ἀναβρασμὸν μίσους, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν εἶχα αἰσθανθῆ ἀκόμη. Θἄχῃ γοῦστο ν' ἀρχίσω κ' ἐγὼ τώρα νὰ τὸν ζηλεύω! Νὰ ζηλεύωμεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον διὰ μίαν, ἥτις μᾶς περιφρονεῖ καὶ τοὺς δύο!

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι μὲ κατέλαβε ζωηρὰ ἐπιθυμία νὰ ἐπανίδω τὴν Φωτεινήν. Ἀντὶ δέ, ὅπως ἄλλοτε, κατὰ τὰς ἑορτάς, νὰ μεταβαίνω εἰς τὰ Χανιὰ ἢ νὰ κάνω μακρινὰς ἐκδρομάς, ἔμενα μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν βλέπω ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν στιγμὴν κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας. Καὶ τὴν ἔβλεπα, ἀλλ' αὐτὴ πάλιν ἐπιμόνως ἀπέφευγε τὸ βλέμμα μου κατὰ τὴν συνάντησίν μου. Ἀπετόλμησα μάλιστα νὰ διέρχωμαι κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τὰ παράθυρά της, μὲ κίνδυνον νὰ κινήσω τὰς ὑποψίας τῶν γειτόνων ἢ τῶν συγγενῶν της, ἀλλ' εἰς μάτην ἤλπισα νὰ φωνάξῃ καὶ πρὸς ἐμὲ ἀπὸ τὸ παράθυρον: «Δάσκαλε! δάσκαλε!» Ὁσάκις μἔβλεπεν, ἀπεσύρετο μὲ ἐχθρικὸν τρόπον καὶ δὲν ἀνεφαίνετο πλέον. Ἕνα δειλινὸν τὴν ἐπρόφθασα εἰς τὸ παράθυρον καθ' ἣν στιγμὴν ἐπότιζεν ἄνθη.

— Καλησπέρα, Φωτεινή, τῆς ἐψιθύρισα καὶ ἐσταμάτησα, διότι

ἀληθῶς ἤμουν τόσον συγκεκινημένος ὥστε ἐδυσκολευόμην νὰ προχωρήσω. Δὲν μοῦ πετᾷς ἕνα λουλοῦδι κ' ἐμένα;

—Σοῦ ρίχτω ὅλη τὴ γάστρα, ἄνε θές, μοῦ ἀπήντησε, χωρὶς νὰ μειδιάσῃ.

Καὶ ἐφαίνετο ἑτοίμη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλήν της.

Μετά τινας ἑβδομάδας προσεκλήθην εἰς ἕνα γάμον. Μεταξὺ δὲ τῶν προσκεκλημένων ἦτο καὶ ἕνας νέος, εἴκοσι δύο περίπου ἐτῶν, τὸν ὁποῖον πρώτην φορὰν ἔβλεπα καὶ τοῦ ὁποίου τὸ κάλλος μοῦ ἔκαμεν ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν. Ἦτο ὑψηλὸς καὶ κομψός, μὲ τὴν φυσικὴν τῶν ὀρεινῶν μας κομψότητα, μελαγχροινὸς μὲ λεπτὰ καὶ εὐγενῆ χαρακτηριστικὰ καὶ μάτια μαῦρα καὶ μεγάλα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔπαιζε μία διηνεκὴς ἀκτινοβολία. Ὡμίλει οἰκείως μὲ τὸν πατέρα τῆς Φωτεινῆς καὶ ὑπέθεσα ὅτι ἦσαν συγγενεῖς. Ἔπειτα τὸν εἶδα νὰ σύρῃ τὸν συρτὸν μὲ τὴν Φωτεινήν, ἥτις μοῦ ἐφάνη ὅτι δὲν τὸν ἔβλεπε μόνον μὲ συγγενικὸν βλέμμα.

—Ποιὸς εἶνε αὐτός; ἠρώτησα.

—Εἶνε ξενοχωριανός, μοῦ ἀπήντησεν ὁ χωρικὸς πρὸς ὃν ἀπετάθην· ἀπὸ τὸν Πρασέ.

Καὶ ἀφοῦ διὰ τῆς χειρὸς μοῦ ἔδειξεν ὑψηλὰ εἰς τὴν κλιτὺν τῶν Λευκῶν ὀρέων, συνεπλήρωσε τὰς πληροφορίας του:

—Εἶνε γυιὸς τοῦ Σαριδογιάννη. Ὁ κύρης του λογαριάζεται γιὰ καλλίτερος νοικοκύρης τοῦ Πρασέ. Ἦτονε καὶ καλὸς στὸν πόλεμο. Μὰ κι' ὁ γυιός του φαίνεται πῶς θὰ τοῦ μοιάσῃ. Ὄμορφος ἄντρας κατασταίνεται.

—Καὶ εἶνε συγγενὴς μὲ τὴν κοπελιὰ ποῦ χορεύει;

—Ὄχι...Γιάϊντα ρωτᾷς; εἶπεν ὁ χωρικὸς καὶ μὲ προσέβλεψε μὲ ὑποψίαν.

—Μοῦ 'φάνηκε πῶς μοιάζουνε, εἶπα, μὴ εὑρὼν τίποτε ἄλλο ν' ἀπαντήσω. Καὶ πῶς τονε λένε τὸ νέο;

—Σταυριανό.

Ὁ χορὸς εἶχεν ἀνάψει ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ Φωτεινή, ἀκούραστος, ἐξηκολούθει νὰ χορεύῃ μετὰ τοῦ Σταυριανοῦ, χωρὶς νὰ ρίψῃ τὸ ἐλάχιστον βλέμμα εἰς τὴν ἄκραν ὅπου ἐκαθήμην μελαγχολικός.

Τὰ δίστιχα διεσταυροῦντο ὡς βέλη, ἐπὶ τέλους δὲ ἠκούσθη καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Σταυριανοῦ, ἀρρενωπὴ καὶ θερμή :

Κατωμερίτικο πουλί, ἔλα στὰ πάνω μέρη,
Ὅπου 'νε τὸ νερὸ κρυὸ καὶ δροσερὸ τάέρι.

Οἱ στίχοι προφανῶς ἀπηυθύνοντο πρὸς τὴν Φωτεινήν, ἥτις ἐκοκκίνισε καὶ ἔστρεψε πρὸς τὸν λεβέντην βλέμμα ὅλως ἀντίθετον πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔρριπτε πρὸς ἐμέ.

Δὲν ἔμεινα περισσότερον, διότι δὲν ἠδυνάμην καὶ νὰ μείνω. Θὰ ἤμουν φαίνεται πολὺ ὠχρός, διότι ὅσοι μὲ εἶδαν ἀπερχόμενον μὲ ἠρώτων τί εἶχα, ἂν ἤμουν ἄρρωστος.

Δὲν μοῦ ἔμενεν ἀμφιβολία ὅτι ὁ ὀρεινὸς ἐκεῖνος ἦτο ὁ εὐτυχὴς ἐραστὴς καὶ ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἐρωτευμένος καὶ ἄσχημα ἐρωτευμένος. Ὅταν δὲ εἶδα τὸν συνάδελφον, ἀνέβη πικρὸς γέλως εἰς τὸ στόμα μου· ἔπειτα μὲ κατέλαβεν ἐπιθυμία νὰ τὸν ἐναγκαλισθῶ, νὰ τοῦ ὁμολογήσω τὰ πάντα καὶ νὰ θρηνήσωμεν ὁμοῦ τὴν κοινὴν συμφοράν.

Ἡ ἄνοιξις μ' εὗρε περίλυπον. Τὴν θλῖψίν μου δὲν ἐχώρουν οἱ κάμποι καὶ τὰ βουνὰ ὅπου ἐπλανώμην, προσπαθῶν νὰ λησμονήσω. Ἀλλ' ἡ Φωτεινὴ μοῦ ἐπεφύλαττε καὶ ἄλλας ἐκπλήξεις. Ἀπέναντι τοῦ παραθύρου μου ὑψοῦτο, ὡς εἶπα, μεγάλη συκαμινέα, ἥτις εἶχεν ἤδη καλυφθῆ μὲ ὡραῖον πράσινον φύλλωμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζευγαρωμένα τὰ πτηνὰ ἔψαλλαν τὸν ἔρωτα, ὡς διὰ νὰ μὴ μὲ ἀφήνουν καὶ αὐτὰ νὰ λησμονῶ τὴν δυστυχίαν μου. Καὶ μοῦ ἤρχετο ἐνίοτε νὰ πάρω τὸ δίκαννον καὶ νὰ διακόψω τραγικῶς αὐτὴν τὴν ὀχληρὰν ἐπίδειξιν.

Ἀλλὰ μίαν ἡμέραν, μικρὸν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἤκουσα θροῦν ἀσυνήθη εἰς τὸ φύλλωμα καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι πτηνὸν μεγαλείτερον ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ δένδρου. Καὶ πλησιάσας εἰς τὸ παράθυρον εἶδα μίαν ὡραίαν καὶ πονηρὰν κεφαλήν, ἥτις προκύψασα διὰ μέσου τῶν φύλλων, μὲ προσέβλεψε μὲ μίαν ἀστραπὴν μειδιάματος καὶ ἔπειτα ἐκρύβη πάλιν εἰς τὸ φύλλωμα. Ἦτο τὸ «κατωμερίτικο πουλί».

Ἀπορῶ πῶς δὲν ἐπέταξα διὰ νὰ φθάσω καὶ ἐγὼ εἰς τὸν κλάδον, ὅστις ἔτρεμεν ὑπὸ τὸ βάρος της. Τόσον μὲ ἀνεκούφισε καὶ μ' ἐπτέρωσεν ἡ χαρὰ τῆς ἀκτινοβόλου ἐμφανίσεώς της.

Ἔκοπτε φύλλα διὰ τὸν μεταξοσκώληκα καὶ ἤρχετο πλέον καθ' ἑκάστην. Δὲν μοῦ ὡμίλει, ἀλλὰ μὲ ἤρκει τὸ μειδίαμά της, τὸ μειδίαμα τὸ ὁποῖον μοῦ ἔστελλεν, ὡς Ἀμαρυλλίς, διὰ μέσου τῶν φύλλων. Ὁ ἥλιος ὁ δικός μου ἀνέτελλεν ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς κλάδους τοῦ δένδρου ἐκείνου. Πολλάκις ἐσκεπτόμην μήπως ἦτο ὄνειρον καὶ δὲν ἀπετόλμων νὰ τῆς ὁμιλήσω, διὰ νὰ μὴ ἐξαφανισθῇ ἡ ὀπτασία.

Ἔπειτα, ὅταν τὴν πρώτην φορὰν ἐπεχείρησα νὰ τῆς ὁμιλήσω, μοῦ ἔνευσε μὲ φόβον νὰ σιωπήσω, δεικνύουσα τὸ ἰσόγειον, ὅπου παρεμόνευεν ὁ Ὀθέλλος. Τὸ κατ' ἐμέ, δὲν ἐφοβούμην πλέον τίποτε καὶ κανένα. Ἡ ἀγάπη της, ἡ ἐλπὶς ὅτι μὲ ἠγάπα μοῦ ἔδιδε τὸ θάρρος ν' ἀψηφήσω πάντα κίνδυνον, νὰ τολμήσω τὰ πάντα. Ἠδυνάμην νὰ διακηρύξω ἐνώπιον ὅλων τὸν ἔρωτά μου, τὸν ὁποῖον ᾐσθανόμην νὰ πάλλεται παντοδύναμος ἐντός μου, κύριος ἀπόλυτος τῆς θελήσεώς μου καὶ ὅλης μου τῆς ὑπάρξεως. Ἀλλὰ τί νὰ τῆς εἴπω ; ἠδύναντο λέξεις νὰ ἐκφράσουν τὰ θεσπέσια πράγματα τὰ ὁποῖα ἐπλημμύρουν τὴν καρδίαν μου ; Ὡμίλουν ἀντ' ἐμοῦ οἱ κόσυφοι, οἱ σπίνοι καὶ ἡ ἀηδὼν κάτω ἀπὸ τοὺς πλατάνους τοῦ ποταμοῦ. Ὡμίλει ὅλη ἡ χαρὰ ἡ ὁποία ἐπρασίνιζε καὶ ἤνθει, καὶ εὐωδίαζε, καὶ ἐκελάδει καὶ ἐκυμάτιζεν ὑπὸ τὴν ἁπαλὴν πνοὴν τῆς ἀνοίξεως γύρω μας. Μίαν λέξιν ἤθελα νὰ τῆς εἴπω καὶ τὴν ἐψιθύριζα μὲ ὅλην τὴν περιπάθειαν τῆς ψυχῆς μου :

—Φῶς μου !

Ὁ Ὀθέλλος κατεσκόπευε καὶ ἔβλεπεν, ὁ Ὀθέλλος ἐμαίνετο. Τὸ ἐμάντευα ἀπὸ τοὺς θρήνους καὶ τοὺς κοπετούς, οἵτινες ἤρχοντο ἀπὸ τὴν τάξιν του. Ἀλλὰ δὲν τὸν ἐφοβούμην, ὡς δὲν ἐφοβούμην κανένα. Μὴ ὁ ἔρως μου εἶχέ τι τὸ ἀθέμιτον καὶ τὸ πονηρόν ; Ἡ Φωτεινὴ θὰ ἐγίνετο σύζυγός μου. Ἁπλούστατα. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐξήλειψε καὶ τὸν τελευταῖον δισταγμόν μου. Καὶ μίαν ἡμέραν, καιροφυλακτήσας, τὴν ἠκολούθησα καὶ τὴν ἔφθασα καθ' ἣν στιγμὴν ἐξήρχετο ἀπὸ τὸν κῆπον.

—Φωτεινή, τῆς εἶπα. Φωτεινή, σ' ἀγαπῶ...

Ἀλλ' αὐτή, βλέπουσα ὅτι συγχρόνως οἱ βραχίονές μου ἠνοίγοντο πρὸς ἐναγκαλισμόν, ἐξέφυγε διὰ ταχείας κινήσεως καὶ ἔτρεξε πρὸς τὰ κάτω ὡς τρομασμένη, χωρὶς νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ τελειώσω τὴν φράσιν μου. Ἀφοῦ δὲ ἀπεμακρύνθη ἀρκετά, ἐσταμάτησε, πορφυρᾶ τὸ πρόσωπον, καὶ κτυπῶσα τοὺς γρόνθους μὲ παιγνιῶδες πεῖσμα μοῦ εἶπε :

—Κἐγὼ δὲ σ' ἀγαπῶ ! δὲ σ' ἀγαπῶ ! δὲ σ' ἀγαπῶ !

Ἔπειτα ἔφυγε χωρὶς νὰ στραφῇ πλέον.

Ἀλλὰ διατί νὰ μὴ παραταθῇ ἡ εὐδαιμονία ἐκείνη τῆς ἀμφιβολίας, ἥτις εἶχε κάτι τι ἀπὸ τὴν ἀοριστίαν τοῦ οὐρανοῦ; Τὴν ἀφῆκα νὰ κανονίζῃ αὐτὴ τὴν πορείαν τῶν σχέσεών μας· ἀνέμενα τὰ προστάγματά της. Μὴ δὲν ἦτο κυρία ἀπόλυτος τῶν διαλογισμῶν καὶ τῆς καρδίας μου;

Ἤμουν εἰς τοὺς οὐρανούς. Καὶ ἐπειδὴ φυσικὰ δὲν ἠδυνάμην ἀπὸ τόσον μακρινὴν ἀπόστασιν νὰ συνεννοηθῶ μὲ τοὺς μαθητάς μου, τοὺς ἀφῆκα ἐντελῶς εἰς τὴν τύχην των, νὰ κάνουν ὅ,τι ἤθελαν. Ἡ νέα μέθοδος τῆς «Γιασνάγιας Πολιάνας» ἐφηρμόσθη τότε καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν. Ἐγὼ ἄλλως καὶ ὅταν εὑρισκόμην ἐντὸς τοῦ σχολείου, ἤμουν ἀπών. Ἤνοιγα τὸ βιβλίον καὶ ἀντὶ τῶν περιπετειῶν τῶν Μυρίων, ἔβλεπα δύο μάτια τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν τῆς Παρισάτιδος. Ὡμίλουν πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ ὁ νοῦς μου ἐλικνίζετο ἐπὶ ἑνὸς πρασίνου κλάδου. Καὶ μαντεύετε τί ἠδύνατο τὰ εἴπῃ μία κεφαλή, τῆς ὁποίας ὁ νοῦς εἶχε μεταβληθῆ εἰς σπίνον. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν αἱ πενιχραὶ γραμματικαὶ καὶ ἀριθμητικαὶ γνώσεις, ἃς τόσον ἐπιμόνως ἀνέκτησα, ἐπέταξαν καὶ αὐταί, μὴ εὑρίσκουσαι πλέον χῶρον εἰς τὴν κεφαλήν μου, ἥτις ἐγέμισεν ἔρωτα. Ἔρως παντοῦ καὶ εἰς τὰ θυλάκιά μου ἀκόμη.

Δυστυχῶς οἱ μαθηταί μου δὲν ἐξετίμησαν, ὡς ἔπρεπε, τὴν ἐλευθερίαν τὴν ὁποίαν τόσον ἀφθόνως παρεχώρησα εἰς αὐτούς. Οὐδέποτε ὅσον τότε ἐνόησα τὸ λεγόμενον περὶ τῶν παιδίων· «ἀχάριστος ἡλικία». Καταχρώμενα τὴν ἐλευθερίαν, ἤρχισαν νὰ περιπίπτουν εἰς ἀναρχίαν καὶ ἀσέβειαν πρὸς τὸν διδάσκαλον. Δὲν ἐβράδυναν ν' ἀντιληφθοῦν τὸ παιγνίδι τὸ ὁποῖον ἐπαίζετο μεταξὺ τῆς μουριᾶς καὶ τοῦ παραθύρου· καὶ ἐνῷ ἐγὼ εὑρισκόμην εἰς τὸ ἀνοικτὸν παράθυρον αὐτοὶ κατεσκόπευαν τὰ γινόμενα διὰ τῶν σχισμῶν τῶν ἡμικλείστων παραθύρων. Μίαν δὲ ἡμέραν καθ' ἣν στιγμὴν ἐνεφανίζετο ἡ Φωτεινή, ἤκουσα παιδικὴν φωνὴν ψιθυρίζουσαν:

—Δάσκαλε, δάσκαλε, μιὰ τρυγόνα!

Προσεποιήθην ὅτι δὲν ἤκουσα καὶ τὸ ψιθύρισμα καὶ τοὺς ὑποκώφους γέλωτας οἵτινες ἐπηκολούθησαν. Βραδύτερον δὲ εὗρηκα εὐ-

καιρίαν νὰ τοὺς νουθετήσω, συγκρατῶν τὴν ἀγανάκτησίν μου διὰ λόγους εὐνοήτους:

—Βρὲ παιδιά, μὴν εἶσθε ἀχάριστοι πρὸς ἕνα δάσκαλον, ὁ ὁποῖος σᾶς ἀγαπᾷ καὶ ὁ ὁποῖος εἰσήγαγεν εἰς τὸ σχολεῖόν σας τὴν νέαν μέθοδον, ἥτις μόνον εἰς τὴν Ρωσσίαν ἔχει ἐφαρμοσθῆ. Ἀλλὰ πρὸ πάντων μὴν εἶσθε ἀνόητοι. Θέλετε νὰ σὰς δέρνω καὶ νὰ σᾶς βασανίζω ὅπως δέρνει ὁ κύριος αὐτὸς κάτω; Ἀλλ' ἂν ἀρχίσω νὰ σᾶς δέρνω σὰν γαϊδούρια, πῶς θὰ γείνετε ὑπερήφανοι πολεμισταί, γιὰ νὰ ἐλευθερώσετε τὴ δυστυχισμένη τὴν πατρίδα μας; Ἐγὼ δὲν θὰ τὸ κάμω αὐτὸ τὸ κακό, παιδιά μου, καὶ ἂν ἀκόμη ἐξακολουθήσετε νὰ μοῦ δίδετε ἀφορμὰς καὶ ν' ἀνακατεύεσθε σὲ πράγματα ποῦ δὲ σᾶς ἐνδιαφέρουν.

Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ λόγοι μου ἔπιασαν τόπον, διότι αἱ ἀταξίαι καὶ ἡ ἀσέβεια δὲν ἐπανελήφθησαν. Ἀλλὰ τότε περίπου ἐξηντλήθη καὶ τὸ φύλλωμα τῆς μουριᾶς καὶ ἡ Φωτεινὴ δὲν ἀνεφάνη. Καὶ ἀπεφάσισα σοβαρῶς καὶ ὁριστικῶς νὰ τὴν ζητήσω εἰς γάμον.

I

Περὶ τοῦ σοβαροῦ τούτου διαβήματος σκεπτόμενος, ἐξηρχόμην μίαν ἑσπέραν μετὰ τὸ μάθημα, ὅτε εὑρέθη ἐνώπιόν μου ὁ συνάδελφος. Ἐὰν δὲν ἦτο ὁ μελαψότερος ἄνθρωπος ἐξ ὅσων ἐγνώριζα, ἴσως δὲν θὰ τὸν ἀνεγνώριζα. Σκιὰ ἀνθρώπου ὁ δυστυχής. Ὁ λαιμός του, φύσει μακρός, ἐφαίνετο ἀκόμη μακρότερος καὶ λεπτότερος, κάτι τι ὡς μαρκοῦτσι· τὸ δέρμα τῶν παρειῶν του εἶχε κολλήσει ἐπὶ τῶν ὀστῶν καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐνόμιζες ὅτι εἶχαν δύσει εἰς τὰς κόγχας των. Μοῦ ἐφάνη μάλιστα ὅτι διέκρινα λευκάς τινας τρίχας εἰς τοὺς κροτάφους του. Ἤθελε προφανῶς νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ, ἦτο δὲ τόσον ἀξιολύπητος, ὥστε δὲν τὸν ἀπέφυγα, ὡς εἶχα πράξει ἐπανειλημμένως εἰς τὸ παρελθόν. Ἀλλὰ τόσον ἔτρεμαν τὰ χείλη του, ὥστε παρῆλθαν στιγμαί τινες ἕως οὗ κατορθώσῃ ν' ἀρθρώσῃ τὰς ἑξῆς λέξεις :

—Γιῶργο, σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ ἀκούσῃς.

—Σὲ ἀκούω, ἀπήντησα ξηρῶς.

—Εἶμαι πολὺ δυστυχής...

—Τὸ βλέπω.

—Ἂν δὲν προλάβω ν' ἀποθάνω, θὰ παραφρονήσω... Ἀπὸ σὲ ἐξαρτᾶται νὰ μὲ σώσῃς. Ξέρω ὅτι δὲν ἔχεις κακὴ ψυχὴ καὶ δὲν θὰ λογαριάσῃς ὅτι σ' ἐλύπησα, σ' ἔβλαψα ἴσως...ξέρω κἐγώ ; Θὰ μὲ θεωρήσῃς μόνον ὡς ἕνα ἄνθρωπον δυστυχῆ καὶ δὲν θ' ἀρνηθῇς νὰ μὲ σώσῃς.

—Ὅ,τι μπορῶ τὸ κάνω.

—Ἐσὺ δὲν τὴν ἀγαπᾷς, ἀλλὰ τὸ κάνεις γιὰ πεῖσμα δικό μου ἢ γιὰ νὰ περνᾷς τὸν καιρό σου. Λοιπὸν σύρε χέρι... σὲ παρακαλῶ !

—Ἀφοῦ σοῦ πῶ ὅτι τὴν ἀγαπῶ, θὰ ἐννοήσῃς ὅτι ζητεῖς ἀδύνατα. Καὶ ἂν ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτὸ ἡ σωτηρία σου...ν' ἀπελπισθῇς.

Ἔμεινεν ὡς ἀπολιθωμένος καὶ μὲ παρετήρει μὲ ὀφθαλμοὺς ἠλιθίους.

Καὶ μετά τινας στιγμάς :

—Ὥστε τὴν ἀγαπᾷς ἀλήθεια ; εἶπε, μὲ φωνὴν ἀσθενεστάτην.

—Τὴν ἀγαπῶ, σοῦ εἶπα. Ἔγεινες ἀφορμὴ νὰ τὴν προσέξω καὶ νὰ τὴν ἀγαπήσω. Τί νὰ σοῦ κάμω ;

—Ἀλλ' ἐγὼ ἔχω ἀπόφασιν νὰ τὴν ζητήσω ἀπὸ τὸν πατέρα της.

—Δυστυχῶς σ' ἐπρόλαβα καὶ εἰς αὐτό.

—Τὴν ἐζήτησες ;

—Μά...ξέρω κἐγώ ;...Ἀλλὰ τέλος πάντων ζήτησέ την κιᾶν σὲ θέλῃ, σοῦ τὴν χαρίζω. Ἔχεις πεποίθησιν ὅτι σὲ θέλει τὸ κορίτσι, ὅτι σὲ προτιμᾷ ἀπὸ μένα ;

Αἰφνιδίως τότε οἱ νεκρωμένοι ὀφθαλμοί του ἐξήστραψαν καὶ τὸ ἰσχνόν του σῶμα ὠρθώθη εὔτονον, ὡς ἐὰν τὰ νεῦρά του διὰ μιᾶς μετεβλήθησαν εἰς χάλυβα :

—Ἐγὼ μίαν πεποίθησιν ἔχω, εἶπε μὲ φωνὴν ἔντονον. Καὶ ἡ πεποίθησίς μου εἶνε, ὅτι ἐν ὅσῳ ἐγὼ ζῶ, τὴ Φωτεινὴ δὲν θὰ τὴν πάρῃ ἄλλος!

Ἐμειδίασα.

—Μὴ γελᾷς, εἶπε μὲ βραγχνὸν βρυχηθμόν, διότι δὲν εἶνε ἀστεῖα. Σκέψου ὅτι ἔχεις νὰ κάμῃς μὲ ἕνα ἀπελπισμένον, μὲ ἄνθρωπον ποῦ ἔτσι κιἄλλοιῶς εἶνε χαμένος !

Καὶ ἡ ἄσαρκος χείρ του εἰσήρχετο καὶ ἐξήρχετο νευρικὴ εἰς τὸ στῆθός του, ὡς νὰ ἐζήτει ὅπλον. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀνησύχησα· ὡς προαισθανθέντες δὲ κίνδυνον καὶ οἱ σκύλοι μου ἦλθαν πλησίον καὶ ἤρχισαν νὰ γαυγύζουν τὸν ἐξηγριωμένον Ὀθέλλον, τὸν ὁποῖον ἄλλως πρὸ πολλοῦ δὲν ἐχώνευαν. Ἀλλ' ἡ ἀνάμνησις τῆς Φωτεινῆς ὑπεστήριξε τὸ θάρρος μου.

—Οἱ ἀπελπισμένοι ἂς κάμουν καλὰ μὲ τὴν ἀπελπισίαν των, εἶπα. Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπελπισμένος.

—Εἶσαι ὅμως ὁ αἴτιος τῆς ἀπελπισίας μου καὶ πρέπει νὰ τὸ

σκεφθῇς καλά! ἀπήντησε μὲ τραυλίζουσαν φωνὴν ὁ Ὀθέλλος καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων του ἐφάνη κάτι τι λευκὸν ὡς ἀφρός.

—Δηλαδή;

—Δὲν θὰ πάω μόνος μου.

Καὶ τώρα ἡ νυκτερίς, ἥτις τοῦ ἐχρησίμευεν ὡς χείρ, εἰσῆλθε τρέμουσα εἰς τὸ θυλάκιόν του καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ, ἐνῷ ὅλη του ἡ στάσις ἦτο ἀπειλή.

Ἀλλ' ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐφάνη μεταξὺ τῶν φρακτῶν τῆς ὁδοῦ μία φέσα, ἥτις διηυθύνετο πρὸς ἡμᾶς· καὶ μετὰ μίαν στιγμήν, ὑπὸ τὴν φέσαν εἴδαμεν πρόσωπον γέροντος μὲ ὑπόλευκον πώγωνα, γνωστότατον εἰς ἀμφοτέρους, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπηύθυνε φιλικὸν μειδίαμα. Ἦτο ὁ πατὴρ τῆς Φωτεινῆς, ὁ Δετορογιώργης. Καὶ ἡ ἐμφάνισις τῆς φέσας του, ὡς ἐμφάνισις τοῦ κράνους τῆς Ἀθηνᾶς, κατέπαυσεν ἢ τοὐλάχιστον διέκοψε τὴν φοβερὰν ἔριδα. Τί νὰ ἤθελεν ἆρά γε;

—Καλησπέρα σας, κύριοι δασκάλοι, εἶπε φθάσας ὁ γέρων.

Καί, ἀφοῦ μὲ ἐπιφώνημα κοπώσεως ἐκάθησεν ἐπὶ παρακειμένου ξηροτοίχου καὶ ἐστηρίχθη εἰς τὴν βακτηρίαν του, μᾶς προσέβλεψε καὶ εἰς τὸ βλέμμα του ἐφάνη ὁ δισταγμός, ὡς νὰ ἐνόησεν ὅτι ἦλθεν εἰς ἀκατάλληλον στιγμήν.

—Εἰντά 'χετε; μᾶς εἶπε. Σὰν ἀγριεμένοι μοῦ φαίνεστε. Ἄκουσα κ' ἐμεγαλοφωνάζετε κιόλας. Μαλώνετε καὶ τουλόγου σας;

—Ἀ μπᾶ... τίποτε... τοῦ ἀπήντησα. Μιλοῦμε γιὰ κάτι δουλειὲς τοῦ σχολείου.

—Δύσκολη κἠ δική σας δουλειά...μπελλαλίδικη, εἶπεν ὁ γέρων. Ἔχετε στὴν κεφαλή σας τόσα κοπέλια...

Μειδιῶν δὲ ἐπρόσθεσε:

—Καὶ τὰ σκολιαρούδικα λένε πῶς τὰ φοβήθηκε κι ὁ Πειρασμός.

Ἀναμφιβόλως ὁ Ὀθέλλος ἐφοβήθη ὅτι ὁ γέρων ἦλθε νὰ μοῦ ἀναγγείλῃ ὅτι μ' ἐδέχετο ὡς γαμβρόν, διὸ καὶ κατείχετο ὑπὸ φοβερᾶς ἀνησυχίας. Ἀλλ' οὔτε αὐτός, οὔτε ἐγὼ ἐμαντεύσαμεν τὸν πραγματικὸν σκοπὸν τῆς ἀπροσδοκήτου ἐκείνης ἐπισκέψεως.

—Ἦρθα, κύριοι δασκάλοι, εἶπεν ἐπὶ τέλους μὲ ἐπισημότητα, νὰ σᾶςε καλέσω στὸ γάμο...τσῆ θυγατέρας μου τσῆ Φωτεινιᾶς.

Κατάπληκτοι οἱ «κύριοι δασκάλοι».

—Γίνεται τὴν ἐρχόμενη Κυριακή, ἐξηκολούθησεν ὁ πατὴρ τῆς Φωτεινῆς. Δόξα νἄχῃ ὁ Θεός, κάνω ἕνα καλὸ γαμπρό...

—Ποιόν ; ἠρωτήσαμεν καὶ οἱ δυὸ ταυτοχρόνως.

—Τὸ Σταυριανὸ τοῦ Σαριδογιάσνη ἀπού τὸν Πρασέ. Νοικοκυρόπουλο κιὤμορφο παλληκάρι. Θἄτυχε νὰ τόνε δῆτε γιτ' ἦρθε πολλὲς φορὲς στὸ χωριό... Ἐμένα δὲν μοῦ καλάρεσε νὰ πάῃ τὸ παιδί μου σὲ ξένο χωριό, μὰ εἴντα νὰ πῆς ; ὁ γαμπρὸς εἶν' ἔτσα ποῦ τόνε θέλω...πρέπει πῶς ἀγαπηθήκανε κιόλας...(Ἐδῶ διῆλθεν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ χωρικοῦ σκιὰ καὶ μὲ δυσκολίαν ἐπρόφερε τὴν λέξιν «ἀγαπηθήκανε», ὡς ἐὰν ὡμολόγει αἰσχρὸν τῆς θυγατρός του παράπτωμα). Ἂς εἶνε... κὲμεῖς ἀπού τὸν Πρασὲ σέρνομε. Γιαὐτὸ μᾶςε λένε καὶ Πρασανούς.

Τὸ βλέμμα μου συνήντησε τὸ βλέμμα τοῦ Ὀθέλλου, ἀπορῶ δὲ πῶς ἐκ τῆς συγκρούσεώς των δὲν προῆλθε κεραυνὸς ἐκπλήξεως.

—Τὸ λοιπὸς καλεστικοὶ νἆστε, εἶπεν ὁ γέρων Δετερογιώργης, ἐγειρόμενος.

Ὅταν δὲ ἐξηφανίσθη ἡ φέσα μεταξὺ τῶν φρακτῶν, ἐστράφην πρὸς τὸν οἰκτρόν μου συνάδελφον :

—Τἄνοιξες τὰ στραβά σου τώρα, ἢ νομίζεις ἀκόμη ὅτι σοῦ κάνω ἀντιπολίτευσι στὸν ἔρωτά σου ;

—Συγχώρησέ με, ἀδελφέ· ποῦ νὰ φαντασθῶ ὅτι αὐτὸ τὸ κορίτσι εἶνε σατανᾶς ; εἶπε μὲ συντριβὴν ὁ διδάσκαλος.

—Σοῦ ὁμολογῶ ὅτι τώρα στὸ τέλος μὲ εἶχες πεισμώσει καὶ ἀπεφάσισα γιὰ καλὰ νὰ σὲ στέψω αὐτοκράτορα... ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ τὴν πάθω κ' ἐγώ. Μ' ἐκοροΐδεψε κὲμένα. Ἀλλὰ μπράβο της, καλὰ μᾶς ἔκαμε.

Ἤμουν σχεδὸν εὐχαριστημένος διὰ τὸ ἀποτέλεσμα. Καὶ βαθμηδὸν ἀνέκτων τὴν προτέραν μου εὐθυμίαν, τὴν ὁποίαν ἐπί τινα καιρὸν εἶχα χάσει. Ἡ λύσις ἐκείνη, καὶ ἂν εἶχε κάτι τι τὸ ταπεινωτικόν, μὲ ἀνεκούφιζεν οὐδὲν ἧττον. Τώρα ἐνόουν ὅτι ὁ ἔρως

μου ἦτο κατὰ μέγα μέρος πεῖσμα· ἀφοῦ δὲ τὸ πεῖσμα ἔπαυσεν, ἔβλεπα τὰς δυσχερείας εἰς τὰς ὁποίας μὲ ὡδήγει καί, ἀντὶ νὰ αἰσθάνωμαι ἀγανάκτησιν κατὰ τοῦ Σταυριανοῦ, τὸν ἐθεώρουν ὡς σωτῆρα. Ἡ Φωτεινὴ ἦτο διὰ τὸν Σταυριανὸν καὶ καλῶς τὸν ἐπροτίμησε.

Ἀλλ' ἀπὸ τὸ μαῦρο μέτωπον τοῦ συναδέλφου δὲν διεσκεδάσθησαν ἐντελῶς τὰ νέφη τῆς μελαγχολίας. Ἀφοῦ μοῦ διηγήθη τὰ ὅσα ὑπέφερε, μοῦ ἔδειξε τὴν συκαμινέαν καὶ εἶπε στενάζων :

—Ἄχ! αὐτὸ τὸ δένδρο, αὐτὸ τὸ δένδρο πόσο μ' ἐβασάνισε!

Ἐροσπάθησα νὰ τὸν παρηγορήσω, νὰ τοῦ μεταδώσω τὴν φιλοσοφικήν μου ἐγκαρτέρησιν. Ἐν τέλει δὲ τὸν ἠρώτησα :

—Τί θὰ φᾶμε ἀπόψε, δάσκαλε, διὰ νὰ ἑορτάσωμεν τὴν ἄρσιν τῶν παρεξηγήσεων ;

—Τί θέλεις νὰ φᾶμε ; μοῦ εἶπε χωρὶς ἡ μορφή του νὰ αἰθριάσῃ. Δὲν μᾶς φθάνουν ἡ χυλόπητες ;...

Εἰς τὸν γάμον τῆς Φωτεινῆς παρευρέθην μόνον ἐγώ. Ὁ συνάδελφος, προφασισθεὶς ἐπείγουσαν πρόσκλησιν ἐκ μέρους τῆς Ἐφορείας, ἐπῆγεν εἰς τὰ Χανιὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ δὲν ἔμεινα ἐπὶ πολύ.

Ἤθελα νὰ φαίνωμαι ἀδιάφορος καὶ μάλιστα εὔθυμος, διὰ νὰ δείξω εἰς τὴν Φωτεινὴν ὅτι, ἐὰν αὐτὴ ἔπαιζεν ὅταν μοῦ ἔκανεν ἐρωτοτροπίας, ἐγὼ δὲν ἔδιδα περισσοτέραν σοβαρότητα εἰς τὸ πρᾶγμα· ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωνα. Ἤθελα νὰ πείσω τὸν ἑαυτόν μου ὅτι τὸ ἐπεισόδιον ἐτελείωσεν, ὅπως ἔπρεπε νὰ τελειώσῃ, πρὸς τὸ συμφέρον ἀμφοτέρων, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους δὲν εἶχα δικαίωμα παραπόνου, ἀφοῦ ἡ Φωτεινὴ ἔπραξεν εἰς τὴν ἀρχὴν πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο διὰ ν' ἀποθαρρύνῃ τὰς ἐρωτικάς μας ἐπιχειρήσεις, ἀλλ' ἡ ζηλοτυπία δὲν ἀκούει ἀπὸ λογικήν. Ὁ γάμος ἐκεῖνος μοῦ ἐφαίνετο ὡς λύσις κωμῳδίας, εἰς ἣν ἔπαιζα τὸ οἰκτρότερον πρόσωπον.

Ἀλλ' ὅταν ἔπαυσα νὰ βλέπω τὴν Φωτεινήν,—δὲν τὴν ἐπανεῖδα μάλιστα πλέον ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης διότι ἀνεχώρησε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ μακρινὸν χωρίον τοῦ συζύγου της—δὲν ἐδυσκο-

λεύθην νὰ λησμονήσω. Ὁ δυστυχὴς ὅμως συνάδελφός μου ἐφαίνετο ἀνιάτως πληγωμένος· καὶ μολονότι δὲν μοῦ ἔλεγε τίποτε, ἔβλεπα ὅτι ἐξηκολούθει νὰ φθίνῃ εἰς μελαγχολίαν ἀθεράπευτον. Ἀπέφευγε δὲ νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς Φωτεινῆς καὶ μόνον ἐνίοτε μοῦ ἔλεγε μὲ βαθὺν στεναγμόν, δεικνύων τὴν συκαμινέαν:

—Ἄχ! αὐτὸ τὸ δένδρο, αὐτὸ τὸ δένδρο, πῶς μ' ἐβασάνισε!

Αἱ σχέσεις μας ὅμως δὲν διεταράχθησαν πλέον κατὰ τὸ μικρὸν διάστημα τὸ ὁποῖον ὑπελείπετο μέχρι τῶν ἐξετάσεων.

Ἡ Ἐφορεία Χανίων ἀπέστειλεν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ κάμῃ τὰς ἐξετάσεις. Ὁ ἔλεγχος οὗτος μὲ ἀνησύχει πολύ. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οἱ μαθηταί μου εἶχαν κάμει μεγάλας προόδους ἐν ἀγνοίᾳ μου. Διότι μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐξετάσεων οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐφορείας μὲ ἐξέπληξαν μὲ συγχαρητήρια:

—Ποτὲ δὲν ἐπεριμέναμεν τοιαύτας προόδους ἀπὸ νεοσύστατον σχολεῖον, μοῦ εἶπεν εἷς ἐξ αὐτῶν μὲ τόνον μὴ ἐπιτρέποντα ἀμφιβολίαν περὶ τῆς εἰλικρινείας του. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι εἶνε πολὺ καλλίτεροι οἱ μαθηταί σας ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολαρχείου Χανίων. Φαντάζομαι πόσον θὰ ἐκοπιάσατε!

Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἐκοκκίνισα ὅταν ἀπήντησα:

—Ἐκοπίασα πολύ, εἶνε ἀληθές, ἀλλὰ σήμερον λησμονῶ τοὺς κόπους μου.

Καὶ ἔρριψα βλέμμα εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Μανοῦσον καὶ τὸν Κώστα.

Μετὰ πέντε ἡμέρας ἀνεχώρουν. Εἶχα ἐγερθῆ ἀπὸ τὴν αὐγὴν διὰ ν' ἀποφύγω τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας. Ἐφύσα δυνατὸς ἄνεμος, ὅστις διέσειε τὰ παραθυρόφυλλα. Ἐνῷ δὲ παρεσκευαζόμην, ἤκουσα τοὺς σκύλους μου νὰ ὑλακτοῦν μανιωδῶς ἔξω καὶ ἔτρεξα διὰ νὰ ἴδω τί συνέβαινεν. Οἱ σκύλοι ἦσαν εἰς τὸν κῆπον τῆς Φωτεινῆς, ἀλλ' ἄνθρωπον κανένα δὲν ἔβλεπα. Ἀνέβηκα εἰς τὸν φράκτην καὶ τότε παρουσιάσθη ἐνώπιόν μου φρικτὸν θέαμα. Ἄνθρωπος ἐκρέμετο εἰς ἕνα ἐκ τῶν χαμηλῶν κλάδων τῆς συκαμινέας καὶ οἱ σκύλοι ἀναβλέποντες πρὸς αὐτόν, ὑλάκτουν ὡς νὰ τὸν ἐπέπληττανη

διὰ τὸ ἀνόητον ἐκεῖνο μετεώρισμα. Ἀνεγνώρισα τὸν συνάδελφόν μου, ἀπηγχονισμένον, νεκρὸν πρὸ πολλῆς ὥρας.

Ὁ ἄνεμος τὸν ἔσειεν ὡς ἐκκρεμές. Καὶ ἐνῷ ἐταλαντεύετο οὕτω θλιβερῶς εἰς τὸ λυκόφως τοῦ ὄρθρου, ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐπαναλάμβανε μὲ τὸν θρῆνον τοῦ ἀνέμου τὴν μελαγχολικήν του φράσιν:

—Ἄχ! αὐτὸ τὸ δένδρο, αὐτὸ τὸ δένδρο!

Ο ΜΑΥΡΟΣ ΓΑΤΟΣ

Μικρὸν μετὰ τὸ δεῖπνον ἐστεκόμεθα εἰς τοῦ Ζαχαράτου παρὰ τὰ σφαιριστήρια καί, μετὰ πολλῶν ἄλλων, παρετηροῦμεν τὴν μονομαχίαν δύο καλῶν σφαιριστῶν. Ἔξαφνα ὁ φίλος μου Παῦλος Δαμουλῆς, ὁ ὁποῖος ἐστέκετο δίπλα μου, ὠχρίασε καὶ μὲ ἔπιασεν ἀπὸ τὸν βροχίονα, ὡς νὰ ἐφοβήθη ὅτι θὰ ἔπιπτε.

—Τί ἔπαθες ; τὸν ἠρώτησα μὲ ἀνησυχίαν.

—Μοῦ ἦλθε ζάλη... ἔχασα τὸν κόσμον, μοῦ εἶπε καὶ ᾐσθάνθην ὅτι ἔτρεμε.

—Πᾶμε ἔξω νὰ πάρῃς ἀέρα. Ἐδῶ κάνει ζέστη.

Τὸν ὑπεβάστασα ἀπὸ τὸν βραχίονα καὶ ἐξήλθαμεν εἰς τὴν πλατεῖαν.

—Εἶσαι ζαλισμένος ἀκόμη ; τὸν ἠρώτησα.

—Ὄχι, μοῦ πέρασε, εἶπεν ἀφήσας τὸν βραχίονά μου.

Ἀφοῦ δὲ ἐκάμαμεν ὀλίγα βήματα, ἐσταμάτησε καὶ μοῦ εἶπε:

—Ξέρεις τί ἔπαθα ; Μιὰ στιγμὴ ἐσκοτίσθηκαν τὰ μάτια μου. Σὲ παρετήρησα καὶ μοῦ ἐφάνη τὸ πρόσωπόν σου σκοτεινὸν καὶ ἀλλοιωμένον. Ἐνόμιζα ὅτι ἔβλεπα ὄνειρον. Ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ ἀντικείμενα μοῦ ἐφάνησαν ὡς ἀπομακρυνόμενα καὶ γινόμενα βαθμηδὸν ἀμυδρότερα. Καὶ ξέρεις τί ἐσκέφθηκα ;

—Ὅτι ἔπαθες συμφόρησιν ;

—Ὄχι, κάτι ἄλλο φοβερώτερον...

—Τί ;

—Ὅτι παρεφρόνησα.

—Τί ἰδέα! εἶπα γελάσας. Καὶ πῶς σοῦ ἐπῆλθε αὐτὴ ἡ σκέψις;

—Ξέρω κ' ἐγώ; Ὑποθέτω ὅτι αἱ διανοητικαὶ διαταράξεις ἀρχίζουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

—Εἶσαι ἀστεῖος. Ἕνας ποῦ τρελλαίνεται δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ τοιαύτας σκέψεις. Ἦτο ζάλη ἀσήμαντος ἀπὸ ἐκείνην ποῦ παθαίνει ὅλος ὁ κόσμος ἀπὸ τὸ στομάχι ἢ ἄλλην παροδικὴν ἀφορμήν.

—Καὶ ὅμως... εἶπε καὶ ἐστέναξε μετὰ βραχεῖαν σιωπήν.

—Καὶ ὅμως!... Ὥστε μὲ τὰ σωστά σου πιστεύεις ὅτι ἐτρελλάθηκες; Ἀλλὰ τότε δὲν εἶνε ἡ θέσις σου ἐδῶ. Μία ἅμαξα καὶ εἰς τὸ Δρομοκαΐτειον. «Κύριε Διευθυντά, ἦλθα νὰ ὑποβληθῶ εἰς τὴν θεραπείαν σας». Δὲν πιστεύω ὅμως νὰ σὲ δεχθοῦν, διότι θὰ εἶνε πρωτάκουστον τρελλὸς νὰ πηγαίνῃ μόνος του εἰς τὸ φρενοκομεῖον.

Δὲν εἶπε τίποτε, ἀλλ' ἐξηκολούθησε νὰ βαδίζῃ κύπτων καὶ κατηφής. Ἡ προσπάθειά μου νὰ διασκεδάσω τοὺς φόβους καὶ τὴν μελαγχολίαν του ἔμενε χωρὶς ἀποτέλεσμα.

—Μὰ ἔχεις καμμίαν ἀφορμὴν νὰ πιστεύῃς ὅτι διατρέχεις τοιοῦτον κίνδυνον; τοῦ εἶπα μετά τινα λεπτὰ σοβαρῶς.

—Πολλές, μοῦ ἀπήντησεν. Ἐν πρώτοις εἶμαι νευρικός.

—Καὶ ποιὸς δὲν εἶνε νευρικὸς εἰς τὴν ἐποχήν μας; Ἔχεις καμμίαν κληρονομικὴν ἀφορμήν, καμμίαν πάθησιν;

— Δὲν γνωρίζω ἂν ἔπαθε κανεὶς ἐκ τῶν προγόνων μου· ἀλλ' ἡ νευροπάθεια ποῦ ἔχω ἀρκεῖ, ὅταν συντρέχουν καὶ ἄλλαι ἀφορμαί.

— Ποῖαι ἀφορμαὶ συντρέχουν;

Δὲν μοῦ ἀπήντησε.

— Τί σὲ μέλει; μοῦ εἶπε μετ' ὀλίγον μὲ κίνημα δυσφορίας. Ἐγὼ δὲ βλέπων ὅτι ἐστενοχωρεῖτο ἤλλαξα ὁμιλίαν.

Ὁ περίπατός μας κατέληξεν εἰς τὸ Ζάππειον, τὸ ὁποῖον εἶχαν ἤδη ἐρημώσει αἱ πρῶται βροχαὶ καὶ τὰ πρῶτα ψύχη. Ἀλλ' ἡ ἑσπέρα ἐκείνη δὲν ἦτο ψυχρά, τὸ καφενεῖον ἦτο ἀκόμη ἀνοικτὸν καὶ ὀλίγοι φίλοι τῆς μοναξίας ἐκάθηντο καπνίζοντες εἰς τὴν σκιάν.

— Δὲν καθήμεθα κ' ἐμεῖς νὰ καπνίσωμεν ναργιλὲ κάτω ἀπὸ τὰ

πλατανάκια; μοῦ εἶπεν ὁ Δαμουλῆς. Μοῦ ἀρέσει πολὺ αὐτὴ ἡ θέσις. Δὲν κάνει ὑγρασία ἀπόψε.

Ἐνόησα ὅτι, μ' ὅλην τὴν δυσφορίαν μὲ τὴν ὁποίαν εἶχε διακόψει πρὸ μικροῦ τὴν ὁμιλίαν μας, ἤθελε νὰ ἐξακολουθήσωμεν καὶ ἐμάντευσα ὅτι σοβαρὸν μυστικὸν ἔθλιβε τὴν ψυχήν του τόσον ὥστε δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ τὸ ἀποκρύπτῃ. Ἡ περιέργειά μου διηγέρθη καὶ ἀνέμενα ἀποκάλυψιν μυστηριώδους τινὸς οἰκογενειακοῦ δυστυχήματος ἢ ἔρωτος ἀτυχοῦς. Καὶ ἐνῷ ἐπηγαίναμεν πρὸς τὰ πλατανάκια, δὲν γνωρίζω πῶς εἰς τὴν φαντασίαν μου ἀνεφάνη μία μανιακή, τὴν ὁποίαν εἶχα ἴδει πρὸ καιροῦ εἰς τὸ φρενοκομεῖον καὶ ἡ ὁποία ἐφώναζεν ἐκ τοῦ ἀπομονωτηρίου ὅπου τὴν εἶχαν κλεισμένην:

—Δολοφόνοι! γιατί μοῦ φαρμακώνετε τὸ παιδί μου;

Τόσον δὲ μὲ ἀπησχόλουν καὶ μὲ συνεκίνουν αἱ εἰκασίαι μου, ὥστε δὲν ἔλεγα τίποτε. Ἐσιώπα καὶ ὁ Παῦλος, ἕως οὗ ὁ ὑπηρέτης τοῦ καφενείου μᾶς ἔφερε τοὺς ναργιλέδες. Ἀφ' οὗ δὲ ἐκάπνισεν ἐπὶ μικρόν, ἐστήριξε τὸ μαρκοῦτσι ἐπὶ τοῦ μηροῦ του, ὡς ἑτοιμαζόμενος διὰ μακρὰν ὁμιλίαν, καὶ μοῦ εἶπε:

— Τἄμαθες; Ὁ Λαμιρᾶς μετατίθεται πάλιν ἐδῶ κ' ἔρχεται μετὰ ἕνα περίπου μῆνα.

Ὁ Νῖκος Λαμιρᾶς ἦτο ὑπάλληλος τῆς τραπέζης εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Παῦλος ὑπηρέτει. Πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν εἰργάζοντο καὶ οἱ δύο εἰς τὰ γραφεῖα τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν ὁμόβαθμοι καὶ ἐφαίνοντο φίλοι.

Εἶχον μάλιστα κοινὴν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν λογοτεχνίαν καὶ συχνὰ τὸ θέμα τῶν συζητήσεων αὐτῶν ἀπετέλουν ψυχολογικὰ καὶ φυσιολογικὰ ζητήματα. Ὁ Λαμιρᾶς ἦτο μικρόσωμος μελαχροινὸς μὲ πυκνὸν κατάμαυρον πώγωνα, μὲ βλέμμα ἤρεμον καὶ βαθύ. Ὅσον ὀλιγόλογος ἦτον οὗτος καὶ μετρημένος, τόσον ὁ συνάδελφός του ἦτο ζωηρός, παράφορος, πολύλογος. Πλήρη δὲ εἶχαν τὴν ἀντίθεσιν καὶ εἰς τὴν φυσιογνωμίαν. Ὁ Παῦλος ἦτο ξανθός, ὑψηλότερος καὶ ἐφαίνετο εὐρωστότερος, ἀλλ' οἱ γαλανοί του ὀφθαλμοὶ δὲν εἶχαν τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν ἐξέφραζαν τὰ μάτια τοῦ ἄλλου.

Ὁ Νῖκος ἦτο ἔγγαμος καὶ πολλὰς χειμερινὰς ἑσπέρας ἐπέρασα

μετὰ τοῦ Παύλου εἰς τὸ σπίτι του. Πολλάκις δὲ παρετήρησα ὅτι ἡ ὁρμητικότης καὶ ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη τοῦ Δαμουλῆ ἔδιδαν ἀφορμὴν εἰς ζωηρὰς φιλονικίας, ἀλλ᾽ ὄχι καὶ τοιαύτας ὥστε νὰ ψυχράνουν ἢ διακόψουν τὰς σχέσεις των.

—Εὐχάριστος εἴδησις, εἶπα πρὸς τὸν Παῦλον. Ἐνθυμεῖσαι τί εὐχάριστες βραδιὲς ἐπεράσαμεν ἄλλοτε εἰς τὸ σπίτι του;

—Γιὰ μένα δὲν εἶνε διόλου εὐχάριστος, εἶπεν ὁ Παῦλος.

—Μπᾶ!... μὰ δὲν εἶσθε φίλοι; Πότε τὰ χαλάσατε;

—Ποτὲ δὲν ἤμεθα φίλοι ἢ μᾶλλον ποτὲ δὲν ἦτο αὐτὸς φίλος μου.

—Δὲν σ᾽ ἐννοῶ.

—Δὲν μ᾽ ἐννοεῖς, διότι δὲν τὸν ἐγνώρισες καλά. Εἶνε ὁ κρυψινούστερος καὶ ἀνειλικρινέστερος τῶν ἀνθρώπων, μοχθηρὸς ὅσον κανεὶς ἄλλος.

—Μὰ ἀφοῦ εἶχες τοιαύτην ἰδέαν περὶ αὐτοῦ διατί τὸν συναναστρέφεσο;

—Μήπως μποροῦσα νὰ τὸν ἀποφύγω; Εἰργαζόμεθα εἰς τὸ αὐτὸ γραφεῖον. Ἔπειτα ἐβράδυνα νὰ τὸν ἐννοήσω. Εἶνε βαθὺς καὶ σκοτεινός, ὡς κόλασις. Καὶ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ποῦ σοῦ μιλῶ δὲν μπορῶ καλὰ καλὰ νὰ σοῦ πῶ μίαν ὡρισμένην αἰτίασιν ἐναντίον του, μίαν ὡρισμένην ἀφορμὴν μίσους. Κατ᾽ ἀρχὰς μοῦ ἐνέπνεεν ἁπλῆν καὶ ἀδικαιολόγητον ἀντιπάθειαν, τὴν ὁποίαν ἐπροσπαθοῦσα νὰ κατανικήσω, φοβούμενος ὅτι ἦτο ἄδικος· ἀλλ᾽ ἔπειτα διέγνωσα ὅτι ἀληθῶς μὲ ἐμίσει μὲ τὸ ὕπουλον μῖσος μὲ τὸ ὁποῖον μισοῦν οἱ ἄνανδροι. Ἂν εἶχε τὴν δύναμιν ἢ τὸ θάρρος νὰ μὲ δολοφονήσῃ, θὰ μ᾽ ἐφόνευεν ὡς ὁ σκληρότερος τῶν δολοφόνων. Ἀλλ᾽ εὗρεν ἄλλον τρόπον ἀκίνδυνον καὶ καταχθόνιον νὰ μὲ καταστρέψῃ καὶ μὲ κατέστρεψε.

—Μὰ τέλος πάντων τόσο μῖσος πρέπει νὰ ἔχῃ μίαν ἀφορμήν.

—Ποίαν ἀφορμὴν ἔχουν ἡ ἔχιδνες νὰ φαρμακώνουν;

—Καλά, ἂς ἀκούσωμεν τώρα καὶ τὸ κακὸν ποῦ σοῦ ἔκαμε.

—Δὲν εἶδες πρὸ ὀλίγου τί ἔπαθα; Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τὸ ἔπαθα.

—Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἐζαλίσθης; Εἶσαι ἀστεῖος.

—Ὅταν σοῦ ἐξέφρασα τὸν φόβον ὅτι ἡ ζάλη ἐκείνη ἦτο ἀρχὴ

παραφροσύνης, δὲν σοῦ εἶπα ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Δὲν φοβοῦμαι, ἔχω πεποίθησιν ὅτι θὰ παραφρονήσω καὶ αἴτιος εἶνε αὐτός, αὐτὸς ὁ καταχθόνιος!

Ἐὰν δὲν ὡμίλει μετὰ τόσης ἀγανακτήσεως, ποτὲ δὲν θὰ ἐπίστευα ὅτι ὡμίλει σοβαρῶς, ἀλλ' ὁ τρόπος καὶ ὁ τόνος του μ' ἔκαμε ν' ἀνησυχήσω, νὰ ὑποπτεύσω ὅτι ἀληθῶς δὲν ἦτο καλά.

—Μὰ δὲν ἐννοεῖς, εὐλογημένε, τοῦ εἶπα, ὅτι δὲν εἶνε λογικὰ καὶ ἑπομένως οὔτε πειστικὰ αὐτὰ ποῦ λές;

—Θὰ ἐξηγηθῶ, θὰ ἐξηγηθῶ, καὶ θὰ πεισθῇς καὶ θὰ θαυμάσῃς τὴν σατανικὴν παγίδα εἰς τὴν ὁποίαν μ' ἔρριψεν. Ἐνθυμεῖσαι ὅτι συχνὰ ἐφιλονικούσαμεν, διότι πάντοτε εἶχεν ἐναντίαν γνώμην πρὸς τὴ δική μου. Ἡ συστηματικὴ ἀντιλογία του μ' ἐξηρέθιζε φοβερά, ἀλλὰ περισσότερον ἀκόμη μ' ἐξηρέθιζεν ἡ ψυχραιμία τὴν ὁποίαν ἐτήρει καὶ εἰς τὰς ζωηροτέρας καὶ ἐμπαθεστέρας συζητήσεις. Μοῦ ἐφαίνετο τοῦτο ὑπεροχὴ ἡ ὁποία μ' ἐταπείνωνε, μοῦ ἐφαίνετο περιφρόνησις. Ἐνίοτε μάλιστα διέκρινα εἰς τὸν τρόπον του εἶδός τι συγκαταβάσεως, εἶδος μακροθυμίας δῆθεν ἀνωτέρου πρὰς κατώτερον, ἰσχυροῦ πνεύματος πρὸς ἀσθενῆ διάνοιαν· καὶ κάποτε διέκρινα ἕνα μορφασμὸν ἢ μίαν κίνησιν σημαίνουσαν. «Οὔφ! ταιριάζει τώρα νὰ συζητῶ ἐγὼ σοβαρῶς μαζῇ σου!» Δὲν ἀντελήφθης ποτὲ τίποτε τοιοῦτον;

—Σὲ βεβαιῶ ποτέ.

—Εἶνε μοχθηρός, ἀλλ' εἶνε καὶ ἀρκετὰ δειλὸς ὥστε νὰ μὴ φανερώνῃ τὴν κακίαν του ἐντελῶς. Δὲν σοῦ εἶπα ὅτι καὶ ἐγὼ τὸν ἐνόουν, ἀλλ' ὅτι δὲν εἶχα ἕνα σαφὲς καὶ ὡρισμένον δεδομένον διὰ νὰ τοῦ ρίψω τὸ προσωπεῖον; Δι' αὐτὸν ὅμως ἦτο ἀρκετὸν νὰ τὸν ἐννοῶ ἐγώ. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην νὰ κρατηθῶ ἐπὶ πολύ. Καὶ μίαν ἡμέραν τὸν ἀπεκάλεσα κατὰ πρόσωπον ὕπουλον καὶ κακεντρεχῆ, διότι ἀνεκάλυψα ὅτι μὲ διέβαλε πρὸς ἕνα τῶν προϊσταμένων μας, καίτοι μὲ τρόπον πάλιν, ὥστε νὰ μὴ δύναται ν' ἀποκαλυφθῇ. Ἐὰν ἔλεγε τίποτε, ἐὰν εἶχε τὸ θάρρος νὰ μοῦ ἀποδώσῃ τὴν ὕβριν, τόσον ἤμουν θυμωμένος, ὥστε δὲν θὰ περιωριζόμην εἰς λόγους. Ἀλλὰ δὲν ἀπήντησεν. Εἶχε τὸ σχέδιόν του αὐτὸς καὶ δὲν ἐνόει νὰ τὸ

χαλάση, δὲν ἐνόει νὰ πάθῃ, ἀντὶ νὰ κάμῃ τὸ κακὸν ποῦ ἐμελέτα.

Ὁ Παῦλος διέκοψε τὴν ἀφήγησίν του, διὰ νὰ καπνίσῃ· ἀλλ' ἐκ τῆς ταραχῆς του εἶχεν ἀφήσει τὸν ναργιλὲν νὰ σβεσθῇ καὶ ἀφοῦ ἐπανειλημμένως ἐρρόφησεν εἰς μάτην, ἔρριψε μὲ νευρικὸν κίνημα τὸ μαρκοῦτσι κατὰ γῆς.

— Εἶμαι περίεργος, τοῦ εἶπα, νὰ μάθω ποίαν σχέσιν ἔχουν ὅλα αὐτὰ μὲ τὴν ἀποψινὴν ζάλην. Μήπως σ' ἐδηλητηρίασε;

— Κάτι ἀνάλογον, κάτι χειρότερον. Ἐκ τῶν ὁμιλιῶν μας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐγώ, μὲ τὴν συνήθη μου εἰλικρίνειαν καὶ ἀνυποψίαν, ἀπεκάλυπτα τὴν ψυχήν μου καὶ τὸν χαρακτῆρά μου, ἐνόησεν ὅτι εἶμαι πολὺ εὐπαθὴς εἰς τὴν ὑποβολήν. Πρὸς τὸ τρωτὸν τοῦτο μέρος ἔστρεψε τὰς προσπαθείας της ἡ μοχθηρία του μὲ σατανικὴν μεθοδικότητα καὶ ὑπομονήν. Ὅπως ἐγώ, ἔχει πίστιν εἰς τὴν μυστηριώδη δύναμιν τῆς ὑποβολῆς καὶ ἀπεφάσισε νὰ μὲ καταστρέψῃ δι' αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο δὲ ἤρχισε πρὸ πολλοῦ νὰ ἐργάζεται, νὰ δηλητηριάζῃ βαθμηδὸν τὸ πνεῦμά μου. Δὲν παρήρχετο ἡμέρα χωρὶς νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ περὶ φρενικῶν παθήσεων, περὶ προδιαθέσεων καὶ τῶν τοιούτων, χωρὶς δὲ νὰ τοῦ ζητῶ, μοῦ ἔδιδε κ' ἐδιάβαζα βιβλία σχετικά. Καὶ γνωρίζων ὅτι εἶμαι πολὺ νευρικός, ἐτόνιζεν εἰς τὰς ὁμιλίας του ὅτι ἡ νευροπάθεια εἶνε πρόδρομος τῆς παραφροσύνης· διὰ νὰ μοῦ ἀποκοιμίσῃ δὲ πᾶσαν ὑποψίαν μοῦ ἔδιδε καὶ συμβουλὰς περὶ ὑδροθεραπείας, ψυχαγωγιῶν, ταξειδίων, ἀσκήσεων. Ὅταν δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παρεσκεύασε τὸ ἔδαφος πρὸς τὸν ἀπαίσιον σκοπόν του, ἀπεφάσισε νὰ μοῦ δώσῃ τὸ τελειωτικὸν κτύπημα. Ἀλλά, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, ἤθελε νὰ μὴ εὑρεθῇ πλησίον μου ὅταν θὰ ἐπήρχετο τὸ ἀποτέλεσμα τῶν σατανικῶν του ἐνεργειῶν. Ἐνήργησε λοιπὸν νὰ μετατεθῇ εἰς τὸ ὑποκατάστημα Χ. καὶ μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του μοῦ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ θυμώσω. Καὶ τότε κατὰ τὴν συνήθειάν του δὲν μοῦ εἶπε τίποτε. Ἀλλ' ὅταν ἦλθε ν' ἀποχαιρετήσῃ τοὺς συναδέλφους, μὲ ἠτένισε μὲ βλέμμα τὸ ὁποῖον, σοῦ ὁμολογῶ, μοῦ ἐπροξένησε φρίκην, καὶ μοῦ εἶπε μὲ φωνὴν σιγανήν, ἀλλὰ διαπεραστικήν, ὡς συριγμὸς ὄφεως:

— «Ἐσύ, δυστυχῆ, θ' ἀποθάνῃς εἰς τὸ φρενοκομεῖον!»

Καὶ θὰ τὸ πιστεύσῃς; Δὲν τοῦ εἶπα τίποτε. Ἐπροσπάθησα μόνον νὰ γελάσω περιφρονητικῶς. Εἶχε συντρίψει πλέον τὴν θέλησίν μου. Ἤμουν ἀνίκανος καὶ νὰ θυμώσω. Τὸ ἐγνώριζε καὶ διὰ τοῦτο ἐτόλμησε νὰ μοῦ ρίψῃ κατὰ πρόσωπον μίαν τοιαύτην φράσιν, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἕως πρὸ ὀλίγου καιροῦ μὲ ἔτρεμε.

Ὅταν ἔμεινα μόνος, μὲ κατέλαβε μεγάλη βαρυθυμία καὶ ἤρχισα νὰ σκέπτωμαι μήπως τῳόντι μ' ἐπερίμενε τοιαύτη τύχη. Ἐπροσπάθησα νὰ λησμονήσω, ἀλλ' ἕνας ἐπίμονος κεφαλόπονος ποῦ ἔπαθα ἐπανέφερε τοὺς φόβους μου. Καὶ σχεδὸν διηνεκῶς ἤκουα τὴν ἀπαισίαν φωνὴν νὰ μοῦ ψιθυρίζῃ: «Ἐσύ, δυστυχῆ, θ' ἀποθάνῃς εἰς τὸ φρενοκομεῖον».

Ἀπὸ τὴν ταραχὴν τῶν νεύρων μου μ' ἔπιασαν ἀϋπνίες. Καὶ μίαν νύκτα ποῦ δὲν μποροῦσα νἄβρω ὕπνον κἐστρηφογύριζα μὲ ἀγωνίαν εἰς τὸ κρεββάτι, ἐσηκώθηκα διὰ νὰ πάρω ἕνα βιβλίον νὰ διαβάσω. Εἰς τὸ τραπέζι μου πάνω ἦτο ἕνα βιβλίον καὶ εἰς αὐτὸ ἔπεσε ἀμέσως τὸ βλέμμα μου. Ἦτο τόμος διηγημάτων τοῦ Ἔδγαρ Πόε. Καὶ ἠπόρησα πῶς εὑρέθη τὸ βιβλίον ἐκεῖνο ἐκεῖ. Δὲν ἐνθυμούμην νὰ εἶχα ἀγοράσει, ἢ νὰ εἶχα δανεισθῆ τοιοῦτον βιβλίον. Ἀλλὰ τότε δὲν ἀπησχόλησε πολὺ πολὺ τὴν σκέψιν μου αὐτὴ ἡ ἀπορία. Ἐπῆρα τὸ βιβλίον, ἐπανῆλθα εἰς τὸ κρεββάτι μου, ἔρριψα ἕνα βλέμμα εἰς τοὺς τίτλους τῶν διηγημάτων καὶ ἐσταμάτησα εἰς τὸν «Μαῦρον γάτον», διότι ὁ τίτλος ἦτο σημειωμένος μὲ κόκκινο μολύβι. Τί ἤθελε κείνη ἡ μολυβιὰ καὶ ποιὸς τὴν εἶχε κάμει; Δὲν εἶχα διαβασμένο τὸ διήγημα ἐκεῖνο καὶ μποροῦσα νὰ ὑποθέσω ὅτι τὸ εἶχα σημαδεύσει ἐγὼ διὰ νὰ τὸ διαβάσω. Ἀλλὰ πῶς ἀφοῦ τὸ βιβλίον ἦτο ξένον καὶ πρώτη φορὰ τὸ ἔβλεπα; Ἐδιάβασα τὸ διήγημα· ὅταν δὲ τὸ ἐτελείωσα καὶ ἀφῆκα τὸ βιβλίον, στρέφομαι πρὸς τὸ γραφεῖον καὶ βλέπω τὸν μονόφθαλμον μαῦρον γάτον νὰ κάθεται εἰς τὴν γωνίαν τοῦ τραπεζιοῦ καὶ νὰ μὲ κυττάζῃ. Ἡ ὀπτασία δὲν διήρκεσε παρὰ μίαν στιγμὴν καὶ φυσικὰ τὴν ἀπέδωκα εἰς τὴν ὑπερδιέγερσιν τῶν νεύρων καὶ τῆς φαντασίας μου. Ἀντὶ δὲ νὰ κοιμηθῶ, ὡς ἤλπισα, ἔμεινα ἄϋπνος καθ' ὅλην τὴν νύκτα.

Τὴν ἐπιοῦσαν μ' ἔπιασε πυρετὸς σφοδρότατος καὶ μέσα εἰς τὶς ζάλες μου νά σου πάλι ὁ Μαῦρος γάτος, ἀλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Λαμιρᾶ. Καὶ ἐνῷ μὲ ἠτένιζε μὲ τὸ φοβερόν του βλέμμα μοῦ ἐμιαούριζε: «Ἐσύ, δυστυχῆ, θ' ἀποθάνῃς εἰς τὸ φρενοκομεῖον». Ὅταν ἀνέρρωσα, ἤρχισα νὰ σκέπτωμαι καὶ διὰ λεπτολόγου ἐξετάσεως ὅλης τῆς πρὸς ἐμὲ διαγωγῆς τοῦ Λαμιρᾶ ἀνεκάλυψα τὴν σατανικὴν πλεκτάνην. Τὸ βιβλίον τοῦ Πόε ἀναμφιβόλως εἶχε σταλῆ κρυφίως ἀπὸ αὐτόν. Ἐπεκαλέσθην τὴν ὑπερηφάνειάν μου, τὸ πεῖσμά μου, τὴν φιλοσοφίαν μου, τὴν θέλησίν μου, διὰ ν' ἀποτινάξω τὴν βασκανίαν, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον. Ὁ Μαῦρος γάτος δὲν ἀπεμακρύνετο πλέον ἀπὸ κοντά μου καὶ αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ Λαμιρᾶ δὲν ἔφευγαν ἀπὸ τὴν μνήμην μου. Τὰς ἤκουα καὶ εἰς τὰ ὄνειρά μου. Ἔπειτα ἤρχισαν ἡ σκοτοδινίες. Δὲν ἔπαθα πρώτην φορὰν ἀπόψε. Ἡ πρώτη μοῦ ἦρθε ἕνα μεσημέρι στὸ γραφεῖον· καὶ τότε εἶπα μέσα μου ὅτι ἤρχιζεν ἡ παραφροσύνη. Νὰ σοῦ 'πῶ δὲ ἕνα πρᾶγμα ποῦ δὲν ἐτόλμησα νὰ σοῦ τὸ πῶ εἰς τὸ καφενεῖον; Ὅταν ἐσκοτίσθηκα, εἶδα πάλιν τὸν μαῦρον γάτον κ' ἐκάθητο εἰς τὴν γωνίαν τοῦ μπιλλιάρδου μὲ τὸ μονάχο του μάτι τὸ φρικτὸν στυλωμένο ἐπάνω μου... Καὶ τώρα νά! μοῦ φαίνεται ὅτι τὸν βλέπω ἐκεῖ.

Ἐστράφην πρὸς τὸ μέρος ποῦ ἐδείκνυε καί, μολονότι δὲν εἶδα τίποτε, ριγήματα διέτρεξαν τὸ σῶμά μου.

— Ξέρω, ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ, ὅτι δὲν εἶνε τίποτε, ὅτι εἶνε πλάνη τῆς φαντασίας μου, ἀλλ' ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ λησμονήσω, ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ μὴ βλέπω;

Μετὰ βραχεῖαν σιγήν, ἐστέναξε καὶ εἶπε:

— Δὲν εἶμαι λοιπὸν δυστυχὴς καὶ ὁ αἴτιος, ὁ δημιουργὸς τῆς δυστυχίας μου δὲν εἶνε ὁ Λαμιρᾶς; Καὶ φαντάσου τώρα ποῦ θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ γραφεῖον καὶ θὰ τὸν βλέπω καθ' ἑκάστην. Τί μαρτύριον! Ἔρχεται νὰ μὲ ἀποτελειώσῃ.

Τὰς τελευταίας λέξεις ἐπρόφερε μὲ τρομώδη καὶ κλαυθμηρὰν φωνὴν καὶ ἔκρυψε τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χεῖράς του.

Ἐγὼ δὲν ἤξευρα τί νὰ τοῦ εἴπω. Ἤρχιζα νὰ σκέπτωμαι ὅτι

οἱ φόβοι του δὲν ἦσαν ἀδικαιολόγητοι, ἀλλ' ὅτι αἱ κατὰ τοῦ Λαμιρᾶ αἰτιάσεις του ἦσαν τῆς νοσούσης φαντασίας του ἀποκυήματα. Ἠσθανόμην τὴν ἀνάγκην νὰ κινηθῶ, ν' ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν ἐκεῖνο μέρος τὸ ὁποῖον εἶχε γεμίσει μὲ μαύρας ἰδέας ἡ διήγησις τοῦ Παύλου, καὶ ἐνῷ ἀπεμακρυνόμεθα ἀπὸ τὸ καφενεῖον, τὸν ἠρώτησα :

— Συνεβουλεύθης κανένα γιατρόν ;

—Ὄχι, διότι φοβοῦμαι ὅτι ἡ διάγνωσίς του, τὴν ὁποίαν θὰ μαντεύσω καὶ ἂν δὲν μοῦ τὴν 'πῇ, θὰ ἐπιδεινώσῃ τὴν θέσιν μου. Θὰ μοῦ ἀφαιρέσῃ μὲ τὴν τελευταίαν ἀμφιβολίαν καὶ τὴν τελευταίαν ἐλπίδα.

— Μὴ φοβᾶσαι. Εἶχα ἕνα γνώριμον ἄλλοτε ὁ ὁποῖος κατείχετο ἀκριβῶς ἀπὸ τὰς δικάς σου ἀνησυχίας καὶ τὸν ἔκαμε ἐντελῶς καλὰ ὁ νευρολόγος ἰατρὸς Β. Ἀφοῦ ἔπαθες ἐξ ὑποβολῆς, θὰ θεραπευθῆς δι' ὑποβολῆς. Θὰ σὲ ὑπνωτίσῃ καὶ θὰ σοῦ βγάλῃ τὴν ἰδέαν ποῦ σοῦ ἐκαρφώθη στὸ μυαλό. Εἶνε καὶ τοῦτο ἕνα εἶδος ὁμοιοπαθητικῆς θεραπείας.

Ἐφάνη καταπεισθεὶς κ' ἐσυμφωνήσαμεν νὰ μεταβῶμεν ὁμοῦ εἰς τοῦ ἰατροῦ. Ἀλλ' ὅταν ἐχωρίσθημεν, μοῦ εἶπε κινῶν τὴν κεφαλὴν ἀπελπιστικῶς :

— Καὶ ποῖος ἰατρὸς θὰ μὲ σώσῃ ἀπὸ τὸν πραγματικὸν μαῦρον γάτον, ὁ ὁποῖος ἔρχεται μετὰ ἕνα μῆνα ;

—Ἅμα θεραπευθῆς ἀπὸ τὴν μαύρην ἰδέαν, θὰ σοῦ φανῇ καὶ αὐτὸς κατάλευκος.

Ὁ ἰατρός, τὸν ὁποῖον ἐφρόντισα νὰ ἴδω πρὸ τῆς ἐπισκέψεως, μοῦ εἶπεν ἀφοῦ μὲ ἤκουσεν :

— Ὁ φίλος σας παρουσιάζει περίεργον περίπτωσιν ψυχοπαθείας. Φοβεῖται ὅτι θὰ τρελλαθῇ ἢ ὅτι ἐτρελλάθη ἤδη. Ἀλλ' οἱ παράφρονες τὸ μόνον ποῦ δὲν φοβοῦνται νὰ πάθουν εἶνε νὰ τρελλαθοῦν. Ὑποθέτω ὅτι ἡ νευροπάθεια καὶ οἱ νοσηροί του φόβοι ἔχουν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ κακὴν λειτουργίαν τοῦ στομάχου του,

τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα εἶνε καὶ αἱ σκοτοδῖναι ποῦ παθαίνει. Δὲν πιστεύω νὰ εἶνε σοβαρὰ ἡ πάθησις.

Τῳόντι δὲ ὅταν τὴν ἐπιοῦσαν ἐξήτασε τὸν Παῦλον μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι αἱ σκοτοδῖναι προήρχοντο ἀπὸ στομαχικὰς διαταράξεις, ὅτι ἦσαν ἴλιγγοι στομαχικοί. Κατὰ τὰ ἄλλα διεβεβαίωσε τὸν φίλον μου ὅτι δὲν διέτρεχε κανένα κίνδυνον καὶ ὅτι αἱ νοσηραί του ἰδέαι προῆλθον ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν φρενολογικῶν συγγραμμάτων. Τοῦ συνέστησε δὲ νὰ παύσῃ ν' ἀναγινώσκῃ τοιαῦτα ἔργα καὶ ἐν γένει τὰ διεγείροντα τὴν φαντασίαν καὶ ταράσσοντα τὰ νεῦρα καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ ταξειδεύσῃ. Ἐπεδοκίμασε δὲ τὴν ἰδέαν μου νὰ τὸν ὑπνωτίσῃ διὰ νὰ τοῦ ἀποσπάσῃ τὴν ἔμμονον ἰδέαν τοῦ μαύρου γάτου καὶ τῆς καταδιώξεως, ἀλλ' ὅταν ἐπεχείρησεν, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ὑπνωτισθῇ ὁ Παῦλος. Καὶ ὁ ἰατρὸς ἀπελπισθεὶς τὸν ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὦμον, καὶ εἴτε διὰ νὰ καλύψῃ τὴν ἀποτυχίαν του, εἴτε πιστεύων ἀληθῶς ὅτι ἡ ἀποτυχία ἦτο καλὴ ἔνδειξις, τοῦ εἶπεν:

—Ἀπεδείχθη ὅτι ἔχεις μεγαλειτέραν νευρικὴν δύναμιν ἀπὸ μένα. Εἶσαι βράχος ὑγείας καὶ παραπονεῖσαι ὅτι εἶσαι νευροπαθής! Ἀρκεῖ νὰ θέλῃς καὶ θὰ βγάλῃς πᾶσαν κακὴν ἰδέαν ἀπὸ τὸ μυαλό σου. Ἀλλ' ἅμα διορθωθῇ τὸ στομάχι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε δύσκολον, θὰ παύσουν αἱ ἰδιοτροπίαι καὶ μετ' αὐτῶν ὅλα τὰ ἄλλα. Δὲν εἶνε τίποτε, τίποτε.

Καὶ μᾶς προέπεμψε μὲ ἐνθαρρυντικώτατον μειδίαμα, ἐπαναλαμβάνων:

— Δὲν εἶνε τίποτε, τίποτε, ἀλλ' ἕνα ταξεῖδι εἶνε πολὺ ἀναγκαῖον.

Ὁ Παῦλος ὅμως, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀρχὴν ἐφάνη ἐλπίζων, ὅταν ἐξήλθαμεν μετέπεσεν εἰς ἀθυμίαν.

—Ἢ δὲν νοιώθει τίποτε ὁ νευρολόγος σου, μοῦ εἶπεν, ἢ εἶδεν ὅτι ἡ κατάστασίς μου εἶνε ἀπελπιστικὴ καὶ ἠθέλησε νὰ μὲ παρηγορήσῃ μὲ ψεύδη.

Ἐπροσπάθησα νὰ τὸν πείσω περὶ τοῦ ἐναντίου, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον. Τοῦ ἐπρότεινα ν' ἀποταθῶμεν καὶ πρὸς ἄλλον ἰατρόν, ἀλλ' εἰς ἀπάντησιν μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν πίστιν εἰς τοὺς

ἰατροὺς καὶ τὴν ἰατρικὴν καὶ ἠθέλησε νὰ μὲ πείσῃ ὅτι ὁ κλάδος τῆς νευρολογίας δὲν ἔχει κάμει πρόοδον καμμίαν. Ἐπὶ τέλους δὲ ἐνόησα ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος θὰ ἀνεχώρει, ἂν ὄχι εὐχαριστημένος, τοὐλάχιστον ἱκανοποιημένος ἂν ὁ ἰατρὸς ἐπεβεβαίωνε τοὺς φόβους του. Ἡ διάψευσις τῶν πεποιθήσεών του τὸν ἐπείσμωνεν, ἐπείραζε τὴν νοσηράν του φιλαυτίαν. Διὰ τοῦτο ἐθύμωσα καὶ ἐγὼ καὶ ἔκαμα τὸ λάθος νὰ τοῦ εἴπω:

— Μὰ πές μου λοιπὸν ὅτι θέλεις νὰ μὴ σοῦ λείψουν ἡ ἀφορμὲς γιὰ νὰ παραπονῆσαι. Εἶνε καὶ αὐτὴ ἀδυναμία μερικῶν ἀνθρώπων.

Μὲ ἠτένισεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἄφωνος, ἔπειτα δὲ χωρὶς νὰ μὲ χαιρετήσῃ, ἔφυγεν. Ἔτρεξα κατόπιν του, μετανοήσας ἀμέσως διὰ τοὺς λόγους μου, τοῦ ἐζήτησα συγγνώμην, τοῦ εἶπα ὅτι ἠθέλησα ν' ἀστειευθῶ, ἐπεκαλέσθην τὴν μακράν μας γνωριμίαν καὶ τὴν φιλίαν μας, ἀλλὰ τίποτε. Ἀνεχώρησε δυσηρεστημένος ἐναντίον μου καὶ μετά τινας ὥρας ἔλαβα τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν:

«Ἐνόμιζα ὅτι ἔχω νὰ κάμω μὲ φίλον, σ' ἐθεώρουν μάλιστα »τὸν καλλίτερον φίλον μου καὶ σοῦ ἐξεμυστηρεύθην τὴν δυστυ»χίαν μου. Ἀλλὰ μὲ ἐξήγαγες ἐκ τῆς ἀπάτης· θὰ σ' εὐχαρίστουν »ἐὰν τὸ ἔπραττες ἐνωρίτερα· θὰ σ' εὐχαρίστουν καὶ διὰ τοὺς »κόπους σου, ἐὰν δὲν σὲ εἶχεν ἀποζημιώσει ἡ διασκέδασις ποῦ »ἤκουες τόσην ὥραν τὸν ἰατρὸν νὰ μ' ἐμπαίζῃ».

Μετὰ τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν δὲν ἦτο δυνατὴ πλέον σχέσις μεταξύ μας. Καθόλου παράδοξον νὰ τοῦ ἐπῆλθεν ἡ ὑποψία ὅτι ἤμουν συνένοχος τοῦ Λαμιρᾶ.

Ὁ Παῦλος δὲν ἔκαμε τὸ ταξεῖδι τὸ ὁποῖον τὸν συνεβούλευσεν ὁ ἰατρός, δὲν συνεμορφώθη δὲ πιθανῶς μὲ καμμίαν ἐκ τῶν παραγγελιῶν του. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔγεινε μελαγχολικώτερος, ὀλιγόλογος καὶ μισάνθρωπος· ὅταν δὲ μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας τὸν ἐπανεῖδα, εἶχε καταβληθῆ μεγάλως. Ἀπεπειράθην νὰ τοῦ ὁμιλήσω, νὰ ἐξαλείψω διὰ πάσης θυσίας τὴν πικρίαν τὴν ὁποίαν τοῦ εἶχαν προξενήσει οἱ λόγοι μου. Ἔβλεπα ὅτι ἀληθῶς ἔπασχε καὶ ἐγνώριζα

ὅτι δὲν εἶχε κανένα φίλον τῆς ἐμπιστοσύνης του, ὁ ὁποῖος νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ. Ἀλλ' ὅταν μὲ εἶδε, συνωφρυώθη καὶ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἐχθρικῶς. Τίς οἶδεν; ἴσως τώρα ἔβλεπε δύο μαύρους γάτους ἀντὶ ἑνός.

Ἀπετάθην πρὸς ἕνα ἐξάδελφόν του, τὸν Ἀλκιβιάδην Δαμουλῆν, τὸν μόνον συγγενῆ τὸν ὁποῖον εἶχεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀπέφευγε. Μίαν ἡμέραν μόνον τοῦ εἶπε περὶ ἐμοῦ. «Ἄφης τον κι' αὐτόν! Εἶνε διπρόσωπος». Τὸν ἠρώτησα ἔπειτα διὰ τὰς μεταξὺ Παύλου καὶ Λαμιρᾶ σχέσεις, χωρὶς νὰ τοῦ φανερώσω τίποτε ἐξ ὅσων μοῦ εἶπεν ὁ Παῦλος.

— Ἐγὼ τοὺς γνωρίζω φίλους. Ἂν καὶ ὁ Παῦλος εἶνε πολλάκις ἀνυπόφορος μὲ τὰς ἰδιοτροπίας του, ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἄλλοτε ὁ Λαμιρᾶς καὶ ἡ γυναίκα του δὲν μποροῦσαν νὰ περάσουν χωρὶς αὐτόν. Ὁ Νῖκος ὁ Λαμιρᾶς εἶνε ἀγαθώτατος ἄνθρωπος, ἀρνί.

— Καὶ ὅμως κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἐδῶ διαμονῆς του ἐμάλωσε μὲ τὸν Παῦλον καὶ τοῦ μίλησε μάλιστα πολὺ ἄσχημα.

— Μὴν ἀκοῦτε! Ἰδοὺ τί συνέβη. Ὁ ὑποδιοικητὴς ἔκαμε μίαν ἀσήμαντον παρατήρησιν εἰς τὸν Παῦλον, αὐτὸς δὲ παραδόξως ἐφαντάσθη ὅτι εἶχε διαβληθῆ ὑπὸ τοῦ Νίκου. Καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ καμμίαν ἀπόδειξιν ἢ κἂν πιθανότητα ἐξύβρισε τὸν Λαμιρᾶν ἐνώπιον τῶν ἄλλων ὑπαλλήλων, τὸν εἶπε μοχθηρόν, κακεντρεχῆ, φθονερὸν καὶ παρ' ὀλίγον μάλιστα νὰ τοῦ ἐπιτεθῇ. Ὁ Λαμιρᾶς εἶνε φιλόσοφος ἄνθρωπος, τοῦ ἔχει παραβλέψει πολλά, ἔκαμε δὲ καὶ τότε ὑπομονήν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Παῦλος δὲν τὸν ἄφηνε πλέον ἥσυχον, ἔχασε καὶ αὐτὸς τὴν ὑπομονήν του μίαν ἡμέραν καὶ τοῦ εἶπε: «Φοβοῦμαι, δυστυχῆ, ὅτι θὰ τελειώσῃς στὸ φρενοκομεῖον». Αὐτὰ μοῦ τὰ διηγήθησαν οἱ συνάδελφοί των καὶ αὐτὸς ὁ Λαμιρᾶς, ὅστις μάλιστα ἐλυπήθη πολὺ διότι παρεφέρθη εἰς τοιοῦτον βαθμόν, παρὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν συνήθειάν του.

Λησμονήσας τὸ ἐνδεχόμενον τῆς παραφροσύνης, κατελήφθην ὑπὸ ἀγανακτήσεως. Ὢχ! ἀδερφέ, νὰ κάθωμαι νὰ σκοτίζωμαι δι' ἕνα τέτοιον ἄνθρωπον . . . Ἀλλ' ὅταν τὸν ἐπανεῖδα μοῦ ἐκίνησεν ἐκ νέου τὸν οἶκτον καὶ τὴν συμπάθειαν. Ἡ μελαγ-

χολία καὶ ἡ ἐξασθένησίς του ἐπροχώρουν. Αὐτὸς ὁ ἄλλοτε τόσον φιλόκαλος, εἶχε παραμελήσει τὸν ἑαυτόν του καὶ τὰ ἄκοπα γένια του καθίστων ἐμφανεστέραν τὴν ἐξασθένησιν καὶ τὴν κόπωσιν τοῦ προσώπου του. Ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του ἀπουσίαζε συχνὰ καὶ πρὸς ἕνα τῶν συναδέλφων του, ὅστις τὸν ἠρώτησε πῶς ἦτο, εἶπε:

— Δὲν εἶμαι καλά. Ὁ κόσμος μοῦ φαίνεται στενός, πνίγομαι. Θέλω νὰ τρέχω, νὰ τρέχω.

Συνήθως ἐβάδιζεν ἀφηρημένος καὶ πολλάκις ἐκινδύνευσε νὰ τὸν καταπατήσουν ὀχήματα.

Ὅταν ἦλθεν ὁ Λαμιρᾶς, ἔπαυσε νὰ πηγαίνῃ εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ μετά τινας ἡμέρας μάλιστα ἔστειλε τὴν παραίτησίν του. Ἔκτοτε δὲ ἔγεινεν ἄφαντος. Ὁ ἐξάδελφός του ἀνησυχῶν μετέβη εἰς τὴν κατοικίαν του.

— Ποῦ εἶνε ὁ Παῦλος; ἐρωτᾷ τὴν νοικοκυράν.

— Τί νὰ σοῦ πῶ, παιδί μου; τοῦ λέγει ἡ γραῖα μυστηριωδῶς καὶ κινοῦσα θλιβερῶς τὴν κεφαλήν. Ξέρω κ' ἐγὼ τί ἔχει πάθει αὐτὸ τὸ παιδί; Μέρες τώρα μένει μέσα κλεισμένος καὶ οὔτε μέρα βγαίνει, οὔτε νύχτα. Τοῦ φέρνουν φαΐ ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖον καὶ τὸ παίρνει ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ἐπῆγα προχθὲς νὰ τοῦ μιλήσω, ν' ἀνοίξῃ κομμάτι νὰ πάρῃ ἀέρα κ' ἐθύμωσε τόσο πολύ, ποῦ τὸν ἐφοβήθηκα.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, κακὰ προμαντεύων, ἐπλησίασεν εἰς τὴν θύραν καὶ ἐκτύπησε:

— Παῦλε!

Ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ κτυπήσῃ καὶ νὰ φωνάξῃ πολλάκις, ἕως οὗ ἐπὶ τέλους ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ Παύλου ἐκ τοῦ δωματίου βραγχνή:

— Σύ 'σαι, Ἀλκιβιάδη;

Μετ' ὀλίγον ὁ Ἀλκιβιάδης τὸν ἤκουσεν ἀποσύροντα ὄπισθεν τῆς θύρας διάφορα βαρέα πράγματα, μπαοῦλα καὶ τραπέζια. Ἔπειτα ἦλθε πάλιν ἐκ τοῦ βάθους ἡ φωνὴ τοῦ Παύλου:

— Ἐμπρός!

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἤνοιξε τὴν θύραν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ· τόσον ἦτο μολυσμένη ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ δωματίου.

— Ἔλα μέσα, ἔλα μέσα καὶ κλεῖσε, τοῦ ἐφώναξεν ἐπειγόντως καὶ ἀνησύχως ὁ Παῦλος ἐκ τῆς κλίνης του, ὅπου εἶχε χωθῆ καὶ σκεπασθῆ.

— Νὰ κλείσω ;... Ἀδύνατον ! εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκ τῆς θύρας καὶ ἀπέστρεφε τὸ πρόσωπον. Πῶς ζῇς αὐτοῦ μέσα ; Δὲν αἰσθάνεσαι ὅτι ὁ ἀέρας εἶνε μολυσμένος ;

— Ἔλα γλήγορα ἢ θὰ σηκωθῶ νὰ κλείσω.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἀφοῦ ἀφῆκεν ἐπί τινα λεπτὰ ἀνοικτὴν τὴν θύραν καὶ ἀνενεώθη κάπως ὁ ἀέρας τοῦ δωματίου, εἰσῆλθε.

— Κλεῖσε, κλεῖσε ! τοῦ ἐφώναζεν ὁ Παῦλος μὲ ἀνησυχίαν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ὤθησε τὴν θύραν :

— Μὰ δὲν μοῦ λὲς τί σοῦ ἦρθε ; Ἀπεφάσισες νὰ πεθάνῃς ἐδῶ μέσα ; Γιατί εἶσαι κατάκλειστος ; Τί θέλουν αὐτὰ τὰ μπαοῦλα πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα ; Μέρα μεσημέρι εἶσαι κατάκλειστος καὶ κρεββατωμένος ! Εἶσαι ἄρρωστος ;

Ἀντὶ ἀπαντήσεως ὁ Παῦλος ἔθηκε τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῶν χειλέων του καὶ ἐψιθύρισεν ἐπανειλημμένως : σούτ !

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἤρχισε νὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ δέους.

— Μὰ δὲ μοῦ λὲς εἶσαι ἄρρωστος ; ἐπανέλαβε περιάγων τὸ βλέμμα εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου τὰ πάντα ἦσαν ἄνω κάτω.

— Σιωπὴ καὶ κάθησε.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκάθησε.

— Τέλος, πάντων, εἶπε ταπεινώσας τὴν φωνήν, τί μυστήρια εἶνε αὐτά ; Τί σοὺτ καὶ σούτ ; Σὲ πολιορκοῦν ἐδῶ μέσα ;

— Ναί.

— Ποῖος ;

— Ὁ Μαῦρος Γάτος.

Ὁ Ἀλκιβιάδης τὸν παρετήρησε, προσπαθῶν νὰ φανῇ γελαστός.

— Ἀστεῖα εἶν' αὐτά ; τοῦ εἶπε.

Διὰ μιᾶς ὁ Παῦλος ἀνεσηκώθη ἐξηγριωμένος, μὲ μάτια φλογερά, καὶ ἐφώναξε, δεικνύων τὴν θύραν:

— Φύγε ἀπ' ἐδῶ! ἔξω ἀπ' ἐδῶ! Ἦλθες νὰ γελάσῃς μὲ τὴν δυστυχίαν μου! φύγε ἀμέσως, ἀμέσως, ἀμέσως!

Καὶ ἐπανέλαβε πλέον ἢ δεκάκις τὴν τελευταίαν λέξιν, καὶ τόσον δυνατὰ ὥστε ἐπνίγη ἐπὶ τέλους ἡ φωνή του.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐσηκώθη ἔντρομος, κατεχόμενος ὑπὸ τῆς ἰδιαιτέρας φρίκης τὴν ὁποίαν προξενοῦν αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ παροξυσμοὶ τῶν μανιακῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἡ νοικοκυρὰ ἀκούσασα τὰς κραυγὰς τοῦ Παύλου, προσέτρεξεν, ἠκούσθη ὁ θροῦς τῶν παντουφλῶν καὶ τῶν φορεμάτων της καὶ ἐνεφανίσθη ἡ κεφαλή της. Τότε ἀληθῶς ἐξεμάνη ὁ Παῦλος καὶ ἡ βραγχνὴ φωνή του ἀντήχησεν ὡς ὑλακὴ μανδροσκύλου:

— Τί θέλεις ἐδῶ ἐσύ, παλιογυναίκα; Αἴ! αἴ! αἴ!

Καὶ πηδήσας ἐκ τῆς κλίνης ἥρπασε τὸν ἐξάδελφόν του ἐκ τοῦ ὤμου καὶ μὲ καταπληκτικὴν δύναμιν τὸν ὤθησεν ἔξω κραυγάζων:

— Ἔξω! ὅλοι ἔξω!

Κατόπιν ἔκλεισε μὲ ὁρμὴν τὴν θύραν, τὴν ἐκλείδωσε καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης τὸν ἤκουσε νὰ σύρῃ ὄπισθεν αὐτῆς ἐκ νέου μπαοῦλα καὶ τραπέζια.

Τὴν ἐπιοῦσαν μ' εὑρῆκεν ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ μοῦ ἀνήγγειλε τὰ γενόμενα, μοῦ εἶπε δ' ἐπὶ πλέον ὅτι ὁ Παῦλος ἐξηκολούθει νὰ μένῃ κατάκλειστος καὶ ὅτι μάλιστα τὴν παρελθοῦσαν ἑσπέραν ἔμεινε νῆστις, μὴ δεχθεὶς τὸ δεῖπνον τὸ ὁποῖον τοῦ ἔστειλαν ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖόν του. Ἴσως θὰ ὑπώπτευσεν ὅτι ἦτο δηλητηριασμένον.

Ἐτρέξαμεν εἰς τοῦ ἰατροῦ Β., ὅστις ἐπείσθη ἐπὶ τέλους ὅτι ὁ ἀσθενὴς εἶχε κάμει καλλιτέραν διάγνωσιν ἀπὸ αὐτόν.

— Περίεργος περίπτωσις, πολὺ περίεργος! ἔλεγεν.

Ἐπιφυλαχθεὶς δὲ νὰ τὸν ἴδῃ, μᾶς εἶπεν ὅτι ἦτο ἀνάγκη ν' ἀπομονωθῇ τὸ ταχύτερον εἰς τὸ φρενοκομεῖον, διότι ὑπῆρχε φόβος νὰ φονεύσῃ κανένα ἢ ν' αὐτοκτονήσῃ. Ἀνεχωρήσαμεν μὲ σκοπὸν νὰ εἰδοποιήσωμεν τηλεγραφικῶς τοὺς ἀδελφούς του καὶ νὰ

καταστήσωμεν τὸ πρᾶγμα γνωστὸν εἰς τὴν ἀστυνομίαν διὰ νὰ μᾶς συνδράμῃ ἐν ἀνάγκῃ.

Ἦτο Κυριακή. Μετὰ πολυημέρους κακοκαιρίας, ὁ ἥλιος ἀνεφάνη φαιδρός, διὰ νὰ δώσῃ μίαν ὡραίαν χειμερινὴν ἡμέραν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ ἐνῷ μὲ τὸν Ἀλκιβιάδην κατεβαίναμεν διὰ τῆς ὁδοῦ Λυκαβηττοῦ, ἐπανήρχοντο εἰς τὸ πνεῦμά μου σκέψεις τὰς ὁποίας πολλάκις ἔκαμα διὰ τὴν ἀπάθειαν τῆς φύσεως πρὸς τὰς ἀθλιότητας αἵτινες σύρονται εἰς τὰς ὁδοὺς ἢ κατάκεινται ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων, πρὸς τὴν συννεφιὰν καὶ τὴν ὀδύνην τὴν ὁποίαν ἔχομεν εἰς τὴν ψυχήν.

Κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ Νικόλαος Λαμιρᾶς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἀδριανοῦ οἰκίας του μετὰ τοῦ ἑξαετοῦς υἱοῦ του Φαίδωνος διὰ νὰ κάμῃ τὸν προσφιλῆ του περίπατον ὄπισθεν τῆς Ἀκροπόλεως μέχρι τῶν λόφων τῆς Πνυκὸς καὶ τοῦ Φιλοπάππου. Εἰς τὸ παράθυρον ἐφάνη μετὰ μίαν στιγμὴν ἡ κυρία Λαμιρᾶ, λεπτοφυὴς καὶ γλυκεῖα ξανθή, καὶ ἐκαμάρωνε τὸν υἱόν της, ὁ ὁποῖος στραφεὶς τῆς ἔστειλε μὲ τὸ χέρι φιλήματα.

Ἦτο χαριτωμένον ἀγοράκι ὁ Φαίδων. Ὅταν ἐσυχνάζαμεν εἰς τὸ σπίτι τοῦ Λαμιρᾶ, ὅλοι ἐγοητευόμεθα ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς μορφῆς του καὶ τὴν χάριν τῶν ψελλισμάτων του. Αὐτὸς ὁ Παῦλος τὸ ἠγάπα πολύ, ἐγέλα ἐπαναλαμβάνων τὰ τραυλίσματά του καὶ τὸ ἐχόρευεν ἐπὶ τῶν γονάτων του. Τώρα δὲ ἦτο ἀκόμη ὡραιότερον καὶ χαριέστερον. Ἀγγελικὴ κεφαλὴ μὲ ξανθοὺς βοστρύχους σγουρούς, μάτια μεγάλα, γεμᾶτα φῶς καὶ ἀθῴαν χαράν.

Ἐπροπορεύετο μὲ σκιρτήματα σκύλακος, καὶ ἐμειδία πρὸς τὸν κόσμον ὅλον, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος τοῦ ἐμειδία. Καὶ ἀφοῦ ἐπροχώρει ὀλίγον, ἐπέστρεφε καὶ ἀπηύθυνε παντοίας ἐρωτήσεις πρὸς τὸν «μπαμπάκα», ὁ ὁποῖος δὲν ἐκουράζετο ν' ἀπαντᾷ, συχνὰ δ' ἐθώπευε τὰ μελίχρυσα τοῦ μικροῦ του μαλλιά. Οὕτω διῆλθον τὴν ὄπισθεν τῆς Ἀκροπόλεως λεωφόρον καὶ ἐστράφησαν πρὸς τὸν μεταξὺ Πνυκὸς καὶ Φιλοπάππου ναΐσκον, παρὰ τὸν ὁποῖον ἔβοσκεν αἶγα μὲ ἐρίφια. Ὁ Φαίδων ἰδὼν αὐτὴν ἐξέπεμψε φωνὴν μεγάλην:

— Μπαμπάκα, μία κατσίκα μὲ τὰ κατσικάκια της!

Καὶ ἐστάθη γοητευμένος, μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν μηρῶν.

— Τρέξε νὰ παίξετε μαζῆ, τοῦ ἐφώναξεν ὁ πατήρ του μειδιῶν.

῾Ο Φαίδων ἔτρεξεν, ἀλλ' ὅταν ἐπλησίαζε καὶ εἶδεν ὅτι ἡ αἶγα ὕψωνε πρὸς αὐτὸν τὰ ἐλαιώδη της μάτια καὶ ἔλαβε στάσιν κάπως ἀπειλητικήν, τὸ βῆμά του ἔγεινε διστακτικόν. ῾Η αἶγα ὅμως, ἀφοῦ ἐπὶ μικρὸν τὸν παρετήρησεν, ἐτράπη εἰς φυγὴν μὲ τὰ τέκνα της καὶ ὁ Φαίδων ἠκολούθησε τρέχων, ἐνῷ ὁ Λαμιρᾶς τοῦ ἐφώναζε:

— Πρόσεξε μὴν πέσῃς.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ πευκάκια τὰ παρὰ τὴν ᾿Ακρόπολιν νέος τριάκοντα περίπου ἐτῶν, ὠχρὸς καὶ καταβεβλημένος, ὡς νὰ εἶχε σηκωθῆ ἀπὸ μακρὰν ἀσθένειαν, ἀλλόκοτος τὸ ἦθος. Καὶ ἐνῷ ὁ Λαμιρᾶς ἀνέβαινε διὰ τῆς ἀτραποῦ πρὸς τὸν ναΐσκον τοῦ ῾Αγίου Δημητρίου, πέραν τοῦ ὁποίου εἶχε προχωρήσει ὁ υἱός του, ὁ νέος ἐκεῖνος ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. ῏Ητο δὲ τόσον τεταραγμένος, ὥστε ἐμονολόγει προφέρων φράσεις διακεκομμένας.

῞Οταν ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δρομίσκου καὶ εἶδεν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τὸν Λαμιρᾶν, τοῦ ὁποίου ἐφαίνοντο οἱ ὦμοι καὶ ἡ κεφαλή, ἐξήφθη φοβερά, ἐξήγαγε πολύκροτον καὶ σπεύδων πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Φαίδωνος, εἶπε μὲ φωνὴν τρέμουσαν:

— ᾿Ανθρωπόμορφε σατανᾶ, ἕως πότε θὰ μὲ καταδιώκῃς; ᾿Αλλὰ δὲν θ' ἀποθάνω εἰς τὸ φρενοκομεῖον, θ' ἀποθάνωμεν ἐδῶ μαζῆ!

῾Ο Λαμιρᾶς στραφεὶς ἀνεγνώρισε τὸν Παῦλον, ἐπερχόμενον καὶ ἕτοιμον νὰ πυροβολήσῃ κατ' αὐτοῦ... ᾿Αλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Παῦλος ἦτο ἕτοιμος νὰ πιέσῃ τὴν σκανδάλην, ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως. Οἱ ἐξηγριωμένοι ὀφθαλμοί του ἐπλατύνθησαν περισσότερον καὶ ὁ τεταμένος βραχίων του ἐχαλαρώθη. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Λαμιρᾶ εὑρίσκετο ὁ Φαίδων, μὲ στάσιν ἐκπλήξεως καὶ δέους, συμμαζευόμενος πλησίον τοῦ πατρός του, τοῦ ὁποίου τὸ ἔνδυμα ἐκράτει. ῾Ο Παῦλος τὸν ἀνεγνώρισε καὶ ἡ συννεφωμένη μορφή του αἰθρίασε, τὸ ἄγριόν του βλέμμα ἐπραΰνθη.

— ῾Ο Φαίδων! ἐψιθύρισε. Πῶς ἐμεγάλωσε!

Οἱ ὀφθαλμοί του ἐφάνησαν ὡς νὰ ὑγράνθησαν. Ἀφοῦ δὲ ἐπί τινας στιγμὰς παρετήρησε τὸν Φαίδωνα μὲ ἀνέκφραστον τρυφερότητα, εἶπε πρὸς τὸν πατέρα του μὲ φωνὴν σιγανήν, σχεδὸν ἤρεμον, ἐνῷ τὸ βλέμμά του ἐδείκνυε τὸ παιδίον:

— Τί νὰ σοῦ κάμω; ἡ ἀθωότης του εἶνε τεῖχος ἀνυπέρβλητον μεταξὺ τῆς μοχθηρίας σου καὶ τῆς ἀπελπισίας μου.

Ἔπειτα ἔφυγε πρὸς τὴν Πνύκα· δὲν εἶχε δὲ ἀκόμη συνέλθει ἀπὸ τὴν ἔκπληξιν καὶ τὸν τρόμον του ὁ Λαμιρᾶς, ὅτε ἤκουσε πυροβολισμὸν ὑπόκωφον. Ἔδραμε πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ εὗρε τὸν Παῦλον ἀσπαίροντα, μὲ μίαν σφαῖραν εἰς τὴν καρδίαν.

ΕΝΑΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ

Ὑπάρχουν γνωριμίαι μιᾶς ἡμέρας ἢ καὶ μιᾶς στιγμῆς, τὰς ὁποίας δυσκολώτερον λησμονεῖ κανεὶς ἀπὸ σχέσεις μακράς.

Ἔχουν περάσει ἔκτοτε ὑπὲρ τὰ δέκα πέντε ἔτη καὶ παραμένει ζωηροτάτη εἰς τὴν μνήμην μου μία γνωριμία τὴν ὁποίαν ἔκαμα, ταξειδεύων ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Βῶλον, κατὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας, ὅπου μετέβαινα μὲ διορισμὸν δημοσίου ὑπαλλήλου, τὸν πρῶτόν μου διορισμόν. Ἔχω δὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ συνταξειδιῶται δὲν θὰ ἐλησμόνησαν ἀκόμη τὸν χαριτωμένον ἐκεῖνον σατανᾶν, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον μὲ τόσην εὐθυμίαν ἐταξειδεύσαμεν. Εἰς τὸ ἀτμόπλοιον εἰσῆλθε τελευταῖος, ἀμέσως δ' ἔκαμαν εἰς ὅλους μας ἐντύπωσιν τὸ κάλλος του καὶ ἡ ζωηρότης τῆς μορφῆς καὶ τῶν κινήσεών του.

— Τί ὡραῖος νέος! ἐψιθύρισε καὶ μία ἐκ τῶν τριῶν γυναικῶν αἵτινες εὑρίσκοντο εἰς τὸ ἀτμόπλοιον, ἀκριβῶς ἐκείνη πρὸς τὴν ὁποίαν εἶχε στρέψει ἀπό τινων στιγμῶν κατακτητικὰ βλέμματα κάποιος ὑπολοχαγός.

Αἱ δύο ἄλλαι ἐπεδοκίμασαν διὰ τοῦ βλέμματος, ὁ δὲ ἀξιωματικὸς ἐταράχθη ἀπὸ τὸν σκληρὸν ὑπαινιγμόν, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον παρετήρησεν ὅτι ἐβασίζετο εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ὁ νέος ἐπιβάτης θὰ ἦτο εἴκοσι πέντε τὸ πολὺ ἐτῶν, ὑψηλὸς καὶ κομψός, μὲ χαρακτηριστικὰ λεπτὰ καὶ εὐγενῆ, παρουσιάζοντα μίαν ἁβρότητα παρθενικήν. Ἀλλ' αὐτὴν τὴν πρώτην ἐντύπωσιν τῆς θηλυπρεπείας ταχέως διέψευδον αἱ ἔντονοι καὶ ζωηραὶ κινήσεις του. Εἰς τὰ μαῦρα του μάτια ἔπαιζε σχεδὸν ἀδιάκοπα μία λάμψις εὐθυμίας. Δὲν ἠδύνατο κανεὶς νὰ φαντασθῇ ὑπὸ διαφορετικὸν τύπον τὴν εὐτυχῆ

νεότητα. Ὁ ἱματισμός του ἦτο ἄψογος, δεικνύων νέον εὔπορον, ὁ ὁποῖος ἦτο φιλόκαλος χωρὶς νὰ ἐπιτηδεύεται καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε τόσην πεποίθησιν εἰς τὰ φυσικά του χαρίσματα, ὥστε νὰ μὴ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ τὰ ἐνισχύῃ διὰ καλλωπισμῶν. Ἡ μόνη του ἐπιτήδευσις ἦτο ἡ ἀφέλεια, μία ἀφέλεια ἥτις μᾶλλον ἀνεδείκνυε τὴν χάριν τῆς νεότητός του καὶ ηὔξανε τὴν γοητείαν της.

Οὐδεὶς ἐκ τῶν συμπλωτήρων τὸν ἐγνώριζεν, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐβράδυνε νὰ γνωρισθῇ μὲ ὅλους. Μᾶς εἶπε δὲ ὅτι ἦτο υἱὸς πλουσίου Ἕλληνος τραπεζίτου ἐν Μασσαλίᾳ καὶ ὅτι, καταγόμενος ἐκ Θεσσαλίας, ἤρχετο νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν ἐλευθερωθεῖσαν πατρίδα του.

Τάχιστα ἡ γνωριμία του ἔφθασεν εἰς οἰκειότητα καὶ ἤρχισε νὰ μᾶς διηγῆται διάφορα ἀστεῖα ἐπεισόδια τοῦ βίου καὶ τῶν ταξειδίων του· μετὰ τόσης δὲ χάριτος διηγεῖτο, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ὑπολοχαγός, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχὰς εἶχε διατεθῇ ἐχθρικῶς πρὸς αὐτόν, τώρα ἐφαίνετο ὡς γοητευθεὶς καὶ τὸν ἤκουεν ἀπλήστως, γελῶν μὲ ὅλην του τὴν καρδιάν.

Μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν ἐγνωρίσθη καὶ μὲ τὰς συνταξειδευούσας κυρίας. Ἐκ τούτων ἡ μία, πολὺ νόστιμη, ἦτο ἔγγαμος καὶ ἤρχετο ἐξ Αἰγύπτου μετὰ τοῦ προγάστορος συζύγου της· αἱ δύο δὲ ἄλλαι ἦσαν ἀδελφαὶ ἄγαμοι, συνοδευόμεναι ὑπὸ τῆς γραίας μητρός των καὶ ἐπιστρέφουσαι εἰς Βῶλον ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπου εἶχαν ἔλθει διὰ νὰ ἴδωσι τὸν σπουδάζοντα ἀδελφόν των. Ἀμφότεραι ἦσαν φορτωμέναι ἀπὸ κοσμήματα καὶ μεταξωτά, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν κατώρθωναν παντάπασι νὰ κρύψουν τὴν μεγάλην των ἀσχημίαν. Ἡ μεγαλειτέρα, ἡ καὶ ἀσχημοτέρα, θὰ ἦτο εἰκοσιπέντε ἐτῶν, εἶχε δὲ μύτην ἀνοικονόμητον, μαυρίλαν τηγανίου, δόντια ἀραιὰ καὶ μεγάλα καὶ μουστάκι σχεδὸν ὅσον καὶ ὁ Κώστας Πρινούδης, ὡς ὠνομάζετο ὁ ἐκ Μασσαλίας συνταξειδιώτης.

Παραδόξως δὲ πρὸς αὐτὴν ἀπηύθυνε τὰ περισσότερα φιλοφρονήματα ὁ Κώστας.

—Μ' ἀρέσει νὰ κάνω κόρτε μὲ ἄσχημες, μᾶς εἶπεν ἰδιαιτέρως. Πρῶτον διότι τὸ θεωρῶ ἔργον φιλανθρωπίας καὶ δεύτερον διότι τὸ νομίζω διασκεδαστικώτερον. Τί δὲ ἄλλο εἶνε τὸ κόρτε, καὶ μά-

λιστα εἰς τὸ ταξεῖδι, παρὰ διασκέδασις; Καὶ διὰ νὰ γελάσωμεν θὰ κάμω τὰς δύο ἀδελφὰς νὰ πιαστοῦν.

Πράγματι δὲ μετά τινας ὥρας αἱ δύο ἀδελφαὶ ἤρχισαν νὰ γρυλίζουν ὑποκώφως πρὸς ἀλλήλας, ὡς τίγρεις ἕτοιμαι νὰ συμπλακοῦν, ἐπὶ τέλους δὲ ἡ μικροτέρα ἀπεχώρησε χολιασμένη εἰς τὸν κοιτῶνά της, ἡ γραῖα μητέρα των ἦτο καταστενοχωρημένη μὴ δυναμένη νὰ ἐξηγήσῃ τὴν αἰφνιδίαν ἔριδα τῶν θυγατέρων της καὶ ἡμεῖς διεσκεδάζαμεν, κατασκοπεύοντες τὴν οἰκογενειακὴν ἔριδα ἐξ ἀποστάσεως.

Ἀλλ' ἡ Μαρίνα, ὡς ὠνομάζετο ἡ μεγαλειτέρα ἀδελφή, δὲν ἔμεινεν ἄνευ ἀνταγωνιστοῦ καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς ἀδελφῆς της. Ἡ κυρία Τεφαρίκη, ἡ ἐξ Αἰγύπτου συνταξειδιώτισσα, δὲν ἔβλεπεν ἀδιαφόρως ἐκεῖνον, ὅστις τόσην ἐντύπωσιν τῆς ἔκαμεν ἐκ πρώτης ὄψεως. Καὶ βλέπουσα αὐτὸν νὰ γλυκολαλῇ καὶ ν' ἀφιερώνῃ ὅλην του τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀσχημογυναῖκα ἐκείνην, ἠγανάκτει ἐνδομύχως καὶ τὴν ἀγανάκτησίν της ἐξέφραζε διὰ γελώτων καὶ κρυφομιλημάτων πρὸς τὸν εὐτραφῆ σύζυγόν της. Δὲν ἐζηλοτύπει βεβαίως, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ πῶς ὁ νέος ἐκεῖνος ἔχανε τὸν καιρόν του διὰ νὰ γελᾷ μ' ἐκεῖνο τὸ τέρας, ἀφοῦ ὑπῆρχε πλησίον του γυναῖκα ἀξία ἀληθινοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ὁ ὑπολοχαγὸς ἔκαμε δευτέραν ἀπόπειραν καὶ πλησιάσας ἤρχισεν ὁμιλίαν περὶ Αἰγύπτου καὶ περὶ τῶν αἰγυπτιακῶν σιγάρων, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Τεφαρίκης ἐμπορεύετο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἀλλ' ὁσάκις ἐστρέφετο πρὸς τὴν κυρίαν Τεφαρίκη, συνελάμβανε τὸ βλέμμα της προσηλωμένον εἰς τὸν Κώσταν· ἀπήντα δὲ εἰς τὰς ἐρωτήσεις του ἀφῃρημένη καὶ συχνὰ ἐπανελάμβανε μὲ βεβιασμένον γέλωτα:

— Τί κωμῳδία! Πολὺ ἀστεῖος ἀλήθεια αὐτὸς ὁ κ. Πρινούδης.

— Καὶ ὅμως ὁ ἴδιος λέγει ὅτι δὲν ἀστειεύεται καθόλου, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς μὲ ὀλίγον πεῖσμα.

—Ἀλλά; ἠρώτησεν ἡ κυρία.

—Ἀλλ' ὅτι πραγματικῶς τοῦ ἀρέσει.

— Allons donc ! allons donc ! ἀνεφώνησεν ἡ κυρία. Δὲν εἶνε δυνατόν. Αὐτὰ δὲν εἶνε πειὰ μήτε ἀστεῖα.

— Ἰδιοτροπία γούστου, βλέπετε. Τίς οἶδε ; Εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον βλέπομεν πολλὰ παράξενα.

Ἡ κυρία ἔγεινε σοβαρά. Ὁ κ. Τεφαρίκης ὅμως, ὡς πρακτικὸς ἄνθρωπος, διεῖδεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ἄλλο ἐλατήριον :

— Μήπως αὐτὸς ὁ κύριος ἐμυρίσθηκε ὅτι ἡ νέα αὐτὴ ἔχει προῖκα ;

— Ἔχει πράγματι ; ἔσπευσε νὰ ἐρωτήσῃ ὁ ἀξιωματικός.

— Ὄχι μεγάλα πράγματα, ἀπήντησεν ἡ κυρία ἀντὶ τοῦ συζύγου της.

— Ἀλλ' οὔτε καὶ μικρά, ὑπέλαβεν ὁ κ. Τεφαρίκης. Ὀγδόντα. ἑκατὸ χιλιάδες θὰ τὶς ἔχῃ.

— Ἑκατὸ χιλιάδες ! εἶπεν ὁ ὑπολοχαγὸς καὶ παρετήρησε μετὰ προσοχῆς τὴν Μαρίναν.

— Ἐσὺ αἰωνίως εἶσαι φιλύποπτος, εἶπεν ἡ κυρία πρὸς τὸν σύζυγον.

— Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ, Πρινούδη τραπεζίτη δὲν ἤκουσα ποτέ μου.

— Μήπως εἶσαι τραπεζίτης ἐσύ ; Ποῦ νὰ τὸν ἀκούσῃς ; Ἐπειδὴ ἐσὺ δὲν τὸν ἤκουσες σημαίνει ὅτι εἶνε ὁ ἄνθρωπος...ἀπατεών ;

Μεταγνώσασα ὅμως ἀμέσως ἡ κυρία Τεφαρίκη, προσέθηκε μὲ σπουδήν :

— Ἀλλὰ τί μᾶς μέλει ; Ξέρει κανεὶς πράγματι ;...

— Βέβαια, εἶπε καὶ ὁ ὑπολοχαγός. Ἐμένα, τί τὰ θέλετε, μοῦ φαίνεται λέρα.

— Δὲν πρέπει ὅμως ἔτσι εὔκολα νὰ ἐκφράζῃ κανεὶς ὑποψίας, εἶπεν ἡ κυρία πάλιν· ὁ νέος φαίνεται πολὺ καθὼς πρέπει. Ἐγὼ λυποῦμαι αὐτὴν τὴν δυστυχῆ, ἡ ὁποία εἶνε μὲν ἄσχημη, ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ κακή. Τὴν ἐγνώρισα πέρυσι τὸ καλοκαῖρι στὴ Ζαγορά. Ἔχει καλὴ καρδιά, ἀλλ' ὄχι καὶ πολὺ μυαλό.

Μετ' ὀλίγον εὑροῦσα μόνον τὸν Κώσταν μίαν στιγμὴν δὲν ἐκρατήθη καὶ τοῦ εἶπε γαλλιστί :

— Ἀ! Κύριε, τί σκληρὸς ποῦ εἶσθε, νὰ ἐμπαίζετε αὐτὴ τὴ δυστυχῆ νέαν!

— Ἴσως ἔπρεπε, κυρία, ἀπήντησεν ὁ Κώστας, νὰ δείξω ἔκπληξιν καὶ νὰ σᾶς ζητήσω ἐξηγήσεις. Ἀλλ' ἡ προσποίησις καὶ οἱ πρόλογοι δὲν μοῦ ἀρέσουν· ἄλλως τε εἰς τὰ ταξείδια πρέπει νὰ γίνωνται ὅλα σύντομα, ὅπως αἱ γνωριμίαι. Λοιπὸν σᾶς λέγω ὅτι δὲν ἐμπαίζω κανένα. Σᾶς ὁμολογῶ ὅτι πολύ, πολὺ μοῦ ἀρέσει αὐτὴ ἡ «δυστυχὴς νέα», ὅπως τὴν εἴπατε, καὶ θὰ ἐθεώρουν εὐτύχημα...

Ἡ κυρία ἐγέλασε.

— Τί ἀστεῖος ποῦ εἶσθε!

— Καθόλου ἀστεῖος, κυρία. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι μοῦ ἐκίνησε πολλὴν συμπάθειαν... εἶπεν ὁ Κώστας μὲ τὴν αὐτὴν σοβαρότητα.

— Συμπάθειαν, τὸ πιστεύω. Καὶ οἶκτον ἂν μοῦ ἐλέγατε καθαρὰ καθαρά... Τὴν ἔχει ἀδικήσει τόσον ἡ φύσις τὴν κακομοίρα!

— Ἐξ ἐναντίας, κυρία. Ἡ φύσις τὴν ἐπροίκισε μὲ τόσα ψυχικὰ χαρίσματα, ὥστε ἡ μικρά της ἀσχημία σκεπάζεται ἐντελῶς ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς της.

— Ἡ μικρά της ἀσχημία! Πρὸς Θεοῦ, μὴ μὲ τρελλάνετε.

— Δὲν γνωρίζω μήπως μὲ τυφλώνῃ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὁποῖον μοῦ ἐνέπνευσεν· ἀλλὰ διὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινής, ὀφείλω νὰ σᾶς ὁμολογήσω, κυρία, ὅτι ἐκ φόβου μήπως μὲ θεωρήσετε πολὺ ἀφελῆ τῆς ἀπέδωκα καὶ μικρὰν ἀσχημίαν, τὴν ὁποίαν δὲν βλέπω.

— Ἀ! κύριε Πρινούδη, ἀνεφώνησεν ἡ κυρία μὲ ἀληθινὸν πεῖσμα, ὑπερβαίνετε τὰ ὅρια τοῦ ἀστείου, καταχρᾶσθε...

— Συγγνώμην, κυρία... λυποῦμαι πολύ... ἀλλ' αὐτὴ εἶνε ἡ ἀλήθεια... Ἐμεῖς οἱ ἄνδρες καμμιὰ φορὰ ἔχομεν διαφορετικὴν ἰδέαν περὶ κάλλους, τὴν ὁποίαν αἱ γυναῖκες δὲν ἐννοοῦν.

— Δὲν θέλω νὰ ὑποθέσω ὅτι εἶσθε ἀπὸ κείνους ποῦ βλέπουν τὸ κάλλος εἰς τὴν προῖκα.

— Διατί ὄχι; ἀπήντησεν ὁ Κώστας μὲ ἀταραξίαν. Εἶμαι ἀρκετὰ εἰλικρινής, ὥστε νὰ σᾶς ὁμολογήσω ὅτι δὲν εἶμαι ἀναίσθητος εἰς τὰ θέλγητρα τῆς προικός. Ἀλλὰ σᾶς βεβαιῶ ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς δὲν ἐγνώριζα τίποτε περὶ τῆς περιουσίας της. Ἀλήθεια, ἔχει

προῖκα καλή; Ἐὰν μάθω ὅτι ἔχει καὶ αὐτὸ τὸ προσόν, θὰ τὴν ἀγαπήσω περισσότερον.

— Ἐρωτήσετε τὴν ἰδίαν, κύριε, εἶπε μὴ δυνηθεῖσα νὰ κρύψῃ τὴν δυσαρέσκειάν της ἡ σύζυγος τοῦ καπνεμπόρου, καὶ κατέβη εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου ἐψιθύρισε πρὸς τὸν σύζυγόν της μὲ κακίαν:

— Ἔχεις δίκιο. Αὐτὸς ὁ κύριος, ὁ ὁποῖος δὲν μοῦ φαίνεται κ' ἐμένα παστρικὸν ὑποκείμενον, ἐμυρίσθη τὴν προῖκα.

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Βῶλον, ἦτο προφανὴς ἡ ψυχρότης μεταξὺ τῆς Μαρίνας καὶ τῆς ἀδελφῆς της, μεταξὺ τοῦ ὑπολοχαγοῦ καὶ τοῦ Πρινούδη, μεταξὺ τούτου καὶ τῆς κυρίας Τεφαρίκη.

Ἀλλ' ὁ Κώστας δὲν εἶχε χάσει τὴν πονηρὰν εὐθυμίαν του καὶ ὅταν ἐκαθήσαμεν παραπλεύρως εἰς τὴν βάρκαν, μοῦ ἐψιθύρισεν:

— Ἀπ' αὐτὸ τὸ ταξεῖδι μία μου ἀνάμνησις θὰ διατηρηθῇ περισσότερον, ἀφοῦ εἶνε ***μαρινάτη***.

Ἀλλ' ὅμως κατὰ τὰς ὀλίγας ἡμέρας καθ' ἃς ἐμείναμεν εἰς τὸν Βῶλον ἐφάνη ὡς λησμονήσας ἐντελῶς τὴν Μαρίναν. Δὲν ὡμίλησε πλέον περὶ αὐτῆς, οὔτε κἂν διὰ νὰ γελάσῃ. Εὗρεν ἄλλως ἐδῶ ἄλλας ἀσχολίας διὰ νὰ περνᾷ τὴν ὥραν του. Ἔπαιζε μὲ τὴν εὐπιστίαν ἁπλοϊκῶν τινων Βωλιωτῶν. Εἰς τὸν ξενοδόχον μας εἶχεν εἴπει ὅτι ἤμεθα δικασταί· ὅταν δὲ οὗτος τὴν πρώτην ἑσπέραν μᾶς ἐπαραφούσκωσε τὸν λογαριασμόν, τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὴν ταράτσαν ὅπου ἐδειπνήσαμεν, καὶ τοῦ εἶπεν αὐστηρῶς ὅτι, ἐπειδὴ ἦτο αἰσχροκερδής, συνεκροτήσαμεν ἐκεῖ προχείρως δικαστήριον νὰ τὸν δικάσωμεν. Ὁ ξενοδόχος, ἄνθρωπος ἁπλοϊκὸς καὶ ἀγνοῶν τὰ συστήματα τῆς νέας ἐξουσίας, ἐπίστευσε καὶ ἐταράχθη, ἀπήντησε δὲ εὐπειθῶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις: πῶς ὀνομάζεσαι, πόσον ἐτῶν εἶσαι κτλ. Κατὰ προηγουμένην συνεννόησιν εἴχαμεν παραλάβει ἕκαστος εἰς τὴν ταράτσαν ἓν προσκέφαλον καὶ τὸ εἴχαμεν ἐπὶ τῆς καθέκλας. Μετὰ δὲ τὴν σύντομον διαδικασίαν καὶ διάσκεψιν, ὁ πρόεδρος ἀπήγγειλε τὴν ἀπόφασιν δι' ἧς ὁ ξενοδόχος κατεδικάσθη εἰς μαξιλάρωμα ἐκτελεσθὲν ἐκεῖ ἐπὶ τόπου.

Ἀλλὰ τὴν προσοχήν του προσείλκυσε πρὸ πάντων μία τουρκικὴ οἰκογένεια μένουσα εἰς τὸ αὐτὸ ξενοδοχεῖον καὶ ἀποτελουμένη ἀπὸ

ἕνα γέροντα καὶ μίαν γραῖαν καὶ ἀπὸ τὴν θυγατέρα των, ἡ ὁποία, καθ' ἃ μᾶς ἐβεβαίωσεν ὁ ξενοδόχος, ἦτο πολὺ εὐειδής. Ἡ οἰκογένεια αὕτη εἶχεν ἔλθει ἐκ Λαρίσσης, ἑτοιμαζομένη νὰ μεταναστεύσῃ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

—Ἐγὼ πρὸς τιμωρίαν θὰ τοὺς γυρίσω εἰς τὴν Λάρισσαν, μᾶς εἶπεν ὁ Κώστας. Νὰ μάθουν αὐτοὶ νὰ εἶνε φανατικοί, νὰ φεύγουν πρὸ τοῦ πολιτισμοῦ, οἱ βάρβαροι! Καλά.

Ἐγνώριζε τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, ὅπως ἐγνώριζε τὰ γαλλικὰ καὶ τὰ ἀγγλικά, καὶ μὲ τὴν μεγάλην εὐκολίαν τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὰς γνωριμίας, ἐσχετίσθη αὐθημερὸν μὲ τὸν Ἀγᾶν καὶ ἤρχισεν ὁμιλίας καὶ μὲ τὴν σύζυγόν του· τὴν νύκτα δέ, καθήσας μόνος εἰς τὸν ἐξώστην, ἐτραγούδησε σιγὰ-σιγὰ περιπαθὲς τουρκικὸν ᾆσμα. Τί ἀκριβῶς συνέβη κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας καὶ νύκτας δὲν γνωρίζομεν. Ἀλλ' ἕνα πρωί, ὅταν ἐξυπνήσαμεν, εὑρήκαμεν τὸ ξενοδοχεῖον ἀνάστατον.

Ἡ νεαρὰ χανούμισσα εἶχε γείνει ἄφαντος καὶ τῶν γονέων της ἡ ταραχὴ καὶ ἡ λύπη ἦτο ἀπερίγραπτος.

Τότε κάτι ὑπώπτευσα καὶ ἀνοίξας τὸ δωμάτιον τοῦ Κώστα, τὸ εὗρηκα κενόν. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς τραπέζης του ὑπῆρχεν ἡ ἑξῆς σημείωσις: «Ἡ ὡραία Σελιμέ, μὴ συμμεριζομένη τὸν φανατισμὸν τῶν γονέων της, ἐπιστρέφει εἰς τὴν γενέτειραν πόλιν, ἵνα ἀπολαύσῃ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας. Μὲ παρεκάλεσε δὲ νὰ τὴν συνοδεύσω καὶ ὡς εὐγενὴς ἄνθρωπος δὲν ἠδυνάμην ν' ἀρνηθῶ».

— Βρὲ τὸν τσαχπίνην! τὸ εἶπε καὶ τὸ κατώρθωσε.

Οἱ ταλαίπωροι πάροικοί μας Ὀθωμανοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Λάρισσαν διὰ νὰ ἐπανεύρουν τὴν δραπέτιδα.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐφθάσαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Λάρισσαν. Ἀλλὰ παρῆλθαν ἱκαναὶ ἡμέραι ἕως οὗ ἀνακαλυφθῇ τὸ καταφύγιον τῶν φυγάδων. Ἡ Σελιμὲ ἐπέμεινε μετὰ δακρύων νὰ μείνῃ πλησίον τοῦ Κώστα, νὰ γείνῃ χριστιανή, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Πρινούδης δὲν ἐταξείδευεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν διὰ νὰ διαδώσῃ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐβοήθησεν ὀλίγον ἀσπλάγχνως τὰς προσπαθείας τῶν γονέων της, οἵτινες μετὰ πολλὰς περιπετείας τὴν ἐπανήγαγον εἰς τὸν Βῶλον.

Ἐνοικίασα δωμάτιον εἰς τὴν οἰκίαν ἑνὸς Ἑβραίου, ἐκεῖ δέ, μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἐπεισοδίου, ἦλθε νὰ περάσῃ ὀλίγας ἡμέρας καὶ ὁ Κώστας

— Δὲν ἔχεις ἐδῶ συγγενεῖς ; τὸν ἠρώτησα.

— Δυστυχῶς ὄχι καὶ δι' αὐτὸ βλέπεις ὅτι προσπαθῶ νὰ κάμω. Πῶς σοῦ φαίνεται αὐτὸς ὁ Ἑβραῖος ; εἶνε κατάλληλος νὰ τὸν κάμωμεν συγγενῆ. Ἔχει μία γυναικοῦλα καὶ μία γυναικαδέλφη, ἀρκετὰ νόστιμες. Ἐὰν θέλῃς νὰ γείνωμεν ὅλοι μιὰ οἰκογένεια, σοῦ ἀφήνω τὴν γυναικαδέλφην καὶ ἀρκοῦμαι εἰς τὴν ἄλλην.

Τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἦσαν, ὅσον ἐφαντάζετο, εὔκολα. Ἡ Σαρίνα καὶ ἡ Λουτσίκα ἐφαίνοντο ἀρκετὰ εὐδιάθετοι, ἀλλ' ὁ Ἑβραῖος, ἐννοήσας τὸν κίνδυνον, τὰς ἐπετήρει μὲ ὄμμα Ἄργου, σπανίως ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὸ σπίτι.

— Μὴ νομίζῃς, μοῦ εἶπεν ὁ Κώστας, ὅτι ἀπὸ συναίσθημα τιμῆς φαίνεται τόσον ἄγρυπνος αὐτὸς ὁ παλιογιαχουντῆς ;

— Ἀμέ ;

— Ἁπλούστατα θέλει νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν περίστασιν. Ἡ τιμὴ δι' αὐτὸν εἶνε τὸ χρῆμα. Καὶ πρέπει νὰ φραγγελωθῇ, ὡς οἱ πατριῶταί του, οἱ ὁποῖοι εἶχαν κάμει τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ οἶκον ἐμπορίου.

Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν καθήμενον εἰς τὴν αὐλὴν Ἰουδαῖον, εἶπε ταπεινοφώνως μὲ τόνον Ἱερεμίου :

— Οὐαί σοι, υἱὲ Ἰούδα παραδόπιστε! Οὐ μὴ παρέλθωσιν ἡμέραι τρεῖς καὶ τῇ ἐλάφῳ προσομοιωθήσει !

Κατὰ παράκλησιν τοῦ Κώστα, τὸν εἶχα παραστήσει πρὸς τὸν Ἑβραῖον ὡς υἱὸν βαθυπλούτου Ἕλληνος ἐμπόρου ἐν Λονδίνῳ, ὅστις εἶχεν ἔλθει νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Θεσσαλίαν ὡς ἀνταποκριτὴς τοῦ πατρικοῦ καταστήματος.

Τὴν ἐπιοῦσαν καλεῖ τὸν Ἑβραῖον καὶ τοῦ λέγει :

— Χαΐμ, δὲν μοῦ βρίσκεις ἕνα Ἑβραῖον, τίμιον καὶ δραστήριον, ὁ ὁποῖος νὰ γνωρίζῃ ἀπὸ ἐμπόριον ; Θέλω νὰ τοῦ ἀναθέσω μιὰ σπουδαία δουλειὰ ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ κερδίσῃ πολλὰ χρήματα.

— Ἐγώ, ἀφεντικό, εἶμ᾿ ἐδῶ. Γιατί νὰ ζητᾷς ἄλλον;

Ὁ Κώστας τὸν παρετήρησε μὲ δυσπιστίαν.

— Σὲ βλέπω ὅτι εἶσ᾿ ἐδῶ. Ἀλλὰ δὲν μοῦ φαίνεσαι καλὸς γιὰ δουλειά. Χωρὶς νὰ σοῦ κακοφανῇ, μοῦ φαίνεσαι τεμπέλης, ἀγαπᾷς πολὺ τὸ καθησιό.

Ὁ Ἑβραῖος ἐταράχθη ἐκ φόβου μήπως τοῦ φύγῃ ἡ λεία καὶ ἀνέπτυξεν ὅλην τὴν εὐγλωττίαν του διὰ νὰ μεταβάλῃ τὴν κακὴν ἰδέαν τοῦ μεγαλεμπόρου. Τί νὰ κάμῃ ἀφοῦ δὲν εἶχε δουλειά; Νὰ πάῃ στὴν ταβέρνα; Ἐπροτίμα νὰ κάθεται στὸ σπίτι. Δός του ὅμως δουλειὰ καὶ βλέπεις. Γιὰ τὸ Θεό, αὐτὸς τεμπέλης! Μήπως ἦτο Τοῦρκος;

— Τί λές; μοῦ εἶπεν ὁ Κώστας, ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ τὸν ἤκουσε δικαιολογούμενον καὶ ἐξαίροντα τὰς ἐμπορικάς του ἀρετὰς καὶ τὴν ἀργοῦσαν δραστηριότητά του.

— Ἀφοῦ πρόκειται νὰ τοῦ ἐμπιστευθῇς μεγάλα συμφέροντα, δὲν ἀποφασίζω νὰ δώσω γνώμην, διὰ νὰ μὴ μ᾿ αἰτιᾶσαι αὔριον.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἑβραίου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν στυλωμένοι ἐπάνω μου παρακλητικοί, ἐδάκρυσαν.

— Μὰ γιατί; γιατί, κὺρ Ἀλέκο; Δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ τίποτε. Εἶμαι τίμιος ἄνθρωπος· μὲ γνωρίζει μιὰ Λάρισσα. Δὲν εἶνε πρώτη φορὰ ποῦ ἀνακατεύομαι στὸ ἐμπόριο. Ρώτησε.

— Καλά, θὰ σκεφθῶ, εἶπεν ὁ Κώστας καὶ τοῦ ἔνευσε ν᾿ ἀπέλθῃ.

Ὁ Χαΐμ φεύγων ἐσταμάτησεν εἰς τὸ κατώφλιον.

— Κύριε Κωστάκη, δὲν θαὕρῃς ἄλλον σὰν κ᾿ ἐμένα ποῦ μὲ γνωρίζεις κιόλα.

— Ἆ! ἀνεφώνησεν ὁ Πρινούδης προσποιηθεὶς ὀργήν, τὸ ξέρεις ὅτι μᾶς ἔγεινες φόρτωμα; Ἂν πῇς ἄλλη λέξι, ἐτελείωσε, δὲν μοῦ κάνεις.

Ὁ Ἑβραῖος συνεστάλη, ἔλαβε ταπεινότατον σχῆμα καὶ ἀπῆλθε χωρὶς νὰ εἴπῃ λέξιν, χωρὶς νὰ κάμουν τὸν ἐλάχιστον θόρυβον τὰ βήματά του. Ἀλλ᾿ ὅταν ἔφθασε κάτω, δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ἡσυχίαν. Καὶ ἐπηγαινοήρχετο, καὶ ἐξήρχετο καὶ ἐπανήρχετο, καὶ

παρετήρει μὲ ἀνησυχίαν πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον ἐπάνω εἰς τὴν κατοικίαν μας.

— Τί σοῦ εἶνε αὐτοὶ οἱ Ἑβραῖοι! εἶπεν ὁ Κώστας παρατηρῶν ἀπὸ τὸ παράθυρον· τὴν νευρικὴν ἀνησυχίαν του. Αὐτὸς ἐδῶ μοῦ ἐνθυμίζει μίαν ἱστορίαν ποῦ τὴν ἔχω ἀκούσει ἀπὸ τὸν πάππον μου. Οἱ Ἑβραῖοι φυσικὰ εἶνε ἀποκλεισμένοι ἀπὸ τὸν Παράδεισον. Ἀλλὰ ἕνας μιὰ φορὰ δὲν ξέρω πῶς κατώρθωσε—διὰ δωροδοκίας ἴσως—νὰ εἰσχωρήσῃ. Τὸν βλέπει ὁ ἀρχιθυρωρὸς τοῦ Παραδείσου καὶ δαιμονίζεται. Μωρέ! πῶς χώθηκε αὐτὸς ὁ παληοτσιφούτης ἐδῶ; Καὶ πῶς νὰ τὸν βγάλουν τώρα ἔξω; Βία δὲν ἁρμόζει εἰς τὸν Παράδεισον, μὲ τὸ καλὸ δὲν γίνεται, λοιπόν; Οἱ πρόκριτοι τοῦ Παραδείσου κάνουν συμβούλιον καὶ ἐπὶ τέλους ἕνας Ρωμηὸς ἅγιος προτείνει σχέδιον ἐξώσεως, τὸ ὁποῖον γίνεται δεκτόν. Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν Παράδεισον καὶ ἀρχίζει νὰ φωνάζῃ σὰν τελάλης: «Μιὰ δραχμὴ τὸ βῶδι! μιά! μιὰ δραχμή!... Κι' ἄλλος! Ἔχει ἄλλος;» Ὁ Ἑβραῖος ἀκούει, σταματᾷ καὶ ἀφουκρᾶται, μὲ μάτια νά, τόσα. «Μιὰ δραχμὴ τὸ βῶδι!» φωνάζει καὶ πάλιν ὁ τελάλης. «Δυό!» φωνάζει καὶ ὁ Ἑβραῖος καὶ ὁρμᾷ ἔξω. Ἀλλὰ συγχρόνως καὶ οἱ ἅγιοι τοῦ ἔκλεισαν τὴν πόρτα καὶ τὸν ἀφῆκαν ἔξω. Κάτι τέτοιο θέλει νὰ πάθῃ καὶ ὁ Χαΐμ.

Ὅταν κατέβηκα κάτω, εἶδα ὅτι ὁ Χαΐμ ἤθελε νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα. Τὸν ἐνεθάρρυνα ὅμως ἐγὼ διὰ τοῦ βλέμματος, καὶ πλησιάσας μοῦ εἶπε μὲ παντοίας ἐνδείξεις σεβασμοῦ:

— Μὰ δὲν μοῦ λές, κὺρ Ἀλέκο, τί δουλειὰ εἶν' αὐτὴ ποῦ θέλει ὁ κύριος Κώστας;

— Δὲν ξέρω ἀκριβῶς... μετάξια, νομίζω, θέλει ν' ἀγοράσῃ.

— Μετάξια! ἀνεφώνησεν ὁ Χαΐμ ζωηρότατα. Καὶ θέλει καλλίτερο ἀπὸ μένα;

Ἤρχισε δὲ νὰ μοῦ ἀναπτύσσῃ τὸν πλοῦτον τῶν γνώσεών του εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος καὶ ἐν τέλει μοῦ εἶπεν:

— Ὁρίστε μέσα νὰ ρωτήσετε καὶ τὴ Σαρίνα τὴ γυναῖκά μου. Τὴν ξέρει κανεὶς ἄλλος τὴ Θεσσαλία σὰν κ' ἐμένα; Ἐγὼ σὲ βεβαιῶ, κὺρ Ἀλέκο, δὲν τὸ κάνω γιὰ συμφέρο... ναί, θέλω καὶ νὰ

δουλέψω, ἀλλὰ θέλω καὶ νὰ μὴ μπλέξῃ ὁ Κωστάκης μὲ κανένα μπόσικο ἢ μπαγαπόντη καὶ χάσῃ τοὺς παράδες του.

Καὶ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια μὲ ὡδήγησεν εἰς τὴν κατοικίαν του, ὅπου ἡ Σαρίνα μοῦ ἔκαμε πολλὰς περιποιήσεις, ἐνῷ τῆς Λουτσίκας τὰ γαλανὰ ματάκια ἦσαν γεμᾶτα ὑποσχέσεις.

— Ἐγὼ θὰ μεσιτεύσω, εἶπα ὅταν ἀνεχώρουν, καὶ πιστεύω ὅτι θὰ τὸν πείσω. Ἀλλὰ σὲ συμβουλεύω νὰ μὴ φανῇς ἀπαιτητικὸς τώρα στὴν ἀρχή, διότι μπορεῖ νὰ νομίσῃ ὅτι θέλεις νὰ τὸν ἐκμεταλλευθῇς. Καὶ ἅμα σὲ πάρῃ μὲ τὸ καλό, θὰ κάμῃς τὴν τύχη σου μ' αὐτόν.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Κώστας ἐκάλεσε τὸν Χαΐμ καὶ τοῦ εἶπε σοβαρώτατα :

— Ἐρώτησα γιὰ σένα, ἀλλὰ δὲν ἔλαβα πολὺ καλὰς συστάσεις..

Ὁ Ἑβραῖος ἔγεινε κάτωχρος.

— ... Ἀλλ' ἴσως ἔχεις ἐχθρούς.

Τὸ αἷμα ἐπανῆλθεν ἄφθονον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χαΐμ.

— Ναί, μάλιστα, κύριε Κωστάκη, ἔχω ἐχθρούς, ἀλλὰ κακὸ δὲν ἔκαμα ἀνθρώπου ποτέ. Ἐγώ...

Ὁ Κώστας τὸν διέκοψε μὲ ὀργίλην ἀναφώνησιν :

— Ἆ! πολλὰ λόγια, σοῦ εἶπα, δὲν μ' ἀρέσουν...

Ἔπειτα ἐξηκολούθησε :

— Δὲν εἶμαι ἀνόητος νὰ ἐμπιστευθῶ τὰ συμφέροντά μου εἰς ἕνα ἄνθρωπον εἰς τὸν ὁποῖον δὲν μπορῶ νὰ ἔχω τελείαν ἐμπιστοσύνην.

— Ἐγώ, κὺρ Κωστάκη... ἤρχισε λέγων, ἔνδακρυς σχεδὸν ὁ Ἑβραῖος.

— Ἆ! εἴπαμε ὅτι πολλὰ λόγια δὲν μ' ἀρέσουν, ἐπανέλαβεν αὐστηρῶς ὁ Κώστας.

Καὶ ἀφοῦ ἔκαμεν ὀλίγα βήματα εἰς τὸ δωμάτιον, ἐξηκολούθησε :

— Δὲν εἶμαι ἀνόητος ἐγὼ νὰ ἐμπιστευθῶ τὰ συμφέροντά μου εἰς ἕνα ἄνθρωπον διὰ τὴν τιμιότητα τοῦ ὁποίου ὑπάρχει κάποια ἀμφισβήτησις, κάποια ὑποψία.

Ὁ Χαΐμ ἤρχισε νὰ τρέμῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπνίγετο ὑπὸ τῆς ἀνάγ-

κης νὰ ὁμιλήσῃ, ν' ἀπολογηθῇ, ἔστρεψε πρὸς ἐμὲ ἱκετευτικὸν βλέμμα καὶ ἀληθῶς τὸν ἐλυπήθηκα· ἀλλ' ὅμως ὑπεκρίθην ὅτι δὲν ἐνόουν.

Ὁ Κώστας, ἀφοῦ ἔκαμε πάλιν ἕνα γῦρον εἰς τὸ δωμάτιον, ἐσταμάτησε πρὸ τοῦ Ἑβραίου καὶ τοῦ εἶπε:

— Δι' αὐτὸ θὰ σὲ δοκιμάσω κατ' ἀρχάς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶνε μία ἐγγύησις ὅτι σὲ γνωρίζω καὶ μένω εἰς τὸ σπίτι σου. Ἔπειτα καὶ ὁ φίλος μου ἀπ' ἐδῶ ἔχει καλὴν ἰδέαν γιὰ σένα καὶ πολὺ μὲ παρεκάλεσε. Λοιπὸν σὲ προτιμῶ ἀπὸ κάθε ἄλλον ἄγνωστον. Μπορεῖς νὰ πᾷς στὴν Ἀγυιὰ σήμερα ἢ τὸ πολὺ αὔριο;

— Μπορῶ.

— Λοιπὸν νὰ πᾷς, νὰ ἐξετάσῃς τί κουκούλια ὑπάρχουν καὶ τί τιμὰς ζητοῦν καὶ νὰ μοῦ γράψῃς. Ἐγὼ περιμένω τηλεγράφημα ἀπὸ τὴ Λόνδρα καὶ ἅμα τὸ λάβω θὰ σοῦ στείλω παραγγελίαν νὰ καπαρώσῃς. Πρόσεξε ὅμως νὰ ἐνεργήσῃς μὲ ὅλην τὴν προφύλαξιν ποῦ ἀπαιτεῖ ἕνα τέτοιο ἐμπόριο. Θέλεις ἀπὸ τώρα χρήματα γιὰ τὰ ἔξοδά σου;

Ὁ Χαΐμ ἐδίστασεν ἐπὶ μίαν στιγμήν, ἔπειτα παρετήρησεν ἐμὲ καὶ εἶπε:

— Δὲ θέλω.

— Δὲν ἐννοῶ νὰ στενοχωρηθῇς. Μπορῶ νὰ σοῦ δώσω καμμιὰ ἑκατοστὴ δραχμές.

— Ἀργότερα. Ἐγώ, κύριε Κωστάκη, θέλω νὰ πάῃ καλὰ ἡ δουλειά, καὶ ἀργότερα... καλὰ νὰ εἴμαστε.

Τὸ ἑπόμενον πρωὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἀγυιὰν ὁ Χαΐμ. Καὶ χρήματα μὲν δὲν ἐζήτησε διὰ τὸν ἑαυτόν του, εἶπεν ὅμως εἰς τὸν Κωστάκην νὰ φροντίσῃ, ἂν παρουσιασθῇ καμμία ἀνάγκη, διὰ τὸ σπίτι του.

— Σαρίνα, εἶπε πρὸς τὴν σύζυγόν του, τὸν ἀφέντη τὸν Κωστάκη νὰ τὸν θεωρῇς σὰν κ' ἐμένα.

Ἡ Σαρίνα ἐφρόντισεν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ γράμμα τὴν παραγγελίαν τοῦ συζύγου της, ἡ δὲ ξανθὴ

Λουτσίκα δὲν διέψευσε τὰς ὑποσχέσεις τὰς ὁποίας εἶχαν δώσει τὰ γαλανά της μάτια.

Ἐπέρασαν οὕτω ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἡμέραι. Ὁ Χαΐμ ἔγραψεν, ἐκθέτων τὸ πόρισμα τῆς ἐνεργείας του, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυσάρεστον.

Ἀλλὰ τὸ ἐκ Λονδίνου τηλεγράφημα ἐβράδυνεν. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἦλθε καὶ αὐτό· ἀντὶ δὲ νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Χαΐμ ὁ Κώστας, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἀγυιὰν καὶ αὐθημερὸν ἀνεχώρησεν. Ἀλλ' οὔτε ὁ Χαΐμ τὸν ἐπανεῖδεν, οὔτε ἐγώ. Ἀντὶ νὰ μεταβῇ εἰς Ἀγυιάν, μετέβη κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν Βῶλον καὶ ἐκεῖθεν . . . Κύριος οἶδε ποῦ.

Τὸ μόνον ὅπερ ἔμαθα περὶ αὐτοῦ ἔκτοτε ἦτο ὅτι, ὅπως δὲν ἦτο υἱὸς πλουσίου ἐμπόρου, δὲν ἦτο καὶ υἱὸς πλουσίου τραπεζίτου, ἀλλ' ἦτο ἁπλοῦς ὑπάλληλος ἑνὸς μεγάλου ἑλληνικοῦ καταστήματος ἐμπορικοῦ εἰς τὴν Μασσαλίαν. Δὲν ἤκουσα δὲ πλέον νὰ γείνῃ λόγος περὶ αὐτοῦ, οὔτε αὐτὸς μοῦ ἔγραψέ ποτε.

Κατὰ τοὺς Διεθνεῖς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἐνῷ ἀνέβαινα εἰς τὴν ὁδὸν Σταδίου, βλέπω μίαν οἰκογένειαν προπορευομένην καὶ κρατοῦσαν ὁλόκληρον τὸ πλάτος τοῦ πεζοδρομίου. Ἐφαίνοντο ἐπαρχιῶται, οἱ ὁποῖοι εἶχαν παραλάβει εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ αὐτοὺς τοὺς γάτους των καὶ ἀπετέλουν εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν καραβάνιον ἀξιοπερίεργον. Ἡ κυρία ἐπροπορεύετο ὀλίγον μετὰ τῆς δωδεκαετοῦς θυγατρός της, κατόπιν ἤρχετο ὁ σύζυγος μὲ μακρὸν ἐπανωφόριον, κύπτων καὶ κρατῶν ἀπὸ τὸ χέρι τετραετὲς παιδίον· ἄλλο ἐκράτει εἰς τὴν ἀγκάλην της ὑπηρέτρια καὶ ἄλλο μεγαλείτερον ἤρχετο μόνον του, ἐσταμάτα ἀνὰ πᾶν βῆμα διὰ νὰ παρατηρῇ τὰς ἁμάξας καὶ τοὺς διαβάτας καὶ ἠνάγκαζε τὴν ὑπηρέτριαν νὰ στρέφεται καὶ νὰ τὸ φωνάζῃ. Μόνη ἡ κυρία δὲν ἐστρέφετο, ἀλλ' ἐπροχώρει μὲ στρατιωτικὴν ἀκαμψίαν. Τινὲς τοὺς παρετήρουν μειδιῶντες, ἀλλ' ἐγὼ ἐλυπήθηκα τὸν δυστυχῆ σύζυγον. Ὅταν ἐστράφη διὰ νὰ καλέσῃ τὸν χαζεύοντα υἱόν του, εἶδα πρόσωπον ὠχρόν, ἐπίμηκες, μὲ αὐλάκια ἑκατέρωθεν τοῦ στόμα-

τος, μὲ μαύρην γενειάδα ὁσιομάρτυρος, τὴν ὁποίαν διέστιζαν τρίχες λευκαί. Καὶ τὸν ἐλυπήθηκα τόσον διὰ τὰ χάλια του καὶ τὸ θέαμα τὸ ὁποῖον παρεῖχεν εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, ὅσον καὶ διὰ τὰ χάλια τῆς συζύγου του, τῆς ὁποίας τὴν ἀσχημίαν ἐμάντευα.

Ἐπιταχύνας τὸ βῆμα, ἐπροχώρησα καὶ ἔρριψα μιὰ ματιὰ εἰς τὴν κυρίαν. Σωστὴ φώκια, μὲ τὴν μύτην σχίζουσαν τὸν ἀέρα, ὡς πρῶρα πλοίου. Ἀλλ' ἐφόρει βαρύτιμον ἐσθῆτα καὶ χρυσᾶ κοσμήματα, εἰς αὐτὰ δέ, φαίνεται, ἐστηρίζετο ἡ κακότροπος ἀλαζονεία ἥτις ηὔξανε τὴν ἀσχημίαν τοῦ τριχωτοῦ μούτρου της.

Ἀπὸ οἴκτου πρὸς τὸν σύζυγον δὲν ἐπέμεινα πολὺ εἰς τὴν ἐξέτασίν μου καὶ μόλις εἶδα τὴν κόρην, ἥτις μοῦ ἐφάνη ἀντίτυπον τῆς μάννας της. Τοὺς ἐπανεῖδα βράδυ βράδυ ἐνῷ ἐξηρχόμην ἀπὸ τὸ Στάδιον, καὶ τὸ βλέμμα μου συνηντήθη μίαν στιγμὴν μὲ τὸ βλέμμα τοῦ συζύγου. Ἀλλ' ἀμέσως τοὺς ἔχασα μέσα εἰς τὸν ὠκεανὸν ἐκεῖνον τοῦ πλήθους καὶ τὸν συνωστισμόν. Τί μ' ἐνδιέφερεν ἄλλως τε; Μετὰ μίαν ὅμως ἢ δύο ἡμέρας συναντῶμαι μύτη μὲ μύτη εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος μὲ τὸν κύριον ἐκεῖνον, μόνον τώρα περιπατοῦντα. Παραμερίζω διὰ νὰ περάσῃ, ἀλλ' αὐτὸς θέτει τὸ χέρι του εἰς τὸν ὦμόν μου οἰκειότατα καὶ μὲ μειδίαμα μοῦ λέγει:

— Βρὲ Ἀλέκο, περηφανεύτηκες ἢ δὲν μὲ ἀναγνωρίζεις;

Ἡ φωνὴ ἐκείνη μ' ἐγύρισε διὰ μιᾶς δεκαπέντε ἔτη πίσω καὶ ὑπὸ τὴν ἀσκητικὴν γενειάδα καὶ εἰς τὸ βάθος τῶν ὀφθαλμῶν του διέκρινα τὸν ἄλλοτε ζωηρὸν καὶ ὡραῖον νέον τὸν ὁποῖον ἐγνώρισα κατὰ τὸ ἐκ Πειραιῶς εἰς Βῶλον ταξεῖδι.

— Ὁ Κώστας Πρινούδης! ἀνεφώνησα.

— Βλέπεις πόσον ἄλλαξα, πόσον ἐγέρασα; μοῦ εἶπε μελαγχολικῶς.

Πόσον τφόντι εἶχεν ἀλλοιωθῆ, πόσον εἶχε καταβληθῆ! Τὰ μάτια του, τὰ τόσον γοητευτικά, τὰ τόσον ἀκτινοβόλα ἄλλοτε, ἦσαν τώρα κουρασμένα καὶ γεμᾶτα μελαγχολίαν, οἱ δὲ ὦμοί του ἦσαν ὀλίγον κυρτωμένοι. Ἐὰν δὲν μοῦ ὡμίλει, ἐὰν δὲν μοῦ ἔδιδεν ἀφορμήν, θὰ ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ τὸν ἀναγνωρίσω.

— Ὁμολογῶ ὅτι δὲν διατηρεῖς τίποτε σχεδὸν ἐξωτερικὸν ἀπὸ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον.

— Σὺ ὅμως δὲν μετεβλήθης πολύ, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι εἶσαι ἄγαμος ἀκόμη ἢ ὅτι ἐστάθης τυχερὸς εἰς τὸν γάμον, μοῦ εἶπε μὲ μικρὸν στεναγμόν. Ἀλλὰ πᾶμε νὰ καθήσωμε πουθενά, ἔχομε τόσα νὰ ποῦμε, δεκαπέντε ἐτῶν ἱστορίες.

Εὑρήκαμεν μίαν θέσιν εἰς τὴν γωνίαν τῆς πλατείας, εἰς μέρος ὅπου ἤμεθα ἀπομονωμένοι.

— Ἐνθυμεῖσαι τί τρελλὸς ἤμουν ὅταν μ' ἐγνώρισες, μοῦ εἶπεν ὁ Κώστας ἅμα ἐκαθήσαμεν, καὶ πῶς κατεχρώμην μερικὰ πλεονεκτήματα φυσικὰ τὰ ὁποῖα εἶχα. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι δὲν ἦσαν καὶ θανάσιμα τὰ ἁμαρτήματά μου καὶ δὲν εἶμαι μετανοημένος διὰ τὰς νεανικάς μου τρέλλας. Ἀλλὰ τὰς ἐπλήρωσα πολὺ ἀκριβά. Ἐνθυμεῖσαι τὸν δυστυχῆ Χαΐμ; ἐνθυμεῖσαι τὴν κακομοίρα τὴ Σελιμέ; Σκληρῶς ἐτιμωρήθηκα διὰ τὴν ἀπάτην τοῦ ἑνὸς καὶ διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἄλλης. Τί νὰ σοῦ πῶ; πρὸ πολλοῦ ἤρχισα νὰ πιστεύω εἰς αὐτὰς τὰς ἀνταποδόσεις, ἂν καὶ τὰς εὑρίσκω ἀδίκους. Ἀμὲ ἡ δυστυχισμένη ἡ κυρία Τεφαρίκη; Τὴ θυμᾶσαι; Ὅταν ἐγύρισα στὸν Βῶλον ἐφρόντισα νὰ μὴ μείνῃ καὶ αὐτὴ παραπονεμένη ἢ νὰ μὴ μὲ νομίσῃ βλάκα. Καὶ διὰ νὰ μὴ τὰ πολυλογῶ, ὁ σύζυγος μᾶς ἀνεκάλυψεν, ἔγεινε σκάνδαλον, ἡ κυρία ἤθελε καὶ καλὰ νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀφῆκα νὰ ξεκαθαρίσῃ τοὺς λογαριασμούς της μὲ τὸν σύζυγον καὶ ἐτράβηξα στὴν Εὐρώπην, ὅπου ἔμαθα ὅτι τὸ σκάνδαλον ἐπηκολούθησε διαζύγιον. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγους μῆνας ἤρχισεν ἡ ἀνάποδη τῶν ἕως τότε εὐτυχιῶν μου. Ἐξ αἰτίας ἄλλων ἀναλόγων παρεκτροπῶν ἔχασα τὴν θέσιν μου, διότι, πρέπει νὰ σοῦ τ' ὁμολογήσω, ὁ πατέρας μου δὲν ὑπῆρξε ποτὲ βαθύπλουτος, ἀλλ' ἦτο πτωχὸς νεωκόρος εἰς τὰ Πατριαρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως.

Τότε ἐγνώρισα τὴ φτώχεια ὑπὸ τὴν σκληροτέραν της μορφὴν καὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ μου κατέφυγα εἰς τὸν γάμον. Ἐνθυμήθηκα ὅτι μία νέα ἄσχημη, τὴν ὁποίαν εἶχα κοροϊδεύσει εἰς ἕνα ταξεῖδι, διὰ νὰ περάσω τὴν ὥρα μου, εἶχε περιουσίαν, καὶ ἀπεφάσισα νὰ

ἐπωφεληθῶ τὴν κωμῳδίαν ἐκείνην. Τῳόντι δὲ ἡ νέα ἐξηκολούθει νὰ πιστεύῃ τοὺς λόγους καὶ τὰς ὑποσχέσεις μου καὶ αἱ προτάσεις μου ἔγειναν ἀμέσως δεκταί. Ἀλλὰ τότε ἡ κωμῳδία ἤρχισε νὰ στρέφεται εἰς βάρος μου. Μετὰ τὸν γάμον, ἡ προῖκα ἀπεδείχθη κατωτέρα τῆς φήμης της. Ἀλλὰ πλέον δυσαρέστους ἐκπλήξεις μοῦ ἐπεφύλαττεν ὁ χαρακτὴρ τῆς νύμφης. Ἐκείνη, τὴν ὁποίαν εἶχα νομίσει ὂν ἄκακον καὶ ἀπονήρευτον, ἔκαμε τὴν ζωήν μου κόλασιν μὲ τὰς ἀγρίας ζηλοτυπίας της, τὰς δυστροπίας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις της. Εἰς ἐπίμετρον μοῦ ἦλθε καὶ μία σοβαρωτάτη ἀσθένεια, ἡ ὁποία ἐκλόνισε φοβερὰ τὸν ὀργανισμόν μου. Ἡ ἀσθένεια ἐκείνη καὶ ἡ γυναῖκα μου, δύο νόσοι, ἡ μία ὀξεῖα καὶ ἡ ἄλλη χρονία, μ' ἐδάμασαν ἐντελῶς. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν μένω καὶ ἐμπορεύομαι εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τώρα πηγαίνω στὸ Βῶλο γιὰ ν' ἀφήσω τὰ παιδιὰ νὰ περάσουν τὸ καλοκαῖρι στὸ Πήλιον· περνῶντας δὲ ἐμείναμε νὰ δοῦμε καὶ τοὺς ἀγῶνας.

— Ὥστε ἡ σύζυγός σου ἦτο ἡ κυρία ... τὴν ὁποίαν συνώδευες προχθές; ἠρώτησα μὲ δισταγμόν.

— Ναί. Δὲν τὴν ἀνεγνώρισες κι' αὐτήν; Εἶνε παλαιά σου γνώριμος.

— Μπᾶ!

— Ἡ Μαρίνα. Δὲν τὴ θυμᾶσαι στὸ βαπόρι;

Καὶ μειδιάσας μὲ πικρίαν προσέθηκε:

— Εἶδες πῶς τὰ φέρνει ὁ διάβολος;

Ο ΣΙΩΠΗΛΟΣ

Δὲν δύναμαι νὰ κατηγορήσω τὸν κουρέα μου ὅτι ἐκληρονόμησε τὸ ἐλάττωμα τῶν ἀρχαίων ὁμοτέχνων του. Ποτὲ δὲν εὑρέθηκα εἰς τὴν ἀνάγκην, εἰς ἣν ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος, ὅστις, ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ κουρέως «Πῶς σε κείρω;», ἀπήντησε «Σιωπῶν». Ποτὲ δὲν μοῦ ἀνέπτυξε τὰς ἰδέας του περὶ τῆς διοργανώσεως τοῦ στρατοῦ μας ἢ τὰς γνώμας του περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος.

Ἐξ ἐναντίας αὐτὸς ἀναγκάζεται νὰ μοῦ συμβουλεύῃ σιωπὴν διὰ νὰ μὴ μὲ κόψῃ μὲ τὸ ξυράφι του.

— Προσέξετε, μὴ μιλᾶτε νὰ μὴ κοπῆτε!

Αὐτὸ δὲ καὶ τὸ «μὲ τὶς ὑγεῖες σας», μὲ τὸ ὁποῖον τελειώνει τὸ ξύρισμα, εἶνε αἱ μόναι λέξεις τὰς ὁποίας ἀκούω ἀπὸ τὸ στόμα του.

Εἶνε χολερικῆς μορφῆς ἄνθρωπος, ὠχρὸς καὶ ἰσχνός, σχεδὸν σκυθρωπὸς πάντοτε. Ἀλλὰ δὲν εἶνε σταθερὸς κανὼν ὅτι οἱ χολερικοὶ εἶνε ὀλιγόλογοι. Ἐγνώρισα ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ τύπου, ἀνυποφόρους φλυάρους, κατὰ τοσοῦτο δὲ μᾶλλον ἐπικινδύνους, καθ᾽ ὅσον ἡ σοβαρὰ μορφή των ἐμπνέει ἐμπιστοσύνην καὶ ἀνύποπτοι ἐμπίπτετε εἰς τὴν παγίδα.

Ἀλλ᾽ ἡ ὀλιγολογία τοῦ κουρέως μου, ἐνῷ ἀφ᾽ ἑνὸς μὲ εὐχαρίστει, ἐξ ἄλλου μ᾽ ἐπείσμωνε καὶ μ᾽ ἐσκανδάλιζε. Μοῦ ἐφαίνετο τρόπον τινὰ ἀσέβεια πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ διέψευδε τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν εἶχα περὶ τῶν κουρέων κατὰ τρόπον τόσον ἀπρόοπτον, ὥστε νὰ μοῦ φαίνεται ὡς προσβολὴ προσωπική. Αὐτός, ὄχι μόνον φλύαρος δὲν ἦτο, ἀλλὰ καὶ δὲν ὑπέφερε τὰς ὁμιλίας τῶν ἄλλων.

Διὰ τοῦτο ἀνέστρεψα τοὺς ὅρους. Ἐφλυάρουν ἐγὼ ὁ πελάτης,

προσπαθῶν νὰ ἐξερεθίσω τὴν σιωπηλήν του ἀπάθειαν καὶ ἐκδικούμενος συγχρόνως δι' ὅσα ἔχει ὑποφέρει ἀπ' αἰώνων τὸ γενειοφόρον γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν πολυλογίαν τῶν κουρέων. Ἀλλ' εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου ἀπήντα μὲ ξηρὰ μονοσύλλαβα· καὶ ὁσάκις τὸν ἠνάγκαζα νὰ εἴπῃ περισσότερα, μοῦ ἐπέβαλλε σιωπὴν μὲ τὴν ἀπειλὴν τοῦ ξυραφιοῦ.

— Μὴ μιλᾶτε, σᾶς εἶπα, νὰ μὴ σᾶς κόψῃ τὸ ξυράφι.

Ὑποθέτω δὲ ὅτι σκοπίμως μ' ἔκοπτεν ἐνίοτε, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος τοὺς λόγους του.

Μίαν ἡμέραν ἔτυχε νὰ εἴμεθα οἱ δύο μας μόνον εἰς τὸ κουρεῖον. Ἐνῷ δὲ μ' ἐσαπούνιζε τοῦ εἶπα:

— Δὲ μοῦ λές, κὺρ Σταῦρο, κρατᾷς λογαριασμὸ πόσα κεφάλια ἔχεις μπαρμπερίσει ἕως τώρα;

Ἡ ἀνόητος αὐτὴ ἐρώτησις φαίνεται ὅτι τοῦ ἤρεσε, διότι ἀντὶ νὰ μοῦ κόψῃ τὴν συνέχειαν δι' ἑνὸς ξηροῦ ὄχι, κατὰ τὴν συνήθειάν του, εἶπεν:

— Ὅλα τὰ μεγάλα κεφάλια τῆς Ἑλλάδος ἔχουν περάσει ἀπὸ τὰ χέρια μου καὶ σὲ βεβαιῶ ὅτι δὲν ζυγίζουν μεγάλο πρᾶμμα. Ὅλα κούφια καὶ ἐλαφρά. Εἶμαι κουρεὺς τριάντα πέντε χρόνια. Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα ἔχω ξυρίσει πολιτικούς, στρατιωτικούς, καθηγητάς, διπλωμάτας, ἀνωτέρους διοικητικοὺς ὑπαλλήλους, δημοσιογράφους... τέλος πάντων τὰς κορυφὰς ὅλων τῶν κλάδων ποῦ μᾶς διευθύνουν...

Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη διάχυσις μ' ἐξέπληξε· καὶ ἂν συνέπιπτε μὲ τὰς ἑορτὰς τῆς 25 Μαρτίου καὶ τῆς 15 Αὐγούστου, θὰ τὴν ἀπέδιδα εἰς θαῦμα τῆς Παναγίας τῆς Τήνου, ἥτις ἀποδίδει τὴν φωνὴν εἰς τοὺς ἀλάλους.

Ἐπωφελήθην τὸ θαῦμα, τὸ ὁποῖον ἴσως ἦτο παροδικόν.

— Καὶ δὲ μοῦ λές, κὺρ Σταῦρο, διὰ μιᾶς ἀρχίζετε νὰ ξυρίζετε ἀνθρώπους σεῖς οἱ κουρεῖς; Δὲν κάνετε καμμιὰ προάσκησιν;

— Τί; μήπως πιστεύεις καὶ τουλόγου σου ὅτι γυμναζόμεθα πρῶτον σὲ γουρουνίσια κεφάλια, σὰν πατσατζίδες;

— Λοιπὸν ποιὸν πρωτοξύρισες;

— Ἕναν τρελλό. Δὲν τὸ λέει καὶ ἡ παροιμία; «Στῶν τρελλῶν τὰ κεφάλια μαθαίνουν οἱ μπαρμπέριδες». Τί ὑπέφερε στὰ χέρια μου ὁ μακαρίτης!

— Ἀπέθανε;

— Μποροῦσε νὰ μὴ πεθάνῃ μὲ τὰ μαρτύρια ποῦ ὑπέφερε; Ἀπέθανε μετὰ τρία ἔτη, ἀλλὰ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἀπέθανε ἀπὸ τὴν ἀγρίαν σφαγὴν ποῦ ἔπαθε ἀπὸ τὸ ξυράφι μου. Ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον τρελλοὶ ἀπὸ τὸν πρῶτον. Ἔπειτα πῆρε δρόμο τὸ χέρι μου.

Ἐπῆλθε βραχεῖα σιωπή, ἔπειτα τοῦ εἶπα:

— Δὲ μοῦ λὲς τώρα, κὺρ Σταῦρο, πῶς ἐσὺ μεταξὺ τῶν κουρέων, ἀρχαίων καὶ σημερινῶν, ἀποτελεῖς ἐξαίρεσιν μὲ τὴν ὀλιγολογίαν σου; Γιατί δὲ μιλεῖς, ἐνῷ βλέπω ὅτι μιλεῖς πολὺ καλά;

Τὸ πρόσωπον τοῦ κουρέως, τὸ ὁποῖον εἶχεν αἰθριάσει ἐπί τινας στιγμάς, ἐσυννέφιασεν ἐκ νέου. Φαίνεται ὅτι ἡ ἐρώτησίς μου ἔθιξε κάποιο μυστήριον εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του, διότι τὸν εἶδα συνταρασσόμενον καὶ εἰς τὴν κατήφειαν τῶν κιτρίνων ὀφθαλμῶν του ἀνεπήδησε μία ἀστραπή.

Ἐφάνη σκεπτόμενος ἐπ' ὀλίγον, ἔπειτα μὲ φωνὴν ἀλλοιωμένην, τραχυτέραν τοῦ συνήθους καὶ σπασμωδικήν, μοῦ εἶπεν:

— Ἐγὼ δὲν εἶμαι σὰν τοὺς ἄλλους. Ἔχω στὶς φλέβες μου αἷμα νεκροῦ.

Τὸν ἠτένισα ἀπορῶν. Εἶχε γίνει σκυθρωπότερος, τὰ μάτια του ἐσκοτίνιασαν. Ἡ μεταβολὴ ἐκείνη μὲ ἀνησύχησε, διότι ἤμουν ἀκόμη ὑπὸ τὸ ξυράφι του, ἀλλ' ἡ περιέργεια ὑπερίσχυσε. Καὶ τοῦ εἶπα:

— Αἷμα νεκροῦ!... Τί λές;

— Αὐτὸ ποῦ σοῦ λέγω. Ἄκουσε τί συνέβη. Ὅταν πρωτάρχισα νὰ ξυρίζω, μοῦ λέει μιὰ μέρα ὁ μάστορης μου: «Νὰ πᾷς στὴν ὁδὸν Περικλέους, ἀριθμὸς τάδε, νὰ ξυρίσῃς. Πάρε τὰ ἐργαλεῖα». Ἔτρεξα μὲ προθυμίαν, διότι ὑπέθεσα ὅτι μ' ἔστελνε νὰ ξυρίσω κανένα γαμπρὸ κἐπερίμενα τὸ σχετικὸ δῶρο. Φθάνω εἰς τὸ σπίτι ποῦ μοὖπε ὁ μάστορης κιἀνεβαίνω μιὰ σκάλα· ἀλλὰ δὲν

μοῦ ἐφάνη αὐτὸ τὸ σπίτι νὰ ἑτοιμάζετο γιὰ γάμο· κάθε ἄλλο· Τὰ πρόσωπα ποῦ παρουσιάζοντο στὸ διάδρομο δὲν ἐφαίνοντο νὰ ἦσαν προσκαλεσμένοι σὲ χαρά. Μιὰ μαυροφόρα μὲ μάτια κόκκινα μοῦ δείχνει : «Ἀπ' ἐδῶ, παιδί μου». Καὶ μὲ ὁδηγεῖ εἰς ἕνα δωμάτιον, ὅπου ἀντὶ γαμβροῦ εὑρίσκω ἕνα πεθαμένον φαρδὺ πλατύ. Κυττάζω μὲ ἀπορία τὴ μαυροφόρα καὶ τοὺς ἄλλους ποῦ ἦσαν ἐκεῖ καὶ τοὺς λέγω:

— Ποιὸν θὰ ξυρίσω ;

Μοῦ δείχνουν τὸν νεκρόν.

— Τὸν πεθαμένο !

— Εἶνε συνήθεια, μοῦ λέγει ἡ μαυροφόρα καὶ ἀρχίζει τὸ κλάμα.

Ἐὰν δὲν ἔκλεγαν, θὰ νόμιζα ὅτι παίζουν μὲ τὸν πεθαμένο. Ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον ἐγὼ νὰ ξυρίσω πεθαμένον. Ἐγύρισα στὸ μαγαζὶ ἀγανακτισμένος· ἀλλ' ὁ μάστορης μ' ἔστειλε πίσω.

—Τί μπαρμπέρης εἶσαι σύ ; μοῦ εἶπε. Τὸ ξύρισμα τῶν πεθαμένων εἶνε τῆς δουλειᾶς μας. Κἐγὼ ἔχω ξυρίσει πεθαμένο καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι κουρεῖς.

Ἀφοῦ ἦτο τῆς τέχνης, τί νὰ κάμω ; Ἐπῆγα κ' ἐξύρισα τὸν πεθαμένο. Ἀλλ' ἔτρεμαν τὰ χέρια μου τόσον, ποῦ τὸν παρεμόρφωσα τὸ μακαρίτη. Ἐκόπηκα δὲ καὶ ὁ ἴδιος κ' ἔπαθα σηψαιμία, ποῦ κινδύνευσα νὰ πεθάνω. Τὸ νεκρὸ αἷμα μπῆκε στὸ αἷμά μου.

Ὅταν ἐτελείωσα ὅπως ὅπως τὸ φρικτὸ κεῖνο ξύρισμα, ἤμουν τόσο σαστισμένος ποῦ εἶπα στὸν πεθαμένο :

— Μὲ τὶς ὑγεῖες σας !

Καὶ ἔφυγα τρέχοντας ὡς νὰ μ' ἐκυνηγοῦσαν.

Τόσον δὲ τὸν εἶχε ταράξει ἡ ἀνάμνησις ἐκείνη, ὥστε μὲ τὴν τελευταίαν λέξιν μοῦ ἔκαμε μίαν βαθεῖαν ἐγκοπὴν καὶ τὸ αἷμα ἐσχημάτισε μικρὸν καταρράκτην εἰς τὸ μάγουλόν μου.

Ο ΚΑΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΣ

Ἐκάθητο εἰς τὸ τελευταῖον θρανίον τῆς τάξεως μεταξὺ δύο ἄλλων, ὑπερβάντων, ὡς αὐτός, τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των, μυστακοφόρων καὶ σοβαρῶν. Οἱ τρεῖς οὗτοι εἶχον ἐπονομασθῆ ὑπὸ τῆς τάξεως «patres conscripti», ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τοὺς ὀνομάσῃ οὕτω κατὰ πρόσωπον, διότι ἐπεβάλλοντο διὰ τῆς διαφορᾶς τῆς ἡλικίας καὶ τῆς σοβαρότητός των. Καὶ οἱ τρεῖς ἦσαν ὀλιγόλογοι καὶ ἐλάχιστα διαχυτικοί, ἰδίως δὲ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος, ὅστις σπανιώτατα ἐξήρχετο εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Βαρβακείου κατὰ τὰ διαλείμματα· ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐξήρχετο, τὸ πρόσωπόν του ἦτο ἀπομονωμένον καὶ ἀπροσπέλαστον ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἰσχνοῦ του σώματος. Πάντοτε σκυμμένος εἰς τὸ βιβλίον του, εἰς οὐδένα ὡμίλει, καὶ ἐπειδὴ ὁ κλῆρος τὸν εὐνόει, ὡς λέγουν εἰς τὰ γυμνάσια, ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος ἡ φωνή του.

Ἀλλὰ μίαν ἡμέραν κατὰ τὸ μάθημα τῆς λογικῆς, ἐπειδὴ οἱ ἐξεταζόμενοι ἦσαν ἀμελέτητοι κατὰ τὸ σύνηθες, ὁ καθηγητὴς ἀπευθυνθεὶς πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἄλλους ἠρώτησε:

— Ποῖος ἠμπορεῖ νὰ μοῦ φέρῃ ἕνα παράδειγμα βάθους ἐννοίας; Ἐσύ;... Ἐσύ;...

Ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἔδιδε τὸ ζητούμενον παράδειγμα. Ἐπὶ τέλους, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς τάξεως ὑψώθη βραχίων μέγας, ὡς τοῦ Βριάρεω.

— Λέγε, Νήφων, εἶπεν ὁ καθηγητής.

Τότε ἠκούσθη μία φωνὴ ἔρρινος, χαλαρὰ καὶ ἐπίσυρτος, ἔχουσα κάτι τὸ κλαυθμηρόν, μία φωνὴ παιδικὴ καὶ γεροντικὴ συνάμα, ἡ ὁποία ἤρθρωσε τὴν ἑξῆς λέξιν:

— Ὁ σιδερόδρομος!

Δὲν περιγράφονται οἱ γέλωτες οἱ ὁποῖοι ἐπηκολούθησαν τὴν στιγμιαίαν κατάπληξιν, γέλωτες οἱ ὁποῖοι παρέσυραν καὶ τοῦ καθηγητοῦ τὴν σοβαρότητα. Καὶ πῶς νὰ παύσῃ ἔπειτα ἡ θύελλα ἐκείνη τῆς παιδικῆς εὐθυμίας; Μάτην ὁ καθηγητὴς ἐπροσπάθησε νὰ δικαιολογήσῃ τὰ ἀδικαιολόγητα λέγων ὅτι ὁ Νήφων Ἀηδονίδης ἐλθὼν ἐκ Κύπρου, ὅπου δὲν ὑπάρχει σιδηρόδρομος, τόσον ᾐσθάνθη θαυμασμόν, ὅταν εἶδε τὸν σιδηρόδρομον Πειραιῶς—Ἀθηνῶν, ὥστε ἔκτοτε αὐτὴ ἡ ἔννοια παρέμεινεν εἰς τὴν διάνοιάν του ὡς ἡ βαθυτέρα καὶ θαυμασιωτέρα. Οἱ ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν ἀταξίαν, καὶ τοιοῦτοι εἶνε πάντοτε οἱ περισσότεροι, ὑπεδαύλιζαν τὸν γέλωτα ὑποψιθυρίζοντες: «Ὁ σιδερόδρομος! ὁ σιδερόδρομος!» Ὁ καθηγητὴς ἐπὶ τέλους ἤρχισε ν' ἀπειλῇ, ἀλλὰ τότε οἱ ψιθυρισμοὶ μετετράπησαν εἰς ὠρυγὰς ἐπὶ παντοίων τόνων, καὶ ἡ τάξις μετεβλήθη εἰς πανδαιμόνιον, εἰς τὸ ὁποῖον μόνον ὁ Νήφων ἔμεινε σοβαρός, σκυμμένος εἰς τὸ βιβλίον του. Ὁ δὲ καθηγητὴς ἀπελπισθεὶς ἐκτύπησε μὲ ὀργὴν τὸ βιβλίον ἐπὶ τῆς ἕδρας καὶ ἀπῆλθεν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ ὑψικάρηνος Νήφων ἔχασε τὸ γόητρον τὸ ὁποῖον κυρίως ὤφειλεν εἰς τὴν σιωπήν του. Τοῦ λοιποῦ ὅλοι οἱ μαθηταὶ τὸν ὠνόμαζαν Σιδερόδρομον καὶ μαθητάρια δεκαπενταετῆ τὸν ἐλοιδόρουν ἀδεῶς, τοῦ ἐσφύριζαν καὶ τοῦ ἔψαλλαν καὶ τοῦ ἐκραύγαζαν ὑπὸ τὴν μύτην. Καὶ ὅταν ἀνεχώσει ἀπὸ τὸ γυμνάσιον, σμῆνος παιδαρίων τὸν παρηκολούθει μὲ ἀλαλαγμοὺς καὶ ἐμιμοῦντο ἑκατέρωθεν αὐτοῦ τὸν πάταγον τῆς ἀτμομηχανῆς καὶ ἐφώναζαν :

— Τόπο, τόπο!... περνᾷ ὁ σιδερόδρομος!

Τὴν αὐθάθειαν δὲ τῶν παιδαρίων ἀπεθράσυνεν ἡ μεγάλη τοῦ Νήφωνος πρᾳότης καὶ δειλία. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους μήπως ἠδύνατο καὶ ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τοσούτου πλήθους διαβόλων; Ὡς μόνην σωτηρίαν εὗρε νὰ ἔρχεται τελευταῖος καὶ νὰ φεύγῃ τελευταῖος καὶ οὕτω μόνον κατώρθωνε ν' ἀποφεύγῃ τὰς ἐμπαικτικὰς διαδηλώσεις.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς γαλλικῆς, γε-

ροντίου μύωπος καὶ ὀλίγον ξεκουτιασμένου, ὁ Νήφων ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς παντοῖα παιγνίδια ματαιοῦντα πολλάκις τὸ μάθημα. Μίαν ἡμέραν κάποιος ἐκ τῶν ἀστείων τῆς τάξεως, καθήμενος πλησίον τοῦ Νήφωνος, ἤρχισε νὰ ρέγχῃ.

— Τί εἶνε αὐτὸς ὁ θόρυβος; ἠρώτησεν ὁ καθηγητής.

— 'Ο Νήφων ρουχαλίζει, κύριε καθηγητά, ἔσπευσαν καὶ ἀπήντησαν τινὲς τῶν παρακαθημένων, καὶ ὁ ταλαίπωρος νέος ἐπεπλήχθη, χωρὶς νὰ τολμᾷ νὰ διαμαρτυρηθῇ, διότι μόνον τὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς του ἤρκει νὰ κινήσῃ γενικοὺς καγχασμούς.

Ἄλλοτε δὲ μιμούμενοι τὸ πάφ-πάφ τοῦ σιδηροδρόμου, ἔλεγαν πρὸς τὸν ἐρωτῶντα καθηγητήν:

— Εἶνε ὁ σεμὲν-δὲ-φέρ, κύριε καθηγητά.

— Μὰ πῶς εἶνε δυνατὸν ν' ἀκούεται εἰς τόσην ἀπόστασιν ὁ σιδηρόδρομος; Σὲ ν'ἔ πᾶ ποσίμπλ, μὲζ ἀμί, σὲ ν'ἔ πᾶ ποσίμπλ. Σουαγὲ ραιζονάμπλ, βοαγιόν.

Μετοικήσας κατὰ τὰ τέλη Νοεμβρίου εἰς μίαν μεγάλην οἰκίαν τῆς Νεαπόλεως, κατοικουμένην σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὑπὸ φοιτητῶν καὶ μαθητῶν, ἀνεκάλυψα ἀπροσδοκήτως ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν ἐκατοίκει καὶ ὁ Νήφων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδυσπίστει πρὸς ἐμέ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ ὅλων τῶν συμμαθητῶν ἐγὼ ὀλιγώτερον τὸν ἐπείραζα, ἀνεθάρρησε βαθμηδὸν καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐφθάσαμεν εἰς ἱκανὴν οἰκειότητα, ὥστε νὰ μοῦ ἐκμυστηρευθῇ καὶ τὰς ὑποθέσεις τῆς καρδίας του. Διότι καὶ καρδίαν εἶχεν αὐτὸς ὁ σιδηρόδρομος καὶ ἡ καρδία του δὲν ἦτο κενή.

Ἀπέναντι τοῦ παραθύρου του ἐκατοίκει κάποιος πολιτικὸς συνταξιοῦχος μετὰ τῆς συζύγου, τῆς θυγατρός του καὶ μιᾶς ὑπηρετρίας. 'Ο Νήφων κατ' ἀρχὰς ἔστρεψε τὰ ἐρωτικά του βέλη πρὸς τὴν θυγατέρα. Ἀλλ' ἐκείνη ὅταν ἐνόησε τὰς προθέσεις του ἐξεκαρδίσθη καὶ ἀνεφώνησεν, ὥστε νὰ τὴν ἀκούσῃ ὁ Νήφων: «Μπᾶ τὸ σκιάχτρο, ποῦ θέλει καὶ κόρτε!». 'Ο δὲ Νήφων καὶ φύσει μετριόφρων ἦτο καὶ οἱ χλευασμοὶ τῶν συμμαθητῶν εἶχαν συντελέσει νὰ σχηματίσῃ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἐλεεινὴν ἰδέαν. Καὶ δὲν

ἐδυσκολεύθη νὰ ὑποβιβάσῃ τὰς ἀξιώσεις του εἰς τὴν ὑπηρέτριαν καὶ συγκατάβασιν μάλιστα ὄχι μικρὰν ἐκ μέρους της ἐθεώρησε τὸ ὅτι αὐτὴ δὲν ἀπέκρουσε μὲ χλεύην τὸν ἔρωτά του.

Εἶχαν παρέλθει μῆνες ἔκτοτε καὶ οἱ δύο ἐρασταὶ ἐφλέγοντο μακρόθεν, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ συνεννοηθοῦν δι' ἐπιστολῶν, διότι ἡ Ἀσημίνα δὲν ἐγνώριζε γράμματα καὶ χωρὶς νὰ δύνανται νὰ ὁμιλήσουν, διότι οἱ φιλάργυροι καὶ ἰδιότροποι οἰκοδεσπόται ἐφρόντιζαν πάντοτε νὰ μὴ τὴν ἀφήνωσι μόνην, τὴν δὲ νύκτα ἠσφάλιζαν μὲ διπλοῦς μοχλοὺς τὴν θύραν. Τὴν Κυριακὴν δὲ κατὰ τὴν λειτουργίαν ἔμενε πότε ὁ γέρων πότε ἡ γραῖα εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ οὕτω ὁ Νήφων ἔπασχε τοῦ Ταντάλου τὰ βάσανα.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 23 Δεκεμβρίου μοῦ ἀνήγγειλε μὲ χαρὰν ὅτι, ὅπως τοῦ ἐψιθύρισεν ἐκ τοῦ παραθύρου ἡ Ἀσημίνα, τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων θὰ ἐπήγαιναν ὅλοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ θὰ τὴν ἄφηναν μόνην διὰ νὰ ἑτοιμάσῃ τὸ χριστουγεννιάτικον γεῦμα. Ἐπὶ τέλους παρουσιάζετο ἡ πολυπόθητος εὐκαιρία. Ὁ Νήφων κατείχετο ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὸ πυρετώδους ἀνυπομονησίας, ἡ ὁποία ηὔξανεν ὅσον ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τῆς συναντήσεως. Δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἡσυχίαν. Τὸν εἶδα καὶ νὰ χορεύῃ. Τὸ εἶδα καὶ αὐτὸ τὸ θέαμα. Κατὰ τὴν ἑσπέραν ὅμως τὸν εἶδα κατηφῆ καὶ συλλογισμένον.

—Τί λές; μοῦ εἶπε. Δὲν εἶνε ἁμαρτία, τὴν ὥρα ποῦ θὰ εἶνε οἱ ἄλλοι Χριστιανοὶ στὶς ἐκκλησίες, ἐγὼ νὰ βρίσκωμαι σὲ μιὰ κουζίνα γιὰ ἐρωτοδουλειές;

Δὲν εὗρῆκα τίποτε διὰ νὰ κατασιγάσω τοὺς δισταγμοὺς καὶ τοὺς φόβους του. Ἀλλὰ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἔρωτος τοὺς κατεσίγησε μόνος του καὶ ὅταν ἐσήμαναν οἱ κώδωνες, ὁ Νήφων Ἀηδονίδης, τρέμων ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ τὴν συγκίνησιν, ἐστέκετο εἰς τὰ πρόθυρα τῆς οἰκίας μας. Τὸ ὑψηλὸν ὡς στῦλος ὑποκείμενόν του ἔρριπτε μακρὰν μελανιὰν ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου. Ὅταν δὲ ἤκουσε τοὺς γείτονας ἐξερχομένους ἀπεσύρθη καὶ ἐκρύβη εἰς τὴν εἴσοδόν μας.

— Νἄχῃς τὸ νοῦ σου, Ἀσήμω, ἔλεγεν ὁ γέρων.

— Νὰ κλείσῃς καλὰ τὴν πόρτα ἀπὸ μέσα, παρήγγειλεν ἡ γραῖα.

— Τὰ μάτια σου τέσσερα, προσέθηκεν ἡ κόρη. Ἤκουσες τί γράφουν ἡ ἐφημερίδες γιὰ τοὺς λωποδύτες.

Καὶ ἀφοῦ ἐξῆλθαν, οἱ γέροντες ἐπανέλαβαν τὰς παραγγελίας· καὶ δὲν ἀπεμακρύνθησαν παρὰ μόνον ἀφοῦ ἤκουσαν τὸν κρότον τοῦ σύρτου. Καὶ πάλιν ὁ γέρων ἔστρεφεν ἐκ διαλειμμάτων τὴν κεφαλὴν καὶ παρετήρει ἀνησύχως.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκρότησε πάλιν ὁ σύρτης ἀποσυρόμενος καὶ προέκυψε σιγὰ σιγὰ ἐκ τῆς σκιᾶς τὸ ψηλόλιγνον σῶμα τοῦ Ἀηδονίδου.

Ἐγὼ ἀκουμβῶν εἰς τὸ ὑπερκείμενον παράθυρον, παρηκολούθουν τὰ γινόμενα, καὶ ὅταν εἶδα τὸν ἐραστὴν προχωροῦντα μετὰ προφυλάξεων πρὸς τὴν ἀπέναντι θύραν παιδαριώδης ἐπιθυμία μὲ κατέλαβε νὰ τὸν πειράξω.

— Νήφων! τοῦ ἐψιθύρισα.

— Τί;

— Πρόσεξε μὴ σφυρίξῃς κιἀκούσουν οἱ γέροι.

— Γιατὶ νὰ σφυρίξω;

— Δὲν εἶσαι σιδηρόδρομος;

Δέκα μόλις λεπτὰ θὰ εἶχαν παρέλθει ἀφ' ὅτου ὁ Νήφων εὑρίσκετο πλησίον τῆς Ἀρετούσας του, ὅτε ἐκ τοῦ ἄκρου τῆς ὁδοῦ ἐφάνη ἐρχόμενος ἄνθρωπός τις. Καὶ ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸν πλησίον φανόν, ἀνεγνώρισα μετ' ἐκπλήξεως τὸν γέροντα συνταξιοῦχον. Βρέ, τὸν κακομοίρην τὸν Νήφωνα!

Ὁ γέρων ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν, ὅταν δέ, ὠθήσας αὐτὴν τὴν εὗρεν ἀνοικτήν, ὠπισθοδρόμησεν, ἀντὶ νὰ προχωρήσῃ, μὲ ἐπιφώνημα ἐκπλήξεως καὶ φόβου. Μπᾶ! Ἔπειτα ἤνοιξε σιγὰ σιγὰ τὴν θύραν καὶ εἰσῆλθεν· ἤκουσα δὲ τὴν φωνήν του νὰ φωνάζῃ τὴν ὑπηρέτριαν:

— Βρὲ Ἀσήμω! Ἀσημίνα!

Ὁ ταλαίπωρος Νήφων, εὑρισκόμενος εἰς τὸ μαγειρεῖον τὴν

στιγμὴν ἐκείνην μετὰ τῆς Ἀσημίνας, ἔσπευσε νὰ κρυβῇ εἰς παρακείμενον δωμάτιον, ἡ δὲ ὑπηρέτρια ἀνέμενε περίτρομος τὸν φοβερὸν γέροντα.

— Πῶς εἶν' ἡ πόρτα ἀνοικτή; ἠρώτησεν οὗτος. Ποιὸς εἶνε μὲς 'ς τὸ σπίτι;

— Ξέρω κ' ἐγώ; ἀπήντησεν ἡ Ἀσημίνα μὲ ἀμηχανίαν. Ἤκουσα κἐγὼ θόρυβο, ἀλλὰ δὲν ξέρω τί εἶνε. Ἴσως εἶνε καλικαντζάροι.

— Τί καλικαντζάροι, βρέ, καὶ κολοκύθια; εἶπεν ὁ γέρων. Θὰ εἶνε κλέφτες.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦλθε πτάρμισμα δυνατὸν ἐκ τοῦ δωματίου εἰς τὸ ὁποῖον ἦτο κρυμμένος ὁ Νήφων.

— Νά τους! Κλέφτες! ἐφώναξεν ὁ γέρων.

— Μωρέ, δὲν εἶμαι κλέφτης καὶ μὴ φωνάζῃς, ἦλθε φωνὴ ἔρρινος καὶ παρηλλαγμένη ἐκ τοῦ δωματίου.

— Ἀμὲ τί εἶσαι, κακὸ χρόνος νἄχῃς;

— Μούουου! ἔκαμεν ὁ Νήφων, ὡς τὸ «θηρίο τῆς Ἀμέρικας» εἰς τὸν Καραγκιόζη. Μούουου! μούου!

Καὶ μὲ φωνὴν ὡς ἐκείνη μὲ τὴν ὁποίαν ἀπήντησεν ἄλλοτε εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς λογικῆς, ἀνεφώνησεν:

— Εἶμαι ὁ καλικάντζαρος!

Μηκώμενος δὲ ὡς ταῦρος, ἐξώρμησεν ἐκ τῆς κρύπτης του καὶ ἔδραμε πρὸς τὴν ἐξώθυραν, φανταστικῶς ὑψηλόλιγνος, μὲ σκέλη τεραστίου πελαργοῦ.

Ὁ γέρων πρὸ τοῦ μηκωμένου ἐκείνου τέρατος, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ σκότος τοῦ ὄρθρου καὶ εἰς τὴν ταραχὴν τῆς φαντασίας του ἐφάνη ὡς καμηλοπάρδαλις, ἔκλινεν ἐμβρόντητος ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἀφήσας ἐλευθέραν τὴν δίοδον εἰς τὸν δολιχοσκελῆ καλικάντζαρον. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἁπλοϊκὴ Ἀσημίνα ἠδύνατο κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας νὰ ὁρκισθῇ μὲ εἰλικρίνειαν ὅτι εἶχε γείνει παίγνιον ἀληθινοῦ καλικαντζάρου.

Ἄγνωστον ποῖος ἐγνωστοποίησε τὸ κωμικοτραγικὸν τοῦτο

συμβὰν εἰς τὸ γυμνάσιον. Καὶ ὅταν, ἐπαναληφθέντων τῶν μαθημάτων, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Βαρβακείου ὁ Νήφων, μία κραυγὴ ἀνεπέμφθη ἐξ ὅλων σχεδὸν τῶν στομάτων:

— Νὰ ὁ Καλικάντζαρος! νὰ ὁ Καλικάντζαρος!

Η ΚΑΜΠΑΝΑ

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1878 εἶχε τελειώσει, οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ἐπιστρέψει εἰς τὸ χωριὸ καὶ ἐπισκευάσει ὅπως ὅπως τὰ πυρποληι μένα σπίτια των. Οἱ χριστιανοὶ ἦσαν ἀκόμη ἔνοπλοι. Καὶ μίαν ἡμέραν ὁ Παπαδογιάννης εἰσῆλθεν εἰς τὸν τουρκικὸν καφενέ, μὲ μαχαίραν καὶ πιστόλαν εἰς τὴν ὀσφύν, καὶ ἀφοῦ ἐπέρασε κοντὰ ἀπὸ τὸν Φεζομουσταφᾶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μαχαίρα ἤγγισε τὸν ὦμον τοῦ Τούρκου, ἐκάθισεν ἀπέναντί του.

Ὁ Μουσταφᾶς ἔγεινε κάτωχρος, ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε. Ὁ Παπαδογιάννης ὅμως ἐξηκολούθησε τὴν πρόκλησιν τὴν ὁποίαν ἤρχισεν ἡ μαχαίρα:

—Καὶ πῶς σοῦ φαίνονται, Μουσταφ' ἀγᾶ, τὰ καινούργια ζαμάνια;

Ὁ Τοῦρκος τὸν ἠτένισε μὲ τὰ βλοσυρά του μάτια, τῶν ὁποίων τὰ βλέφαρα ἦσαν ὀλίγον ἀνεστραμμένα ἀπὸ ἐγκαύματα. Κατὰ τὸ 66 εἶχεν ἀνατιναχθῆ μὲ ἄλλους Τούρκους ἀπὸ μίαν ὑπόνομον, τὴν ὁποίαν κατεσκεύασεν εἰς τὸ Σερβιλῆ ὁ ἀμερικανὸς Φέϋ. Καὶ τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν ὑποτρέμουσαν ἀπὸ συγκρατουμένην ἀγανάκτησιν:

—Ἦρθε, πρέπει, κ' ἐσᾶς ὁ καιρός σας. Ὅ,τι σᾶς περάση κάμετέ το.

—Μὰ τὤλπιζες ποτέ σου νὰ 'δῇς τὸν Παπαδογιάννη ἀρματωμένο μέσα στὸν τούρκικο καφενέ; εἶπεν ὁ Παπαδογιάννης.

—Ὄϊ, μωρὲ Γιάννη, βαλλαῆ!

—Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ τὤλπιζα πάντα μου, εἶπεν ὁ Παπαδογιάννης. Ἀλλ' ἐπᾶ θὰ γενοῦνε κι' ἄλλα πολλὰ πράμματα.

—Εἶντα ἄλλα; Δὲ φτάνουν αὐτὰ ποῦ γενήκανε; δὲν ἀπο-

μένει παρὰ νὰ μᾶςε σκοτώσετε, εἶπεν ὁ Μουσταφᾶς μὲ φωνὴν ὑπόκωφον, ὡς ἐὰν ὡμίλει ὁ βρασμὸς τῆς ψυχῆς του.

Ἔπειτα στυλώσας εἰς τὸν Παπαδογιάννην βλέμμα θρασύ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκιτρίνιζε θανάσιμον μῖσος, ἐπρόσθεσεν ἐντόνως:

— Μὰ δὲ σκοτώνουνται οἱ Τοῦρκοι εὔκολα! Τ' ἀκοῦς;

— Τώρα π' ἄρχιξε καὶ κόβγει κ' ἡ Ρωμέϊκη μαχαίρα, Μουσταφᾶ, ἀπήντησεν ὁ Παπαδογιάννης ὑψώσας καὶ αὐτὸς τὴν φωνὴν καὶ κτυπήσας τὴν βαρεῖαν παλάμην ἐπὶ τῆς λαβῆς τῆς μαχαίρας, ὅλα 'ν' εὔκολα. Ἐπέρασαν ἐκεῖνα ποῦ κάτεχες. Μὰ δὲ σᾶςε σκοτώνομε, γιατὶ καὶ δέκα θανάτους νὰ σᾶςε δώσωμε δὲ θὰ σᾶςε πλερώσωμε γιὰ τὰ ὅσα ἔχετε καμωμένα.

Τώρα δὲ τὸ μειδίαμα τοῦ Παπαδογιάννη εἶχε σβεσθῆ, τὸ πρόσωπόν του εἶχε συννεφωθῆ καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐξέπεμπον τὴν στυγνὴν λάμψιν τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ μίσους.

— Δὲ σᾶςε σκοτώνομε, ἐξηκολούθησε. Δὲν εἶνε ἀνάγκη· θὰ σκοτωθῆτε μοναχοί σας ἀπού τὴ σκάση σας.

Οἱ ἄλλοι Τοῦρκοι ποῦ ἦσαν εἰς τὸ καφενεῖον εἶχαν ἐκμανῆ· ὀλίγοι μόνον, οἱ δειλότεροι, ἤθελαν νὰ πάρουν τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ ἀστεῖον. Αὐτοὶ δέ, ἀλλὰ καὶ ὁ φόβος τῶν πολυαρίθμων Χριστιανῶν οἵτινες εὑρίσκοντο ἀπ' ἔξω, συνεκράτουν τοὺς ἐξωργισμένους. Καὶ ὁ Παπαδογιάννης ὅμως εἶχε διαρκῶς τὸ χέρι εἰς τὴν λαβὴν τῆς πιστόλας καὶ μόνος του ἦτο ἱκανὸς νὰ ἐμπνεύσῃ φόβον, διότι ἦτο γνωστὴ ἡ ἀφοβία καὶ ἡ τόλμη του.

— Ἡ Κρήτη, ἀγαδάκια μου, θὰ γενῆ Ἑλλάδα! εἶπε μετ' ὀλίγον καὶ τὸ προκλητικόν του μειδίαμα ἀνεφάνη.

Τότε ὁ Φεζομουσταφᾶς ἠγέρθη διὰ μιᾶς καὶ μὲ στεναγμὸν ἀνθρώπου πνιγομένου εἶπεν:

— Ἀλλάχ! Ἀλλάχ! καὶ δὲ βαστῶ μπλιὸ νὰ τὸν ἀκούω!

Καὶ ὥρμησεν ἔξω.

Ἀλλ' ὁ Παπαδογιάννης τὸν ἠκολούθησε καὶ ὅταν τὸν ἔφθασε πρὸ τοῦ τζαμιοῦ, τοῦ εἶπε:

— Θυμᾶσαι, Μουσταφᾶ, εἶντα σοῦπα στὰ 77, όντὲν ἐμαλώσαμε γιὰ τὸ σώχωρο;... Σοῦπα πῶς θὰ παίξω καμπάνα στὴ γει-

τονιά σου. Τὸ λοιπὸς ἑτοιμάσου νὰ τὴν ἀκούσῃς.Ἡ γιῶρα ἔφταξε.

Ὁ πατέρας τοῦ Παπαδογιάννη ἦτο παπᾶς, ὁ δὲ «μπαμπᾶς» τοῦ Φεζομουσταφᾶ ἕνας ἀπὸ τοὺς σκληροτέρους γιανιτσάρους, ὁ ὁποῖος, ἐκτὸς ἄλλων Χριστιανῶν, εἶχε φονεύσει πρὸ τοῦ 21 καὶ δύο ἀδελφοὺς τοῦ παπᾶ καὶ θείους τοῦ Παπαδογιάννη. Ἔπειτα δὲ ἐμαχαίρωσε καὶ αὐτὸν τὸν παπᾶν.

Ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου, ὁ ὁποῖος εἶχε τότε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του τὴν Κρήτην, περιώρισεν ὀλίγον τοὺς Τούρκους καὶ ἔδωκε κάποιαν ἄνεσιν εἰς τοὺς Χριστιανούς· οὗτοι δὲ ἐπωφελήθησαν τὴν ἐνθάρρυνσιν ἐκείνην πρωτίστως διὰ ν' ἀναστυλώσουν τοὺς κώδωνας εἰς τοὺς ναούς των, οἱ ὁποῖοι εἶχαν καθαιρεθῆ, ἅμα οἱ Τοῦρκοι κατέλαβαν τὴν Κρήτην καὶ ἀντικατεστάθησαν μὲ ξύλινα σήμαντρα. Τότε ὁ πατέρας τοῦ Παπαδογιάννη ἐφρόντισε νὰ προμηθευθῇ διὰ τὴν ἐκκλησίαν του σιδερένιον σήμαντρον, ἕως οὗ ἀγορασθῇ καμπάνα. Ἀλλ' ἕνα δειλινὸν ἐνῷ ἐκάλει δι' αὐτοῦ εἰς τὸν ἑσπερινὸν τοὺς ἐνορίτας του, διέβαινεν ὁ Φέζος καὶ τοῦ ἐφώναξεν :

— Εἶντα τὸ κτυπᾷς, μωρὲ τραγόπαπα, αὐτὸ-νὰ τὸ σιδερικό;

— Ἔχομε τὴν ἄδεια τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ καὶ τοῦ ζαμπίτη, ἀπήντησεν ὁ παπᾶς.

— Μὰ τὴ δική μου τὴν ἄδεια, μωρέ, δὲν τὴν ἐπῆρες.

Καὶ μὲ τοὺς τελευταίους λόγους ὥρμησε κατὰ τοῦ παπᾶ καὶ τὸν ἐμαχαίρωσε καὶ ὁ παπᾶς ἐκινδύνευσε ν' ἀποθάνῃ.

Ὁ γυιός του ὁ Παπαδογιάννης τὰ ἐγνώριζεν ὅλα αὐτὰ καὶ ἐμίσει ὅλους τοὺς Τούρκους, ὡς τοὺς μισοῦμεν ὅλοι, ἀλλὰ ἰδιαιτέραν ἔπνεεν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ γιανιτσάρου. Καὶ ὅταν τὸ 1857 ἠγοράσθη τὸ πρῶτον καμπάνα καὶ ἐκρεμάσθη εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, ὁ Παπαδογιάννης, ἔφηβος τότε, ἔχυσε δάκρυα χαρᾶς μετὰ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν τοῦ χωριοῦ. Εἰς τοὺς χαρμοσύνους ἤχους τοῦ κώδωνος ἐκείνου ἤκουσε τὴν ἀγαλλίασιν καὶ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἀποθανόντων εἰς τὴν δουλείαν καὶ τὰς μεγάλας ἐλπίδας τῶν ἐπιζώντων.

Εἰς τὴν οἰκογένειάν του ὑπῆρχε παράδοσις ὅτι οἱ πρόγονοι τοῦ Μουσταφᾶ ἦσαν συγγενεῖς των Χριστιανοί, ἐξομώσαντες πρὸ ἑκατὸν πενῆντα ἐτῶν. Διὰ τοῦτο τὰ κτήματά των παντοῦ σχεδὸν ἐγειτόνευαν καὶ ἀφ' ὅτου ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς πατρικῆς του περιουσίας ὁ Γιάννης συχνὰ διεπληκτίζετο μὲ τὸν Φεζομουσταφᾶν. Ἀλλὰ τότε οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ἰσχυροί, ἀστυνομία δὲ καὶ δικαστήρια ἔδιδαν πάντοτε ἄδικον εἰς τὸν Παπαδογιάννην, ὅστις ἑκάστοτε ἐφυλακίζετο. Αἱ ἀδικίαι αὗται ἐξηγρίωναν ἐπὶ μᾶλλον τὸ μῖσός του, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἱκανοποιηθῇ κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας δύο ἐπαναστάσεις. Ὀλίγον πρὸ τῆς τελευταίας συνεπλάκησαν μίαν ἡμέραν εἰς τὸ νερόν, φιλονεικοῦντες ποῖος πρῶτος ν' ἀρδεύσῃ τὸ περιβόλι του. Ὁ Παπαδογιάννης κατώρθωσε νὰ καταβάλῃ τὸν Μουσταφᾶν καί, ἀφοῦ τοῦ ἔδωκε τῆς χρονιᾶς του, τοῦ εἶπε:

— Μπουρμᾶ, ἐπεράσαν κεῖνα ποῦ κάτεχες. Ἐπέρασ' ὁ καιρὸς ποῦ μαχαίρωνε ὁ κύρης σου ὁ πισσοκόκκαλος γιὰ τὸ σημαντῆρι. Ἐδᾶ κτυπᾷ καμπάνα καὶ γλήγορα θὰ τὴν ἀκούσῃς καὶ στ' αὐτί σου κοντά!

Ὁ Παπαδογιάννης εἶχε πρὸ πολλοῦ σχέδιον, διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ὁποίου ἐθεώρησε κατάλληλον τὴν περίστασιν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 78, ὅτε τὰ προνόμια τῆς Χαλέπας καὶ ἡ διοίκησις τοῦ Φωτιάδου ἔδωκαν κάποιαν ἐλευθερίαν καὶ δικαιοσύνην εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Κρήτης. Καὶ μίαν Κυριακήν, μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας, εἶπε πρὸς τοὺς συνηγμένους εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ναοῦ χριστιανούς:

— Ἀκούσετε νὰ σᾶς ε πῶ, χωριανοί. Εἰς τὸ Λιοντάρι, στὴν τούρκικη γειτονιά, κολλητὰ 'ς τὸ σπίτι τοῦ Φεζομουσταφᾶ, εἶνε μιὰ παλιὰ ἐκκλησά.

— Εἶνε Παναγία, εἶπεν ὁ ἱερεύς.

— Ναί, Παναγία. Ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι τὸν καιρὸ τῆς γιανιτσαριᾶς τὴν ἐπήρανε καὶ τὴν ἐκάμανε σταῦλο κ' εὐγάλανε τὰ μάτια τῶν ἁγίων ποῦ 'νε σγουραφισμένοι στσοὶ τοίχους. Εἶνε ντροπή

μας νὰ τὴν ἀφήσωμε σαὐτὸ τὸ χάλι. Τὸ λοιπὸς ἐγὼ λέω νὰ πᾶμε νὰ τὴν ἐπάρωμε μὲ τὸ ζόρε.

— Καλὰ λές, ἐφώναξαν πολλοί. Νὰ πᾶμ' ἐδὰ εὐθύς!

— Ἄς πάῃ ὁ καθένας νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι του καὶ τὴν τσάπα του καὶ νἄρθῃ· πρέπει πρῶτα νὰ ρίξωμε τὸ σπῆτι ποὖνε κτισμένο ἀπὸ πάνω.

Ὅλοι ἐκινήθησαν διὰ νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Παπαδογιάννη, ἀλλ' ὁ παπᾶς καὶ μερικοὶ γέροντες τοὺς ἀνεχαίτισαν. Δὲν ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθοῦν βίαν. Δὲν ἦσαν γιανίτσαροι αὐτοί. Ἔπρεπε ν' ἀποζημιώσουν τὴν χανούμισσαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκε τὸ σπίτι. Ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἤρεσεν εἰς τοὺς ζωηροτέρους, ὁ Παπαδογιάννης ὅμως τὴν ἐδέχθη καὶ εἶπεν:

— Ὅσα ζητήσῃ ἡ τούρκισσα ἐγὼ τὰ δίδω.

Ἡ τούρκισσα ὅμως κατὰ συμβουλὴν τῶν ὁμοθρήσκων της, δὲν ἐδέχθη νὰ πωλήσῃ τὸ σπίτι. Διὰ τοῦτο τὴν ἐπομένην Κυριακὴν δὲν ἐχρειάσθη δευτέρα ἀγόρευσις τοῦ Παπαδογιάννη. Μικρὸν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, ὅλοι οἱ χωρικοὶ ἔνοπλοι διηυθύνθησαν πρὸς τὴν τουρκικὴν συνοικίαν Λιοντάρι. Καὶ ἐνῷ οἱ μισοὶ κατέλαβαν τὰς διόδους διὰ νὰ ἀποκρούσουν μὲ τὰ ὅπλα πᾶσαν ἀπόπειραν τῶν Τούρκων πρὸς ἀντίστασιν, οἱ ἄλλοι ἐκδιώξαντες τὴν ἐγκάτοικον χανούμισσαν καὶ ἀπορρίψαντες τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη, ἤρχισαν νὰ κατεδαφίζουν τὸ σπίτι, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν βεβηλωμένον ναόν. Καὶ μετά τινας ὥρας δὲν ὑπῆρχε πέτρα ἐπὶ πέτρας. Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ ξεμυτίσουν.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἤρχισεν ἡ ἀνοικοδόμησις καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν μικρὰ λευκὴ ἐκκλησία εἶχεν ὑψωθῆ δίπλα εἰς τὸ σπίτι τοῦ Φεζομουσταφᾶ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν λύσσαν του εἶχε γηράσει κατὰ δέκα ἔτη

Τὴν ἡμέραν δὲ καθ' ἣν ὁ ἐπίσκοπος ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια ἔφθασε καὶ ἡ δι' ἐξόδων τοῦ Παπαδογιάννη παραγγελθεῖσα καμπάνα καὶ ὁ ἦχός της ἐτάραξε τὴν κατηφῆ σιγὴν τῆς τουρκικῆς συνοικίας.

Ἀλλ' ὁ Παπαδογιάννης ἐπεφύλαττεν εἰς τοὺς χωριανοὺς καὶ ἄλλην ἔκπληξιν. Εἰς τὸ κωδωνοστάσιον ὑψώθη ἔξαφνα καὶ ἐκυμά-

τισε χαρμοσύνως μία 'Ελληνική σημαία. Καὶ ὁ λαὸς τὴν ἐχαιρέτισε μὲ φρενιτιώδεις ἀλαλαγμούς, μὲ δάκρυα ἐνθουσιασμοῦ καὶ πυροβολισμούς.

'Επὶ τρεῖς ἡμέρας ὁ ἐπίτροπος τῆς νέας ἐκκλησίας Παπαδογιάννης δὲν ἀφῆκε τὴν καμπάναν τῆς Παναγίας νὰ σιγήσῃ. Τὴν δὲ τετάρτην ἡμέραν ἐκηδεύετο ὁ Φεζομουσταφᾶς. Κατὰ τὴν γενικὴν πεποίθησιν ἔσκασε ἀπὸ τὸ κακό του.

ΜΑΝΙΑ ΚΑΤΑΔΙΩΞΕΩΣ

Σπανίως τὸν ἔβλεπε κανεὶς νὰ κάθεται. Ἔτρεχε πάντοτε, ἐξημμένος, ἱδρωμένος, πάντοτε μὲ νέφη φροντίδων ἐπὶ τοῦ μετώπου.

— Μὰ γιατὶ τρέχεις ἔτσι αἰωνίως; τοῦ εἶπα μίαν ἡμέραν. Ἐσένα θὰ σὲ ἀφανίζουν οἱ παπουτσῆδες.

— Τί θέλεις νὰ κάμω; μοῦ εἶπεν ἀσθμαίνων. Εἶμαι δυστυχὴς ἄνθρωπος. Ἔχω εἰκοσιοκτὼ δίκες.

— Εἰκοσιοκτὼ δίκες! Δὲ σέ 'ξερα γιὰ δικηγόρο.

— Δικές μου. Δίκες ἐδῶ, στὴν Πάτρα, στὸ Ναύπλιο, στὴ Σπάρτη, στὴ Σύρα. Κύτταξ' ἐδῶ!

Καὶ μοῦ ἔδειξεν ὑπερμεγέθη δέσμην χαρτοσήμων εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ ἐπανωφορίου του. Ἐγὼ δὲ καταληφθεὶς ὑπὸ φρίκης τοῦ εἶπα:

— Μὰ τέλος πάντων πῶς κατώρθωσες νὰ πέσῃς σὲ τόσες μπλεξιές;

— Πῶς κατώρθωσα! μοῦ ἀπήντησε μὲ θλιβερὸν μειδίαμα. Πῶς κατώρθωσαν νὰ μὲ μπλέξουν νὰ μοῦ λές.

Μὲ ἔξαψιν δὲ καὶ ταχυγλωσσίαν καταπληκτικὴν ἤρχισε νὰ μοῦ διηγῆται καταπατήσεις οἰκοπέδων, χρηματικὰς διενέξεις, ἀγρῶν ἀμφισβητήσεις, διαφορὰς μὲ τὸν δῆμον, δίκας μὲ τὸ δημόσιον, διενέξεις μὲ τοὺς γείτονας, μὲ ὅλον τὸν κόσμον, παντοῖα ἀδικήματα, εἰς τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἦτο τὸ θῦμα, τὸ ἀξιοθρήνητον θῦμα. Καὶ ἐκραύγαζεν ὅτι δὲν ὑπάρχει δικαιοσύνη εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ὅτι ἡ Ἀθήνα κατήντησε λημέρι, ὅτι ὁ μόνος του πόθος ἦτο νὰ ξεκαθαρίσῃ ὅπως ὅπως τὶς δουλειές του, νὰ ξεπουλήσῃ καὶ νὰ φύγῃ, νὰ ρίξῃ πέτρα πίσω του.

Ἐνῷ δὲ ὡμίλει, μοῦ ἔκαμεν ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἡ ἀκινησία καὶ ἀπάθεια τῆς ἰσχνῆς καὶ ἐπιμήκους μορφῆς του, μὲ τὰ μισόψαρα γένεια, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ζέσιν καὶ τὴν νευρικότητα τῆς φωνῆς του καὶ τὴν μεγάλην ζωηρότητα τῶν μικρῶν ὀφθαλμῶν του, οἵτινες δὲν εὕρισκον ἡσυχίαν εἰς τὰ βαθειά των κοιλώματα. Καὶ ὡμίλει ὡς δικηγόρος, παραγεμίζων τὰ παράπονά του μὲ δικονομικοὺς ὅρους, ἐνῷ οὔτε νομικὰ εἶχε σπουδάσει οὔτε μόρφωσιν καλὰ καλὰ εἶχε.

— Δὲν μπορεῖ κανεὶς ἐδῶ νὰ ἔχῃ περιουσίαν, ἐξηκολούθησε, δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ καλό, δὲν μπορεῖ νὰ εἶνε καλῆς πίστεως. Εἶσαι εὐτυχὴς ἐσὺ ποῦ δὲν βρῆκες τίποτε, ποῦ κυττάζεις νὰ ζήσῃς μὲ τὸν κόπο σου μόνον. Μὰ γιατὶ δὲν γράφετε, βρὲ ἀδελφέ, γιατὶ δὲν γράφετε κατ' αὐτῶν τῶν ἀχρείων δικαστῶν; Δὲν τὶς βλέπει ὁ τύπος τὶς ἀδικίες ποῦ γίνονται, δὲν βλέπει τὴ βρῶμα καὶ τὴ δυσωδία ποῦ εἶνε στὰ δικαστήρια ὅλα ἀπὸ τῶν Εἰρηνοδικείων μέχρι τοῦ Ἀρείου Πάγου; Ἐγὼ θὰ βγάλω ἐφημερίδα μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ πῶ μερικὰ πράγματα. Μ' ἔπνιξαν, ἀδελφέ. Ἔχω τώρα ἱστορίες καὶ μὲ τὴ γυναῖκα μου, μὴν τὰ ρωτᾷς!

Καὶ πρὶν λάβω καιρὸν νὰ τὸν ἐρωτήσω, ἔφυγε τρέχων πρὸς ἕνα νεαρὸν δικηγόρον, τὸν ὁποῖον εἶδε διερχόμενον.

— Ἄλλου εἴδους μανία πάλι αὐτή! μοῦ εἶπε κάποιος, ὁ ὁποῖος φαίνεται τὸν ἐγνώριζε κάλλιον ἐμοῦ. Μανία μὲ δίκες, δὲν λείπει μέρα ἀπὸ τὰ δικαστήρια, ἀφῆκε τὴ δουλειά του καὶ θὰ τοῦ φᾶν οἱ δικηγόροι τὴν ὀλίγη περιουσία ποῦ ἔχει. Κίχ! νὰ τοῦ κάμῃς σὲ καταγγέλλει, κάνει ἀγωγάς, ζητεῖ ἀποζημιώσεις. Τοῦ φταῖν τὰ ροῦχα του. Καὶ ἀφοῦ τὰ ἔβαλε μὲ ὅλον τὸν κόσμον, τώρα ζητεῖ διαζύγιον ἀπὸ τὴ γυναῖκά του μόνο καὶ μόνο διὰ νὰ προσθέσῃ μίαν δίκην εἰς τὰ πινάκια. Ἀλλ' ἀντὶ μιᾶς προέκυψαν καὶ ἄλλαι, διότι τὸν ἔδειρεν ὁ γυναικάδελφός του, μὴ ἀρκεσθεὶς δὲ νὰ καταγγείλῃ τοῦτον, κατεμήνυσεν ὁλόκληρον τὸ συγγενολόγιον, τοὺς μὲν ὡς συνεργούς, τοὺς δὲ ὡς ἀπειλήσαντας τὴν ζωήν του· καὶ αὐτὸν τὸν παραλυτικὸν πενθερόν του ὡς ἠθικὸν αὐτουργόν.

Μετά τινας ἡμέρας λαμβάνω μίαν ἐφημερίδα νεοφανῆ μὲ τὸν

τίτλον «Ὁ Πέλεκυς» καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ δικομανοῦς ὡς διευθυντοῦ καὶ συντάκτου. Καὶ ἦτον ὅλη γεμάτη, πλάκα ἀπὸ τὰ παράπονα καὶ τοὺς γογγυσμούς του κατὰ τῶν δικαστῶν καὶ τῶν ἀντιδίκων του.

Ἔπειτα ἀπουσίασα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἐπὶ ἕξ ἢ ἑπτὰ ἔτη. Ἐπανελθὼν δὲ τὸν συνήντησα μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ὁδὸν Σταδίου καὶ ἐδυσκολεύθηκα νὰ τὸν ἀναγνωρίσω. Κακοντυμένος, κουρελιασμένος σχεδόν, παληωμένος κατά τε τὰ ἐνδύματα καὶ τὸ σῶμα, ἐλεεινός· Μόνον τὰ βαθουλά του μάτια διετήρουν τὴν νευρικὴν λάμψιν καὶ ἀνησυχίαν ποῦ εἶχαν ἄλλοτε.

— Βλέπεις πῶς μ' ἔκαμαν οἱ δικηγόροι καὶ τὰ δικαστήρια; μοῦ εἶπε μὲ στεναγμὸν βαθύν. Δὲν μ' ἀφῆκαν παρὰ τὸ σάλιο 'ς τὸ στόμα.

— Γιὰ νὰ τοὺς φτύνῃς τοὐλάχιστον.

— Τί βγαίνει; εἶπε μὲ ἀποθάρρυνσιν.

Ἐπάνω εἰς αὐτὰ ἐπέρασε μία ἅμαξα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγαυρία ἕνας καλοθρεμμένος καὶ καλοντυμένος ἄνθρωπος. Ὁ δικομανὴς τὸν ἔδειξε καὶ τοῦ εἶπε:

— Ὁ δικηγόρος μου. Τί μοὔχει φάει! Αὐτὸς τώρα φορεῖ ψηλὸ καπέλλο κ' ἐγὼ ...

— Καὶ σὺ θέλεις καπελλιές, βλάκα!

Ἐπερίμενα ὅτι θὰ μὲ κατήγγελε ἐπὶ ἐξυβρίσει, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν εἶχε πλέον ν' ἀγοράσῃ χαρτόσημον.

Ο ΓΕΝΗ-ΜΑΝΩΛΗΣ

Ἀπό τινων ἡμερῶν εὑρισκόμην εἰς τὸ Μόδι τῆς Κυδωνίας, χωρίον κατοικούμενον ἀπὸ Χριστιανοὺς καὶ Τούρκους, ὀλίγους Τούρκους, ἀπομονωμένους μεταξὺ πολλῶν Χριστιανῶν, διότι ὅλα τὰ γύρω χωρία κατοικοῦνται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ Χριστιανούς

Ἐπερνοῦσα τὸν καιρόν μου εἰς τὸ κυνῆγι. Μίαν ἡμέραν δέ, ἐπιστρέφων ἀπὸ τοιαύτην ἐκδρομήν, κατὰ τὸ δειλινόν, εἰσῆλθα εἰς τὴν παρὰ τὸ χωρίον μικρὰν κοιλάδα, τὴν ὁποίαν ἐπλήρου ὁ θόρυβος τῶν καταγινομένων εἰς τὸ λιομάζωμα Τούρκων καὶ Τουρκισσῶν κατὰ τὸ πλεῖστον. Τοῦ ὅλου δὲ θορύβου ἐδέσποζεν ἡ φωνὴ νεαροῦ Τούρκου, ὅστις ἀνεβασμένος εἰς ὑψηλὴν ἐλαίαν, τῆς ὁποίας ἐπριόνιζεν ἕνα ξηρὸν κλάδον, ἐτραγουδοῦσε συγχρόνως εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐποχῆς :

Τέσσερα φύλλα ἔχει ἡ καρδιά,
Τὰ δυὸ μοῦχεις καϋμένα...

Ἀλλ' ἔξαφνα ὁ θόρυβος ἐκεῖνος διεκόπη καὶ τὸ ᾆσμα τοῦ νέου ἔπαυσε, χωρὶς νὰ συμπληρώσῃ τὸν στίχον. Παρετήρησα δὲ μίαν κίνησιν εἰς τὸ λαγκάδι, ὡς νὰ κατέλαβεν ἀνεξήγητος πανικὸς τοὺς πρὸ μιᾶς στιγμῆς τόσον ἡσύχους χωρικούς. Ὁ ἐπὶ τοῦ δένδρου Τοῦρκος κατέβη μετὰ σπουδῆς, κατακρημνισθεὶς σχεδόν, καὶ τρέχων ἔγινεν ἄφαντος ὄπισθεν τῶν φρακτῶν. Δύο ἢ τρία λευκὰ γιασμάκια φευγουσῶν χανουμισσῶν διέκρινα κυματίζοντα ὡς ἱστία εἰς τὸν ἀέρα, ἐνῷ μία ἄλλη, κρυπτομένη ὄπισθεν χονδροῦ

κορμοῦ ἐλαίας, ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ φωνὴν ἀνήσυχον, καλοῦσα, φαίνεται, τὸ παιδί της :

— Μωρὲ Μπραΐμη ! αἴ Μπραΐμη !

Μία δὲ ἀραπίνα κατάμαυρη, φεύγουσα πρὸς τὸ χωριό, ἔσυρε καὶ μίαν αἶγα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ αἶγα δὲν ἠκολούθει, τὴν ἐγκατέλιπε καὶ ἔφυγεν, ἀκατάληπτα κραυγάζουσα.

Ἐπλησίασα μετὰ προφυλάξεως, ἀρχίσας ν' ἀνησυχῶ κ' ἐγώ· Αἱ δολοφονίαι μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Τούρκων ἦσαν τότε συχναί· εἶδα δὲ καὶ ἕνα ἐκ τῶν φευγόντων Τούρκων ὅτι ἐκράτει τουφέκι μὲ τὸ ὁποῖον ὠχυρώθη ὄπισθεν ἑνὸς φράκτου καὶ τοῦτο ἐδικαιολόγει ἀκόμη περισσότερον τὴν ἀνησυχίαν μου. Ἐπροχώρησα ἐν τοσούτῳ, προσέχων εἰς τὸν ὄπισθεν τοῦ ξηροτοίχου κρυπτόμενον καὶ ἔχων ἕτοιμον τὸ τουφέκι μου.

Ἀλλ' ὅταν ἐπλησίασα, ὥστε νὰ μὲ διακρίνῃ καλὰ ὁ Τοῦρκος ἐκεῖνος, ἐσηκώθη ἀφήσας ἐπὶ τοῦ τοίχου τὸ ὅπλον του καὶ μειδιῶν μοῦ εἶπε :

— Ἡ ἀφεντιά σου 'σαι ; Βαλαΐ, ἄσχημα ἐφοβηθήκαμε.

— Γιατί φοβηθήκατε ;

— Ντρέπομαι νὰ σοῦ τὰ πῶ, ἀπήντησε πλησιάζων, χωρὶς νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι του. Ἀντζαΐπικο(*) πρᾶμα, μὰ τὸ Θεό !

Καὶ παρατηρήσας γύρω εἶπε :

— Δὲν ἀπόμεινε ψυχὴ σ' ὅλα τὰ λιόφυτα. Κι' αὐτὰ μᾶς τἄκαμε ἡ ἀράπισσα, ποῦ σέ 'δε καὶ σ' ἐπῆρε γιὰ τὸ Γενῆ-Μανώλη. Μὰ τοῦ μοιάζεις ἀληθινά. Δὲ σ' ἐβλέπαμε καὶ καλά, γιατ' ἦσαν ἡ ἐλιὲς ἀπὸ μπρός, κ' ἐπιστέψαμε τὴν κουζουλὴ τὴν ἀράπισσα. Ὤ διάολε ντροπή !

— Μὰ ποιὸς εἶν' αὐτὸς ὁ Γενῆ-Μανώλης ;

— Δέν τονε γνωρίζεις ;

— Ὄχι· πρώτη φορὰ ἀκούω τ' ὄνομά του.

— Αἴ, κάτσε τὸ λοιπὸς νὰ σοῦ πῶ εἴντα μᾶζε τρέχει καὶ θὰ δῇς πῶς ἔχομε καὶ δίκιο νἄχωμε τὸ νοῦ μας.

(*) Παράξενο.

Ἐκάθησα ἐπὶ τῶν χόρτων καὶ ὁ ἀγᾶς, ἀφοῦ ἐξήγαγεν ἀπὸ τὴν ζώνην του ταμπακέραν ἐκ ναστοχάρτου καὶ μοῦ ἔδωκε νὰ στρίψω σιγάρον, διηγήθη τὴν ἱστορίαν τοῦ Γενῆ-Μανώλη.

Ὁ φέρων τὸ παράξενον τοῦτο ὄνομα ἦτο Μοδιανός, 25 περίπου ἐτῶν, Μωαμεθανὸς πρὸ ὀλίγου καιροῦ, Χριστιανὸς δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐχθρευόμενος ἕνα ὁμήλικον καὶ ὁμοχώριόν του Τοῦρκον, τὸν ἐπυροβόλησε πεντάκις μίαν ἡμέραν μὲ πολύκροτον καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐβαπτίσθη, μετονομασθεὶς ἀπὸ Μουσταφᾶς Μανώλης. Ἀλλ' εἰς Ἀθήνας εὑρισκόμενος, ἔμαθε ὅτι ὁ ἐχθρός του, καίτοι βαρέως πληγωθείς, δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐθεραπεύθη. Τότε ἐπέστρεψε κρυφίως εἰς τὴν Κρήτην καὶ μίαν Παρασκευὴν εἰσῆλθεν εἰς τὸ Μόδι, κρύπτων ὑπὸ τὸ καπότον του βραχύκανον γκρᾶ. Τὸ καφενεῖον τοῦ χωριοῦ, ὅπου ἦσαν συνηγμένοι οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, ἦτο παράμερα εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωριοῦ. Καὶ ὁ Γενῆ-Μανώλης ἐκρύβη ὄπισθεν ἑνὸς φράκτου ἀπέναντι τῆς θύρας τοῦ καφενείου καὶ ἐπερίμενεν. Ὅταν δὲ ἐξῆλθε τὸ θῦμά του, τοῦ ἐφώναξε :

— Τὸ ρεβόλβερο δὲ σὲ σκοτώνει· γιὰ νὰ δοῦμε καὶ τὸ γκρᾶ !

Ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος ἐκινήθη διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ καφενεῖον, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε, διότι ἡ σφαῖρα τοῦ Μανώλη τὸν εὗρεν εἰς τὴν πλευρὰν καὶ τὸν ἐξήπλωσε νεκρόν. Οἱ ἄλλοι ἐντὸς τοῦ καφενείου Τοῦρκοι, ἐννοήσαντες ποῖος ἦτο, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθουν. Πράγματι δὲ ὁ Μανώλης ἔμενεν ἐνεδρεύων διὰ νὰ φονεύσῃ καὶ ἄλλον. Ἔκτοτε περιεφέρετο εἰς τὰ Χριστιανικὰ χωρία τῆς Κυδωνίας, φυγόδικος, ἀπειλῶν νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς Μοδιανοὺς Τούρκους. Οἱ Χριστιανοί, οἵτινες τὸν ἔλεγαν Νεοφώτιστον, ὅπως οἱ Τοῦρκοι τὸν ἀπεκάλουν Καινούργιον (Γενῆ) Μανώλην, τὸν ἐθεώρουν ὡς σπουδαῖον ἀπόκτημα τῆς Χριστιανωσύνης, ὄχι τόσο διὰ τὸ ἀπόκτημα καθ' ἑαυτό, ὅσον διὰ τὸ πεῖσμα τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦτο ὄχι μόνον ἄσυλον τοῦ παρεῖχαν καὶ τὸν ἀπέκρυπταν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπάνω εἰς τὸν Ὁμαλὸν τὸν συνέλαβεν ἀπόσπασμα χωροφυλάκων, οἱ χωρικοὶ τὸν ἀπέσπασαν διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὰ χέρια των. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ χωροφύλακες

ἦσαν χριστιανοί, καθόλου παράξενον νὰ ἐνέδωκαν προθύμως εἰς τὴν βίαν.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀπεθράσυνε τὸν Καινούργιον Μανώλην, ὅστις πολλοὺς ἄλλους Μωαμεθανοὺς ἐκακοποίησε, κατήντησε δὲ ὁ τρόμος πρὸ πάντων τῶν Μοδιανῶν Τούρκων, διότι συνήθως περὶ τὸ χωρίον αὐτῶν, τοῦ ὁποίου τὰ κατατόπια ἐγνώριζε καλῶς, περιεφέρετο, ὡς λύκος, καιροφυλακτῶν νὰ δολοφονήσῃ καὶ ἄλλον. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ λάθος τῆς ἀραπίνας, ἥτις μὲ ἐξέλαβεν ὡς τὸν ἀρνησίθρησκον, τοσοῦτον ἐνέσπειρε πανικὸν εἰς τὸν ἐλαιῶνα.

'Αφοῦ μοῦ διηγήθη πάντα ταῦτα ὁ Μοδιανὸς Τοῦρκος μοῦ εἶπε, φοβούμενος μήπως μὲ δυσηρέστησε δι' ὅσα εἶπε κατὰ τοῦ νεοφωτίστου, ὁ ὁποῖος τόσον ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους μου:

— Νὰ σοῦ πῶ, δὲν εἶνε κακὸς ὁ Μανώλης, μόνο εἶνε στσὶ κουζουλάδες του ἀπάνω νέος, βλέπεις... τοὔδωκε κι' ἀέρα τὸ Χουκιουμέτι, ἀποῦ δέν τονε πιάνει, κ' ἐγίνηκε κακὸς μπελᾶς στὴν κεφαλή μας.

Ὅσοι εἶχαν φύγει καὶ κρυβῆ ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἐπανήρχοντο σιγὰ σιγά, ἀφοῦ ἐβεβαιώθησαν ὅτι ὁ ἐμφανισθεὶς ἔνοπλος δὲν ἦτο ὁ Μανώλης. Αἱ χανούμισσαι ἐμουρμούριζαν ἀρὰς κατὰ τοῦ ἀρνησιθρήσκου, οἱ δὲ ἄνδρες ἦσαν στενοχωρημένοι, ἐντρεπόμενοι διότι τοὺς εἶδα, χριστιανὸς ἐγώ, νὰ φοβοῦνται τόσον ἕνα ἄνθρωπον. Καὶ μόνον ἡ ἀραπίνα ἐγέλα ἠλιθίως, μὲ τὸν φόβον της, ὅστις διεψεύσθη ὡς κακὸν ὄνειρον.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἐγνώρισα τὸν Καινούργιον Μανώλην εἰς τὸ γειτονικὸν χωρίον, ὅπου ἦτο προσκεκλημένος εἰς ἕνα γάμον. Καὶ ἐνῷ ἀμέριμνος ἐχόρευε, κατέφθασαν χωροφύλακες καὶ ἐπεχείρησαν νὰ τὸν συλλάβουν· ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ χωρικοὶ τὸν ἐλευθέρωσαν καὶ ἐξυλοκόπησαν τοὺς χωροφύλακας, οἵτινες ἐτόλμησαν νὰ θίξουν ἄνθρωπον ἐκπροσωποῦντα μίαν νίκην τῆς χριστιανωσύνης κατὰ τοῦ μωαμεθανισμοῦ.

Ἐπὶ τέλους ὅμως τὸ πολὺ θάρρος κατέστρεψε τὸν δημοφιλῆ φυγόδικον. Εἶχεν ἐκτείνει τὰς ἐκδρομάς του μέχρι τῶν προθύρων

τῶν Χανίων, ὅπου μίαν ἡμέραν συνελήφθη καὶ ὡδηγήθη εἰς τὰς φυλακάς.

Ἐκεῖ τὸν ἐπανεῖδα τυχαίως μετὰ ἕνα μῆνα προβάλλοντα τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τὴν θυρίδα τῶν φυλακῶν.

— Μπά! τί γίνεσαι, Μανώλη; τοῦ εἶπα.

Ὁ ἐξωμότης συνωφρυώθη καὶ ἐπρόφερε μίαν ὕβριν:

— Μουσταφᾶ μὲ λένε. Τοῦρκος ἐγεννήθηκα καὶ Τοῦρκος θ' ἀποθάνω!

— Ὥστε ἐτούρκεψες πάλι;

— Ναί, ἐτούρκεψα, μοῦ ἀπήντησε μὲ τραχύτητα.

Ἔπειτα παρατηρήσας γύρω του καὶ ἰδὼν ὅτι οὐδεὶς τὸν ἤκουεν, ἐμειδίασε τὸ πλῆρες κυνισμοῦ μειδίαμά του καὶ μοῦ εἶπε:

— Τζάνε μου, ἐτσά 'νε καλλίτερα. Ὁποὔχει δυὸ ἀγαπητικὲς ἔχει χαρὰ μεγάλη—ὄντε μαλλώνει μὲ τὴ μιὰ πααίνει μὲ τὴν ἄλλη. Στὸν κάτω κόσμο θὰ μὲ συνορίζουνται δυό· ὁ Μουχαμέτης κι' ὁ Χριστός.

Ο ΘΕΙΟΣ

— Ἐμπρός!

Εἰσῆλθε σύρων ἐπιπόνως τὰ ἀσθενῆ του σκέλη καὶ τὰ μεγάλα του ὑποδήματα καὶ ἐσταμάτησε πρὸ τοῦ γραφείου μου μὲ ἔκφρασιν ἀπορίας, ὡς νὰ ἤθελε νὰ μ' ἐρωτήσῃ τί ἐζήτει.

Τὸν ἐγνώριζα ἀπὸ τὸ καφενεῖον ὅπου ἐνεφανίζετο περὶ τὴν ἑσπέραν, μὲ τὴν ἐπιμήκη ζαρωμένην μορφήν του, μὲ μίαν κλίσιν πρὸς τὰ δεξιά, ὡς νὰ τὸν ἐλύγιζε τὸ βάρος τῆς βακτηρίας του, μὲ μάτια, τὰ ὁποῖα, ὅσον ἐπέτρεπον τὰ νωθρὰ βλέφαρα, παρουσίαζαν μίαν λάμψιν παιδικῆς αἰσιοδοξίας, τὴν τελευταίαν ἴσως λάμψιν τοῦ ἐξηντλημένου ἐκείνου λύχνου. Ἤρχετο κ' ἐστέκετο ἢ ἐκάθητο παρὰ τὸ σφαιριστήριον, ὅπου ἔπαιζα, καὶ ἐφαίνετο παρακολουθῶν μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον τὸ παιγνίδι, ἐνῷ πιθανώτατα τὸ πνεῦμά του ἐκοιμᾶτο εἰς τὴν μακαριότητα τῆς γεροντικῆς ἀνοίας. Καὶ πράγματι ὅταν μίαν ἡμέραν τὸν ἠρώτησα ἂν ἔπαιξε ποτὲ μπιλιάρδο, ἐφάνη ὡς νὰ ἐξύπνησε καὶ ἔπειτα μοῦ εἶπεν: «Ἐγώ; ποτέ». Ἐν τοσούτῳ διὰ τὸ φαινομενικὸν ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προτίμησιν κάποιος ἐκ τῶν συμπαικτῶν μου, δημοσιογράφος καὶ αὐτός, ἅμα τὸν ἔβλεπεν ἐρχόμενον, μοῦ ἔλεγεν: «Ὁ θεῖός σου! ὁ θεῖός σου!» Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ τοῦ ἀπέδιδα τὰ ἴσα καὶ ὅταν ἔβλεπα πρῶτος τὸν γέροντα ἐρχόμενον, ἐπρολάμβανα καὶ τοῦ ἔλεγα: «Ὁ θεῖός σου!»

Ὅταν ἐσταμάτησε λοιπὸν πρὸ τοῦ γραφείου μου ἄφωνος, ὡς νὰ ἐλησμόνησε τί ἤθελε, παρ' ὀλίγον νὰ τὸν ἐρωτήσω: «Τί ἀγαπᾶτε, θεῖε;» Ἀλλὰ μ' ἐπρόλαβε μὲ μίαν κίνησιν πρὸς τὸ θυλάκιόν του, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξήγαγε μετὰ κόπου ὀγκωδέστατον χειρόγραφον.

— Σᾶς ἔφερα ἕνα ἄρθρο, μοῦ εἶπε μὲ φωνὴν διακεκομμένην καὶ ὑποτρέμουσαν.

Τοῦ ἔδειξα κάθισμα, ἔρριψα ἔμφοβον βλέμμα εἰς τὸ τεράστιον χειρόγραφον καὶ τοῦ εἶπα:

— Εἶνε μετάφρασις τοῦ «Μοντεχρήστου»;

— Εἶνε ἄρθρο, μοῦ εἶπε μὲ μικρὰν ἐκδήλωσιν δυσαρεσκείας.

— Ἄρθρο!... Λυποῦμαι πολὺ διότι τὸ φύλλο μας εἶνε μικρὸ καὶ δὲν ἔχομεν χῶρον. Δὲν τὸ πᾶτε εἰς τὸν κ. Κ... (καὶ εἶπα τὸ ὄνομα τοῦ συμπαίκτου), ὁ ὁποῖος εἶνε, νομίζω, καὶ ὀλίγον... συγγενής σας;

— Δὲν ἔχω καμμίαν συγγένειαν μαζῆ του, ἀπήντησε μὲ ἀγανάκτησιν πλέον ὁ γέρων. Τοῦ τὸ πῆγα καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν δημοσιεύει παραμύθια!

— Εἰς τὰ μεγάλα φύλλα ποῦ ἔχουν χῶρον δὲν τὸ πήγατε;

— Τὸ πῆγα παντοῦ, ἀλλὰ δὲν τὸ δέχονται.

Ἔπειτα στενάξας εἶπε:

— Ἀπελπισία ἀπ᾿ αὐτὸν τὸν τόπον, ἀπελπισία! Ξέρετε, κύριε, τί ὑποδεικνύω εἰς τὸ ἄρθρον μου;... Πῶς θὰ σωθῇ ἡ Ἑλλάς! Καὶ βλέπω ὅτι δὲν σκοτίζεται κανείς.

Ἦτο εἷς ἐκ τῶν πολλῶν γερόντων, οἵτινες μετὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 97 ἀνεκάλυψαν διάφορα φάρμακα διὰ νὰ σωθῇ ἡ Ἑλλὰς καὶ ἐδημοσίευαν εἰς φυλλάδια τὰς θεραπείας των ἢ τὰς προσέφεραν εἰς τὰς ἐφημερίδας.

— Λυποῦμαι πολύ, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν χῶρον.

— Ἔχετε χῶρον γιὰ τόσα πράγματα ποῦ διαφθείρουν τὸν τόπον.

Ἔπειτα ἀλλάξας τόνον:

— Ξέρετε, φροντίζω καὶ γιὰ σᾶς τοὺς δημοσιογράφους νὰ μὴν ἐργάζεσθε τὴν Κυριακήν.

— Γι᾿ αὐτὸ λυποῦμαι περισσότερον, ἀλλὰ δὲν μπορῶ.

Ὁ γέρων ἐσηκώθη τόσον περίλυπος, τόσον ἄθυμος, ὥστε ἀληθῶς μὲ συνεκίνησε. Μὲ βραδεῖαν κίνησιν, ὡς νὰ ἤλπιζεν ἀκόμη, ἐπῆρε τὸ χειρόγραφον, μοῦ ἀπηύθυνεν ἐρωτηματικὸν βλέμμα, καὶ ἔπειτα διηυθύνθη πρὸς τὴν θύραν, περισσότερον κουρασμένος

παρ' ὅ,τι ἦλθεν. Ἐκεῖ ἐκ νέου ἐσταμάτησε καὶ μὲ σπαρακτικὴν φωνήν:

— Δίδω καὶ δέκα δραχμάς . . . καὶ εἶμαι φτωχὸς ἄνθρωπος.

— Ἀδύνατον. Τί ἰδέαν ἄλλως τε θὰ σχηματίσετε διὰ τὸν πατριωτισμόν μου ἂν πάρω χρήματα διὰ νὰ συντελέσω εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος.

— Δίδω δέκα πέντε δραχμάς.

— Δὲν μπορῶ, σᾶς εἶπα. Δὲν μ' ἐννοεῖτε;

— Λοιπὸν δὲν δέχεσθε;

— Δὲν μποροῦμε· τί νὰ σᾶς πῶ;

Ὕψωσε τοὺς τρέμοντας βραχίονάς του καὶ εἰς στάσιν κατάρας εἶπε μὲ ἀνέκφραστον ἀγανάκτησιν καὶ ὀδύνην:

— Ἂς ὄψεσθε!

Ο ΒΡΥΚΟΛΑΚΑΣ

Ἐπήγαινα ἀπὸ τὸ Μαραμπέλλο εἰς τὸ Ἡράκλειον. Καὶ ἐπειδὴ ἦτο θέρος, ἐπεκράτει δὲ τότε ἀσφάλεια εἰς αὐτὰ τὰ μέρη τῆς Κρήτης, ἐπροτίμησα νὰ ὁδοιπορήσω νύκτα διὰ ν' ἀποφύγω τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας.

Ὁ ἀγωγιάτης, τὸν ὁποῖον εἶχα πάρει ἀπὸ τὴν Νεάπολην τοῦ Μεραμπέλλου, ὠνομάζετο Μαλλιώτης καὶ κατήγετο τωόντι ἀπὸ τὰ Μάλλια, ὡς μοῦ εἶπεν ὅταν ἐπλησιάζαμεν εἰς αὐτὸ τὸ χωριό.

— Νὰ τὸ χωριό μου ! εἶπεν ἐκτείνων τὸν βραχίονα πρὸς τἀριστερά.

Τρία ἢ τέσσερα μικρὰ φῶτα ἐδείκνυαν τὴν θέσιν τοῦ χωριοῦ. Ἡ σελήνη δὲν εἶχεν ἀνατείλει ἀκόμη, ἀλλὰ τὸ σκότος ἦτο τόσον ἐλαφρὸν καὶ διαφανές, ὥστε διεκρίνοντο τὰ σχήματα τῶν πλησιεστέρων ἀντικειμένων. Ἐμάντευσα δὲ μᾶλλον παρὰ διέκρινα ὅτι δεξιὰ ἐξετείνετο χαμηλὸν ἁλίπεδον, ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ ὁποίου ἤρχετο ἐξησθενημένος ὁ ρόχθος τῆς θαλάσσης, ὡς πνοὴ κοιμωμένου θηρίου.

— Χάνι 'ν' αὐτό ; ἠρώτησα τὸν ἀγωγιάτην, δεικνύων μίαν ὑπόλευκον οἰκοδομὴν πλησίον τοῦ δρόμου.

— Ὄχι, ἐκκλησά· εἶνε τὸ νεκροταφεῖο τοῦ χωριοῦ.

Τὸ χάνι ἦτο παρακάτω καὶ ἐκεῖ ἐσταματήσαμεν ἐπ' ὀλίγην ὥραν. Ἦταν ἀργὰ καὶ εἰς τὸ χωριὸ ἐπεκράτει ἡσυχία καὶ μόνον γαυγίσματα σκύλλων ἐχαιρέτισαν τὴν διάβασίν μας. Μετ' ὀλίγον ἔσβυσαν καὶ τὰ ὀλίγα φῶτα. Ἀλλ' ἀπὸ τὸ ἁλίπεδον κάτω, ὅπου ἦσαν οἱ λαχανόκηποι τῶν Μαλλιωτῶν, τὸ βαρὺ τῆς θαλάσσης ἀνάσασμα συνώδευε μίαν μυριόστομον συμφωνίαν γρύλλων καὶ βα-

τράχων. Ἐνῷ δὲ καθήμενος εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ξενῶνος ἐπερίμενα τὸν ἀγωγιάτην καὶ τὸν ἡμίονόν του νὰ τελειώσουν τὸν δεῖπνόν των, ἡ βοὴ ἐκείνη μὲ ἔρριπτεν εἰς γλυκυτάτην ὕπνωσιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μὲ δυσαρέσκειαν μὲ ἀπέσπασεν ἡ φωνὴ τοῦ Μαλλιώτη διὰ νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν πορείαν μας.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμιόνου ἐξήκολούθησα νὰ νυστάζω καὶ θὰ ἔπαιρνα καμμιὰν κουτρουβάλλαν, ἂν δὲν διεσκέδαζε τὴν νάρκην μου τὸ ἐνδιαφέρον μιᾶς ἱστορίας, τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ μοῦ διηγῆται ὁ ἀγωγιάτης.

Εἰς τὸ χωριὸ ἐκεῖνο κατοικοῦσε πρὸ ἐτῶν ἕνας γέρος πολὺ ἰδιότροπος, τόσον ἰδιότροπος, ὥστε νὰ θεωρῆται γενικῶς ἀπὸ τοὺς χωριανοὺς τρελλὸς καί, κάτι περισσότερον, νεραϊδοπαρμένος. Ὁ γέρο Τζιρίτης, ὡς ὠνομάζετο, συγγενεῖς στενοὺς δὲν εἶχεν, ἀλλὰ κάτι μακρινούς, τοὺς ὁποίους δὲν ἤθελε νὰ δῇ.

Ἔζη μόνος του, ὡς θηρίον, εἰς ἕνα παλιόσπιτο. Περιουσίαν δὲν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐδιακόνευεν. Ἂν δὲν τὸν ἐλυποῦντο ἡ γυναῖκες νὰ τοῦ δίδουν ἕνα κομμάτι ψωμί, θὰ ψοφοῦσε, χωρὶς νὰ ζητήσῃ, χωρὶς νὰ μιλήσῃ.

Κανεὶς δὲν ἐγνώριζε πῶς ἦτο μέσα στὸ σπίτι του, διότι κανένα δὲν ἀφῆκε ποτὲ νἄμπῃ. Καὶ ὅταν ἐπήγαιναν ἡ γυναῖκες νὰ τοῦ δώσουν κάτι νὰ φάῃ, τὸ ἄφηναν εἰς τὸ κατῶφλι τῆς πόρτας του καὶ τοῦ κτυποῦσαν νὰ τὸ πάρῃ. Ἤξευραν ὅτι ἦτο καλὸς νὰ σκοτώσῃ κεῖνον ποῦ θἄκανε νὰ μπῇ στὸ σπίτι του.

Πολὺ σπανίως μιλοῦσε καὶ τότε γιὰ νὰ πῇ ὀλίγες λέξεις καὶ αὐτὲς τόσο σιγὰ καὶ τόσο γλήγωρα, ποὖτον δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ κανεὶς τί ἔλεγε. Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ τόσον ὀλιγόλογος μὲ τοὺς ἄλλους, μιλοῦσε ἀδιάκοπα σχεδὸν μὲ τὸν ἑαυτό του. Τὰ χείλη του ἐκινοῦντο διαρκῶς κι' ἅμα τὸν ἐπλησίαζες ἄκουες κ' ἕνα μουρμούρισμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν μποροῦσε κανεὶς νὰ διακρίνῃ τίποτε.

Μιλοῦσε μὲ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ οἱ χωριανοὶ εἶχαν τὴν ἰδέαν ὅτι μιλεῖ μὲ καμμιὰ νεράϊδα ποῦ τοὖχε πάρει τὸ νοῦ. Αὐτὴ τὴν νεράϊδα θὰ τὴν εἶχε καὶ στὸ σπίτι του κ' ἐζοῦσαν μαζῆ καὶ γιαὐτὸ

δὲν ἤθελε νὰ μπῆ κανεὶς νὰ τὴν ἐνοχλήση ἢ νὰ τὴ δῆ. Κάτι ψαράδες ἔλεγαν πῶς τὸν εἶδαν περασμένα μεσάνυκτα νὰ περπατῆ κάτω στ᾽ ἀκρογιάλι μὲς στὴ βοὴ τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν κυμάτων. Καὶ βέβαια εἰς αὐτοὺς τοὺς νυκτερινοὺς περιπάτους θἄχε συντροφιὰ τὴ νεράϊδα του.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸ πολλοὶ ἄνθρωποι ἐβρυκολάκιαζαν, ἐκακαθρώπιζαν, ὅπως τὤλεγαν στὴν Κρήτη. Ὅλοι λοιπὸν στὰ Μάλλια εἶχαν τὴν ἰδέαν ὅτι καὶ ὁ γέρο νεραϊδῆς ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴ κακαθρωπίση ὅταν θὰ πέθαινε. Ἀλλ᾽ ὁ Τζιρίτης ἐβάστα καλὰ καὶ πολλοὶ ἀπ᾽ αὐτοὺς ποῦ περίμεναν νὰ τὸν δοῦν βρυκόλακα πέθαναν κι᾽ αὐτὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ κάνη τοὺς νυκτερινοὺς περιπάτους του μὲ τὴ νεράϊδα. Ἀλλὰ μιὰ μέρα πῆγε μεσημέρι κ᾽ ἡ πόρτα του δὲν ἄνοιξε. Μωρέ, μὴν ἀπέθανε; Τοῦ κτυποῦν, τοῦ φωνάζουν, ἀλλὰ τίποτε. Ἀποφάσισαν τότε κἔσπασαν τὴν πόρτα καὶ τὸν εὖρῆκαν πεθαμένο πάνω σὲ κάτι παλιόρρουχα.

Ἦτο τότε συνήθεια, ἅμα πέθαινε κανείς, νὰ τοῦ ψάλλουν τὴν νεκρικὴν ἀκολουθίαν κ᾽ ἔπειτα νὰ τὸν πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία τοῦ νεκροταφείου καὶ νὰ τὸν ἀφήνουν ἐκεῖ ἕως τὴν ἄλλη μέρα ποῦ θὰ τὸν ἐνταφίαζαν. Ἐπειδὴ τὸν καιρὸ ἐκεῖνον γιατροὶ δὲν ὑπῆρχαν, συνέβαινε νὰ θάφτουν καὶ μερικοὺς ζωντανοὺς κατὰ λάθος. Γιαὐτὸ ἐκράτησε αὐτὴ ἡ συνήθεια. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ γιὰ τὸν Τζιρίτη· καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχε συγγενεῖς γιὰ νὰ μείνουν κοντά του, τὸν ἀφῆκαν κατάμονο στὸ ἐκκλησάκι τοῦ νεκροταφείου. Μερικὲς ἀπὸ τὶς γριὲς θἄμεναν ἴσως νὰ τοῦ κάμουν παραμονή· ἀλλὰ ποιὰ εἶχε τὸ θάρρος νὰ μείνη τὴ νύκτα κοντὰ σἕνα νεραϊδῆ πεθαμένον, ποῦ ἦτο καὶ φόβος νὰ βρυκολακιάση;

Ἀλλ᾽ ὁ γέρο Τζιρίτης δὲν ἔμεινε μόνος· φαίνεται ὅτι ἡ νεράϊδες καὶ τὰ ἄλλα ἀερικὰ ἔκαμαν σύναξι στὸ νεκροταφεῖο, διότι ἅμα νύκτωσε σηκώθηκε ἕνας φοβερὸς ἄνεμος κ᾽ ἐμπαινόβγαινε μὲ γογγυτὰ καὶ θρήνους ἀπὸ τὸ φεγγίτη τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ τὶς σχισμάδες τῶν παραθύρων. Τὰ καντήλια ἔσβυσαν κι᾽ ὁ Τζιρίτης ἔμεινε στὰ θεοσκότεινα.

Τὴν ὥρα ἐκείνη ἐρχότανε ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Μεραμπέλλου

ἕνας γεροντάκος, καμπουριασμένος πάνω στὸ ραβδί του. Σὲ κάθε δυνατὸ φύσημα ἐστεκότανε κι' ἀντιστηρίζετο μὲ τὸ ραβδί, γιὰ νὰ μὴν πέση. Ὁ ἄνεμος ἦτο κρύος καὶ τοὔπιανε τὴν ἀναπνοή. Ἀλλ' ἐπροχωροῦσε σιγὰ σιγά. Ὅταν ὅμως ἔφθασε μπροστὰ στὸ νεκροταφεῖο, δὲν εἶχε πιὰ δύναμι. Ἀδύνατον νὰ φθάση στὸ χωριό. Ἀλλὰ κι' ἂν πήγαινε στὸ χωριό, σὲ ποιὰ πόρτα νὰ κτυπήση ; Θὰ τὸν ἔβαζε κανεὶς στὸ σπίτι του τέτοια ὥρα ἕνα διακονιάρη ; Καλλίτερα νὰ μὴν ἐνοχλήση κανένα, ἀλλὰ νὰ πάη στὸ ἐκκλησάκι τοῦ νεκροταφείου, ὅπου καὶ ἄλλη φορὰ εἶχε ξωμείνει.

Ἐπῆγε κ' ἔσπρωξε τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας. Δὲν ἦτο κλειδωμένη· καὶ δὲν εἶχεν ἴσως καὶ κλειδωνιάν. Καὶ ἀπὸ τὸ βαρὺ τρίξιμο ποῦ ἔκαμε γιὰ ν' ἀνοίξη ἀντιλάλησε ὁ θόλος.

— Εὐχαριστῶ σε, Θέ μου, εἶπεν ὁ γέρος, ποῦ δὲ διώχνεις κανένα ἀπὸ τὸ σπίτι σου.

Ἔκαμε τὸ σταυρό του στὰ σκοτεινὰ καὶ ἀφοῦ ἔκλεισε πάλι τὴν πόρτα ἐπῆγε κ' ἐξάρωσε σὲ μιὰ γωνιά.

Τὸ πρωὶ ἐξημέρωνε καθημερινὴ καὶ ὁ παπᾶς ἐβιάστηκε νὰ θάψη τὸ γέρο Τζιρίτη καὶ νὰ πάη ἔπειτα καὶ στὴ δουλειά του. Ἐπέρασε καὶ εἰδοποίησε μερικοὺς χωριανοὺς νὰ πᾶνε κἔτράβηξε μόνος στὸ νεκροταφεῖο. Δὲν εἶχε φωτίσει καλὰ ἀκόμη, γιατ' ἤτονε καὶ συννεφιά.

Ὁ παπᾶς ἔσπρωξε τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ εἶπε, ὡς νὰ μιλοῦσε τάχα τοῦ πεθαμένου :

— Πῶς νὰ τὰ πέρασες ἀπόψε, εὐλογημένε, μὲ τόση ἀνεμικὴ καὶ κρυγιάδα !

Κ' ἐκεῖ ποὔκανε νἄμπη στὴν ἐκκλησία ἀκούει μιὰ τρεμουλιαστὴ φωνὴ νὰ τοῦ ἀποκρίνεται ἀπὸ μέσα:

— Ὁ Θεὸς κ' ἐγὼ κατέχω πῶς ἐπέρασα !

Ὁ παπᾶς ἐμαρμάρωσε στὴν πόρτα. Τὸ πρόσωπό του κέρωσε καὶ τὰ γένεια του τρέμανε σὰν τὴν οὐρὰ τῆς σουσουράδας. Μποροῦσε νὰ μὴ τοῦ περάση ἡ ἰδέα πῶς ὁ Τζιρίτης ἐβρυκολάκιασε ; Ὅταν μάλιστα εἶδε νὰ προβάλη ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς ἐκκλησιᾶς μιὰ

γεροντικὴ κεφαλή, δὲν τοὔμεινε ἀμφιβολία καὶ τὤβαλε στὰ πόδια.

Ὅταν ἔφθασε στὸ σπίτι του ἔπεσε μὲ πυρετὸ καὶ στὰ παραμιλητά του ἔλεγε πῶς εἶδε τὸν Τζιρίτη κακαθρωπισμένον. Καὶ οἱ χωριανοὶ τὸ περίμεναν καὶ δὲν ἐδυσκολεύθηκαν νὰ τὸ πιστεύσουν. Ἔφεραν παπᾶ ἀπὸ ἄλλο χωριὸ κ' ἔθαψαν τὸν Τζιρίτη μὲ τὴν ἰδιαίτερη ταφὴ ποὔχαναν τότε στοὺς βρυκολακιασμένους, γιὰ νὰ μὴ ξανασηκωθοῦν.

ΠΩΣ ΕΡΩΜΙΕΨΕ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Πολλάκις εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα του τὴν ἱστορίαν διὰ τὴν ὁποίαν ἐξεπούλησεν ἀπὸ τὸ Μόδι καὶ μετῴκησεν εἰς τὸ ὀρεινὸν χωρίον Ἀκαράνου. Ἡ ἀφορμὴ ἦτον ἕνας Τοῦρκος μὲ συμπάθιο καὶ ἕνας χοῖρος μὲ συχώρεσι, ὡς ἔλεγε διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ μῖσός του κατὰ τοῦ Τούρκου ἐκείνου ἰδιαιτέρως καὶ κατὰ τῶν Τούρκων ἐν γένει. Τὸ Μόδι ἦτο τότε ἀκόμη τουρκοχῶρι. Εἶχεν ὀλίγους Χριστιανούς, ἀλλ' ἦσαν ταπεινοὶ κατωμερίτες, τριτάριδες, δηλαδὴ καλλιεργηταὶ τῶν τουρκικῶν κτημάτων μὲ ἀπολαυὴν ἑνὸς ποσοστοῦ ἀπὸ τὸ εἰσόδημα. Σχεδὸν δοῦλοι. Ὁ μόνος ὅστις εἶχε κάποιαν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν καὶ ὑπερηφάνειαν, διότι εἶχε καὶ ἀρκετὴν περιουσίαν ὥστε νὰ μὴ δουλεύῃ τοὺς ἀγάδες, ἦτο ὁ πατέρας του ὁ Μιχάλης Ἀλεφοῦζος. Ἀλλ' ἀκριβῶς διότι εἶχεν ἀνεξαρτησίαν φρονήματος καὶ ἡ σπονδυλική του στήλη δὲν ἐλύγιζεν εὔκολα, δὲν τὸν ἐχώνευεν ὁ Κερὶμ ἀγᾶς, ὁ πλουσιώτερος καὶ ἰσχυρότερος Τοῦρκος εἰς τὸ Μόδι, ἄνθρωπος φανατικὸς καὶ τυραννικός, ὁ ὁποῖος ἤθελε τοὺς Χριστιανοὺς νὰ συναισθάνωνται ὅτι ζοῦν μόνον κατ' ἀνοχὴν τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦτο ὅταν διέβαινεν ὁ Ἀλεφοῦζος καὶ τὸν ἐχαιρέτα μ' ἕνα ἁπλοῦν «καλὴ σπέρα, Κερὶμ ἀγᾶ», ἔσειε τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν παρηκολούθει μὲ ἀπειλητικὸν βλέμμα ἀπομακρυνόμενον. Μίαν ἡμέραν δὲ εἶπε πρὸς ἄλλον Τοῦρκον παριστάμενον:

— Αὐτός, μωρέ, βαλλαΐ, ὁ Ἀλεφοῦζος εἶνε ἀσής·[1] ἐσήκωσε κεφαλή, δὲν εἶνε ραγιᾶς αὐτός.

1. Ἀντάρτης.

Ὅταν ἡ αἰγυπτιακὴ κυριαρχία ἔφερε κάποιαν ἀνακούφισιν εἰς τὴν κατάστασιν τῶν Χριστιανῶν τῆς Κρήτης, ὁ Ἀλεφοῦζος, ἐνθαρρυνθείς, ἔκαμε μέγα τόλμημα. Ἠγόρασεν ἕνα χοῖρον καὶ τὸν ἔτρεφε διὰ τὰ Χριστούγεννα. Χοῖρο στὸ Μόδι! χοῖρο στὸ χωριὸ τοῦ Κερὶμ ἀγᾶ, δίπλα μάλιστα στὸ κονάκι του! Φτοῦ! ἀνασινὶ σικτιγὴμ ὁ γκιαούρης!

Τὰ πρῶτα γρυλλίσματα τοῦ γουρουνιοῦ διέχυσαν φρίκην εἰς τὸ τουρκοχῶρι καὶ πολλῶν Τούρκων αἱ τρίχες ἀνωρθώθησαν. Ἔγεινε συμβούλιον τῶν ἀγάδων εἰς τοῦ Κερὶμ ἀγᾶ καὶ ἀπεφασίσθη νὰ ἐκδιωχθῇ ἀπὸ τὸ χωριὸ ὁ ἀντάρτης Ἀλεφοῦζος ἢ νὰ δολοφονηθῇ. Ἀλλὰ πρὸ πάσης ἄλλης ἐνεργείας νὰ φονευθῇ ὁ χοῖρος. Δὲν ἦτο κατάστασις αὐτή. Τὴν περασμένην ἡμέραν, ἐνῷ ὁ Κερὶμ ἀγᾶς ἐκάπνιζε τὸ τσιμποῦκί του εἰς τὴν αὐλήν του, εἶδε κ' ἐπρόβαλε τὸ ρυπαρόν του μούτσουνο ἀπὸ τὴν ἡμίκλειστον αὐλόπορταν. Φτοῦ! ντινινὶ σικεῖμ!

— Κιαμιὰν ἡμέρα, βαλλαΐ, θὰ μᾶς ἔρθῃ καὶ 'ς τὸ τζαμὶ νὰ μᾶςε πῇ καλημέρα! εἶπεν ἄλλος ἀγᾶς. Αὐτὸς τρυπώνει ὅπου βρῇ ἀνοικτά, μοῦ! μοῦ!

— Πρέπει νὰ τὸ σκοτώνῃ, ὡρὲ ἀγάδες, ἐγὼ τὸ ντομοῦζι, εἶπεν ὁ τουρκαλβανὸς μπουλούμπασης, εἶδος ἐνωμοτάρχου, ὁ ὁποῖος ἀντεπροσώπευεν εἰς τὸ χωριὸ πᾶσαν ἐξουσίαν. Ἐπεδοκίμασε δὲ καθ' ὅλα τὰς ληφθείσας ἀποφάσεις.

Καὶ τὴν ἐπιοῦσαν διερχόμενος πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Ἀλεφούζου ἔσυρε τὴν πιστόλαν κ' ἐφόνευσε τὸ γουρουνόπουλον.

— Γιατί δὲν τὸ δένετε, ὡρέ, μέσα αὐτὸ τὸ ζουλάπι, φτοῦ, ἀλλὰ μπελλιᾶ σινὶ βερσίν, παρὰ τὸ ἀφήνετε καὶ τρυπώνει μὲς 'ς τὰ πόδια μας; εἶπε πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ Ἀλεφούζου, ἥτις ἀκούσασα τὴν πιστολιὰν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν θύραν ἀνήσυχος.

Ὁ Ἀλεφοῦζος ἦτο πεισματάρης καὶ μετὰ μίαν ἑβδομάδα ἔφερεν ἄλλον χοῖρον, μεγαλείτερον, ἀπὸ τὸν Πλατανιᾶν.

— Μωρέ, γιὰ τὸ Θεό, τὸ σκοτωμό σου γυρεύεις, Μιχάλη; τοῦ εἶπεν εἷς τῶν ὁμοχωρίων χριστιανῶν. Μὴν τωνε μπαίνεις 'ς τὰ ρουθούνια, γιατὶ θὰ σὲ σκοτώσουνε!

— Δὲ μὲ σκοτώνουνε, ἀπήντησεν ὁ Ἀλεφοῦζος ἀταράχως· ἡ γιανιτσαριὰ ἐπέρασε.

Ἀλλ' ὁ γιανιτσαρισμὸς δὲν εἶχε περάσει ὅσον ὑπέθετεν. Ὁ μπουλούμπασης ἐφόνευσε καὶ τὸν ἄλλον χοῖρον, προφασισθεὶς τώρα ὅτι τοῦ ἀνέτρεψε τὸν ναργιλέ του. Ἐνόησε δὲ ὁ Ἀλεφοῦζος ὅτι, ἐὰν ἐξηκολούθει πρὸς πεῖσμα ν' ἀγοράζῃ χοίρους, θὰ ἐβοήθει τὸν Τουρκαλβανὸν νὰ ἐξασκῆται εἰς τὴν σκοποβολήν.

Ὁ δὲ Κερὶμ ἀγᾶς, ὁ ὁποῖος ἔπνεε μένεα, ἐξεθύμανεν ἐπὶ τέλους μίαν ἡμέραν, ὅταν συνήντησε καθ' ὁδὸν τὸν Ἀλεφοῦζον :

— Εἰντά νε, μωρέ, τὰ ἐντεψισλίκια ποῦ κάνεις ! χοίρους, μωρὲ γκιαούρη, θὰ μᾶζε φέρνῃς 'ςτὸ χωριό !

— Δὲν εἶν' ἐντεψισλίκι, Κερὶμ ἀγᾶ, ἀπήντησε μὲ τόνον εὐλαβῆ, ἀλλ' εὐσταθῆ ὁ Ἀλεφοῦζος. Ἡ πίστις μας λέει νὰ τρῶμε χοιρινό, μὲ συμπάθειο . . .

— Ἡ πίστις σας ! Νά . . . τὴν πίστι σας !

Καὶ συγχρόνως ὕψωσε τὸ τσιμποῦκι καὶ τὸ κατέφερε κατὰ τοῦ Ἀλεφούζου. Ἀλλ' οὗτος, ἀποφυγὼν τὸ κτύπημα, ἐκράτησε τὸν βραχίονα τοῦ ἀγᾶ.

— Σ' ἐμένα, μωρέ, σήκωσες χέρα, σκυλόπιστε ! ἀνεκραύγασεν ὁ Κερὶμ ἀγᾶς καὶ ἤρχισε νὰ τὸν κτυπᾷ λυσσωδῶς. Ἄλλοι Τοῦρκοι προσέτρεξαν καὶ ὁ Ἀλεφοῦζος μετ' ὀλίγον ὡδηγήθη εἰς τὸ σπίτι του ἀναίσθητος καὶ αἱματοβαμμένος. Μετὰ ἕνα δὲ μῆνα, ἐξελθὼν μίαν νύκτα διὰ νὰ ταγίσῃ τὰ βώδια του, ἐπυροβολήθη παρ' ἀγνώστου καὶ πληγωθεὶς εἰς τὸν ὦμον διέτρεξε μέγαν κίνδυνον καὶ ἐπὶ πολὺ ἔμεινε κατάκοιτος. Βεβαιωθεὶς δὲ ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ἀπόφασιν νὰ τὸν ξεκάμουν, ἠναγκάσθη νὰ ξεπουλήσῃ καὶ καταφύγῃ εἰς τὸ ὀρεινὸν χωρίον Ἀκαράνου.

Ὁ υἱός του Σταμάτης εἶχεν ἀκούσει πολλάκις παρὰ τοῦ πατρός του αὐτὴν τὴν ἱστορίαν καὶ ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἐμάζευε μῖσος εἰς τὴν ψυχήν του ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ ἰδίως τῶν Μοδιανῶν καὶ ὠνειροπόλει ἐκδίκησιν. Ὁ Κερίμης εἶχεν ἀποθάνει, εἶχεν ἀποθάνει καὶ ὁ γέρος Ἀλεφοῦζος· ἂς κάμουν καλὰ αὐτοὶ οἱ

δύο εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, ὅπου βεβαίως ἀπεκόμισαν καὶ τὸ μῖσός των. Ἀλλ' ὅπως ὁ Ἀλεφοῦζος εἶχεν ἀφήσει υἱόν, εἶχεν ἀφήσει καὶ ὁ Κερίμης τὸν Ἀρὶφ ἀγᾶν. Αὐτοὶ οἱ δύο θὰ ἔλυαν τοὺς οἰκογενειακοὺς λογαριασμούς. Ὁ Ἀρίφης ἦτο ὅλως διάφορος τοῦ πατρός του. Ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἀγαπῶν τὸ κρασὶ καὶ τὰς διασκεδάσεις, τὰ εἶχε καλὰ μὲ Χριστιανοὺς καὶ Τούρκους, καὶ ἐμοίραζε τὸν καιρόν του μεταξὺ τοῦ Μοδιοῦ, ὅπου εἶχε σύζυγον καὶ τέκνα, καὶ τῶν Χανιῶν, ὅπου εἶχεν ἐρωμένας καὶ συμπότας. Τὸ μόνον ἔργον του ἦτο νὰ διασκεδάζῃ καὶ νὰ δανείζεται ἢ νὰ πωλῇ, ὅταν τὸ εἰσόδημα δὲν ἐπήρκει εἰς τὰς ἀνάγκας του.

Ὁ Σταμάτης εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τὸν πατέρα του τὴν φιλεργίαν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν κατὰ τῶν Μοδιανῶν Τούρκων μνησικακίαν. Ἦτο τῆς αὐτῆς περίπου ἡλικίας μὲ τὸν Ἀρίφην, νέος τριαντάπεντε ἐτῶν, ἡράκλειος τὴν κατασκευήν, μὲ γενειάδα ξανθὴν καὶ τραχεῖαν, μὲ μάτια γεμᾶτα ζωηρότητα καὶ πονηρίαν.

Μίαν ἡμέραν ἔμαθαν οἱ Μοδιανοὶ ἔξαφνα ὅτι ὁ Σταμάτης Ἀλεφοῦζος ἐξηγόρασε τὰ πατρικά του κτήματα, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐγκατεστάθη εἰς τὸ πατρικόν του σπίτι δίπλα εἰς τὸ κονάκι τοῦ Ἀρίφη. Μία δὲ ἀπὸ τὰς πρώτας του φροντίδας ἦτο νὰ φέρῃ ἐξ Ἀκαράνου μίαν γουρούναν μὲ 6—7 γουρουνόπουλα, τόσον θορυβώδη καὶ ἀεικίνητα, ὥστε ἐνόμιζες ὅτι ἐγέμισε χοίρους τὸ χωριό. Καὶ πράγματι ἐγέμισε, διότι καὶ ὅσοι ἐκ τῶν χριστιανῶν Μοδιακῶν δὲν εἶχαν ἠγόρασαν, καὶ ὅσοι τοὺς εἶχαν δεμένους τοὺς ἀφῆναν ἐλευθέρους νὰ περιφέρωνται εἰς τὸ χωριὸ καὶ εἰς τοὺς πέριξ ἀγρούς, νὰ ἐπισκέπτωνται ἐνίοτε τὸ τουρκικὸν καφενεῖον, νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς τουρκικὰς αὐλάς, πρὸς μεγάλην ἀγανάκτησιν καὶ φρίκην τῶν χανουμισσῶν, καὶ ν' ἀναστατώνουν τοὺς λαχανοκήπους τῶν ἀγάδων.

Τώρα πλέον μπουλούμπασης δὲν ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ γιανιτσαρισμοῦ εἶχεν ἀπομακρυνθῆ τόσον, ὥστε ἐκινδύνευε νὰ λησμονηθῆ. Τὸ Μόδι ἀπὸ τουρκοχῶρι μετεβάλλετο εἰς χριστιανοχῶρι, διότι κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν πολλοὶ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν ἢ ἐκόλλησαν εἰς τὰ Χανιά· τοὺς Τούρκους δὲ διεδέχοντο

Χριστιανοὶ ἐκ τῶν ὀρεινῶν χωρίων, μιμηθέντες τὸ παράδειγμα τοῦ Σταμάτη καὶ ἀγοράζοντες τὰ πωλούμενα τουρκικὰ κτήματα. Ὅσον δ' ἔβλεπε τὸν χριστιανικὸν πληθυσμὸν τοῦ χωρίου αὐξάνοντα καὶ τὸν τουρκικὸν ἐλαττούμενον, ὁ Σταμάτης ἐθριάμβευε. Καὶ μίαν ἡμέραν εἶπε πρὸς τὸν Ἀρίφην μὲ μειδίαμα πειρακτικόν :

— Αἴ, Ἀρὶφ ἀγᾶ, νἆζιε ὁ ραμετλῆς[1] ὁ μπαμπᾶς σου νὰ 'δῇ τὸ χωριὸ ἐτσὰ ποῦ γείνηκε !

Ὁ Ἀρίφης ἐσκυθρώπασε.

— Πῶς ἐγείνηκε ; εἶπε μὲ φωνὴν πνιγμένην.

— Νά, ρωμαίικο, λῶ δά ! Γιάδε, γιάδε !

Καὶ μὲ θριαμβευτικὴν χειρονομίαν τοῦ ἔδειξε κοπάδι γουρουνόπουλα, τὰ ὁποῖα ἤρχοντο ἀκολουθοῦντα τὴν βραδυποροῦσαν μητέρα των. Ὁ Ἀρίφης ὅμως παρετήρησε τὰ γουρουνόπουλα χωρὶς νὰ πτύσῃ ἢ νὰ βλασφημήσῃ, ὡς ὁ πατέρας του.

—Ἂν ἔζιε ὁ μπαμπᾶς σου, προσέθηκεν ὁ Σταμάτης, θἄσκαζε.

Ἀλλ' ὅσον ἔβλεπεν ὅτι ὁ Ἀρίφης, ἀντὶ νὰ θυμώνῃ, ἐφαίνετο μᾶλλον λυπούμενος ἀπὸ τὰ πειράγματά του, τοῦ Σταμάτη τὸ πεῖσμα ἐμετριάζετο. Καὶ ἐγκατέλειψε μίαν ἐκδίκησιν τὴν ὁποίαν ἐσχεδίαζε πρὸ πολλοῦ· νὰ στείλῃ τὴν ἡμέραν τοῦ Μπαϊραμιοῦ ὡς δῶρον πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Κερὶμ ἀγᾶ τὸ καλλίτερόν του χοιρίδιον.

Ἀλλ' οὐδέποτε ἴσως ἡ ψυχὴ τοῦ Σταμάτη ἐχάρη ὅσον κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ὅτε τὸ Μόδι ἀντελάλησεν ἀπὸ κραυγὰς χοίρων σφαζομένων. Διὰ νὰ ἐντείνῃ τὴν ἀγαλλίασιν του αὐτὸς ἐθυσίασε δύο. Καὶ ἐνῷ τοὺς ἐξεκοίλιαζεν ἔλεγε καὶ ἐπανέλεγε γελῶν κι' ἀπὸ τὰ ταῦτιά, κατὰ τὸ λεγόμενον :

— Σήμερο μόνον τὤκατάλαβα πῶς τὸ Μόδι ἐρώμιεψε.

Πάντοτε δὲ εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι, μεθ' ὅλην τὴν ἀπάθειαν τὴν ὁποίαν ἐδείκνυεν ὁ Ἀρίφης, ἐνδομύχως ἔσκαζε. Δὲν ἦτο καὶ μικρὸ νὰ τοῦ σφάξῃ δύο χοίρους 'μπρὸς 'ς τὴν πόρτα του ! Ἀλλὰ μετά τινας ἡμέρας ὁ Ἀρίφης, ἐπιστρέφων ἀπὸ τὰ Χανιά, ἐσταμάτησεν ἔφιππος πρὸ τῆς θύρας τοῦ Σταμάτη.

1. Μακαρίτης.

— Καλησπέρα, γείτονα, εἶπε πρὸς τὸν ἐμφανισθέντα Σταμάτην. Φέρε κρασὶ νὰ μὲ κεράσῃς... Εἶμαι 'ς τὰ κέφια μου ἀπόψε.

Ὁ Σταμάτης ἐκινήθη διὰ νὰ φέρῃ κρασί, ἀλλ' ὁ Ἀρίφης τὸν ἐσταμάτησε.

— Κ' ἕνα καλὸ μεζέ.

Ἔπειτα ἔσκυψεν ἐκ τοῦ ἐφιππίου καὶ εἶπε χαμηλοφώνως:

— Ἕνα κομμάτι... λουκάνικο!

ΣΚΟΥΡΑ

Πρὸ δέκα ἡμερῶν εἶχεν ἔλθει στὴ Σούγια ἡ «Ἕνωσις» φορτωμένη πολεμεφόδια καὶ ὀλίγα τουφέκια. Μὲς στὰ ὀλίγα τουφέκια ἦτο κἕνα δεμάτι κοντὰ σισανεδάκια κἔπεσαν ὅλοι πάνω σὰ γεράκια. Ἐγὼ εἶχα μία παλιοκαραμπίνα τοῦ Βερναρδάκη, ποῦ δὲν ἔκανε δουλειὰ στὰ ἑκατὸ μέτρα. Ἐχύθηκα λοιπὸν νὰ πάρω ἕνα σισανέ, ποῦ ἐθεωροῦντο τότε τὰ καλλίτερα ὅπλα, ἀλλὰ τὸ ἴδιο τουφέκι τὸ κρατοῦσε ἀπὸ τὴ μποῦκα ὁ Γαλανοσήφης.

— Πάρε ἄλλο, κουμπάρε Σήφη, τοῦ εἶπα.

— Ἐσὺ νὰ πάρῃς ἄλλο.

Ἀλλὰ ποῦ ἄλλο; Τἄχανε διαγουμίσει. Ὁ Σήφης ἔσυρε δυνατὰ τὸ σισανεδάκι καὶ μοῦ τὤπῆρε. Ἐγὼ ἄναψα καὶ δὲν ἐσυλλογίσθηκα φιλία, δὲν ἐσυλλογίσθηκα κουμπαριὰ καὶ κράκ! κράκ! τοῦ γύρισα τὴν καραμπίνα:

— Ἄς τὸ τουφέκι, τοὔφώναξα, γιατὶ μὰ τὸν οὐρανὸ θὰ σὲ σκοτώσω.

Ἀλλὰ κι' αὐτὸς μ' ἕνα πῆδο ἐπῆρε μετερίζι μιὰ ἐλιὰ κιἅμασέλιασε τὸ τουφέκι του.

— Αἵ μωρὲ νιοί! ἐφώναξε ὁ Χατζῆ Μιχάλης κ' ἐμπῆκε στὴ μέση. Νὰ σκοτωθῆτε θέτε, μωρέ;

Καὶ ἀφοῦ μὲ τὸ ψηλό του ἀνάστημα μᾶς ἐχώρισε, μᾶς εἶπε:

— Δὲν 'ντρέπεστε, μωρέ; Γιὰ νὰ σκοτώνεστε ἀναμεταξύ σας σᾶς τὰ πέψανε τὰ τουφέκια ἢ γιὰ νὰ σκοτώνετε Τούρκους;

Ἦρθε κιὁ μακαρίτης ὁ Κριάρης καὶ οἱ δυὸ ἀρχηγοὶ ἀποφασίσανε νὰ δώσουν ἐμένα τὸ σισανέ, γιατὶ τὸ τουφέκι μου ἤτονε χειρότερο ἀπὸ τὸ τουφέκι τοῦ Σήφη.

Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα δὲν ἐξαναμιλήσαμε μὲ τὸν κουμπάρο τὸ Σήφη καὶ μοῦ φαινότανε πῶς μοῦ βαστοῦσε μεγάλο ἀμάχι. Μὰ εἶχε καὶ λιγάκι δίκιο, διότι ἐγώ, ὡς μικρότερος ποῦ ἤμουν, ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσω· ἀλλ' ἔλα πάλι ποῦ τὸ δικό μου τὸ τουφέκι δὲν ἄξιζε τίποτε;

Ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ ἀποφασίσθηκε νὰ κτυπήσωμε τσοὶ Τούρκους στὸν κάμπο τῶν Χανιῶ. Ἤσανε ξένοι στόλοι στὰ Χανιὰ κἔπρεπε νὰ δώσουμε μιὰ μάχη δυνατὴ μπρὸς στὰ μάτια τως γιὰ νὰ 'δοῦν ὅτι ἡ Κρήτη ἐβάστα ἀκόμη. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε πολὺ κοντὰ τὰ Χανιὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐλάμβαναν γλίγωρα ἐπικουρίες καὶ θὰ μᾶς ἔσπαζαν, ὁ Ζυμβρακάκης καὶ οἱ καπεταναῖοι ἀποφασίσανε νὰ κτυπήσωμε τσοὶ Τούρκους ἀπομεσήμερα, ποῦ, ὅσο νὰ τῶς ἔρθη μεγάλη βοήθεια, νὰ πλακώσ' ἡ νύκτα καὶ νὰ μείνῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ἀμφίβολο.

Ὁ Ζυμβρακάκης μᾶς διαίρεσε εἰς δύο μεγάλα σώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἕνα θὰ ἐχρησίμευε ὡς ἐφεδρεία καὶ θὰ ἔπιανε ὅλα τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα ὡς πέρα στὴ Μαλάξα· τὸ ἄλλο θὰ κατέβαινε νὰ κτυπήσῃ τοὺς Τούρκους ποῦ 'σαν 'στὰ Μπουτσουνάρια. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ διαίρεσις μᾶς ἐξασθένησε.

Δὲν ἔφθανε δὲ αὐτό, ἀλλὰ ἐχάλασε καὶ τὸ σχέδιο ἕνας ἀπὸ τοὺς καπετάνιους, ὁ ὁποῖος δὲν ἐνόει ν' ἀκούσῃ τίποτε. Βρὲ χριστιανέ, περίμενε... Τίποτε. Ἐδὰ θὰ πάω! Καὶ ἔσπρωξε πρὸς τὰ κάτω τὸν σημαιοφόρον του. «Ὀμπρός, μωρέ!» Εἶχε τὴ φιλοτιμία ν' ἀρχίζῃ πρῶτος τὴν μάχην, ἀλλὰ καὶ νὰ φεύγῃ τελευταῖος. Καὶ τὴν κεφαλή του δὲν ἐγύριζε οὔτε μποτζαργάτης.

Ὀμπρός; Ὀμπρὸς λοιπόν. Τί νὰ γείνῃ;

Θὰ ἤτονε δέκα ἡ ὥρα ὅταν ἄρχισε ἡ μάχη. Ἐγὼ ἤμουνε μὲ τὸν Σπυριδάκη, ἕνα καπετάνιο τοῦ κάμπου· ἀλλ' ὅταν εἶδα ὅτι μὲ τὴ σημαία μας ἦτο καὶ ὁ κουμπάρος ὁ Γαλανοσήφης, γρυνιασμένος ἀκόμη, ἐξέκοψα κ' ἐπῆγα μὲ τὴ σημαία τοῦ Τιρτίρη. Πάντα μου ὑποψιάζομαι εὔκολα· ἔπειτα ἐγὼ ἤμουνε παιδί, στὴ βράσι μου πάνω, κἤθελα νὰ πάω μπρός, πλιὸ μπρὸς ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Ἀπὸ μιτιρίζι σὲ μιτιρίζι ἔφθασα στὴν πρώτη γραμμή, ἐκεῖ

κατὰ τὸ Πορὶ καὶ στὰ πλευρὰ τῶν Τούρκων. Εἴμεθα καμπόσοι ἐκεῖ, ὅλο νέοι. Παραπέρα ἦτο ὁ ἐθελοντὴς Ἀναγνωστόπουλος ἀπὸ τὸν Ἀχλαδόκαμπο τῆς Κορίνθου, ἀνθυπασπιστής, νομίζω, ὁ ὁποῖος ὅλη τὴν ὥρα ἐγέλα κ' ἔλεγε ἀστεῖα.

— Βρὲ παλιόσκυλα, ἐφώναζε στσοὶ Τούρκους, ἕνα καπετάνιο ἔβγαλε κι' ὁ μαῦρος ὁ Ἀχλαδόκαμπος καὶ κυττάζετε νὰ τόνε σκοτώσετε κι' αὐτόν;

Τοὺς Τούρκους τοὺς ἐστενοχωρήσαμε δυνατὰ κι' ἄρχιζαν νὰ τσακίζουν καὶ νὰ τοὺς παίρνουν οἱ δικοί μας μὲ τὰ γιοῦχα. Ἀλλὰ πάνω σ' αὐτὰ ἔρχεται μιὰ παταρία κάτω ἀπὸ τὸν κάμπον. Κυττάζω καὶ τί βλέπω; Τὰ λιβάδια καὶ τὰ λιόφυτα κάτω ἐμαύριζαν ἀπὸ τσοὶ Τούρκους ποῦ ἐρχόντανε ἀπὸ τὰ Χανιά. Χιλιάδες εἶχαν ξεκινήσει ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅλος ὁ στρατός, ὅλοι οἱ ντόπιοι. Καὶ μετὰ κάμποση ὥρα ἄρχιξαν ν' ἀνεβαίνουν πρὸς τὰ ὑψώματα τῶν Μπουτσουναριῶν καὶ τῶν Περβολιῶν. Αἴ! νἄχαμε τότε τουφέκια ὀπισθογεμῆ, τί θὰ γινότατε! Ἀλλὰ καὶ τὸ σισανεδάκι ἐδούλεψε περίφημα. Πολλὰ γιουρούσια κάμανε, ἀλλὰ τοὺς δίδαμε σπαλιώρα καὶ γύριζαν πίσω.

Ἀλλ' ἡ τούρκικες ἐπικουρίες ἔφθαναν ἀδιάκοπα ἀπὸ τὰ Χανιά. Καὶ ἀφοῦ ἐβαστάξαμε κάμποση ὥρα ἀκόμη, ἀκούω τὸν Τιρτίρη καὶ λέει:

— Παιδιά, δὲν εἴμεστα καλὰ ἐπαέ. Θὰ μᾶςε τυλίξουνε. Νὰ συρθοῦμε λίγο παραπάνω. Ἐσεῖς τὰ κοπέλια, ποὔχετε πόδια γερά, σταθῆτε, ρίξετε κάμποσες τουφεκές, νὰ μᾶς ἀβαράρετε.

Κείνη τὴ στιγμὴ ἐσκοτώθη ὁ κακομοίρης Ἀναγνωστόπουλος. Τὴν ἴδια ὥρα κ' ἕνα Σεληνιωτάκι, Πηλιουδοβαρδάκι, θαρρῶ, ἔφαε μιὰ σφαῖρα στὸ στόμα κ' ἔκλινε στὸ μιτιρίζι, ἀλλὰ σὲ λιγάκι ἀνασηκώθηκε κ' ἔφτυξε μιὰ λαρουγγιὰ αἷμα.

— Ἐβαρίστηκες, μωρέ; τὸν ἐρωτῶ.

— Δὲν κατέω, μοῦ λέει τσεβδά. Μόνο τὰ μπροστινά μου δόντια πέσανε.

Καὶ δός του αἷμα ἀπὸ τὸ στόμα. Ἐκεῖ δὲ ποῦ ἔσκυφτε, βλέπει τὴ σφαῖρα μὲς στὸ αἷμα.

— Νὰ ἡ μπάλλα, ἔπεσε, μοῦ λέει ἐκεῖ πούγέμιζα.

Ἀλλὰ καθὼς ἀνασηκώθηκε, τρώει μιὰ στὸ μήλιγγα κ' ἐτινάχθηκαν οἱ ὀμυαλοί του ἀπάνω μου. Πάει τώρα γιὰ καλά!

Ἐγὼ ἤμουνε σὰ μεθυσμένος, εἶχα ἕνα εἶδος ζάλης καὶ ἀναισθησίας. Μ' εἶχαν ξεκουφάνει κ' ἡ τουφεκιές. Δέκα δεκαπέντε χιλιάδες τουφεκιὲς διὰ μιᾶς· φαντάσου τί κακὸ γινότανε. Δὲν ἔβλεπα παρὰ μόνον τοὺς Τούρκους ποὺ ἀνέβαιναν ἀπὸ κάτω σὰν μεγάλα κοπάδια ἀπὸ λύκους. Κι' ὅσο ἔβλεπα πῶς ἐκτυποῦσα στὸ κρέας, δὲν μποροῦσα νὰ ξεκολλήσω ἀπὸ τὴ θέσι μου. Ἀλλὰ μέσα στὴ ζάλη ἐκείνη ἀκούω μιὰ φωνή:

— Σκύλλε Στεφανῆ, πᾶμε! Θὰ μᾶς πιάσουνε ζωντανούς.

Ἦτον ἕνα Γαλατιανάκι. Κανεὶς ἄλλος χριστιανὸς δὲν ἔμενε κοντά μου. Κυττάζω δεξιὰ Τοῦρκοι, ἀριστερὰ Τοῦρκοι, ὀπίσω Τοῦρκοι. Τότε ἐφοβήθηκα· ἀλλὰ εἶχα πεποίθησι στὰ πόδια μου.

Ἐπήραμε ἴσια πάνω τὸ ρίζωμα μὲ ὅλη μας τὴ δύναμι. Ἀλλὰ μετὰ πέντε δέκα βήματα ὁ σύντροφός μου πέφτει κάτω μὲ μιὰ φωνή: «Παναγία μου!» Ἐσκοτώθηκε, ἐλαβώθηκε δὲν ξέρω. Τί μποροῦσα νὰ τοῦ κάμω; Μὲ μιὰ ματιὰ μόνο τὸν εἶδα ποῦ κυλίστηκε στὸν κατήφορο.

Οἱ Χριστιανοὶ ἐπυροβολοῦσαν ἀκόμη ἀπὸ ψηλὰ κ' ἐκινδύνευα κι' ἀπ' αὐτούς· ἤμουνε μεταξὺ δύο πυρῶν.

— Ἂς πυροβολοῦν, ἔλεγα δυνατὰ ἀπὸ τὴν ταραχή μου· καλλιὰ νὰ μὲ σκοτώσουν οἱ δικοί μου παρὰ οἱ Τοῦρκοι.

Τότε ἀκούω ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ μέρος μιὰ φωνὴ σὰν βωδιοῦ ποῦ τὸ σφάζουν. Τί φρικτὴ φωνή! Ἐπάγωσε τὸ αἷμά μου.

Ἡ σφαῖρες ἐσφύριζαν σταῦτιά μου ζίτ! καὶ ζίτ! ἐκτυποῦσαν στὶς πέτρες, ἐσήκωναν τὰ χώματα. «Παναγία μου! Παναγία μου!» ἔλεγα καὶ ἤθελα νὰ κάμω ἕνα τάξιμο, ἀλλὰ ὁ νοῦς μου δὲν ἐδούλευε.

Κανεὶς χριστιανὸς δὲν ἐφαίνετο πιὰ πάνω στὴν κορφή. Ἤμουν μόνος μου ἀπὸ κείνη τὴ μεριά. Ἐσκέφθηκα νὰ στραφῶ πίσω νὰ 'δῶ ἂν ἦσαν κοντὰ οἱ Τοῦρκοι· ἀλλ' ἐφοβήθηκα καὶ μόνον νὰ γυρίσω νὰ δῶ· ἐφοβήθηκα μήπως χάσω ἐντελῶς τὸ θάρρος

μου. Πῶς κυριεύει τὸν ἄνθρωπο ὁ φόβος! Δὲν ἤθελα καὶ νὰ χάνω καιρό. Μιὰ στιγμὴ μποροῦσε νὰ μὲ σώσῃ ἢ νὰ μὲ καταστρέψῃ. Καὶ ὅμως σὲ λιγάκι ἐγύρισα καὶ εἶδα.

Τρεῖς Τουρκαλβανοὶ εἶχαν προχωρήσει ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ μ' ἐκυνηγοῦσαν.

— Στάσου, ὠρέ, στάσου, ὠρέ! μοῦ φώναζαν.

Τότε ἀλήθεια ἐκόπηκαν τὰ γόνατά μου καὶ ἀναγκάσθηκα νὰ σταματήσω· ἐγύρισα τὸ τουφέκι πρὸς τοὺς Ἀλβανούς, ἀλλὰ δὲν ἐπυροβόλησα, διότι ἔτρεμαν τὰ χέρια μου ἀπὸ τὴν κούρασι καὶ τὴν ταραχή. Ἔπειτα ἂν ἐπυροβολοῦσα τί θἀγινόμουν ἔπειτα; Πῶς νὰ ξαναγεμίσω;

Οἱ Ἀρβανίτες ἐκώλωσαν λιγάκι, κ' ἐγὼ ἐπῆρα νέο θάρρος κ' ἔτρεξα, ἀπάνω δὲ στὴν τρεχάλα μ' ἐπυροβόλησαν· καὶ σὰν εἶδαν ὅτι δὲν ἔπεσα, μ' ἐπῆραν ἀπὸ κοντὰ μὲ φωνὲς γιὰ νὰ μὲ σαστίσουν: «Οὔουου!»

Δὲν εἶχα πιὰ πνοή, ἐπνιγόμουν· ἡ γλῶσσα μου ἦτον ἔξω πεταμένη· «Ἂς γείνῃ ὅ,τι γείνῃ», ἐσκέφθηκα· κ' ἐστάθηκα ἐσκόπευσα κ' ἐπυροβόλησα. Ὁ ἕνας Τουρκαλβανὸς ἔπεσεν· ἀλλ' οἱ δύο ἄλλοι ὥρμησαν κατ' ἐπάνω μου μὲ τὰ γιαταγάνια.

Ἐγὼ ἐτράβηξα τὴν πιστόλα κ' ἐπήγαινα δίπλα δίπλα καὶ σιγὰ γιατὶ δύναμι πιὰ δὲν εἶχα. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐκύτταζαν νὰ μὲ βάλουν στὴ μέση. Ἂν μ' ἐρωτήσετε πῶς ἦσαν τὰ μοῦτρα των, δὲν θυμοῦμαι παρὰ μόνον δύο ἀφρισμένα στόματα θηρίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἕτοιμα νὰ μὲ φᾶνε ζωντανό. Ἤμουν σὲ μιὰ ψυχικὴ κατάστασι ἀπερίγραπτη.

Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ποῦ δὲν ἀπεῖχαν πειὰ τρία βήματα, ἔρχεται ἀπὸ πάνω μιὰ φωνὴ δυνατή, μιὰ χουβέ:

— Κουράγιο, κουμπάρε Στεφανῆ.

Καὶ ἀμέσως ἕνας πυροβολισμὸς ἐξάπλωσε τὸν ἕνα Τοῦρκον.

Ἡ φωνὴ ἐκείνη καὶ ὁ πυροβολισμὸς μοῦ ἔδωκαν ζωήν, ὡς νὰ ἤρχοντο ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Εἰς τὰ μάτια μου ἐκάθετο ἕνα σύννεφο καὶ ἀμέσως ἐσχίσθηκε καὶ εἶδα τὸν κόσμον.

—Μπέσα, ὠρέ, μπέσα! μοῦ ἔλεγεν ὁ τρίτος Ἀλβανὸς κ' ἐκώλωνε· ἀλλὰ ἡ πιστόλα δὲν ἐδέχθη τὸ μπέσα του.

Ἔπειτα σὰν νὰ μὴν εἶχα κουρασθῆ καθόλου ἔτρεξα μ' ἕνα βίτσισμα στὴν κορφή, ὅπου μ' ἐπερίμενε ὁ κουμπάρος ὁ Γαλανοσήφης.

— Κουμπάρε μου, τοῦ εἶπα, ἀπὸ σήμερα εἶσαι ἀδερφός μου.

—Καὶ πρῶτα καὶ πάντα, κουμπάρε. Δὲν εἴμεστα χριστιανοί;

Ο ΓΕΡΟΣ

Ὅταν κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἐμπήκαμε εἰς τὸ «Στρατηγὸν Τύρ», τὸν εὑρήκαμε γεμᾶτο ἀπὸ ὁπλοφόρους, οἱ ὁποῖοι ἐκινοῦντο ἐπάνω κάτω εἰς τὸ σκοτάδι μὲ τὸ τουφέκι στὸ χέρι, ἐκάλουν τοὺς συντρόφους των, ἐζήτουν μέρος νὰ τοποθετήσουν τοὺς σάκκους των καὶ τοὺς ἑαυτούς των. Ἡ ἐπιβίβασις ἐγίνετο εἰς τὴν Κρεμμυδαροῦ καὶ κανένα φῶς δὲν ὑπῆρχε στὸ κατάστρωμα, τὸ δὲ σκότος ἐκεῖνο, τὸ προφυλακτικόν, ἔδιδε τὴν πρώτην νύξιν τοῦ κινδύνου. Ἀδύνατον νὰ διακρίνῃς φυσιογνωμίας, ἀλλὰ μόνον σκιάς, σκιὰς Κρητῶν καὶ σκιὰς ἐθελοντῶν. Καὶ ἐμάντευες τοὺς ἰδιορρύθμους τῶν τελευταίων ἱματισμούς, τοὺς ὁποίους εἶχε κατασκευάσει ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν ἀντίληψιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐπαναστατικοῦ βίου καὶ κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς φαντασίας του.

Θὰ ἦτο γελοῖον διὰ πολεμιστὰς νὰ ζητήσωμεν θέσιν ἰδιαιτέραν, πρᾶγμα ἄλλως τε ἀδύνατον εἰς τόσην συμπύκνωσιν καὶ εἰς πλοῖον τόσο μικρόν. Ἡ σκληραγωγία ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐπατήσαμεν εἰς τὸ κατάστρωμα. Καὶ μὲ πρόθυμον αὐταπάρνησιν ἐκαθήσαμεν ὅπου εὑρέθη ἕκαστος, διότι περὶ ξαπλώματος οὔτε λόγος ἠδύνατο νὰ γίνῃ. Τί μοῦτρα εἶχαν ἐκεῖνοι ποῦ ἐκάθοντο μπροστά μου, δὲν ἠμποροῦσα νὰ διακρίνω. Εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην μὲ κατέλαβεν ὁ ὕπνος, ὀλίγον μετὰ τὸν ἀπόπλουν τοῦ «Στρατηγοῦ Τύρ», καὶ ὡς προσκέφαλον μοῦ ἐχρησίμευσεν ἡ ράχη τοῦ διπλανοῦ μου, ὁ ὁποῖος ἐρουχάλιζεν ἐπὶ τοῦ σβέρκου ἄλλου, ὅστις πάλιν εἶχε στήριγμα ἄλλον καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὅλοι οἱ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀπετέλεσαν τοιοῦτον σύμπλεγμα ἀλληλοβοηθείας καὶ ἀλληλοβασανισμοῦ.

Ὅταν ἐξύπνησα μεσοπέλαγα, εἶχε ξημερώσει. Καὶ εἰς τὴν ζάλην τοῦ ὕπνου ἐλησμόνησα ποῦ ἤμουν καὶ ποῦ ἐπήγαινα· δὲν ξέρω δὲ πῶς μοῦ ἐπέρασε μίαν στιγμὴν ἡ ἰδέα, ὅτι εὑρισκόμην ἐπὶ πλοίου πειρατικοῦ καὶ ὅτι καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἤμουν πειρατής. Τί θέαμα εἰς τὸ κατάστρωμα μὲ τὸ ἀνθρωποστοίβαγμα ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξεῖχαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ τουφέκια, μὲ τοὺς ἰδιοτρόπους ἱματισμοὺς τῶν ἐθελοντῶν ποῦ εἶχαν πάθει ἤδη τὸ πρῶτον στραπατσάρισμα, μὲ τὰς κωμικὰς στάσεις τῶν ἀκόμη κοιμωμένων, μὲ τοὺς ἔτι κωμικωτέρους μορφασμοὺς καὶ τὰ χασμήματα ἐκείνων ποῦ ἐξυπνοῦσαν καὶ ἔτριβαν τὰ μάτιά των! Ποτὲ δὲν ἐπεθύμησα, ὅσον τότε, νὰ ἤμουν ζωγράφος.

Γύρω μου πρόσωπα ἄγνωστα, ἀπροσδόκητα. Οἱ σύντροφοί μου εἶχαν ἀπομακρυνθῆ καὶ διασπαρῆ εἰς τὸ ἀνθρώπινον ἐκεῖνο συναγέλασμα καὶ μόνος ἔμενε πλησίον μου ἐκεῖνος ποῦ μοῦ ἐχρησίμευσεν ὡς μαξιλάρι.

Ἀπέναντί μου ἐκάθητο ἕνας πενῆντα πέντε ἐτῶν, μισόψαρος, μαῦρος καὶ ξηρός, ὁ ὁποῖος, ὅταν εἶδε τὸ πρόσωπόν μου, ἀνετινάχθη καὶ μὲ χαρὰν ὥρμησε πρὸς τὸ μέρος μου:

— Κύριε Παμεινώντα! Μαζῆ λοιπὸν πᾶμε στὴν Κρήτη καὶ δὲν τώξερα;

Τὸν ἀνεγνώρισα. Ἦτο ὁ Μουσχουντῆς, Κρητικὸς ἐγκατεστημένος πρὸ πολλοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἄνθρωπος ἐργατικός. Ἐχρημάτισεν ἐπαναστάτης τὸ 66, καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην ἐξηκολούθησε νὰ περιφέρεται εἰς τὰ βουνὰ ὡς ἁρματωλός, ἔπειτα δὲ κατέφυγε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁπόθεν μόνον τὸ 78 ἀπεμακρύνθη διὰ νὰ πολεμήσῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐγὼ τὸν εἶχα γνωρίσει ἐπ' ἐσχάτων, ὅτε μὲ διώρισε δικηγόρον του εἰς μίαν δίκην. Ὅταν δὲ ἐκέρδισε τὴν δίκην καὶ ἦλθε νὰ μοῦ δώσῃ τὴν δικηγορικὴν ἀμοιβήν, τοῦ εἶπα:

— Ἐγὼ δὲν θέλω τίποτε ἀπὸ σένα. Εἶμαι Κρητικὸς κ' ἐγώ.

Μ' ἐκύτταξε μ' ἔκπληξιν, διότι πρώτην φορὰν ἐμάνθανε ὅτι ἤμουν συμπατριώτης του, ἔπειτα δὲ εἶπε:

— Ἀδιάφορο· καὶ πῶς εἶσαι Κρητικὸς δὲν πρέπει νὰ πλερωθῇς

γιὰ τὸν κόπο σου; Ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος μὲ φιλότιμο καὶ δὲ θέλω νὰ μοῦ χαρίζουνε.

—Καλό, τὴ χάρι θὰ μοῦ τὴν ἀποδώσῃς ὅταν γείνῃ ἐπανάστασις κιἄνταμώσωμε κάτω στὴν πατρίδα.

Φαίνεται ὅμως, ὅτι τὸ μάτι του δὲν μἔπιανε γιὰ ἐπαναστάτην καὶ μὲ σκαιὰν εἰλικρίνειαν μοῦ εἶπε:

— Δὲν εἶσαι τοῦ λόγου σου γιὰ ἐπανάστασι. Ἡ δουλειά σου εἶναι νὰ γράφῃς.

Ἔκτοτε ἐπέρασαν πέντε ἢ ἕξ μῆνες χωρὶς νὰ τὸν ἐπανίδω.

— Τὤπες καὶ τὤκαμες, μοῦ εἶπεν ἀφοῦ μοὔσφιξε τὸ χέρι. Λοιπὸν μὲ δέχεσαι στρατιώτη γιὰ νὰ ξοφλήσωμε κἐκείνη τὴ χάρι;

Ὁμολογῶ, ὅτι ὅσον καὶ ἂν μὲ συνεκίνησεν ἡ προσφορά του, δὲν ἐθεώρησα καὶ σπουδαῖον τὸ ἀπόκτημα. Τί νὰ τὸν κάμωμε μαζῆ μας ἕνα γέρον; Θὰ ἔτρωγε ἄδικα τὸ ψωμί. Δὲν εἶχα ὅμως τὴν ἰδική του εἰλικρίνειαν διὰ νὰ τοῦ φανερώσω τὴ σκέψι μου. Ἐξ ἐναντίας τὸν εὐχαρίστησα καὶ τοῦ εἶπα μὲ λόγια ὀλίγον μασημένα ὅτι ἡ πεῖρά του θὰ μᾶς ἦτο πολὺ χρήσιμος.

Ὅταν ὅμως τὴν νύκτα ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Σούγιαν καὶ εὑρεθήκαμεν μέσα εἰς τὸ σκότος μεταξὺ ἀγνώστων ἀνθρώπων, ποῦ κατέφθαναν πανταχόθεν διὰ νὰ ὁπλισθοῦν, ἤρχισα νὰ ἐννοῶ ὅτι ὁ Μοσχουντῆς ἦτο ἀληθῶς πολύτιμος σύντροφος. Οἱ Σελινιῶτες ἐμαζεύοντο γύρω μας μὲ περιέργειαν ἐπίμονον, ἡ ὁποία μᾶς ἀνησυχοῦσε, ἰδίως διὰ τὰ τουφέκια μας· ἀλλ' ὁ Μοσχουντῆς τοὺς ἀπεμάκρυνε, μὲ τὸ πιστόλι στὸ χέρι, ἕνα ἀρχαϊκὸ πιστόλι, τὸ ὁποῖον ἐγέμιζε μὲ κομμάτια.

— Ἄφησε, μωρέ, νὰ χαιρετίσωμε τσοὶ καπετάνιους, ἔλεγαν οἱ Σελινιῶτες μὲ ὀλίγην εἰρωνίαν. Δὲν θὰ τσοὶ φᾶμε.

—Πίσω. Δὲν ξέρω γὼ μέσα στὸ σκοτίδι ἂν εἶστε καλοὶ ἢ κακοί.

Οὕτω χάρις εἰς αὐτὸν ἀπεβιβάσθημεν ἐν τάξει. Μόνον ἕνα σάκκον ἐχάσαμε, ἀλλ' ὁ Μουσχουντῆς κατώρθωσε νὰ τὸν εὕρῃ μέσα εἰς τόσο πλῆθος ἀνθρώπων καὶ μάλιστα εἰς ὥραν νυκτός.

Ἀπὸ τὴν Σούγιαν ἀνεχωρήσαμεν εἰς Λάκκους· καθ' ὅλην δὲ

τὴν μακρὰν ἐκείνην καὶ ἐπιπονωτάτην πορείαν, ὁ Μουσχουντῆς ἦτο πρῶτος καὶ καλλίτερος. Ἀνέβαινεν εἰς τὶς κακοτοπιὲς σὰν κατσίκι. Εἰς ἕνα μέρος ἐπῆρε μιὰ τοῦμπα ἄσχημη, ἀλλ' ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν σὰν νὰ μὴ συνέβη τίποτε. Καὶ ἦτο φορτωμένος σὰν ζῷον.

Ἔμεινε μαζῆ μας καὶ ἔκτοτε καθ' ἑκάστην μᾶς ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ τὸν ἐκτιμῶμεν περισσότερον. Ἔγεινεν ἡ πρόνοια τῆς μικρᾶς μας ὁμάδος· χάρις εἰς αὐτὸν δὲν ἐστερηθήκαμε ποτὲ τίποτε· ἦτο καλὸς κι' ἀπὸ τὴν πέτραν νὰ βγάλῃ νερό. Ἠθέλαμεν κανένα πέτσωμα, κανένα χράμι; θὰ τὸ ἠγόραζεν ἢ θὰ τὸ ἔκλεπτεν ἐν ἀνάγκῃ, ἀλλὰ πάντοτε θὰ τὸ εὕρισκεν. Ἀγοράζαμεν ἕνα σφαχτό; Ὁ Μουσχουντῆς ἐγίνετο χασάπης καὶ μὲ τὸ μεγάλο του μαχαῖρι τὸ διένεμεν εἰς ἴσας μερίδας πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἐξυλώνετο τὸ ὑπόδημά σου; Ὁ Μουσχουντῆς ἀπὸ χασάπης μετεβάλλετο εἰς τσαγκάρην. Ἐξεσχίζετο τὸ φόρεμά σου; Ὁ Μουσχουντῆς εἶχεν εἰς τὸν σάκκον του βελόνην καὶ νῆμα.

Καὶ τί δὲν εἶχεν ἐκεῖνος ὁ σάκκος; Καὶ ἂν ὅλου τοῦ χωριοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐστρατοπεδεύαμεν, τὰ τρόφιμα ἐξηντλοῦντο, εἰς τὸν σάκκον τοῦ Μουσχουντῆ θὰ ὑπῆρχε πάντοτε κομμάτι ψωμί, λίγο τυρί, ἕνα δύο κρεμμύδια. Ἀλλ' αὐτὰ τὰ εἶχε διὰ τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην, οὐδέποτε δὲ τὰ ἔδιδεν ὅλα. Ἔπρεπε πάντοτε κάτι νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸ «βουργιάλι», τὸ ὁποῖον οὕτω ἔκαμνεν ἐντύπωσιν μαγικοῦ καὶ ἀνεξαντλήτου δοχείου. Συνέβη νὰ ἐξαντληθῇ τὸ ἁλάτι ἀπὸ τοὺς Κάμπους, καὶ ἐνῷ ὁ Μουσχουντῆς ἐμοίραζε τὸ κρέας, ἐγὼ ἔλεγα μὲ δυσθυμίαν πρὸς ἕνα τῶν συντρόφων:

— Λοιπὸν ἀνάλατο θὰ φᾶμε τὸ κρέας σήμερο; Οὔφ!

Ὁ Μουσχουντῆς ἐπλησίασε:

— Τί λέει; ἀνάλατο; Καὶ δὲ συλλογέσαι πῶς σ' ὅλη τὴν Κρήτη νὰ λείψῃ τ' ἁλάτι, πάντα λιγάκι θὰ βρίσκεται στὸ βουργιάλι;

Ἄλλοτε δὲ εἰς μίαν πορείαν πρὸς τὸν Ἀποκόρωνα μὲ κατέλαβε δίψα ἀνυπόφορος καὶ νερὸ πουθενὰ δὲν ὑπῆρχεν. Ὁ Μουσχουντῆς ἤκουσε μὲ σιωπὴν τὰ παράπονά μου, ἀφοῦ δ' ἐβεβαιώθη ὅτι

κανεὶς ἄλλος δὲν εἶχε νερὸ μαζῆ του, μ' ἐπῆρε παράμερα, ἔβγαλε μυστηριωδῶς ἕνα φλασκὶ ἀπὸ τὸν σάκκον καὶ μοῦ εἶπε:

— Νὰ νερό, ἀλλὰ μὲ τὴ συμφωνία νὰ μὴ τὸ πιῇς ὅλο. Μπορεῖ νὰ χρειασθῇ καὶ γιἄλλον.

Ἔπειτα δὲ ὅταν ἐξεκινήσαμε κ' ἐπροχωρούσαμε διὰ νὰ φθάσωμε τοὺς ἄλλους εἶπε:

— Βλέπεις τώρα; ἕνα ποτῆρι νερό, ἕνα κρομμύδι, ἕνα τιποτένιο πρᾶμμα ἔρχεται ὥρα ποῦ ἀξίζει ὅσο κι' ἂν πῇς.

Σιγά, σιγὰ εἰς τὴν ἀντίληψίν μου ἤρχισε νὰ χάνεται ἡ τραχύτης τῆς μορφῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρός του. Ὅσον τὸν ἐγνώριζα, ὁ ὑψηλὸς ἐκεῖνος καὶ μαῦρος ἐργάτης μοῦ ἐφαίνετο μᾶλλον εἰρηνικὸς ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπεκράτει τὸ πνεῦμα τῆς οἰκονομίας, τῆς φειδοῦς καὶ τῆς προνοίας. Εἶδος ἀρσενικῆς νοικοκυρᾶς. Ἀλλ' ἡ μάχη τῆς Ἁρμυρίδας, ἡ πρώτη μάχη ὅπου ἐτύχαμεν, μοῦ ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸν γνωρίσω καὶ ὡς μαχητήν. Δὲν πιστεύω νὰ ἦλθεν ἄλλος εἰς τὴν μάχην μὲ περισσότερα φυσέκια, ἀλλ' οὔτε ἔκαψεν ἄλλος ὀλιγώτερα ἀπὸ αὐτόν, διότι αἱ βολαί του δὲν ἐνόει νὰ πηγαίνουν στὰ χαμένα. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς μάχης εἶχεν ὀλιγώτερα φυσέκια ἀπὸ κάθε ἄλλον, διότι τὰ ἐμοίρασεν εἰς ἐκείνους ποῦ τὰ ἐξήντλησαν ἢ εἶχαν ὀλίγα.

Τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐφόδους ἔκαμαν οἱ Τοῦρκοι, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ μᾶς βγάλουν ἀπὸ τὰς θέσεις μας. Ὁ Μουσχουντῆς ἐμάχετο εἰς τὴν πρώτην γραμμήν, εἶχε δὲ τόσην εὐθυμίαν, ὥστε δὲν ἔπαυε νὰ πειράζῃ τοὺς Τούρκους μὲ διάφορα δηκτικὰ λόγια· Μιὰ μέρα θυμήθηκε κάτι ποῦ εἶχε γραφῆ εἰς τὰς Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας περὶ τῆς ὑγείας τοῦ Σουλτάνου Χαμὴτ καὶ ἐφώναξε στοὺς Τούρκους:

— Εἶντα κάνει, μωρέ, ὁ βασιλιᾶς σας; Ἀλήθεια πῶς τοῦ τἄκοψαν οἱ γιατροί;

Οἱ Τοῦρκοι ἀπήντησαν μὲ ὕβρεις κατὰ τοῦ δικοῦ μας βασιλιᾶ καὶ ἐπὶ πολὺ ἐξηκολούθησεν ὁ διάλογος ἀπὸ μακρυά.

Βράδυ βράδυ ἐφάνησαν τρεῖς Τοῦρκοι ἀριστερά, ἀπομονωμένοι·

Ὁ Μουσχουντῆς τοὺς βλέπει καὶ ὡς γάτος, ποὺ ἀνακαλύπτει ποντικόν, βγαίνει ἀπὸ τὸ μιτιρίζι του καὶ μουλωχτὰ μουλωχτὰ προχωρεῖ καὶ ταμπουρώνεται εἰς ἕνα τοῖχον ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔβλεπε τοὺς Τούρκους πλαγίως. Μὲ τὸν πρῶτον πυροβολισμὸν ἐξάπλωσε τὸν ἕνα.

— Μπράβο, Μουσχουντῆ! ἀνευφημήσαμεν συγχρόνως ὅσοι τὸν εἴδαμεν.

Ἀλλ' αὐτὸς ἐξηκολούθησεν ἀτάραχος τὴ δουλειά του καὶ μετ' ὀλίγον ἠνάγκασε τοὺς δύο ἄλλους νὰ τραποῦν εἰς φυγήν. Καὶ ὅταν ἐτελείωσεν ἡ μάχη καὶ ἐπεστρέφαμεν στοὺς Ἀρμένους, ὁ Μουσχουντῆς, ἀράπης σωστὸς ἀπὸ τὴν μπαρούτη καὶ τὸν καπνό, ἐπλησίασε καὶ μοῦ εἶπε:

— Βλέπεις, κύρις Παμεινώντα, ἂν δὲ βεβαιωθῶ ἐγὼ πῶς ἐσκότωσα Τοῦρκο, δὲν φχαριστιέται ἡ ψυχή μου.

Τὴν νύκτα ἐκείνην ἐκοιμηθήκαμεν εἰς τὸ ὕπαιθρον πάνω ἀπὸ τοὺς Ἀρμένους. Ποτὲ δὲν ἐκουράσθηκα, δὲν ἐζαλίσθηκα, δὲν ἐπείνασα καὶ δὲν ἐδίψασα ὅσον τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἀλλὰ καὶ ποτὲ εἰς τὴν ζωήν μου δὲν ἐγνώρισα ἀγαλλίασιν, ὡς ἐκείνην ἡ ὁποία διεδέχθη τὰς μεγάλας συγκινήσεις τοῦ πολέμου, τῆς πρώτης μάχης καὶ τῆς πρώτης νίκης. Ἔφαγα ἕνα ξεροκόμματο, τὸ ὁποῖον μοῦ ἐφάνη ἀπεριγράπτως νόστιμον, καὶ ἐξαπλώθηκα ἐπάνω στὸ ξηρὸ χῶμα καὶ ὑπὸ τὰ ἄστρα. Εἶχα μικρὰν ἀνησυχίαν μήπως κρυώσω, διότι τὰ φορέματά μου ἦσαν κολλημένα ἐπάνω μου ἀπὸ τὸν ἱδρῶτα. Ἀλλ' ὁ ὕπνος, ὁ ὁποῖος μὲ κατέλαβε διὰ μιᾶς, ἀπεκοίμισε τὴν ἀνησυχίαν μου. Τὸ πρωὶ μ' ἐξύπνισε μία φωνὴ ὡς ὑλακὴ μανδρυσκύλλου:

— Μωρέ, ἄφησε τὸ κρομμύδια κ' εἶνε γιὰ ὡρισμένα πρόσωπατα, σοῦ λέω!

Ἦτον ὁ Μουσχουντῆς, ὁ ὁποῖος ὑπερήσπιζεν ἀπὸ ἕνα ἐπιδρομέα τὰ κρεμμύδια ποὺ θὰ μᾶς ἐχρησίμευαν διὰ τὸ πρόγευμα.

— Ἐκοιμήθηκες καλά; μοῦ εἶπε μὲ μειδίαμα τὸ ὁποῖον εἶχε μητρικὴν τρυφερότητα.

— Θαυμάσια! τοῦ ἀπήντησα.

Καὶ πράγματι εἶχα τὸ συναίσθημα ἐκτάκτου εὐεξίας καὶ μία ζέστη γλυκειὰ μὲ περιέβαλεν, ὡς νὰ ἤμουν σκεπασμένος μὲ πούπουλα. Ἤμουν δὲ ἀληθῶς σκεπασμένος μὲ κλαδιὰ φασκομηλιᾶς, τὰ ὁποῖα εἶχε ρίψει ἐπάνω μου ὁ Μουσχουντῆς μὲ φιλόστοργον μέριμναν.

Ἀνεπήδησα καὶ ἀγκάλιασα τὸν γέροντα ἐπαναστάτην μὲ ὁρμὴν ἀληθινῆς ἀγάπης.

— Εὐχαριστῶ, Μουσχουντῆ, εἶσαι ἡ μάννα μας ἐδῶ!

Ο ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

Ἤμεθα τότε μιὰ εὔθυμη συντροφιὰ νέων εἰς τὰ Χανιά, ποῦ εἴχαμε κοινὴν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἱππασίαν. Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως ἕνας Τοῦρκος, ὁ Τζανερῖκος, ἔδιδεν ἄλογα μὲ νοῖκι. Ἐπαίρναμε ἀπὸ ἕνα κ᾽ ἐτραβούσαμε στὰ περίχωρα. Τί ὑπέφεραν ἐκεῖνα τὰ ἄλογα ἀπὸ τὴ νεανική μας τρέλλα δὲν περιγράφεται. Ἐτρέχαμε σὰ δαιμονισμένοι καὶ τ᾽ ἀναγκάζαμε νὰ ὑπερπηδοῦν κάθε ἐμπόδιο πcῦ συναντούσαμε, εἴτε τοῖχος ἦτο, εἴτε χαντάκι. Μάλιστα ἅμα μεθούσαμε, δὲν εἴχαμε πειὰ κανένα οἶκτον δι᾽ αὐτὰ τὰ ζῷα. Τὰ σπιρούνια ἐχώνοντο βαθειὰ στὰ πλευρά των καὶ ἡ βίτσες αὐλάκωναν τὸ δέρμα των. Καὶ ἐμεθούσαμε τακτικὰ εἰς τὶς ἐκδρομὲς ἐκεῖνες. Σὲ κάθε χωριὸ ποῦ περνούσαμε βρίσκαμε ταβέρνες ἢ φίλους ποῦ μᾶς ἔπαιρναν στὰ σπίτια των· καὶ τὸ βράδυ ὅταν ἐφθάναμε στὴ Σούδα, εἴμεθα Ροῦσσοι μεθυσμένοι. Καὶ καμμιὰ φορά, ὅπως ἦσαν ἀφρισμένα τἄλογα, τ᾽ ἀναγκάζαμε νὰ προχωρήσουν στὴ θάλασσα κ᾽ ἐκάναμε τὰ λουτρὰ τῶν Κενταύρων, ὅπως ἐλέγαμε τὸ ἔφιππον ἐκεῖνο κολύμπημα. Ἔπειτα μουσκεμένοι, καθὼς ἤμεθα, ἐγυρίζαμε στὰ Χανιὰ καὶ παραδίδαμε στὸ Καλὲ-καπισὶ ξεθεωμένα τὰ ἄλογα.

Ὅσες φορὲς στὶς ἐκδρομὲς ἐκεῖνες περνούσαμε ἀπὸ ἕνα χωριὸ τοῦ κάμπου μᾶς ἔπαιρνε στὸ σπίτι του ὁ γέρο Καμαριανός. Μᾶς ἦτο ἀδύνατον ν᾽ ἀποφύγωμε. Ἤμεθα φίλοι καὶ συνομήλικοι τοῦ γυιοῦ του Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος ἐσπούδαζεν ἰατρικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας· καὶ ὁ γέρο Καμαριανὸς μᾶς ἔλεγεν ὅτι δὲν μπορούσαμε ν᾽ ἀρνηθοῦμε στὸν πατέρα τοῦ φίλου μας, ὁ ὁποῖος κάθε ποῦ μᾶς ἔβλεπε νόμιζε πῶς ἔβλεπε καὶ τὸ γυιό του μαζῆ. Θὰ τὸ θεωροῦσε

προσβολὴ καὶ θὰ τοὔκανε μεγάλη λύπη. Ἀλλ' ἦτο καὶ καλὸς καὶ εὔθυμος ἄνθρωπος, μὅλα του τὰ ἑξῆντα χρόνια, κ' εἶχε κ' ἐξαίρετο κρασί. Μπορούσαμε λοιπὸν νὰ τοῦ ἀρνηθοῦμε ;

Ἀλλ' ἐνῷ ἦτο εὐχάριστος ἄνθρωπος, εἶχε καὶ μιὰ δυσάρεστη συνήθεια, τὴν ὁποίαν ἐφοβούμεθα. Ἅμα ἔπινε κἔφθανε στὸν ἐνθουσιασμὸ τῆς μέθης, ἐκατάφερνε γροθιὲς στὰ μαλλιαρά του στήθη, ποῦ τἆχε ἀνοικτά, ὅπως τἆχαν ἀκόμη τότε οἱ γεροντότεροι χωρικοὶ τῆς Κρήτης. Καὶ ὅταν παραενθουσιάζετο, δὲν περιωρίζετο νὰ κτυπιέται, ἀλλ' ἀφοῦ ἔδιδε μιὰ στὸ στῆθός του, ἔδινε καὶ ἄλλη στὸ στῆθος τοῦ διπλανοῦ του κ' ἐφώναζε: «Στῆθος μάρμαρο!» Ἀλλὰ τὰ στήθια τὰ δικά μας δὲν ἦσαν ἀπὸ μάρμαρο κ' ἐπιανόταν ἡ ἀναπνοή μας. Ἐκινδυνεύαμε νὰ πάθουμε αἱμοπτυσία.

Μιὰ μέρα ἔρχεται εἴδησις ὅτι ὁ Καμαριανὸς ἀπέθανε ξαφνικά. Μαζευόμεθα ὅλοι οἱ φίλοι του Κένταυροι καὶ ἀποφασίζομε νὰ πᾶμε στὴν κηδεία του. Τὸ χωριὸ δὲν ἦτο μακρυὰ κ' ἐξεκινήσαμε πεζοί. Μαζῆ μας ἦρθε κι' ὁ φαρμακοποιὸς Ζαμαλῆς. Ὁ Ζαμαλῆς θὰ ἦτον ἑξηντάρης, ἀλλ' εἴχαμε μαζῆ του θάρρος, σὰν νἆτονε τῆς ἡλικίας μας, γιατὶ ἀπὸ τὰ μαλλιὰ καὶ τὰ μουστάκια του, ποῦ διετηροῦντο κατάξανθα, τὸν ἐπαίρναμε γιὰ νεώτερο ἀπ' ὅ,τι ἦτο.

Στὸ δρόμο δὲν ξέρω σὲ ποιὸν ἦλθεν ἡ ἰδέα ὅτι ἦτο ἀπαραίτητον νὰ βγάλωμε λόγο τοῦ μακαρίτη τοῦ φίλου μας. Καὶ ὅλοι ἐσυμφώνησαν ὅτι ὁ καταλληλότερος διὰ ν' αὐτοσχεδιάσω καὶ ἐκφωνήσω τὸν ἐπικήδειον ἤμουν ἐγώ. Τοῦ κάκου ἐπροσπάθησα ν' ἀποφύγω αὐτὴν τὴν προτίμησιν.

— Μὰ πῶς εἶμαι ὁ καταλληλότερος, ἔλεγα, ἀφοῦ δὲν ἐξεφώνησα ποτέ μου λόγο ;

— Μήπως ἐμεῖς ἐξεφωνήσαμε ;

— Μὰ τί νὰ τοῦ πῶ ; Ἦτο ἕνας γεωργὸς ἀγράμματος, ποῦ δὲν μπορεῖς νὰ τοῦ πῇς παρὰ μόνον πῶς ἦτο καλὸς ἄνθρωπος.

— Αὐτὰ νὰ τοῦ πῇς, εἶπεν ὁ Ζαμαλῆς.

— Μὰ αὐτὰ δὲ φτάνουνε γιὰ νὰ γεμίσουν ἕνα ἐπικήδειο. Ἂν ἤξερα τοὐλάχιστον πῶς ἐπολέμησε...

— Θἄχῃ πολεμήσει· ἀμφιβάλλεις; εἶπεν ἕνας ἀπὸ τοὺς φίλους

μου. Λὲς πῶς ἐπολέμησε στὰ 66 ἢ ὅτι ἀνδραγάθησε στὴν ἐπανάστασι τοῦ Μαυρογένη.

— Δηλαδὴ τότε ποῦ δὲν ἔγινε τίποτε, εἶπε κ' ἐγέλα ὁ Ζαμαλῆς. Δὲν τὸ ξέρετε πῶς ἡ ἐπανάστασι τοῦ Μαυρογένη ἐπέρασε χωρὶς ν' ἀνοίξη μύτη ;

— Τέλος πάντων ἂς πῇ πῶς ἐπολέμησε στὰ 66 καὶ φτάνει. Καὶ θἄχῃ πολεμήσει· δὲν μπορεῖ. Ἐμεῖς στὸν Πειραιᾶ ἐβγάλαμε ἀγωνιστὴ τοῦ 21 ἕνα γέρο, ποῦ δὲν ἤξερε πῶς πιάνουν τὸ τουφέκι.

Ὁ νέος ἐκεῖνος εἶχε κάμει τὸ γυμνάσιον στὸν Πειραιᾶ. Καὶ μᾶς διηγήθη ὅτι ὅταν ἀπέθανεν ὁ γέρος ἐπιστάτης τοῦ γυμνασίου, τὸ βρῆκαν πρόφασι γιὰ νὰ μὴ κάμουν μάθημα. Εἶπαν λοιπὸν στοὺς καθηγητὰς ὅτι ἤθελαν ν' ἀκολουθήσουν τὴν κηδεία τοῦ καϋμένου τοῦ μπάρμπα Τάσου. Ὁ γυμνασιάρχης ἔδωκε τὴν ἄδειαν, ἕνας δὲ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἀνέλαβε νὰ ἐκφωνήσῃ ποίημα· καὶ γιὰ νὰ ἔχῃ τι νὰ πῇ, ἐχειροτόνησε τὸν ἐπιστάτην λείψανον τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος. Καὶ ἔλεγε τὸ ποίημα :

> Ἰδοὺ καὶ ἄλλο λείψανο τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνα
> ὅπου εἰς Τούρκων καύκαλα τὸ ξίφος του ἀκόνα.

— Καὶ τὸ μόνον ὅπλον ποῦ εἶχε ἴσως πιάσει στὰ χέρια του ὁ καϋμένος ὁ μπάρμπα Τάσος, εἶπεν ὁ διηγούμενος, θὰ ἦτο τὸ σκουπόξυλο.

Ἡ ὁμιλία ἐκείνη καὶ τὸ ἀνέκδοτο τοῦ γέρο Τάσου μᾶς ἐκίνησε τόσην εὐθυμία καὶ τόσα γέλοια ἐκάμαμε, ὥστε ὁ Ζαμαλῆς μᾶς εἶπε :

— Μὰ σὲ κηδεία πᾶτε, μωρὲ παιδιά, ἢ σὲ γάμο ;

— Τί θέλεις, νὰ κλαῖμε ἀπὸ τώρα ; τοῦ εἶπεν ἕνας ἀπὸ τοὺς φίλους μου. Ἔχομε καιρὸ νὰ κλάψωμε ὅταν θ' ἀκούσωμε τὸν ῥήτορα νὰ ἐξυμνῇ τὰ πολεμικὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ καπετὰν Καμαριανοῦ.

Ἐγέλασε τότε μαζῇ μας καὶ ὁ Ζαμαλῆς διὰ τὸν τίτλον τοῦ καπετάνιου.

Ὅταν ἐφθάσαμε στὸ χωριό, ἔβγαζαν ἀπὸ τὸ σπίτι τὸν νεκρόν.

Ἀκολουθοῦσαν οἱ δικοί του μὲ κλάμματα καὶ οἱ χωριανοί. Ἀκολουθήσαμε κ' ἐμεῖς. Ἀλλ' εἴχαμε κάμει τόσο κέφι στὸ δρόμο, ποῦ ἔπρεπε νὰ βάλωμε προσπάθεια γιὰ νὰ πάρωμε τὸ σοβαρὸ καὶ λυπητερὸ ἦθος ποῦ ταίριαζε στὴν περίσταση. Ἐγὼ εἶχα ἀρχίσει νὰ σκέπτωμαι τὸ λόγο καὶ νὰ φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ τὰ κατάφερνα. Ἔστιβα τὸ μυαλό μου, ἀναζητοῦσα στὴ μνήμη μου φράσεις ἕτοιμες ἀπὸ τοὺς ἐπικηδείους ποῦ εἶχα ἀκούσει, ἀλλὰ δὲν εὕρισκα παρὰ μικρὰ πράγματα, ποῦ δὲν ἀρκοῦσαν γιὰ νὰ γίνῃ ἕνας λόγος δέκα λεπτῶν. Ἀλλ' ἐκεῖνο ποῦ φοβόμουνα περισσότερο ἦτο ἄλλο. Αἰσθανόμουν ὅτι ἡ εὔθυμη διάθεσις ποῦ εἶχα πιέσει μέσα μου δὲν εἶχε πνιγῆ ὁλότελα. Καὶ ὅσο ἤθελα νὰ φαίνωμαι λυπημένος, τόσο μοῦ φαινόνταν ὅλα ἀστεῖα, ἀκόμη καὶ τὰ θρηνολογήματα τῆς χήρας καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν τοῦ νεκροῦ. Δὲν ἔφευγεν ἀπὸ τὸ νοῦ μου ὁ ἐπιστάτης ποῦ ἀκονοῦσε τὸ ξίφος του εἰς τῶν Τούρκων τὰ καύκαλα καὶ ὁ τίτλος τοῦ καπετάνιου ποῦ ἐδόθη εἰς τὸν Καμαριανόν. Καὶ ὡς νὰ μ' ἐγαργαλοῦσαν, ἔπρεπε νὰ σφίγγωμαι καὶ νὰ προσέχω ὅλη τὴν ὥρα γιὰ νὰ μὴ μοῦ φύγῃ κανένα γέλοιο.

— Δὲ θὰ βγάλω ἐγὼ λόγο, εἶπα σιγὰ στοὺς φίλους ποῦ πήγαιναν μαζῆ μου. Δὲν μπορῶ. Ἂς μιλήσῃ κανεὶς ἄλλος ἢ ἂς μὴ μιλήσῃ κανείς.

— Τώρα ποῦ τῶπαμε στὴν οἰκογένεια;

— Εἴπατε στὴν οἰκογένεια πῶς θὰ βγάλω λόγο ἐγώ; εἶπα μὲ ἀπελπισίαν.

— Ἀφοῦ εἶχε ἀποφασισθῆ... Ἂς τὤλεγες καθαρὰ πῶς δὲ θές, ἀλλὰ τάφηκες ἔτσι κἔτσι.

— Ἂς εἶνε, μἐπήρατε στὸ λαιμό σας.

— Μὰ γιατί; Εἶσαι ἀνόητος. Μήπως πρόκειται νὰ βγάλῃς λόγο στὰ Χανιά; Σ' ἕνα χωριὸ θὰ μιλήσῃς καὶ θὰ σ' ἀκούσουν χωριάτες ἀγράμματοι. Δὲ λὲς ὅ,τι θές; Ποιὸς θὰ καταλάβῃ; Λόγια μόνο νάραδειάσῃς καὶ σὰ βαρεθῇς λὲς ἕνα «αἰωνία του ἡ μνήμη» καὶ τελειώνεις.

—Καλὰ λοιπόν. Ἀλλ' ἀφῆστέ με νὰ συγκεντρώσω τὶς ἰδέες μου.

Ἡ ἐκκλησία ὅπου ἐψάλη ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἦτο ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό. Δὲν παρετήρησα, ἀλλ' ἴσως θὰ ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ νεκροταφείου. Ἦτο δὲ τόσον μικρή, ὥστε ἐσφικτήκαμε σὰν σαρδέλλες γύρω στὸν πιθαμένο. Μὲ δυσκολία ἔκαμαν θέση στὸ ρήτορα νὰ πλησιάσῃ. Οἱ χωρικοὶ εἶχαν μάθει ὅτι θὰ βγάλω λόγο καὶ μὲ παρατηροῦσαν μὲ περιέργεια καὶ θαυμασμό. Πρώτη φορὰ θ' ἀκουότανε λόγος στὸ χωριό των. Ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, χωρικὸς καὶ αὐτὸς μὲ βράκες, ἔψαλλε καὶ μ' ἐκύτταζε μὲ φθόνο. Καὶ ἡ μεγάλη σημασία ποῦ ἐφαίνοντο ὅτι ἔδιδαν οἱ χωρικοὶ εἰς τὸ πρωτάκουστον γεγονὸς ποῦ ἐπεριμένετο μὲ'καμε νὰ αἰσθάνωμαι βαρυτέραν τὴν εὐθύνην ποῦ ἀνέλαβα.

Ὁ νεκρὸς ἦτο μπροστά μου καὶ τὸν παρετήρουν. Ἦτο σὰν ζωντανός. Ὅπως τοὖρθε ξαφνικὸς ὁ θάνατος, δὲν τὸν εἶχε σχεδὸν ἀλλάξει. Ἀλλ' ἐνῷ τὸν ἔβλεπα, ἄρχισε πάλι ὁ Σατανᾶς νὰ μὲ γαργαλᾷ. Καὶ μοῦ ἐψιθύρισε :

— Γιὰ φαντάσου ἔτσι ποὖχει τὰ χέρια σταυρωμένα ἂν ἔξαφνα ἀρχίσῃ νὰ κτυπᾷ γροθιὲς στὸ στῆθός του καὶ νὰ φωνάζῃ : «Στῆθος μάρμαρο !» Γιὰ φαντάσου !

Κῦμα ἀπὸ γέλοιο ἐσηκώθη μέσα μου καὶ μὲ δυσκολία τὸ κράτησα.

Ἔστρεψα ἀλλοῦ τὸ βλέμμα μου κἐσυνάντησα τὰ πρόσωπα δύο φίλων μου καὶ δὲν ξέρω γιατὶ καὶ αὐτὰ ἔδωκαν ἄλλο ἀνατίναγμα εἰς τὸ γέλοιο ποῦ μὲ δυσκολία τόση ἐσυγκρατοῦσα. Μοῦ φάνηκε ὅτι τὰ μάτια των γελοῦσαν, ὅτι ἔκαναν τὴν ἴδια σκέψη γιὰ τὸν πεθαμένο καὶ ὅτι, ὅπως ἐγώ, κρατοῦσαν μὲ τὰ δόντια τὴ σοβαρότητά των. Ἐδάγκωσα τὰ χείλη μου. Ἤθελα νὰ τὰ ματώσω, νὰ πονέσω γιὰ νἀπομακρύνω τὴν προσοχή μου ἀπὸ τὸν πειρασμὸ ποῦ γελοῦσε στὴ φαντασία μου.

Ἐπάνω σαὐτὰ ἤκουσα νὰ μοῦ λέγουν ὁρίστε. Ἦτο καιρὸς νἀρχίσω. Εἶχα κάτι φράσεις συναθροίσει στὸ μυαλό μου, ἀλλ' ὅταν μοὖπαν ν' ἀρχίσω σκορπίσθηκαν διὰ μιᾶς κἔμεινε ἄδειανὸ τὸ κεφάλι μου. Δὲν ἔμεινε παρὰ μόνο σκοτάδι. Ἀκόμη καὶ τὰ μάτια μου εἶχαν θολώσει καὶ δὲν καλόβλεπα. Ἔμεινα ἄφωνος κάμποσα

λεπτά, ποῦ μοῦ φάνηκαν αἰῶνες. Καί, ὡς μοῦπαν ἔπειτα οἱ ἄλλοι, μιὰ στιγμὴ ἅπλωσα τὰ χέρια μου, σὰν ἄνθρωπος ποῦ πνίγεται καὶ θέλει ἀπὸ κάπου νὰ πιαστῇ.

Ἐπὶ τέλους κάτι βρῆκα. Ἅρπαξα μιὰ φράση ἕτοιμη κ' ἐπῆρα κατήφορο. «Θλιβερὸν καθῆκον μᾶς συνεκέντρωσεν εἰς τὸν οἶκον τοῦτον τοῦ Θεοῦ...»

— Ἀλλὰ εἶνε πολὺ στενόχωρος καὶ θὰ σκάσωμε, ἐμουρμούρισε δίπλα μου ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους μου.

Ἡ διακοπὴ ἐκείνη ὄχι μόνον μοῦκοψε τὸ νῆμα, ἀλλὰ καὶ ἔδωκε νέαν εὐκαιρίαν εἰς τὸν πειρασμὸν ποῦ ἤθελε καὶ καλὰ νὰ μὲ καταστρέψῃ. Ἐδάγκωσα καὶ πάλιν τὰ χείλη μου. Ἔπειτα ἄρχισα νὰ ξεροβήχω καὶ ν' ἀναζητῶ συγχρόνως τὸ νῆμα ποῦχασα. Καὶ ἀφοῦ πέρασα ἄλλην ἀγωνίαν, ἐξηκολούθησα:

«Ὁ προκείμενος νεκρὸς ὑπῆρξεν ἀνδρεῖος διὰ τὴν πατρίδα του, φιλόστοργος διὰ τὴν οἰκογένειάν του, εὐγενὴς καὶ ἀγαθὸς διὰ τοὺς φίλους του. Τὰ ὄρη τὰ ὁποῖα ὑψοῦνται ὑπὲρ τὰς κεφαλάς μας, τὰ Λευκὰ ὄρη λέγω, διηγοῦνται τὰς ἡρωικὰς αὐτοῦ πράξεις κατὰ τὸν τριετῆ Κρητικὸν ἀγῶνα καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν, ἥτις ἠνάγκασε τὸν Σουλτάνον νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ τὴν μικρὰν ἀλλὰ μεγαλόψυχον Κρήτην. Ἀνήκεις εἰς γενεὰν γιγάντων καὶ ἡμιθέων. Τὸ ὄνομά σου ὑπῆρξε τόσον σεβαστὸν καὶ τιμημένον μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν σου, ὅσον ὑπῆρξε φοβερὸν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Οἱ Τοῦρκοι σέτρεμαν...»

Ἐδῶ ἄλλη διακοπή.

— Τὰ παραφουσκώνεις, μοῦ ἐψιθύρισεν ἡ φωνὴ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς φίλους μου, ὁ ὁποῖος ἐστέκετο δίπλα μου.

Παρὰ τρίχα νὰ τοῦ φωνάξω «σκασμός!» ἢ κάτι τέτοιο. Ἐπήγαινα τόσο ὡραῖα. Εἶχα πάρει τὸν ἀέρα τοῦ... ἂς ποῦμε τοῦ βήματος καὶ οἱ ἀκροαταί μου, χωρὶς νὰ νοιώθουν μεγάλα πράγματα ἀπ' ὅσα ἔλεγα, ἐκρέμοντο ἀπὸ τὰ χείλη μου. Καὶ ἤμουν ἱκανὸς νὰ τραβήξω μακρυὰ στὸ δρόμο ποῦχα πάρει, ἀλλ' ἡ κακόβουλη ἐκείνη διακοπὴ μοῦ τὰ χάλασε πάλι. Πῶς νὰ ξαναγυρίσω εἰς τὸ ἐγκώμιο τῶν ἡρωισμῶν τοῦ μακαρίτη; Ἔπρεπε νὰ περάσω

εἰς ἄλλα προτερήματά του. Ἀλλὰ μὲ τὴν ταραχὴ ποῦ μοὔφερεν ἡ διακοπὴ ἡ στροφὴ δὲν ἦτο εὔκολη. Ξεροβήχοντας ἔλεγα κἐξανάλεγα : «Ὁ προκείμενος νεκρός ...» Ἔπειτα μοὖρθε μιὰ ἰδέα, ποῦ νὰ μὴ μοὖρχότανε· νὰ μιλήσω γιὰ τὸ γυιό του τὸν Ἀλέξανδρο. Καὶ ἤρχισα νὰ πλέκω τὸ ἐγκώμιο τοῦ φίλου μας. Ἔπειτα εἶπα :

«Ποία ὀδύνη θὰ διαπεράσῃ, ὡς φάσγανον, τὴν καρδίαν τοῦ προσφιλεστάτου υἱοῦ σου Ἀλεξάνδρου, ὅταν μακράν σου εὑρισκόμενος θὰ μάθῃ τὸν θάνατόν σου! Διατί νὰ μὴ εὑρίσκεται πλησίον σου νὰ γλυκάνῃ τὰς τελευταίας σου στιγμάς ; Ἴσως δὲ καὶ ἡ ἐπιστήμη του ὁμοῦ μὲ τὴν θερμότητα τῆς υἱικῆς του ἀγάπης θὰ κατώρθωναν νὰ σὲ ἀποσπάσουν ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ ἀδυσωπήτου θανάτου . . .»

Τότε ἕνας χωρικός, συγγενής, φαίνεται τῆς οἰκογενείας, ὁ ὁποῖος ἔστεκε πίσω μου, ἔρριξε στὸ σβέρκο μου μιὰ φράση :

— Πὲ πρᾶμμα καὶ γιὰ τἄλλα παιδιά.

Πῶς δὲν τρελλάθηκα, Θεέ μου, κείνη τὴ στιγμή! Ἀλλὰ κατάφερα νὰ γυρίσω πίσω τὸ γέλοιο ποῦ μ' ἀνέβηκε σὰ λόξιγγας στὸ λαιμό. Ἀπὸ τὴν ἀγωνία καὶ τὴ ζέστη ἔτρεχεν ὁ ἱδρῶτας ποτάμι ἀπὸ τὸ μέτωπό μου. Ἐσώπασα πάλι κἐξεροκατάπινα. Νὰ πῶ καὶ γιὰ τἄλλα παιδιά ; Ἀλλὰ τί νὰ πῶ, δι' ὄνομα Θεοῦ! Μήπως τἄξερα καλὰ καλά ; Στρέφομαι λιγάκι καὶ λέγω χαμηλόφωνα στὸ χωρικό :

— Πῶς τὰ λένε ;

— Ὁ Ἀντρουλιός . . .

— Ὁ Ἀντρουλιός, ἐξηκολούθησα, ὁ φημισμένος σκοπευτής, ὁ ὁποῖος ἀνυπομονεῖ νὰ συνεχίσῃ τοὺς ἡρωικοὺς ἄθλους τοῦ γενναίου πατρός του . . .

— Ἡ Μαρία, μοῦ ψιθύρισε ὁ ὑποβολεύς.

— Ἡ Μαρία, τὸ κόσμημα τοῦ οἴκου σου, ἡ σεμνὴ καὶ ἐνάρετος Μαρία . . .

Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματός της ἡ Μαρία ἔβαλε φωνὴ μεγάλη :

— Μπαμπᾶ μου καὶ πῶς θὰ μπαίνω στὸ ἔρμο τὸ σπίτι νὰ μὴ σὲ θωρῶ μπλειό!

Αἰσθανόμουν ὅτι δὲν ἀντεῖχα πειά, ὅτι ἡ δύναμις τῆς ἀντιστάσεώς μου ἦτο στὸ τέλος της. Τί μαρτύριον ἦτο αὐτό, νὰ ἔχω μιὰ τόσο ἀκράτητη ὁρμὴ νὰ γελάσω, νὰ ξεκαρδιστῶ στὰ γέλοια καὶ νὰ μὲ πνίγῃ ἀγωνία ! Καὶ ὁ ὑποβολεὺς τὸ σκοπό του :

— Ὁ Νικόλας . . . ἡ Γαρουφαλιά . . .

Τὸ βλέμμα μου ἔπεσε πάλι γιὰ μιὰ στιγμὴ στὸν πεθαμένο· καὶ μοῦ φάνηκε πῶς ἤμουν πειὸ ἀξιοθρήνητος καὶ ἀπ' αὐτόν.

— Καὶ τί νὰ εἴπω διὰ τὸν Νικόλαον . . .

Δὲν εἶχα τίποτε νὰ εἴπω διὰ τὸν Νικόλαον, ἀλλ' οὔτε καὶ μ' ἀφῆκαν. Ἀπὸ τὸ ἀπέναντι μέρος, ὅπου ἐστέκοντο δύο φίλοι μου, ἦλθε ἕνα φύσημα μύτης, ἕνα γέλοιο ποῦ ξέφυγε ἀπὸ τὴ μύτη, γιατὶ τὸ στόμα ἦτο φραγμένο μὲ μαντῆλι. Τὸ φύσημα ἐκεῖνο καὶ τὸ μαντῆλι ποῦ εἶδα στὸ στόμα κάτω ἀπὸ ἕνα μέτωπο χαμηλωμένο, μὲ ἀποτελείωσε. Θύελλα ἀπὸ γέλοια ξέσπασε ἀπὸ τὸ στῆθός μου. Καὶ σὰν ἄρχισα, ἦτο ἀδύνατο πειὰ νὰ κρατηθῶ. Ἤθελα νὰ πῶ : «Γαίαν ἔχοις ἐλαφράν»· ἀλλὰ μόνον ἡ πρώτη συλλαβὴ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ στόμα μου κ' ἐτελείωνε σὲ σπασμὸ γέλοιου.

Στρέφομαι γύρω μὲ ἀπελπισία καὶ ζητῶ μία πρόφαση γιὰ νὰ δικαιολογήσω τὴν ἀσεβῆ παραφροσύνη μου. Ἄλλοι μὲ κυττάζουν μὲ ἀπορία καὶ ἄλλοι μὲ θυμό· καὶ μόνον οἱ φίλοι μου δὲν μὲ κυττάζουν γιατ' εἶχαν κρυφτῆ. Τὸ βλέμμα μου φτάνει στὸ φαρμακοποιὸ καὶ στὰ μοῦτρά του βρίσκω τὴν πρόφαση ποῦ ζητοῦσα. Ὁ Ζαμαλῆς βαφότανε κι' ἀπὸ τὴ ζέστη ἡ βαφὴ εἶχεν ἀναλιγώσει καὶ μὲ τὸν ἱδρῶτα σχημάτιζε κιτρινωπὰ ρυάκια στὸ πρόσωπό του.

— Μωρέ, βάφεσαι ; τοῦ λέω γιὰ νὰ δείξω τάχα ὅτι γι' αὐτὴ τὴν ἀνακάλυψη γελοῦσα.

— Δὲ μοῦ λὲς πῶς εἶσαι γιὰ δέσιμο ; ἀποκρίνεται ὁ Ζαμαλῆς καὶ σκουπίζεται μὲ μεγάλο χρωματιστὸ μαντῆλι.

Διὰ νὰ σκεπάσῃ τὸ σκάνδαλο ὁ παπᾶς ἄρχισε νὰ ψάλῃ. Τὴν ἴδια στιγμὴ δυὸ χέρια μὲ σπρωξαν πρὸς τὰ ἔξω· ἦταν ὁ χωρικὸς ποῦ μοὔλεγε τὰ ὀνόματα· καὶ στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς μοῦ λέγει :

— Τὸ καλὸ ποῦ σοῦ θέλω, φύγε, φύγε γλήγορα !

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΟΠΑΙΔΟΥ

Κατὰ τὸ 1896 εἶδα νὰ βαδίζῃ εἰς τὴν προκυμαίαν τοῦ Πειραιῶς ἕνα Κρητικόπουλο τριῶν πιθαμῶν, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐνδυμένον μὲ δύο πήχεις ὕφασμα. Ἀνυπόδητον καὶ ξεσκούφωτον, ἐφόρει μόνον ὑποκάμισον καὶ βράκαν, τῆς ὁποίας τὸ κάτω ἄκρον ἐσείετο ὡς οὐρὰ πετειναρίου. Τὸ Κρητικόπουλον παρετήρει μὲ περιέργειαν μεγάλην τὰ πάντα, τὰ πλοῖα ἐξ ἑνός, τὰ μαγαζειὰ ἐξ ἄλλου, τὰ σπίτια, τὰ ὀχήματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἐφαίνετο ἔκθαμβον ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν πρωτοφανῶν πραγμάτων καὶ προσώπων.

Ἐπλησίασα καὶ τὸ ἤγγισα εἰς τὴν κεφαλήν.

— Πῶς σὲ λένε ; τοῦ εἶπα.

Τὸ παιδίον ἔστρεψε πρὸς ἐμὲ ἀνήσυχον τὰ μάτια του, δύο μαῦρα μάτια γεμᾶτα φῶς.

— Μανώλη, μοῦ ἀπήντησε.

— Κιἀπὸ ποιὸ μέρος τῆς Κρήτης εἶσαι ;

— Ἀπὸ τὸν Ταράτσο.

Μοῦ ἦλθε μιὰ ἰδέα. Τὸ εἵλκυσα εἰς τὸ ἀπέναντι μανάβικο καὶ τοῦ εἶπα :

— Θέλεις νὰ σοῦ δώσω ἕνα πρᾶμμα ;

Ὁ μικρὸς οὔτε ναὶ εἶπεν, οὔτε ὄχι, ἀλλ' ἐπερίμενε νὰ ἴδῃ τὸ πρᾶγμα ποῦ θὰ τοῦ ἔδιδα.

— Δόσε μου ἕνα κανατάκι, εἶπα πρὸς τὸν μανάβην.

Καὶ ἀφοῦ ἐπλήρωσα ἔδωκα τὸ κανάτι τοῦ μικροῦ Κρητικοῦ.

— Χαρίζεις μού το ; μοῦ εἶπε.

— Χαρίζω σού το.

Ἡ χαρὰ ἔλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μικροῦ, ὁ ὁποῖος ἔφυγε μὲ τὸ κανάτι καὶ ἀπομακρυνόμενος τὸ παρετήρει καὶ τὸ ἐκαμάρωνεν ὡς πολύτιμον ἀπόκτημα.

Ἐγὼ ἐσταμάτησα πρὸ τοῦ μανάβικου καὶ παρετήρουν τὸ παιδίον. Ὁ δὲ μανάβης ἀφοῦ μὲ παρετήρησε μὲ ἀπορίαν διὰ τὴν δωρεάν μου, ἦλθε πλησίον καὶ εἶπε:

— Εἶνε γυναικόπαιδο, τὸ κακόμοιρο!

Καὶ ἔπειτα ἐπρόσθεσε:

— Τί τραβοῦν κιαὐτοὶ οἱ Κρητικοί!

Ἤρχισε δὲ νὰ μ' ἐρωτᾷ ἂν ὑπῆρχεν ἐλπὶς αὐτὴν τὴν φορὰν νὰ τελειώσῃ τὸ Κρητικὸ ζήτημα, γιὰ νὰ τελειώσουν καὶ τὰ βάσανα αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ δὲν τοῦ ἀπήντησα.

Ἡ προσοχή μου ὅλη ἦτο συγκεντρωμένη εἰς τὸ παιδίον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐζωντάνευε μίαν μακρινήν μου ἀνάμνησιν. Καὶ ἐπανέβλεπα τὸν ἑαυτόν μου ὅπως ἦτο, ὅταν πρὸ τριάντα ἐτῶν ὡς γυναικόπαιδον καὶ ἐγὼ εὑρέθηκα εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐπλανήθην ἔκθαμβος εἰς τὴν προκυμαίαν ἐκείνην μὲ'να κανάτι αἰγινίτικον εἰς τὸ χέρι.

Θὰ ἤμουν καὶ ἐγὼ τότε πέντε ἐτῶν. Ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι τὰς πρώτας ἀνησυχίας καὶ τοὺς φόβους τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 66. Ὁ πατέρας μου ἀπουσίαζεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἐγύριζε δὲ κρυφὰ εἰς τὸ Καστέλλι καὶ ἐκοιμᾶτο σὲ ξένο σπίτι. Μόλις τὸν ἐβλέπαμε. Ἦτο ἀπὸ τοὺς συνωμότας καὶ ἐφοβεῖτο μὴ συλληφθῇ.

Ἔπειτα μίαν νύκτα μᾶς ἐπῆρεν ἀπὸ τὸ Καστέλλι καὶ μᾶς μετέφερεν ὅλην τὴν οἰκογένειαν εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν, ὅπου μὲ ἄλλα γυναικόπαιδα ἐπεριμέναμεν πλοῖον νὰ ἔλθῃ νὰ μᾶς πάρῃ. Ὁ πατέρας μου πάλιν ἀπουσίαζεν· ἦτο εἰς τὴν Συνέλευσιν καὶ μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἤρχετο καὶ μᾶς ἔβλεπε.

Δὲν γνωρίζω πόσον καιρὸν ἐκάμαμεν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἀλλὰ βεβαίως μῆνες θὰ ἐπέρασαν. Ἀλλὰ πλοῖον δὲν ἤρχετο, οἱ Τοῦρκοι ἐπλησίαζαν καὶ αἱ τροφαί μας ἐξηντλοῦντο. Τότε ὁ πατέρας εὑρῆκε τὸν Μεσογειανὸν Κρουβίδην καὶ ἐσυμφώνησαν νὰ τοῦ δώσῃ δέκα λίρες διὰ νὰ μᾶς περάσῃ μὲ τὸ καΐκι του εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἤμεθα δέκα, παιδιὰ καὶ γυναῖκες, καὶ τὸ καΐκι τοῦ Κρουβίδη ἦτο μία ἐλεεινὴ ψαρόβαρκα. Ὁ πατέρας τὸν εἶχε συμφωνήσει νὰ μὴν πάρῃ ἄλλους. Ἀλλ' αὐτός, πλεονέκτης ἄνθρωπος, ἀφοῦ μᾶς παρέλαβεν ἀπὸ τὸ Σφινάρι, ἔκαμε προσέγγισιν καὶ εἰς τὴν Ἀκτὴν κ' ἐπῆρε καὶ ἄλλους γέρους καὶ γυναῖκες, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἕναν πληγωμένον εἰς τὸ μάτι. Κατὰ τὰς ὀκτὼ-ἐνιὰ εἴχαμε ἀφήσει τὴν Κρήτην καὶ κατὰ τὴν αὐγὴν εὑρισκόμεθα μεταξὺ τοῦ ξερονήσου Ποντικοῦ καὶ τῶν Ἀντικυθήρων. Ὀλίγον ἀκόμη καὶ θὰ ἤμεθα ἀσφαλεῖς. Ἀλλ' ὅταν ἤρχισε νὰ διαφωτίζῃ, ὁ Κρουβίδης διέκρινε ἕνα πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἤρχετο κατ' ἐπάνω μας.

—Ἐχαθήκαμε, μᾶς λέει. Εἶνε τούρκικο καὶ θὰ μᾶς πιάσῃ.

Ἡ γυναῖκες ἐξεφώνησαν καὶ ἐπεκαλοῦντο Χριστοὺς καὶ Παναγίες καὶ ὁ πληγωμένος ποῦ εἶχε ἐπάνω του τριάντα λίρες τὶς ἔρριξε στὴ θάλασσα γιὰ νὰ μὴ τὶς πάρουν οἱ Τοῦρκοι.

— Θέλετε νὰ μᾶς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι; ἠρώτησεν ὁ Κρουβίδης.

— Καλιὰ νὰ μᾶς φάῃ ἡ μαύρη θάλασσα! ἀπήντησε μία ἀπὸ τὶς γυναῖκες.

Καὶ αὐτὴ ἦτον ἡ γενικὴ γνώμη τῶν γυναικῶν.

— Αἴ, ἐλάτε ἀπὸ παέ, εἶπεν ὁ πλοίαρχός μας καὶ ἤρχισε νὰ μᾶς τοποθετῇ εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τῆς βάρκας διὰ νὰ τὴν ἀνατρέψῃ εὐκολώτερα.

Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην διατηρῶ μίαν φρικιαστικὴν ἀνάμνησιν τῆς θαλάσσης, ὅπως τὴν εἶδα ν' ἁπλώνεται μπροστά μου μαύρη πίσσα. Ἀλλὰ δὲν εἶχα συνείδησιν σαφῆ τοῦ κινδύνου καὶ ἐφοβούμουν μὲ τοὺς φόβους τῶν ἄλλων.

Οἱ ἄνδρες ὅμως ἠμπόδισαν τὸν Κρουβίδην νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του. Ἤλπιζαν, φαίνεται, εἰς τὴν θείαν ἐπέμβασιν ἢ εἰς ἄλλο τι ἀπροσδόκητον. Ἴσως κ' ἐπροτίμων νὰ σφαγοῦν παρὰ νὰ πνιγοῦν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ μαῦρος ὄγκος τοῦ πλοίου ὅλο καὶ ἐπλησίαζε καὶ τώρα ἐφαίνετο ὀγκωδέστερος εἰς τὴν διαφάνειαν τοῦ ὄρθρου. Τότε μιὰ κόρη ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰ χέρια τῶν Τούρκων, ἀλλ' οἱ ἄνδρες τὴν ἀνέσυραν.

—Ἀφοῦ δὲ θέτε νὰ βουλιάξωμε, εἶπεν ὁ Κρουβίδης, τότε νὰ

ρίξετε στὴ θάλασσα ὅσα ἅρματα ἔχετε οἱ ἄντρες, γιατὶ ἂν βροῦν οἱ Τοῦρκοι ἅρματα στὸ καΐκι θὰ μᾶς δώσουνε ἄσχημο θάνατο. Χωρὶς ἅρματα θὰ περάσωμε γιὰ ἀπόλεμοι καὶ μουτίδες.

Οἱ ἄνδρες ἐπείσθησαν καὶ ἔρριψαν ὅσα ὅπλα εἶχαν στὴ θάλασσα. 'Αλλ' ὁ πλοίαρχός μας εἶχεν ἄλλον σκοπόν. Ἤθελε νὰ φύγῃ καὶ ἐφοβεῖτο μήπως τὸν ἐμποδίσουν ἢ τὸν σκοτώσουν οἱ ἄνδρες. 'Αφοῦ λοιπὸν τοὺς ἔπεισε κ' ἔρριψαν κάτι παλιοπιστόλες καὶ μαχαίρια ποῦ εἶχαν στὴ θάλασσα, ἐφούσκωσε δύο τουλούμια συνδεδεμένα καὶ μαῦτὰ ἔπεσε στὴ θάλασσα. Καὶ ἔγινεν ἄφαντος εἰς τὸ σκότος. 'Εμεῖς δ' ἐμείναμεν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ κανεὶς δὲν ἤξερε νὰ κρατήσῃ τιμόνι, τὸ καΐκι ἔμεινεν ἀκυβέρνητον.

Ὡς τόσον τὸ πλοῖον ἤρχετο κατ' ἐπάνω μας καὶ τώρα ἠκούετο ὁ θόρυβος τῶν μηχανῶν του. Ἆρά γε μᾶς εἶχαν ἰδεῖ ἢ θὰ ἔπεφτεν ἐπάνω μας ὁ φοβερὸς ἐκεῖνος ὄγκος νὰ μᾶς κάμῃ θρύψαλα ; 'Αλλὰ δὲν ἦτο προτιμότερον αὐτὸ παρὰ νὰ μᾶς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι ;

'Αλλὰ δὲν ἦσαν Τοῦρκοι. Ἡ ἀπελπισία μας μετεβλήθη εἰς χαρὰν ἀπερίγραπτη ὅταν ἀκούσαμε νὰ μᾶς φωνάζουν ἀπὸ τὸ πλοῖον ἑλληνικά :

— Τὸ νοῦ σας!... Τραβηχτῆτε λιγάκι νὰ μὴ σᾶς τρακάρῃ τὸ βαπόρι.

Εἶχε πειὰ φωτίσει καὶ διεκρίναμεν ἀνθρώπους μὲ κασκέτα πάνω στὸ πλοῖον. Σὲ λίγο βλέπομεν καὶ μιὰ φελούκα νἄρχεται. Τὸ πλοῖον ἦτο Ρωσσικὸν καὶ εἶχεν ἔλθει διὰ νὰ πάρῃ γυναικόπαιδα, νὰ τὰ σώσῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ τὴν πεῖναν. Ἦτο δὲ τωόντι γεμᾶτο ἀπὸ γυναῖκες καὶ παιδιά.

Μᾶς ἐπῆραν ἐπάνω, μᾶς ἐπεριποιήθησαν πολὺ οἱ Ρῶσσοι καὶ τὸ βράδυ ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Τὴν ἄλλη μέρα ἐσυργιανοῦσα εἰς τὴν παραλίαν ἔκθαμβος δι' ὅσα ἔβλεπα, ὅπως τὸ προσφυγόπουλο ποῦ εἶδα εἰς τὸ ἴδιο μέρος. Καὶ δὲν ἐλησμόνησα ἀκόμη τὴν χαρὰν ποῦ μοῦ ἔκαμεν ἕνας καλὸς ἄνθρωπος, μανάβης εἰς τὴν προκυμαίαν, ὁ ὁποῖος μοῦ χάρισε ἕνα κανάτι αἰγινίτικο.

Εἰς τὸν Πειραιᾶ ἐμείναμεν ὀλίγον καιρόν. Ὅταν δὲ μετὰ ἔτη ἐπανῆλθα μεγάλος, δὲν εὑρῆκα τίποτε ἀπὸ τὴν εἰκόνα ποῦ εἶχε διατηρήσει ἡ παιδική μου μνήμη καὶ ἡ ὁποία ἦτον ὡς ἀνάμνησις παλαιοῦ ὀνείρου μισοσβυσμένη.

Καὶ ὁ Κρουβίδης θὰ ρωτήσετε τί ἀπέγινε ; Δυὸ μέρες ἐπάλευε μὲ τὴ θάλασσα τὸ θηρίον καὶ κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀκτὴν τῆς Κισσάμου μισοπεθαμμένος. Εὑρῆκε δὲ τὸν πατέρα καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι μᾶς ἔπιασε ἕνα Τούρκικο καὶ ὅτι μόνον αὐτὸς ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος. Ὁ πατέρας εὗρε τρόπον νὰ γράψῃ στὰ Χανιά, ἀλλ' εἰς τὰ Χανιὰ δὲν ἐγνώριζαν τίποτε γιὰ τὴν τύχη μας. Εἶχε δὲ τελείως ἀπελπισθῆ καὶ ἐθεώρει χαμένην ὅλην του τὴν οἰκογένειαν, ὅτε, μετὰ ἕνα ἢ δύο μῆνας, ἐπληροφορήθη ὅτι εἴχαμε διασωθῆ εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὅτι ἐμέναμεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Κρουβίδης ἐξηκολούθησε τὰ ταξείδια του μεταξὺ Κρήτης καὶ Ἑλλάδος. Ἀλλὰ μιὰ φορὰ ἐπῆγε καὶ δὲν ἐγύρισε. Ἐχάθη μὲ καμμιὰ εἰκοσαριὰ ἄτομα ποῦ εἶχε πάρει στὸ καΐκι του ἀπὸ τὰ Ρεθεμιώτικα. Τοὺς εἶχαν πιάσει Τοῦρκοι καὶ τοὺς ἔσφαξαν· ἀλλ' ἴσως κἐπνίγηκαν.

Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαϊτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες ποῦ ἔφερε τὸ Πανελλήνιον. Μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς νὰ πάρῃ, ἀλλ' ἐνῷ ἔφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμειναν ἀκόμη τέσσερα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραφεν ἐκείνους ποῦ ἐλάμβαναν ὅπλα· ὁ δὲ Σαϊτονικολῆς, ὄρθιος, τὰ ἐμοίραζεν, ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν:

— Καλορρίζικο! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾷς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ! καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Ἀνδρουλιός, ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπωθῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε· ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὑρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαϊτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν ὅπου ἀνέκειντο τὰ ὅπλα καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισανέν. Ἤνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχὴν καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαϊτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ.

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καϋμένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κιανεὶς ἄλλος; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός. Ἐσὺ . . . εἶντα νὰ σοῦ πῶ;

Ὁ Σαϊτονικολῆς ἤθελε νὰ εἴπῃ: Ἐσὺ τί νὰ τὸ κάμῃς; καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρᾷος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη· δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκραν, ὡς νὰ μὴ ἔβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ. Ὁ Σαϊτονικολῆς μετενόη-

σεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν· ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά, διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἥρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχήν.

— Μωρέ, τὼπίστεψες αὐτὸ ποῦ σοῦπα, 'Ανδρουλιό, κι' ἀφῆκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι ; ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. 'Εγὼ σὲθάρρουνα γιὰ πλειὰ ξυπνητό. Γιάε, μωρέ, νἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰ Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ 'Ανδρουλιός. Καλλίτερα ποῦ τὸν ἐπῆρε ἄλλος. Ἔχω μιὰ παλιολαζαρίνα ἐγώ . . . κάνει κι' αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμειδία μάλιστα τώρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδίαμά του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανά του μάτια ἐκυλίετο ἕνα δάκρυ.

Ὅταν ἐξῆλθε, τὸν ἐπλησίασεν ὁ συγγενής του Μαρογιάννης καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν :

— Μωρέ, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχή, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιά ; Δὲν φτάνει ποῦ δὲ σοῦδωκε τουφέκι ὁ βιλάνος ὁ Σαϊτονικολῆς, ἀλλὰ σοῦκανε καὶ τέτοια προσβολάρα, καὶ σὺ ἐκόντεψε νὰ τοῦ πῇς σπολάτη !

— Ὁ ἄνθρωπος εἶπε τὴν ἀλήθεια. Σὰ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ ὅλους, καλλίτερα νὰ τὰ πάρουν οἱ καλοὶ καλοί. Αὐτὸς εἶνε καπετάνιος καὶ κατέχει.

— Τὸ κακό του τὸν καιρὸ κατέχει.

— Κιᾶν δὲ τὸ κατέχει αὐτός, τὸ θωρῶ μοναχός μου ἐγώ. Εἶμαι κακουρές, ἀνεμάθρωπος, εἶπεν ὁ 'Ανδρουλιὸς μὲ ὀλίγον πεῖσμα, τὸ ὁποῖον ἀπηυθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

— Σῶπα λέω καὶ τσ' ἄντρες δὲν τσοὶ ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζωντόβολα. 'Εγὼ δὲν κάνω καλλίτερό μου κιανένα. Σ' ὅλο τὸ ὕστερο χαίρεται κι' ὁ κόρακας τὴ φωνή του σὰν καὶ τἀηδόνι. Νὰ συλλογιστῇς σκιᾶς τοὺς συγγενεῖς σου ποῦ τοὺς ντροπιάζεις.

— Μὰ ἤθελες δὰ νὰ μαλώσωμε γιὰ ἕνα τουφέκι ;

— Ναί, γιατί ὅποιος δὲ μιλεῖ τόνε θάφτουνε.

— 'Εγὼ ἔχω τὴν κακολαζαρίνα· ἄλλοι δὲν ἔχουνε μουδὲ

καλαμομπιστόλα. Καλὰ ἔκαμε ὁ Σαϊτονικολῆς καὶ μ' ἀπομούρισε.

— Αὐτὴ τὴν κεφαλὴ νὰ βαστᾷς καὶ καλὰ θὰ πᾷς. Θὰ γενῇς ἀνεμπαίγνιδο τοῦ χωριοῦ.

Καὶ ὁ Μαρογιάννης ἀπεμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν, αἰσχυνόμενος διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῆ.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντακιανός, μὲ παχὺ ξανθὸ μουστάκι, μὲ κνήμας ἰσχνάς, περὶ τὰς ὁποίας κατωλίσθαιναν καὶ ἐξάρωναν τὰ στιβάνια. Ὡς νέος καὶ αὐτὸς καὶ ἄγαμος μάλιστα, ἐπροσπάθει κάπως νὰ κομψεύεται, ἠγάπα τὸν χορὸν καὶ ἐφαίνετο αἰωνίως ἐρωτευμένος. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι οὔτε οἱ ἄλλοι, οὔτε αὐτὸς ἐγνώριζε ποίαν ἠγάπα. Ἡ καρδία του ἦτο πλήρης ἀγάπης, ἥτις, μὴ εὑρίσκουσα μέρος νὰ σταματήσῃ, ἐπτερύγιζεν ἀσκόπως, τρεφομένη μὲ ὄνειρα· Ἠγάπα τὸ θῆλυ, ἡ δὲ ἀγάπη του, ἡ ὅλως πλατωνικὴ καὶ νεφελώδης, τὸν ἐκράτει εἰς διηνεκῆ ἐλαφρὰν μέθην, ἐκδηλουμένην μὲ ἤρεμον εὐθυμίαν. Ἀπὸ τὸ στόμα του ἀνέβλυζεν ὡς λάλον ὕδωρ τραγούδημα σιγανόν, καὶ καθ' ἃς ὥρας εἰργάζετο εἰς τοὺς ἀγρούς, καὶ ὅταν τὸ βράδυ βράδυ ἐμφανιζόμενος εἰς τὰ δώματα παρετήρει τὰς ἐπιστρεφούσας ἐκ τῶν ἀγρῶν παρθένους. Καὶ ἐγνώριζεν ἄπειρα δίστιχα καὶ τὰ περιπαθέστερα μέρη τοῦ ***Ἐρωτοκρίτου.***

Ἀλλὰ μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς ἐκ τούτου ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον ὑποκείμενον. Ὀλίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὡσὰν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἅμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικάς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπί τινας μῆνας τὸν κτίστην, εὕρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἦτο καθ' ὑπερβολὴν θρῆσκος, ἐπροσκύνα ὅλα τὰ εἰκονίσματα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῇ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα, νὰ φέρῃ φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, νἀνάβῃ καὶ περιποιῆται τὰ κανδήλια, νὰ βοηθῇ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἐλυπεῖτο δὲ διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῇ χρέη ψάλτου, ἀλλ' οὐχ ἧττον καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγανὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμῳδίαν.

Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀλλ᾽ εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. ᾽Απὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρὸν φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τὴν ὁποίαν ἐνέπνεε δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευή του ἡ σχεδὸν καχεκτικὴ καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυεν εὐστροφίαν κ᾽ ἐχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χείλη των διὰ νὰ μὴ ξεκαρδισθοῦν καὶ ἐψιθύριζαν μεταξύ των μὲ μικροὺς σπασμωδικοὺς γέλωτας:

— Διάολε, ἀντρίτσι τ᾽ ᾽Αντρουλιό!

᾽Αλλ᾽ ὁ ᾽Ανδρουλιὸς καὶ ὅταν φανερὰ ἔβλεπεν ὅτι τὸν ἐχλεύαζαν, δὲν ὠργίζετο, οὔτε ἐδυσθύμει· ἐνίοτε μάλιστα συνεμερίζετο τοὺς γέλωτας καὶ ἐπήδα δυνατώτερα τῶν ἄλλων ὡς διὰ νὰ διασκεδάζῃ περισσότερον τοὺς θεατάς.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ καὶ παληκαρισμόν· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἔριδας καὶ προκαλούμενος ὑπεχώρει.

᾽Εννοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἐνοοῦντο ὑπὸ τῶν πολλῶν· καὶ ὁ ᾽Ανδρουλιὸς δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμαστὰς καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία ἐθεωρεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ ὑπερβολική του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι. Καὶ εἶνε βέβαιον τωόντι ὅτι ὁ ᾽Ανδρουλιὸς δὲν ἦτο φωστῆρας. Ἔπειτα ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνο τὸ σκαρί του. . Πῶς νὰ δώσῃς σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἕνα τέτοιο «ἀντρίτσι», ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες;

᾽Εγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζῆ του· ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη ὅτι ὁ ᾽Ανδρουλιὸς παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει στὸ διάολο ἡ Τουρκιά! Τινὲς ἐξέφραζαν τὸν φόβον ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στο-

μίου· κάποιος δὲ ἐβεβαίωνεν ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλαιμα, διὸ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡ εἴδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος ὁ Σαϊτονικολῆς, δὲν εἶχε καλλιτέραν περὶ αὐτοῦ ἰδέαν. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἐμνησικάκησε· μετά τινας ὥρας μάλιστα ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὁπλαρχηγοῦ φράσιν.Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τί γέλια ἔγειναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μάκρος τριῶν πήχεων!

— Μωρ' αὐτό, Ἀντρουλιό, εἶνε τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι! τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχεν ἀναμιχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανοὺς ἤ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανεῖδαν, καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴ λαζαρίνα του. Τοὐλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολήν.

Ἀλλ' εἰς τὴν ἑπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη. Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὄρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μιτερίζι, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲ μὲ πιάνει μπάλλα, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλλα; Πῶς τὸ κατέχεις;

— Ἔχω τίμιο ξύλο.

— Ἀλήθεια;

— Ἔχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε; Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του.

Μετά τινα καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι ἂν

δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὡδήγησαν νὰ διαφύγωσι δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ 'Ανδρουλιός, ὅστις πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δ' ἐκεῖνο κ' ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἕνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— 'Από δῶ, πατριώτη! τοῦ ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃς στσοὶ Τούρκους.

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ 'Ανδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὸ καλοσκεφθῇ καὶ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἐθελοντὴν ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

Ὄπισθεν τοῦ 'Ανδρουλιοῦ ἦτο κρημνὸς στρωμένος μὲ χαλίκια· ἡ δὲ ἀπόστασις ἡ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσο μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν δολιχόσκιον λαζαρίναν . . .

Ἡ λόγχη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ 'Ανδρουλῆς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν:

— Θεὲ Δημητρίου!

Καὶ μετὰ πατάγου, παρασύρων τοὺς χάλικας, κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικόν της θόρυβον τῆς λαζαρίνας. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκάσιος, ἀφοῦ ἐπί τινας στιγμὰς τὸν ἔβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐζήτει μέρος διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ. 'Επὶ τέλους εὗρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ κατεβαίνῃ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ 'Ανδρουλιός. Ὁ Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθήσει τὸν νέον Νέστορα, ὅστις μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδορὰς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει. 'Αλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἠκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του. Ἡ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ 'Ανδρουλιὸς τὴν ἥρπασεν, ἔρριψε ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν πιάστραν καὶ κρὰκ-κράκ! τὴν ἔστρεψε κατὰ τοῦ Κιρκασίου . . .

Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρός . . .

Τὴν ἐπιοῦσαν ἔξαφνα ἐνέσπειρε πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἡ κραυγή: —Τοῦρκοι! Κερκέζοι!

Ὁ κόσμος ἔγεινεν ἄνω κάτω· καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχαν νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιά των, ἄλλοι ν' ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν. Ἀλλ' ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκασίων, εἶδαν ἕνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὤμου δύο τουφέκια, ἔνευε δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστί:

— Μώρ' ἐγώ 'μαι, ἐγώ 'μαι! Μὴ φοβᾶσθε!

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἔπειτα τὴν εὐθυμίαν τῶν χωριανῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ κιρκασιανοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὁποῖος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς, καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἠρώτων, ἐνῷ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζαν τὸν καυκάσιον ἱματισμόν του, τοῦ ὁποίου τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησαν τὸν καπετάνιον, τὸν Σαϊτονικολῆν, καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὅπλον τοῦ Κιρκασίου λέγων:

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὤχῃς τοῦ λόγου σου, καπετὰν Νικολῆ.

Ὁ Σαϊτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὡραῖον καὶ ἐλαφρὸν ὅπλον. Ἀλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολὴν τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει πρὸς τὸν Ἀνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην:

— Ὄχι, ὄχι. Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τὤχῃς.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἠρεμώτατα καὶ φυσικώτατα:

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

Ο ΠΑΡΟΙΚΟΣ ΜΟΥ

Ἀδελφὲ Παῦλε,

«Κάτι ἔπαθα, κάτι συνετρίβη, κάτι ἠλλοιώθη μέσα μου· δὲν εἶμαι καλά. Δὲν εἶμαι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος. Ἐνθυμεῖσαι τί σοῦ ἔγραφα κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου ; «Θὰ καταταχθῶ ἐθελοντής. Ἀλλὰ θὰ ὠφελήσω ἢ θὰ βλάψω ; Λέγουν ὅτι ἕνας δειλὸς ἠμπορεῖ νὰ καταστρέψῃ ὁλόκληρον στράτευμα. Εἶμαι δειλὸς ἐγώ ; Δὲν γνωρίζω, ἀλλὰ τὸ φοβοῦμαι. Εἶμαι τόσον νευροπαθής. Ἔπειτα κατὰ τὰ παιδικά μου χρόνια ἐφοβούμην τόσον τὰ φαντάσματα καὶ εἰς τὸ σπίτι τὸ εἶχαν πάρει στὸ παιγνίδι καὶ μ' ἐφοβέριζαν καὶ διηγοῦντο ἐπὶ παρουσίᾳ μου τρομακτικὰς ἱστορίας, τὰς ὁποίας ἄλλως ἤκουα μὲ τόσην ἡδονὴν ὅσην καὶ φρίκην. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἀναχωρῶ εἰς τὸν πόλεμον χωρὶς νὰ ἔχω πεποίθησιν εἰς τὸ θάρρος μου. Ἀλλὰ δὲν νομίζεις ὅτι ἡ γενναιότης τῆς ψυχῆς ἠμπορεῖ νὰ κατανικήσῃ τὴν ἀνανδρίαν τῶν νεύρων ; Ποῖος ἦτο ἐκεῖνος ὁ στρατηγὸς τοῦ Ναπολέοντος ποῦ ἔτρεμε ;... Αὐτὸν ἐνθυμοῦμαι καὶ ἐλπίζω ὅτι ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ φιλοτιμία μου θὰ ἐπικρατήσουν».

»Αἴ ! λοιπὸν δὲν ἐδειλίασα εἰς τὸν πόλεμον. Δὲν θέλω νὰ σοῦ πῶ ὅτι εἶμαι ἥρως, ἀλλ' ὑπερέβην τὰς προσδοκίας μου. Καὶ ἂν ἐνίοτε ἐφοβήθηκα, εἰς τὴν ἀρχὴν πρὸ πάντων, ὁ φόβος μου δὲν ἦτο ἀπεριόριστος, δὲν μ' ἐκυρίευσεν εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ λησμονήσω τὸ καθῆκόν μου, ὅπως συνέβη εἰς ἄλλους, τοὺς ὁποίους πρὸ τοῦ πολέμου ἐφανταζόμην ἀτρομήτους.

»Καὶ ὅμως τώρα, ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν, φοβοῦμαι καὶ τὸν φό-

βον μου δὲν δύναμαι κατ᾽ οὐδένα τρόπον νὰ καταστείλω. Τί φοβοῦμαι; Ξέρω κ᾽ ἐγώ; φοβοῦμαι κάτι τι ἀόριστον, κάτι τι μέγα, ἄγνωστον καὶ ἀκαταγώνιστον. Ἴσως τὸν θάνατον... Ξέρω κ᾽ ἐγώ; Φοβοῦμαι τὰ πάντα· τὴν μοναξιάν, τὸ σκότος τῆς νυκτός, τὸ σκότος τῆς ψυχῆς πρὸ πάντων.

»Μοῦ φαίνεται ὡς νὰ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ σῶμά μου ἡ παιδική μου ψυχή. Καὶ τοῦτο ἴσως χρονολογεῖται ἀπὸ μίαν νύκτα, μετὰ τὴν ὑποχώρησιν, εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Φαρσάλων. Ἐνθυμεῖσαι τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης εἰς τὸ χωριό: Μίαν ἑσπέραν ἐνῷ ἐπερνοῦσα ἀπὸ ἔξω μὲ ἄλλα παιδιά, ἐτόλμησα νὰ παρατηρήσω διὰ τοῦ ἡμιανοίκτου παραθύρου. Μία καντήλα ἐτρεμόσβυνε καὶ μακραὶ σκιαὶ ἐχόρευαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Μοῦ ἐφάνη δὲ ὅτι εἶδα τὸ νεκροκράββατον εἰς τὸ μέσον τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐνῷ ἔντρομος ἀπεσυρόμην ἤκουσα στεναγμόν, ὁ ὁποῖος ἐπὶ πολὺ ἀντήχει εἰς τὰ ὦτά μου ἐνῷ ἔτρεχα. Εἰς τὰ Φάρσαλα λοιπὸν μίαν νύκτα, ἐνῷ ἠγρύπνουν, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἤκουσα πλανωμένην εἰς τὸ ἄπειρον ἔρεβος τῆς νυκτὸς τὴν οἰμωγὴν ἐκείνην καὶ τὸ αἷμά μου ἐπάγωσεν. Εἰς τὴν Λαμίαν ἠσθένησα ἀπὸ πυρετούς. Νὰ ὑποθέσω ὅτι αἱ συγκινήσεις τοῦ πολέμου ἐκλόνισαν τὰ νεῦρά μου καὶ ὅτι οἱ πυρετοὶ ἐκεῖνοι μὲ ἀπετελείωσαν; Περὶ τούτου εἶμαι βέβαιος ὅτι εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπανῆλθα ἄλλος ἄνθρωπος. Διατί ἔκτοτε ὁσάκις πηγαίνω νὰ κοιμηθῶ μοῦ ἔρχεται μία φρικτὴ ἀνάμνησις τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας, ἡ ὁποία πολλάκις μοῦ ἀφαιρεῖ τὸν ὕπνον μέχρι πρωίας; Εἶδα ν᾽ ἀνοίξῃ ἀθορύβως ἡ θύρα τοῦ κοιτῶνος καὶ παρουσιάσθῃ γέρων ὑψηλός, μὲ λευκὰ γένεια μακρά, μὲ ποδῆρες λευκὸν ἔνδυμα. Καὶ ἤρχετο πρὸς τὴν κλίνην μου σιγὰ-σιγὰ ὡς νὰ ὠλίσθαινεν εἰς τὸ πάτωμα. Ἡ καρδία ἐκτύπα τόσον δυνατὰ ὥστε μ᾽ ἔπνιγεν. Ἤθελα νὰ φωνάξω καὶ φωνὴ δὲν ἐξήρχετο ἀπὸ τὸ στῆθός μου· ἤθελα νὰ κινηθῶ καὶ τὰ μέλη μου εἶχαν παραλύσει.. Ἀλλ᾽ ὅταν ἔφθασε καὶ ἐξέτεινε πρὸς ἐμὲ σκελετώδη βραχίονα, κατέβαλα ὑπεράνθρωπον προσπάθειαν καὶ μία ἄναρθρος κραυγὴ ἔφυγεν ἀπὸ τὸ στῆθός μου. Τότε ὁ γέρων ἔφυγε καὶ ἐξηφανίσθη ὡς ὀνείρου σκιά. Ἐπὶ πολὺ ἔκτοτε τὴν νύκτα πρὶν νὰ κοιμηθῶ δὲν

ἐτόλμων ν' ἀνοίξω τὰ μάτια μου ἐπὶ τῆς κλίνης μου ἐκ φόβου μήπως ἴδω τὸν γέροντα ἐκεῖνον. Καὶ τώρα ἰδοὺ ὅτι ἀνεφάνη πάλιν εἰς τὴν φαντασίαν μου καὶ φοβοῦμαι, ὡς ἐφοβούμην τότε, περισσότερον ἴσως.

»Τρέμω τὴν μόνωσιν καὶ εἶμαι μόνος εἰς τὸν κόσμον. Πόσον σὲ ζηλεύω ποῦ ἔχεις σύζυγον καὶ τέκνα».

'Αθῆναι — Κωστῆς Σιγούρης

'Η ἐπιστολὴ αὕτη δὲν ἐστάλη, ἀλλ' ἔμεινε σφραγισμένη ἐπὶ τοῦ γραφείου τοῦ Σιγούρη μετὰ μιᾶς ἄλλης πρὸς τὸν αὐτὸν ἀπευθυνομένης καὶ περιεχούσης βραχείας καὶ ἀσυνδέτους σημειώσεις, ὡς ἐντυπώσεις ἡμερολογίου :

—«Τί φρικτὴ ἡμικρανία!...'Ενόμισα ὅτι θὰ τρελλαθῶ...'Εφώναζα ἄρά γε ; Δὲν μοῦ εἶπε τίποτε ἡ νοικοκυρά, οὔτε ὁ πάροικος. 'Αλλ' ἀδύνατον νὰ μὴ ἐκραύγασα μ' ἐκεῖνο τὸ θέαμα τὸ φοβερό, ὅταν ἐξύπνησα καὶ εἶδα παντοῦ φωτιά... Ἔτρεξα ἔξω μισοενδυμένος καὶ ποῦ ἐπῆγα δὲν γνωρίζω».

—«Διατί ἀποκαλοῦμεν δίκαιον τὸν Θεόν, ὅστις ἔκαμε πλουσίους καὶ πτωχούς, μεγαλοφυεῖς καὶ ἠλιθίους, εὐειδεῖς καὶ ἀσχήμους, ὑγιεῖς καὶ καχεκτικούς ; Δὲν εἶνε τάχα δικαιότερος ὁ Δαίμων' ὅστις εἶνε μόνον κακός ; Διατί ὁ Κ. ἕνα ζῷον, (τί λέγω ; τὸ ζῷον χρησιμεύει), νὰ κληρονομήσῃ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἑκατομμύρια καὶ ἐγὼ νὰ κληρονομήσω ἀπὸ τὸν δικόν μου μόνον μίαν φρικτὴν ἡμικρανίαν ;»

—«'Επανάστασις κατὰ τῆς κοινωνίας. Καὶ ποῖος θὰ ἐπαναστατήσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ ; 'Εὰν φθάσῃ μέχρι σοῦ, ἄγνωστε καὶ μεγάλε ἐγκληματία, ἡ θλῖψις τῆς ψυχῆς μου καὶ ἡ ἀγανάκτησις ἡ ἄπειρος, θὰ περάσῃς κακὴν ἡμέραν...Εἶνε ἄρά γε ἀληθὴς ἡ θεωρία τῆς κληρονομικότητος ; Ὦ Χριστέ μου !— Δὲν πιστεύω εἰς τὴν θεότητα τοῦ 'Ιησοῦ, διότι, ἐὰν αὐτὸς ἦτο ὁ Θεός, ὁ κόσμος θὰ ἦτο καλλίτερος».

—«'Ιατροί, ἐὰν ἔχετε συνείδησιν, διατί δὲν διακηρύττετε εἰς τὸν κόσμον ὅτι πρέπει νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην σας ;

Ποῖος κακὸς δαίμων ἐδημιούργησε τὰς ἐχίδνας καὶ σᾶς; Ὑπάρχει σύγκρισις μεταξὺ τῶν ψευδοθεραπειῶν σας καὶ τοῦ μαρτυρίου τὸ ὁποῖον δίδουν εἰς τὴν ψυχὴν αἱ διαγνώσεις σας;»

—«Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ δυστυχία, ἡ εὐτυχία δὲν θὰ ἦτο αἰσθητὴ καὶ ἑπομένως δὲν θὰ εἶχεν ἀξίαν. Δηλαδὴ ἐγεννήθην ἐγὼ δυστυχὴς καὶ εἶμαι ἰσοβίως δυστυχὴς διὰ νὰ αἰσθάνεται καλλίτερα τὴν εὐτυχίαν του ὁ προνομιοῦχος. Καὶ αὐτὸ λέγεται δικαιοσύνη τῆς Προνοίας!»

—«Ὑπάρχει ἄράγε ἄνθρωπος δυστυχέστερος ἀπὸ ἐμέ; Ἔχω τρεῖς νύκτας νὰ κοιμηθῶ καὶ πυρετὸς μὲ κατατήκει. Ἡ κεφαλή μου βομβεῖ εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε ἀδυνατῶ νὰ σκεφθῶ. Ὢ! ἐὰν ἔλθῃ πάλιν ὁ φρικτὸς ἐκεῖνος πονοκέφαλος. Ἀδύνατον ν' ἀνθέξῃ τὸ λογικόν μου».

Ἤμεθα πάροικοι ἀπὸ ἑνὸς ἔτους. Ἀλλὰ δὲν εἴχαμεν ἀνταλλάξει ποτὲ λέξιν πλὴν τοῦ ἁπλοῦ καλημέρα. Ἐγνώριζα μόνον ὅτι ἦτο δικηγόρος, ἀλλὰ δικηγόρος χωρὶς πολλὰς ἐργασίας. Καλὸ παιδί, ὡς ἤκουσα παρὰ τῶν γνωρίμων του, ἀλλ' ὀλίγον ἰδιότροπος, ἀνωμάλου διαθέσεως, ὁτὲ μὲν μέχρις ὑπερβολῆς εὔθυμος, ὁτὲ δὲ μέχρι μισανθρωπίας μελαγχολικός. Πρὸς ἐμὲ δὲν ἔδειξε ποτὲ ἐπιθυμίαν νὰ σχετισθῶμεν. Ἐγὼ δὲ ἐκλαμβάνων τὸν τρόπον του ὡς ἀντιπάθειαν, ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι σχεδὸν μῖσος ἐναντίον του. Ἀλλ' ὅταν ἐπανῆλθεν ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ ἤκουσα νὰ ὁμιλοῦν περὶ τοῦ θάρρους του εὐφήμως οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ συστρατιῶταί του ἡ ἔχθρα μου μετεβλήθη εἰς θαυμασμὸν καὶ συμπάθειαν. Ἀπροσδοκήτως δὲ καὶ αὐτός, καίτοι τώρα ἐφαίνετο πολὺ μελαγχολικώτερος, ἤρχισε νὰ δεικνύῃ ἐπιθυμίαν νὰ γνωρισθῶμεν καλλίτερα.

— Εἶσθε γιὰ τὸ σπίτι; μοῦ εἶπε μίαν ἑσπέραν εἰς τὸ καφενεῖον. Πᾶμε μαζῆ.

Καθ' ὁδὸν ὡμίλησα περὶ τοῦ πολέμου, διὰ νὰ τοῦ δώσω ἀφορμὴν νὰ μοῦ διηγηθῇ τὰς ἐντυπώσεις του, ἀλλ' ἦτο τόσον ἀφῃρημένος, ὥστε ἐπανειλημμένως διεκόπη εἰς τὸ μέσον ἑνὸς ἐπεισοδίου, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ μοῦ διηγῆται, καὶ ἠναγκαζόμην νὰ

τοῦ ἐνθυμίζω τί ἔλεγε διὰ νὰ ἐξακολουθῇ. Ἐνόμιζες ὅτι αἴφνης ἀπεκοιμᾶτο.

—Ἔλεγα λοιπόν;... Ἆ! ναί, ναί... Δὲν ξέρω τί ἔχω πάθει... Εἶμαι φοβερὰ ἀφηρημένος.

Καὶ ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σπίτι, μοῦ εἶπεν ἔξαφνα:

—Ἄγριο σπίτι αὐτό. Δὲν σᾶς φαίνεται;

— Δηλαδή... τί ἄγριο;

— Νὰ ξέρω κ' ἐγώ;

Καὶ ἐνῷ ἐλάμβανε τὸ κλειδί του ἀπὸ τὸ ἀνώφλιον τῆς θύρας, μοῦ εἶπεν:

—Ἐπῆρα μιὰ τρομάρα προχθές! Καθ' ἣν στιγμὴν ἔβαζα τὸ χέρι μου ἐδῶ, φρρ! ἕνας φοβερὸς θόρυβος. Ἦτον ἕνα περιστέρι. Ἀλλ' ἔτσι ἕνας νευρικὸς ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ πάθῃ.

Παρετήρησα ὅτι ἔκτοτε ἐφρόντιζεν ἑκάστην ἑσπέραν νὰ μεταβαίνωμεν ὁμοῦ εἰς τὸ σπίτι· ἀλλὰ συγχρόνως ὅτι ἡ μελαγχολία καὶ ἡ ἀφηρημάδα του ηὔξανεν· ἔκτοτε δὲ εἶχεν ἀπροσδοκήτους καὶ ἀδικαιολογήτους ἐκρήξεις γελώτων, ὡς ἐὰν ἐγέλα μὲ σκέψεις ἀσχέτους πρὸς τὰς ὁμιλίας μας. Ἀλλὰ δὲν παρεξενευόμην πολύ, διότι μοῦ τὸν εἶχαν ἤδη παραστήσει ὡς ἰδιότροπον. Ἐνῷ μίαν νύκτα ἀνεβαίνομεν διὰ τῆς ὁδοῦ Ἀγχέσμου, ἤρχισε νὰ μᾶς ὑλακτῇ μὲ πολλὴν ἐπιμονὴν μικρὸς σκύλος μαῦρος εἰς τὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου. Τὸν ἠπειλήσαμεν καὶ ἔφυγεν εἰς μίαν πάροδον. Ἀλλὰ μόλις ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας, ἐνεφανίσθη πάλιν καὶ μὲ περισσοτέραν μανίαν μᾶς ἐγαύγυζε.

— Περίεργον! εἶπεν ὁ Σιγούρης σοβαρῶς.

Ἐγὼ δὲ ἤρχισα νὰ γελῶ.

— Νὰ δῇς, εἶπα ἀποδιώκων τὸν σκύλον ὅτι θὰ παρουσιασθῇ καὶ στὴν ἄλλη γωνία, καὶ στὴν ἄλλη.

Πράγματι δὲ ὁ ἴδιος ἢ ἄλλος ὅμοιος σκύλος παρουσιάσθη ἐμπρός μας εἰς τὴν ὁδὸν Σόλωνος.

—Στοιχηματίζω, εἶπα γελῶν μὲ περισσοτέραν εὐθυμίαν, ὅτι εἶνε ὁ Π., ὁ ὁποῖος ἀπέθανε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Τοῦ χρωστοῦσα ἑκατὸ

δραχμὰς καὶ δὲν εἶνε παράδοξον νὰ μετεμψυχώθη ἐπίτηδες ἀπὸ τὴν πολλήν του φιλαργυρίαν διὰ νὰ μ' ἐκδικηθῇ.

— Μὴ γελᾷς, μοῦ εἶπεν ὁ Κωστῆς μὲ φωνὴν τεταραγμένην, εἶνε φρικτὰ πράγματα αὐτὰ ποῦ λές.

— Ἔχει γοῦστο νὰ φοβᾶσαι τοὺς βρυκόλακας, ἐσὺ ἄνθρωπος ποῦ πολέμησες.

— Βεβαίως πιστεύω...τοὐλάχιστον τὰ φαντάσματα ποῦ γεννῶνται μέσα εἰς τὴν κεφαλήν μας.

Ἡ νύκτα ἦτο συννεφώδης, σκοτεινὴ καὶ ὑγρά, εἰς τὴν πίεσιν δὲ τῆς ἀτμοσφαίσας ἐνόμιζες ὅτι προσετίθετο ὁ ἐπικείμενος Λυκαβηττὸς μὲ ὅλον τὸν μαῦρον ὄγκον του. Ὁ πένθιμος δὲ τόνος τῆς φωνῆς τοῦ παροίκου μου ἤρχισε νὰ μοῦ μεταδίδῃ τὴν μελαγχολίαν του. Καὶ τώρα ᾐσθανόμην φρικιάσεις ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι θὰ ἐνεφανίζετο καὶ εἰς τὴν ἄλλην πάροδον ὁ σκύλος. Ἀλλὰ δὲν ἐφάνη, ἡμεῖς δὲ ἀνεβαίναμεν σιωπῶντες.

Μετ' ὀλίγον ὁ Κωστῆς μὲ ἠρώτησεν :

— Εἶσαι ἐντελῶς ὑγιής ;

— Ἐγὼ κάπου κάπου παθαίνω μικροαδιαθεσίες.

— Εἶσαι εὐτυχής. Ἐγὼ παθαίνω μίαν φρικτὴν ἡμικρανίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ ὁ πατέρας μου, ἀλλ' εἰς μικρότερον βαθμόν. Φοβοῦμαι δὲ ὅτι θὰ μὲ πιάσῃ ἀπόψε. Μὲ παλαβώνει καὶ συγχρόνως αἰσθάνομαι τάσιν πρὸς ἔμετον.

— Καὶ δὲν ἠρώτησες κανένα γιατρόν ;

— Μὴ μοῦ τοὺς ἀναφέρεις! ἀνεφώνησε μὲ αἰφνιδίαν ἔξαψιν. Καὶ ἐπανέλαβε πολλάκις τὴν φράσιν: Εἶνε ἀγύρται, δολοφόνοι.

Δὲν εἶπε πλέον λέξιν, ἕως οὗ εἰς τὸ σπίτι ἐχωρίσθημεν. Κατόπιν εἰς τὸν ὕπνον μου μοῦ ἐφάνη ὅτι ἤκουσα κραυγάς, ἀλλ' ὅταν τὸ πρωὶ τὸν ἠρώτησα πῶς ἐπέρασε, μοῦ εἶπεν ἁπλῶς ὅτι ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὸν κεφαλόπονον καὶ ἔσπευσε ν' ἀλλάξῃ ὁμιλίαν. Ἄλλοτε ἀντὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κατοικίαν του, ἦλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Καὶ ἐπὶ πολὺ παρέμεινεν, ἦτο δὲ ὁμιλητικώτατος καὶ ὅταν ἠγέρθη διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὸ δωμάτιόν του εἶπε:

— Πῶς ἤθελα νὰ κάνω τὴν νύκτα μέρα, νὰ ἔχω συντροφιά,

νὰ μὴ κοιμοῦμαι. Τὴν νύκτα, ὅταν ἀπομονωθῶ εἰς τὸ δωμάτιόν μου, νομίζω ὅτι εἶμαι μόνος εἰς τὸν κόσμον, ὅτι γύρω μου ἁπλοῦται ἐρημία καὶ θάνατος.

— Μοῦ ἐνθυμίζεις, τοῦ εἶπα, ἕνα βασιλιὰ τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὸν ὁποῖον, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, εἶπε τὸ μαντεῖον ὅτι θὰ ἔζη μόνον εἴκοσι χρόνια. Καὶ αὐτός, διὰ νὰ κερδίσῃ καιρόν, ἤρχισε νὰ ξενυχτᾷ μὲ κώμους καὶ συμπόσια καὶ νὰ κοιμᾶται ὀλίγας ὥρας. Ἀλλ' ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ βίος συνέταμε τὴν ζωήν του καὶ ἔζησε μόνον δέκα χρόνια, δηλαδὴ εἴκοσι κατὰ τὸν λογαριασμόν του. Καὶ οὕτω ἐπληρώθη ὁ χρησμός, ἀλλ' ὄχι καὶ ἡ ἐπιθυμία του.

Ἐγὼ ἐγέλων, ἀλλ' ὁ πάροικος μὲ ἤκουσε μετὰ πολλῆς σοβαρότητος. Ὅταν δ' ἐξῆλθεν εἰς τὸν διάδρομον εἶπεν:

— Ὅλα εἶνε ἄγρια εἰς αὐτὸ τὸ σπίτι. Αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ χαγιάτι εἶνε φρίκη. Ὅταν ἔρχωμαι μόνος, δὲν τολμῶ νὰ παρατηρήσω εἰς τὸ βάθος. Νομίζω ὅτι θὰ δῶ κανένα φάντασμα μὲ ἄσπρο σάβανο.

Οἱ λόγοι του ἤρχιζαν νὰ μοῦ μεταδίδουν ἕνα μυστηριώδη φόβον ἀκαταγώνιστον. Ἀλλ' ἐπροσπάθησα νὰ δείξω ἀδιαφορίαν καὶ τοῦ εἶπα ἔσωθεν:

— Ἐγώ, τὸ μόνον ἄγριον ποῦ βλέπω εἰς αὐτὸ τὸ σπίτι εἶνε τὸ μοῦτρο τῆς νοικοκυρᾶς, ὅταν τῆς καθυστερῶ τὸ νοῖκι. Καλὴ νύκτα.

Ἔλειψα ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ὅταν δ' ἐπέστρεψα, μοῦ εἶπεν ἡ νοικοκυρά, ὅτι καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα ὁ Κωστῆς ἐκοιμᾶτο ἔξω καὶ μόνον τὴν ἡμέραν ἤρχετο εἰς τὸ σπίτι.

— Κάτι ἔχει αὐτὸ τὸ παιδί, προσέθηκεν. Ἀδυνάτισε, ἐχλώμιανε. Δὲν τοῦ μιλᾷς;

Κ' ἐγὼ ἔβλεπα ὅτι ἡ κατάστασίς του δὲν ἦτον ὁμαλή. Ἀλλ' ὁσάκις ἐπεχείρησα νὰ τὸν ἐρωτήσω, εἶδα ὅτι ἠνωχλεῖτο καὶ δὲν ἐγνώριζα τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον ὅ,τι αὐθορμήτως μοῦ ὡμολόγησε, τὴν ἡμικρανίαν του. Μόνος του ὅμως μοῦ ἐξήγησε τὰς ἀπουσίας του.

— Ὅσες ἡμέρες ἔλειπες, ἔμενα τὴ νύκτα στὸ ξενοδοχεῖο.

Καὶ μὲ κίνημα ἀνίας μεγάλης προσέθηκε:

— Δὲν εἶνε σπίτι αὐτό. Ἂν δὲν ἤσουν σύ, θἄλλαζα κατοικίαν.

— Μὰ δὲν βλέπω τί ἔχει τὸ σπίτι.

— Ἐγὼ τὤπῆρα ἀπὸ ἀντιπάθεια. Μοῦ φαίνεται πολὺ σιωπηλόν, σὰν τάφος. Θὰ προτιμοῦσα μιὰ αὐλὴ μὲ πλύστρες καὶ παιδιά.

— Ἀφοῦ ἀγαπᾶς τὴν συντροφιὰ τόσον, γιατί δὲν παντρεύεσαι;

— Ὅπως ἔγεινε ὁ κόσμος, μοῦ εἶπε μὲ πικρὸν μειδίαμα, ὁ γάμος δὲν εἶνε γιὰ τοὺς πτωχοὺς ἀνθρώπους. Ἔγεινε καὶ αὐτὸς προνόμιον τῶν ὀλίγων... Ἀλλ' ἂς τ' ἀφήσωμε αὐτά. Δὲν πιστεύω νὰ εἶσαι ἐρωτευμένος μ' αὐτὸ τὸ σπίτι...

— Οὔτε μὲ τὴ νοικοκυρά.

— Λοιπὸν πῶς σοῦ φαίνεται ἡ ἰδέα νὰ βροῦμε ἄλλο σπίτι κεντρικώτερον καὶ νὰ τὸ πιάσωμε μαζῆ;

— Δὲν ἔχω καμμίαν ἀντίρρησιν.

Ὅταν μετά τινας ἡμέρας τοῦ ἀνήγγειλα ὅτι εὑρῆκα τὸ ζητούμενον οἴκημα, δὲν ἔδειξεν ὁποῖον ἐπερίμενα ἐνθουσιασμόν.

— Καλά, εἶπε καὶ μὲ ἠτένισε μὲ βλέμμα παράξενον, εἰς τὸ ὁποῖον μοῦ ἐφάνη ὡς νὰ διέκρινα δυσπιστίαν.

— Μὰ ἐπὶ τέλους τί ἔχεις; δὲν μοῦ λές; εἶσαι ἄρρωστος; Ἔχεις καὶ τίποτε ἄλλο ἐκτὸς τοῦ πονοκεφάλου; ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω.

— Νομίζεις; ἀπήντησε μὲ τρόπον σχεδὸν εἰρωνικόν. Ἀπ' ἐναντίας σήμερον εἶμαι πολὺ καλά. Πάντοτε εἶμαι καλά. Δὲν εἶχα ποτὲ τίποτε.

Καὶ ἐπρόφερε τὰς φράσεις γοργῶς καὶ μὲ ἔξαψεν, ἥτις ἐπορφύρωσε τὰς παρειάς του.

— Τίποτε, κύριε, ἀπολύτως τίποτε, κύριε, χιλιάκις ἀπολύτως τίποτε, σενιέρ!

Ἔπειτα ἐγέλασε θορυβωδῶς ἐπαναλαμβάνων τὴν τελευταίαν λέξιν εἰς παντοίους τόνους. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθε καὶ μὲ ἀφῆκε κατάπληκτον.

Τὸν εἶχα εὕρει καθήμενον μόνον εἰς μίαν γωνίαν τοῦ καφενείου. Παρετήρησα δὲ ὅτι εἶχε γράψει πλέον ἢ εἰκοσάκις ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης τραπέζης τὴν φράσιν: «Ὅλοι μὲ ἀποφεύγουν». Ἠρ-

χισα πλέον ν' ἀνησυχῶ σοβαρῶς διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ παροίκου μου καί, ὁμολογῶ, νὰ τὸν φοβοῦμαι ὀλίγον.

Τὴν νύκτα ἐκείνην δὲν ἔτυχε νὰ συναντηθῶμεν καὶ δὲν ἀνέβημεν ὁμοῦ εἰς τὸ σπίτι. Ὅταν δὲ κατὰ τὰς δύο μετὰ τὰ μεσάνυκτα ἐπῆγα, εἶδα φῶς στὰ παράθυρά του. Ἅμα εἰσῆλθα εἰς τὴν αὐλὴν εὑρέθηκαν ἐνώπιόν μου ἡ νοικοκυρὰ καὶ ὁ ἄνδρας της, οἱ ὁποῖοι καὶ μ' ἐσταμάτησαν μὲ τρόπον μυστηριώδη.

— Τί τρέχει; δὲν ἐκοιμηθήκατε ἀκόμη; τοὺς ἠρώτησα.

— Πῶς νὰ κοιμηθοῦμε! εἴχαμε πλαγιάσει, ἀλλὰ μᾶς ἐσήκωσε μὲ τρομάρα μεγάλη ὁ Κώστας, μοῦ εἶπε χαμηλοφώνως ἡ νοικοκυρά. Δὲν σᾶς τὤλεγα ἐγώ; Αὐτὸ τὸ παιδὶ δὲν εἶνε καλά, κρῖμα στὸ νέο!

— Μὰ τί τοῦ συνέβη; Πότε ἦλθε;

— Θἄνε μισὴ ὥρα. Καὶ μόλις ἐμπῆκε στὴν κάμερά του ἔμπηξε κάτι φωνές, κάτι φωνές, ποῦ σηκώθηκε τὸ πετσί μου. Ἐνομίσαμε πῶς βρῆκε κανένα λωποδύτη στὸ δωμάτιό του. Ἔτρεξε ὁ Περικλῆς (ὁ σύζυγός της), μισόγυμνος ὅπως ἦτο, ἀλλὰ τὸν εὗρῆκε μόνον.

— Ἤτανε σὰ φρενιασμένος, εἶπεν ὁ Περικλῆς, συνεχίζων τὴν διήγησιν. Νά! τὰ μάτια του! «Τί ἔχεις, κὺρ Κωστῆ; τὸν ἀρωτῶ. —Ἔφυγε; μ' ἐρωτᾷ αὐτὸς καὶ τρέμει σὰν ψάρι.—Ποιός;—Ἡ γυναῖκα... ἐκείνη ἡ γυναῖκα». Τὸν ἀρωτῶ, ἀλλὰ δὲ μοῦ λέγει τίποτε ἄλλο, καὶ στέκεται σὰν ἀφηρημένος καὶ ἀφοκράζεται. Σὲ λιγάκι μοῦ λέγει· «εἶδα μιὰ γυναῖκα φρικτή, φρικτή, φρικτή! Ἦλθε ἕως ἐδῶ κ' ἐπρόβαλε στὴν πόρτα...Ἐκινδύνευσα νὰ τρελλαθῶ». Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ μοῦ πῇ τίποτε ἄλλο: Μὲ ἀρωτοῦσε μόνον: «Ἔφυγε; εἶσαι βέβαιος;»—«Μὰ δὲν εἶδα τίποτε, κὺρ Κωστῆ.—Ἐγὼ ὅμως εἶδα...Φρίκη! φρίκη! Πῶς δὲν τρελλάθηκα!» Ἐσηκώθηκα νὰ πάρω φῶς νὰ κυττάξω στὸ χαγιάτι, ἀλλὰ μ' ἐκράτησε: «Ὄχι, μεῖνε, μὴν πᾷς πουθενά, μοῦ εἶπε μὲ τρόπον παρακλητικόν, σχεδὸν μὲ κλάμματα. Φοβοῦμαι. Θὰ ξανάρθῃ. Βάλε μόνο τὸ σύρτη στὴν πόρτα». Κείνη τὴ στιγμὴ παρουσιάσθη στὴν

πόρτα ἡ γυναῖκα μου. Τὴν βλέπει καὶ ἀνατινάσσεται. «Νὰ φύγῃ! Δὲ θέλω, δὲν μπορῶ νὰ βλέπω γυναῖκα! μοῦ λέγει. Δὲ θέλω!»

—Ἀκοῦς, χριστιανέ μου; εἶπεν ἡ νοικοκυρὰ ριγοῦσα ὑπὸ τὸ ἐπανωφόριον μὲ τὸ ὁποῖον ἦτο προχείρως τυλιγμένη καὶ πλησιάζουσα περισσότερον πρὸς τὸν σύζυγόν της. Θέλει νὰ πῇ πῶς εἶδε φάντασμα... Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε νὰ βγῇ καὶ τοῦ σπιτιοῦ μας τὤνομα πῶς εἶνε στοιχειωμένο!... Ἐμένα θὰ μὲ κάμῃ καὶ δὲ θὰ μπορῶ τὴν νύκτα νὰ μείνω μόνη, νἄβγω στὴν αὐλή... Μὰ τί ἔχει τέλος πάντων αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Ἐμένα μοῦ φαίνεται πῶς τοῦ σάλεψε τὸ μυαλὸ τοῦ κακομοίρη.

—Αὐτὴ τὴν ἰδέαν ἔχω κ' ἐγώ, ἐπεβεβαίωσεν ὁ σύζυγος. Τώρα μὲ περιμένει. Μὲ δυσκολία μεγάλη τὸν ἔπεισα νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ καταίβω νὰ ντυθῶ. Δὲν πᾶς ἐλόγου σου νὰ 'δῇς τί γίνεται; Ἐγώ, βλέπεις, δὲν μπορῶ ν' ἀφήσω καὶ τὴ γυναῖκα μου μονάχη, γιατὶ φοβᾶται.

Ἀνέβηκα εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα καὶ ἐκτύπησα εἰς τὴν θύραν τοῦ Κωστῆ, ὅστις μὲ φωνὴν δειλὴν καὶ ὑποτρέμουσαν ἠρώτησε ποῖος ἐκτύπα. Ἔπειτα ἦλθε καὶ ἤνοιξεν. Ἦτο ὠχρότατος, μὲ τὰ μαλλιὰ εἰς ἀταξίαν. Καὶ ἅμα μὲ εἶδεν, ἤρχισε νὰ κλαίῃ, καὶ μὲ λυγμοὺς μοῦ διηγήθη τὰ ἑξῆς:

Ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλήν, διέκρινε μίαν γυναῖκα λευκοφόρον, ἐνόμισε δὲ ὅτι ἦτο ἡ νοικοκυρά, ἀλλ' ἠπόρησεν ὅταν εἶδεν ὅτι ἔλουε τὰ μαλλιά της. Μετὰ μίαν στιγμὴν ἡ γυναῖκα ἐκείνη ἀνεσηκώθη καὶ τὸ ἀσθενὲς φῶς μικροῦ παραθύρου τὴν ἐφώτισεν. Ἦτο τεραστία τὸ ἀνάστημα. Ὅταν δὲ ἔστρεψε τὸ πρόσωπόν της, ἐμειδία φρικτὸν μειδίαμα. Παρ' ὀλίγον ν' ἀποθάνῃ ἐκ τοῦ τρόμου, νὰ μείνῃ ἐκεῖ. Ἀλλ' ἦτο εἰς τὴν βάσιν τῆς σκάλας καὶ συγκεντρώσας ὅλας του τὰς δυνάμεις, ἔτρεξεν εἰς τὸ δωμάτιόν του χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ πρὸς τὰ ὀπίσω.

Μὲ τὴν σπουδὴν καὶ τὸν τρόμον του δὲν ἐκλείδωσε τὴν θύραν τοῦ δωματίου, ἀλλ' ἔτρεξε καὶ ἤναψε τὸ φῶς. Ὅταν δ' ἐστράφη διὰ νὰ κλειδώσῃ, ἡ θύρα ἡμιάνοιξε μὲ ἕνα στεναγμὸν καὶ ἡ φρικτὴ γυναῖκα ἐπρόβαλε τὴν κεφαλήν της. Τότε ἀλλοφρόνησε καὶ ἤρχισε

νὰ φωνάζῃ μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν καὶ νὰ κτυπᾷ εἰς τὸ πάτωμα μὲ τοὺς πόδας του διὰ ν' ἀκούσῃ ὁ Περικλῆς καὶ ἡ γυναῖκα του. Μέσα δὲ εἰς τὴν ταραχήν του δὲν ἀντελήφθη πότε ἔφυγε καὶ ἐξηφανίσθη τὸ φάντασμα.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀφηγήσεώς του, ρίγη φρίκης διέτρεχαν τὸ σῶμά μου. 'Αλλ' ἐπροσπάθησα νὰ δείξω ὅτι δὲν ἔδιδα σπουδαίαν σημασίαν εἰς τὸ πρᾶγμα. Μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθε καὶ ὁ Περικλῆς καὶ ἀμφότεροι ἠγωνίσθημεν νὰ τὸν πείσωμεν ὅτι ἔπαθεν ὀπτικὴν ἀπάτην καὶ διηγήθημεν διάφορα ἀνάλογα γεγονότα. 'Αντὶ νὰ ταραχθῇ τόσον, ἔπρεπε νὰ γελᾷ, ὅπως γελῶμεν μετὰ κακὸν ὄνειρον. Ἦτο καὶ αὐτὸ ὄνειρον, τὸ ὁποῖον εἶδε ξυπνητός. Τοῦ ἐνθύμισα δὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μοῦ ἔλεγε πρὸ ἡμερῶν.

— Δὲν ἐφοβεῖσο μήπως δῇς κανένα φάντασμα εἰς τὸ χαγιάτι; Ἡ ἰδέα αὐτὴ τόσην ζωὴν ἔλαβε βαθμηδὸν εἰς τὴν φαντασίαν σου, ὥστε ἔπαθες αὐθυποβολὴν καὶ εἶδες ὅ,τι ἐπερίμενες νὰ δῇς.

— Ἤθελα νὰ ἤσουν εἰς τὴν θέσιν μου, εἶπε σείων τὴν κεφαλήν, νὰ δῶ ἂν θὰ ἔκρινες ἔτσι τὰ πράγματα. Αὐτὸ ποῦ εἶδα ἐγώ...ἦτο πραγματικόν!

— Δηλαδὴ γυναῖκα; Δὲν σ' ἤξερα τόσο μισογύνην, εἶπα προσπαθήσας νὰ γελάσω.

— Ὄχι, ἦτο φάντασμα, ἀπήντησε καὶ ἔκυψε τὴν κεφαλὴν μὲ ἀποκαρτέρησιν.

— Καὶ δὲν ντρέπεσαι ἐσὺ μορφωμένος ἄνθρωπος νὰ πιστεύῃς φαντάσματα;

— Κἐγὼ δὲν τὰ ἐπίστευα, ἀλλ' ἀπόψε εἶμαι τόσον βέβαιος ὅσον ὅτι ὑπάρχω.

'Επὶ πολὺ ἐπροσπαθήσαμεν νὰ τὸν μεταπείσωμεν, νὰ διασκεδάσωμεν τοὺς φόβους του, ἀλλά, καίτοι δὲν ἀντέλεγε πλέον, ἐφαίνετο ἐπιμένων εἰς τὴν πεποίθησίν του. Μετ' ὀλίγον ὁ Περικλῆς ἔφυγεν, ἐγὼ δὲ ὡμίλησα περὶ τῆς νέας μας κατοικίας. 'Επὶ τέλους καὶ φάντασμα ἂν ἦτο, δὲν θὰ μᾶς παρηκολούθει εἰς τὸ νέον σπίτι, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς κεντρικὴν καὶ πολυθόρυβον συνοικίαν. Θὰ μετακομισθῶμεν μάλιστα ἀπὸ αὔριον.

— Ξέρεις πῶς εἶμαι; μοῦ εἶπεν ἔξαφνα. Κατάκοπος, λιανισμένος, σὰν νὰ μὲ δεῖραν· ὅλα μου τὰ μέλη πονοῦν.

— Εἶναι ἀπὸ τὴν μεγάλην ἔντασιν τῶν νεύρων. Γι' αὐτὸ νὰ πέσῃς ν' ἀναπαυθῇς.

— Δὲν κάθεσαι λίγο ἀκόμη; μοῦ εἶπεν ἱκετευτικῶς ὅταν μὲ εἶδεν ἐγειρόμενον.

— Εἶνε τρεῖς ἡ ὥρα... Ἔπειτα πρέπει ν' ἀναπαυθῇς. Μὴ μοῦ πῇς ὅτι φοβᾶσαι ἀκόμα, γιατί... θὰ γελάσω. Δὲν ντρέπεσαι σὺ ἄνθρωπος ποῦ πολέμησες νὰ φοβᾶσαι σκιές;

— Ἡ σκιές, εἶπεν, ἡ σκιὲς... εἶνε ἀσυγκρίτως φοβερώτερες ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἐγὼ τὴν πραγματικότητα δὲν φοβήθηκα ποτέ.

— Εἶσαι παιδί, τοῦ εἶπα ἐπὶ τέλους· εἴτε ἐδῶ εἶμαι, εἴτε στὴν κάμαρά μου, τὸ ἴδιο εἶναι· ἕνας τοῖχος μᾶς χωρίζει. Καλὴ νύκτα!

Καὶ μουρμουρίζων ἕνα τραγοῦδι εὔθυμον ἐξῆλθα, ἐνῷ ἐκεῖνος ἔκλειεν αὐτοστιγμεὶ τὴν θύραν κατόπιν μου.

Πρὸ ὀλίγων λεπτῶν εἶχα κατακλιθῆ, ὅτε τὸν ἀκούω ἔξαφνα νὰ φωνάζῃ φοβερά:

— Γεώργη! Γεώργη!... ἦρθε!

Ἐπετάχθηκα ἀπὸ τὴν κλίνην, ἐνῷ δὲ ἔφθανα εἰς τὴν θύραν μου, ἀκούω μίαν πιστολιάν, καὶ ἔπειτα δευτέραν καὶ τρίτην εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ παροίκου μου, ὅστις συγχρόνως ἐκραύγαζε:

— Γεώργη! Περικλῆ! Δι' ὄνομα Θεοῦ!

— Ἐδῶ εἶμαι! ἔρχομαι, Κώστα! Τί ἔχεις; ἐφώναξα κ' ἔσπευσα πρὸς τὴν θύραν τοῦ δωματίου του. Ἀλλὰ νέος πυροβολισμὸς ἐβρόντησε καὶ ἡ σφαῖρα διατρυπήσασα τὸ θυρόφυλλον ἐκράτησεν εἰς τὸν διάδρομον. Φοβηθεὶς ὠπισθοδρόμησα.

— Μὴ πυροβολῇς, θὰ μὲ σκοτώσῃς, τοῦ ἐφώναξα. Ἔλα ἄνοιξε.

Ἐπάνω εἰς αὐτὰ καταφθάνει ὁ Περικλῆς, ἀλλὰ πρὶν προφθάσωμεν ν' ἀνταλλάξωμεν λέξιν, ἀκούομεν νέαν φοβερὰν κραυγήν, θόρυβον ἐπίπλων ἀνατρεπομένων καὶ ἔπειτα δοῦπον βαρὺν εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς οἰκίας.

— Κὺρ Κώστα, ἐδῶ εἴμεθα, ἔλα ἄνοιξε, εἶπεν ὁ Περικλῆς.

— Ἔλα ἄνοιξε, ἐπανέλαβα καὶ ἐγώ.

Ἀλλ' εἰς τὸ δωμάτιον τώρα ἦτο σιγὴ τελεία. Καὶ ἐστρεφόμην πρὸς τὸν Περικλῆν διαπορῶν, ὅτε ἡ νοικοκυρὰ ἐφώναξεν ἐκ τῆς αὐλῆς:

— Τρέξατε κάτω. Ἐγκρεμίστηκε ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ὦ Χριστέ μου! Χριστέ μου! Τί μυστήρια εἶν' αὐτὰ ἀπόψε;

Ἐτρέξαμεν κάτω κ' εὑρήκαμεν ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου συντετριμμένον καὶ ἐκπνέοντα τὸν δυστυχῆ νέον.

Η ΚΑΚΙΑ ΜΑΣ

Ἐκείνη ἦτο κόρη τοῦ ἀφέντη τοῦ κτήματος καὶ ἐγὼ υἱὸς ἑνὸς τῶν γεωργῶν, ἑνὸς τῶν ὑπηρετῶν τοῦ κτήματος. Μεγάλη ἡ μεταξύ μας ἀπόστασις, ἀλλὰ τὴν ἐξεμηδένιζεν ἡ ἡλικία μας ἢ μᾶλλον ἡ ἡλικία της.

Ἐγνωριζόμεθα ἀπὸ μικρά. Ὅταν ἤρχοντο εἰς τὸ κτῆμα, ἔτρεχε καὶ μ' εὕρισκε, μόλις ἔφθανε, διὰ νὰ παίζωμεν, δεικνύουσα πρὸς ἐμὲ ἰδιαιτέραν προτίμησιν μεταξὺ τῶν κορασίων καὶ τῶν παιδίων τοῦ χωρίου. Καὶ ἐρρίπτετο εἰς τὸν τράχηλόν μου καὶ μὲ κατεφίλει, καὶ μ' ἐθώπευε μὲ τ' ἁβρά της χεράκια, ὡς ἀδελφόν. Ἐγὼ δὲ ᾐσθανόμην τὴν παιδικήν μου καρδίαν κατανυσσομένην ὑπὸ ἀνεκφράστου συγκινήσεως καὶ ὑπερηφανείας, διότι, καίτοι μικρὸς τὴν ἡλικίαν, εἶχα συναίσθησιν τῆς ἀποστάσεως ἡ ὁποία μᾶς ἐχώριζε. Μ6λον ὅτι δὲ μ' εὐχαρίστουν αἱ θωπεῖαι τῆς μικρᾶς ἀρχοντοπούλας καὶ μ' ἐπλήρου ὑπερηφανείας ἡ φιλία της, συνεστελλόμην καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ τῆς ἀποδώσω τὰς θωπείας της. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἐπροθυμοποιούμην νὰ τῆς γίνωμαι εὐχάριστος καὶ τὴν ἐβοήθουν, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἐσήκωνα διὰ νὰ περνᾷ τὰ δύσβατα μέρη, ἀνερριχώμην εἰς τοὺς βράχους διὰ νὰ κόψω ὡραῖον ἄνθος καὶ τῆς τὸ προσφέρω, συνελάμβανα πεταλοῦδες τῶν ὁποίων τὸ ποικίλον πτέρωμα τῆς ἐκίνει τὸν θαυμασμόν, ἐπεδίωκα εὐκαιρίας διὰ νὰ γίνωμαι ὁ μικρός της ἀφωσιωμένος. Καὶ ἐπλανώμεθα καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν εἰς τοὺς ἀγρούς, τρέχοντες, γελῶντες, παίζοντες μὲ τὴν ἠχὼ τῶν κλάδων.

Ἀλλ' ἡμέραν τινά, ἐνῷ ἐπεστρέφαμεν ἐκ τῆς ἐκδρομῆς μας,

συνηντήσαμεν πλησίον τῆς ἐπαύλεως τοὺς γονεῖς της, οἱ ὁποῖοι ἐφάνησαν μεγάλως δυσαρεστηθέντες.

— Δὲν σοῦπα, Κάκια, νὰ μὴ πηγαίνῃς μ' αὐτὸν πουθενά; εἶπεν ὁ πατὴρ σύνοφρυς. Ἀγόρι εἶσαι σὺ νὰ τρέχῃς μὲ τἀγόρια;

— Καὶ δὲν 'ντρέπεσαι, προσέθηκεν ἡ κυρία, νὰ πηγαίνῃς μ' αὐτὸ τὸ χωριατόπαιδο, τὸν ὑπηρέτη σου;

Οἱ λόγοι οὗτοι μ' ἐπλήγωσαν κατάκαρδα καὶ δάκρυα πικρά, δάκρυα πληβείου πρὸς τὸν ὁποῖον ρίπτουν κατάμουτρα τὴν εὐτέλειαν τῆς καταγωγῆς του, ἐπλήρωσαν τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ἀλλ' ἡ Κάκια ἔδραμε πλησίον μου, ὡς διὰ νὰ μὲ προστατεύσῃ, καὶ μὲ χάριεν χόλιασμα εἶπε πρὸς τοὺς γονεῖς της:

— Ἐγὼ μὲ τὸ Μῆτσο θέλω νὰ παίζω... ὁ Μῆτσος εἶνε καλός, δὲν εἶνε χωριατόπαιδο... Κι' ἂν μ' ἐμποδίσετε νὰ παίζω μαζῆ του, θἀρρωστήσω!

Ἡ Κάκια ἔθιξε τὴν εὐαίσθητον χορδὴν τῶν γονέων της, γνωρίζουσα πόσον ἔτρεμαν, ὁσάκις ἠσθένει. Τῳόντι δὲ οἱ γονεῖς της, πρὸς οὓς οἱ ἰατροὶ εἶχαν συστήσει νὰ τὴν ἀφήνωσι νὰ μένῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον εἰς τὸ ὕπαιθρον, διότι ἦτο ὀλίγον φιλάσθενος, δὲν ἐπέμειναν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν.

Ἡ πικρία ὅμως, τὴν ὁποίαν ἐνεστάλαξεν εἰς τὴν παιδικήν μου καρδίαν τὸ ἐπεισόδιον ἐκεῖνο, ἐξητμίσθη ταχέως ὑπὸ τὰς θωπείας τῆς Κάκιας καὶ ταχέως ἐπανεῦρον τὴν ἀμεριμνησίαν τῆς ἡλικίας μου.

Τὰ ἔτη παρήρχοντο καὶ μετὰ τῆς ἡλικίας ηὔξανεν ἡ ζωηρότης τῆς μικρᾶς μου φίλης. Ὁ βίος τὸν ὁποῖον διῆγε καθ' ἕκαστον θέρος εἰς τὴν ἐξοχὴν τὴν μετεμόρφωνεν εἰς εὔρωστον καὶ ροδοκόκκινον κοράσιον. Ἐπήδα ὡς ἐρίφιον, ἀνερριχᾶτο εἰς τὰ δένδρα ἢ εἰς τοὺς ὤμους μου διὰ νὰ κόπτῃ ὀπώρας ἢ ἄνθη, ἐπετροβόλει, ἀεικίνητος, γελαστή, θορυβοποιός, θεότρελλη, ἀλλὰ πάντοτε χαριτωμένη, πάντοτε πλήρης ἀγάπης πρὸς τὸν Μῆτσόν της, ὡς μὲ ἀπεκάλει.

Καὶ ἐγὼ τὴν ἐλάτρευα. Δὲν λέγω ὑπερβολήν· τὴν ἐλάτρευα καὶ ἀπὸ συναίσθησιν τοῦ μεγέθους τῆς συγκαταβάσεώς της, κατα-

δεχομένης νὰ θεωρῇ ὡς ἀδελφὸν ἐμὲ τὸν χωρικόν, τὸν ὑπηρέτην της.

Ἤμουν μεγαλείτερος αὐτῆς κατὰ δύο ἔτη. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ Κάκια ὑπερέβη τὸ δωδέκατον ἔτος καὶ ἐγὼ τὸ δέκατον τέταρτον, ἡ αὐτὴ ἄδολος ἀγάπη μᾶς συνέδεεν. Ἐγὼ εἶχα ἀρχίσει νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ κτήματος, ἐνίοτε δὲ ἐπετήρουν καὶ μικρὸν ποίμνιον ἐξ αἰγῶν καὶ προβάτων. Ἀλλ' ὅπου καὶ ἂν ἤμουν μ' εὕρισκεν ἡ καλή μου Κάκια καὶ μὲ παρελάμβανε σύντροφον εἰς τὰς ἐκδρομάς της. Καὶ ἐγὼ ὅμως ᾐσθανόμην ὅτι δὲν ἠδυνάμην πλέον νὰ ζήσω χωρὶς νὰ τὴν βλέπω, χωρὶς ν' ἀκούω τὴν εὔθυμον καὶ γλυκεῖαν φωνήν της νὰ μὲ ἀποκαλῇ «Μῆτσό μου». Καὶ ὅταν κατὰ τὸ φθινόπωρον ἀνεχώρησε κατελήφθην ὑπὸ μελαγχολίας ἀπεριγράπτου. Ὁ χειμὼν ἐκεῖνος ὑπῆρξε δι' ἐμὲ μαρτύριον φοβερὸν καὶ νομίζω ὅτι, ἐὰν δὲν μὲ ὑπεστήριζεν ἡ ἐλπὶς ὅτι θὰ τὴν ἐπανέβλεπα, ἴσως θ' ἀπέθνησκα. Μαντεύετε ἑπομένως τὴν χαράν μου ὅταν τὴν ἐπανεῖδα κατὰ τὸ ἔαρ.

— Κάκια μου, τῆς εἶπα μὲ φωνὴν τρέμουσαν, ἂν ἔκανα ἀκόμη δέκα μέρες νὰ σὲ 'δῶ, δὲν θὰ μ' εὕρισκες ζωντανό.

Καὶ οἱ ὀφθαλμοί μου ἐβούρκωσαν.

Ἡ Κάκια ἔλαβεν ἦθος σοβαρὸν καὶ μὲ ἠτένισε μὲ ὀξὺ ἐταστικὸν βλέμμα τελείας γυναικός, ἐννοησάσης τοὺς λόγους μου περισσότερον ἀφ' ὅσον ἐγὼ τοὺς ἐνόουν. Ἔπειτα ἐγέλασε καὶ μοῦ εἶπε, προσβλέπουσά με ἀτενῶς:

— Μ' ἀγαπᾷς λοιπὸν πολύ, πολύ;

— Ναί, σ' ἀγαπῶ πολύ . . . ὅσο δὲν ἀγαπῶ κανένα . . . δὲν μπορῶ νὰ σοῦ 'πῶ πόσο!

— Ἀνόητε! μοῦ εἶπε μὲ θελκτικὸν μειδίαμα καὶ μοῦ ἔδωκεν ἐλαφρὸν ῥάπισμα.

Ἐγὼ ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου ἐκείνου δὲν ἐνόησα παρὰ μόνον ὅτι ἡ πρὸς τὴν Κάκιαν ἀγάπη μου ηὔξανε καὶ ὅτι ἡ Κάκια ἦτον ἀπαραίτητος εἰς τὴν ζωήν μου. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ πρὸς τὴν Κάκιαν ἀγάπη μου εἶχεν ἀλλοιωθῆ, εἶχε χάσει πολὺ ἐκ τῆς πρώτης ἀθῳότητος, ἀντ' αὐτῆς δὲ εἶχε προσλάβει μίαν περιπάθειαν φλο-

γεράν. Καὶ τώρα ὑπὸ τὰς θωπείας αὐτῆς ἐσκίρτων ὡς ἠλεκτριζόμενος καὶ φρικίασις ἀμυθήτου ἡδύτητος διέτρεχε τὰ νεῦρά μου.

Ἀλλὰ τὸ θέρος παρήρχετο καὶ μετὰ θλίψεως ἔβλεπα ὅτι ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς καθ' ὃν θὰ ἐχωριζόμεθα. Ὑπὸ τῶν θλιβερῶν δὲ τούτων διαλογισμῶν κατεχόμενος, ἐκαθήμην μίαν φθινοπωρινὴν ἡμέραν εἰς τὸ ἄκρον μικροῦ ἄλσους, ὅτε αἴφνης δύο μικραὶ χεῖρες ἐτέθησαν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν μου.

— Ἂν νοιώσῃς! μοῦ εἶπε φωνή, τὴν ὁποίαν συνώδευεν ὁ κρυστάλλινος γέλως τῆς Κάκιας.

— Κι' ἂν νοιώσω, τί μοῦ δίδεις;

— Ἕνα... φιλάκι.

Ἐγερθεὶς διὰ μιᾶς τὴν ἐνηγκαλίσθην καὶ ἐκόλλησα τὰ χείλη μου ἐπὶ τῶν χειλέων της.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν στιγμιαίαν αὐτὴν παραφοράν, κατελήφθημεν ἀμφότεροι ὑπὸ ἀμηχανίας καὶ ἐπὶ πολὺ ἐμείναμεν ἄφωνοι. Ἡ Κάκια ἔγεινε περιπόρφυρος καὶ ἔτιλλε τὰ πέταλα τοῦ ῥόδου, τὸ ὁποῖον ἐκράτει, ἐν ἀμηχανίᾳ. Ἀγνοῶ δὲ πῶς μόνον τὴν στιγμὴν ἐκείνην παρετήρησα ὅτι εἶχε πλέον ἀναπτυχθῇ εἰς τελείαν κόρην, ἀποκτήσασα ὅλην τὴν χάριν τῆς ἥβης, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀναστήματος καὶ τὴν θελκτικὴν τοῦ στήθους καμπύλωσιν.

Ἀλλὰ κατόπιν ἐπανεύρομεν τὴν ἀφελῆ μας οἰκειότητα καὶ μὲ τὴν συνήθη ἀμεριμνησίαν ἠρχίσαμεν νὰ διατρέχωμεν τοὺς ἀγρούς. Ὅταν δ' ἐφθάσαμεν ὑπὸ μίαν γηραιὰν καρυάν, ἡ Κάκια σταματήσασα καὶ δεικνύουσα αἰώραν δεμένην εἰς πλάγιον κλάδον τῆς καρυᾶς, μοῦ εἶπε, σκιρτῶσα ἐκ χαρᾶς:

— Τί ὡραῖα! νὰ μιὰ κούνια! Νἀνέβω νὰ μὲ κουνήσῃς;

Τὴν ἐβοήθησα καὶ ἀνέβη εἰς τὴν αἰώραν. Ἐνῷ δὲ τὴν ἀνύψωνα, τὰ χείλη μας ἦλθον εἰς ἐπαφὴν καὶ ἡνώθησαν εἰς ἓν ταχὺ φίλημα. Ἀφοῦ δ' ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς αἰώρας, ἔλαβα τὸ σχοινίον καὶ τοῦ ἔδωκα ἰσχυρὰν ὤθησιν. Καὶ ἡ Κάκια ἤρχισε νὰ διαγράφῃ μακρὰ ἡμικύκλια εἰς τὸν ἀέρα, εἰς τὸν ὁποῖον διέχυνε τὰ κρύσταλλα τοῦ δροσεροῦ της γέλωτος καὶ ὅπως ἐφέρετο ἐσχημάτιζεν ὡς

γραμμὴν διάττοντος, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαμπεν ἡ χάρις τῆς δροσερᾶς της νεότητος. Καὶ ἐνῷ διήρχετο ὡς μετάρσιος μουσική, μοῦ ἔρριπτε βλέμματα τόσον γοητευτικά, ὥστε ἐμέθυα ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἐπὶ τέλους δὲ ἔδωκα εἰς τὸ σχοινίον τόσῳ ἰσχυρὰν ὤθησιν, ὥστε ἡ αἰώρα ἔχασε τὴν κανονικήν της τροχιὰν καὶ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν ἤρχετο οὕτως ὥστε οἱ πόδες τῆς κόρης, προτεταμένοι ὅπως ἦσαν, διηθύνοντο κατὰ τοῦ στήθους μου καὶ θὰ μὲ ἀνέτρεπεν, ἂν ἡ καλὴ Κάκια δὲν ἐλάμβανε τὴν πρόνοιαν νὰ τοὺς διαστείλῃ. Οὕτω δὲ ἡ κεφαλή μου ἐνέπεσεν εἰς τὸν στρόβιλον τῶν μεσοφορίων . . . καὶ ἀμφότεροι ἐκ τῆς συγκρούσεως ἐπέσαμεν ἐπὶ τῆς παχείας χλόης, ἀγκαλιασμένοι καὶ συμπεπλεγμένοι· Καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι τί συνέβη κατόπιν. Τοῦτο μόνον παραμένει εἰς τὴν μνήμην μου, ὅτι ἡ Κάκια ἔφυγεν αἰφνιδίως καὶ ὅτι δὲν τὴν ἐπανεῖδα, διότι τὴν ἐπιοῦσαν ἀνεχώρησαν εἰς Ἀθήνας.

Παρῆλθον τρία ὁλόκληρα ἔτη κατὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἐπανῆλθεν ἡ Κάκια εἰς τὴν ἔπαυλιν. Δὲν δύναμαι νὰ διηγηθῶ τί ὑπέφερα κατὰ τὰ τρία ἐκεῖνα ἔτη, διότι εἶνε ἀνεκδιήγητα. Τί ἀπέγεινεν ἡ Κάκια; διατί δὲν ἤρχετο εἰς τὸ κτῆμα; Δὲν ἠδυνάμην νὰ μάθω τίποτε ἀκριβές. Οἱ μὲν ἔλεγαν ὅτι ἐταξείδευε μετὰ τῶν γονέων της κατὰ θέρος εἰς τὴν Εὐρώπην, ἄλλοι δὲ ὅτι οἱ γονεῖς της ἡτοιμάζοντο νὰ τὴν ὑπανδρεύουν, κατὰ δὲ τὸ τρίτον ἔτος μάλιστα ἔμαθα ὅτι εἶχεν ἤδη ἀρραβωνισθῇ μετά τινος νέου πλουσίου.

Ἐγὼ εἶχα γείνει ὁριστικῶς ὁ ποιμὴν τῆς ἐπαύλεως καὶ διηρχόμην τὰς ἡμέρας μου κατάμονος εἰς τὰ λαγκάδια καὶ τὰ βουνά, ὅπου πάντοτε ἐσυλλογιζόμην τὴν καλήν, τὴν ὡραίαν μας Κάκιαν. Ἡ ἰδέα ὅτι ἠρραβωνίσθη, ὅτι θὰ ὑπανδρεύετο δὲν μὲ ἐπλήγωνε πολύ, διότι τὸ πρᾶγμα μοῦ ἐφαίνετο φυσικόν, τὸ ἐπερίμενα. Μίαν ἡμέραν θὰ ὑπανδρεύετο, καὶ ὁ σύζυγος τὸν ὁποῖον θὰ τῆς ἐξέλεγαν οἱ γονεῖς της ἢ καὶ ἡ ἰδία δὲν θὰ ἦτο βεβαίως χωρικὸς καὶ πτωχός, ὡς ἐγώ, ἀλλὰ πλούσιος καὶ μορφωμένος, ὡς αὐτή. Ἀλλ' ἐφοβούμην ὅτι θὰ μ' ἐλησμόνει, ὅτι δὲν θὰ τὴν ἐπανέβλεπα πλέον συχνὰ

ὡς πρίν, ὅτι δὲν θὰ μ' ἔλεγε πλέον μὲ τὴν γλυκεῖαν φωνήν της: «Μῆτσό μου».

Ἤμουν πλέον ἀπηλπισμένος, ὅτε κατὰ τὸν μῆνα Ἰούλιον ἔμαθα μετ' ἀνεκφράστου χαρᾶς ὅτι ἦλθεν ἡ Κάκια. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐπέστρεφα ἐκ τῶν ἀγρῶν· καὶ ἐνῷ ἐπλησίαζα εἰς τὴν ἔπαυλιν εἶδα τὴν Κάκιαν ἐξερχομένην, ἀλλ' οὐχὶ μόνην ὡς ἄλλοτε· ἐστηρίζετο εἰς τὸν βραχίονα ἑνὸς νέου ξανθοῦ, λίαν λεπτοφυοῦς καὶ ὠχροῦ, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο ὡς πρὸ ὀλίγου ἀναρρώσσας ἐκ μακρᾶς ἀσθενείας. Ἐσκίρτησα ἐκ χαρᾶς καὶ ἔσπευσα τὸ βῆμα, ἕτοιμος νὰ τὴν φωνάξω: Κάκια μου!

Ἀλλ' ἡ Κάκια μας δὲν ἦτο πλέον ἡ ἰδία· εἶχε γείνει μεγάλη καὶ σοβαρὰ κυρία καὶ δι' ἑνὸς βλέμματος παγεροῦ μὲ ἐμαρμάρωσεν εἰς ἀπόστασιν.

— Εἶνε ὁ τσοπάνος μας, εἶπε πρὸς τὸν νεανίαν ὁ ὁποῖος τὴν συνώδευε.

Καὶ ἀφοῦ ἀπεμακρύνθησαν ὀλίγα βήματα, τοῦ εἶπε κάτι τι ἄλλο εἰς τὸ οὖς, γελῶσα βεβιασμένον γέλωτα. Ὁ δὲ νέος ἐστράφη καὶ ἀφοῦ μὲ παρετήρησεν ἐπὶ στιγμὴν μετὰ περιφρονητικῆς ἐκπλήξεως, ἐγέλασε καὶ αὐτός. Ἐγὼ εἶχα ἴσως μεγαλείτερον δικαίωμα νὰ γελάσω· ἀλλ' ἀντὶ νὰ γελάσω ἔκλαυσα καὶ κλαίω ἀκόμη.

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

3

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΦΕΞΗ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Καὶ ἄλλα διάφορα διηγήματα

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ
1916

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ

Ἐκδιδομένη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δρος Ἰ. ΖΕΡΒΟΥ

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ

‖ 100 Δραχμῶν βιβλία ἀγοράζετε πληρώνοντες αὐτὰ ἀνὰ 5 Δραχμὰς κατὰ μῆνα ‖

G. d'Annunzio
Ὄνειρον ἐαρινῆς πρωίας (ἔκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου). . . 0.60

Ed. de Amicis
Σκηναὶ τοῦ στρατιωτικοῦ βίου. 2.—

Σ. Βασιλειάδου
Ἀττικαὶ νύκτες . . . . 6.—

Ἀρ. Βαλαωρίτου
Ἔργα. (ἔκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου). . . . . 5.—

Γ. Βιζυηνοῦ
Τὸ ἁμάρτημα τῆς μητρός μου . 3.—

G. Chantepleure
Τὰ Ἰωάννινα πολιορκημένα . . 3.—

W. Gœthe *(Γκαῖτε)*
Φάουστ. Μετ. Μ. Αὐγέρη . . 4.—
Βέρθερος. (ἔκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου) . . . . . . 2.—

Εἰρ. Π. Δημητρακοπούλου
Ἡ Υἱοθετημένη. Μυθιστόρημα. 3.—

H. Van Dyke
Διηγήματα. Μετ. Α. Μαρπουτσόγλου. 2.50

Emerson
Λόγια τοῦ κόσμου. Μετάφρασις Θ. Χ. Φλωρᾶ. . . . . 3.—

H. Eckermann
Συνομιλίαι Ἔκκερμαν μὲ τὸν Γκαῖτε. Μετ. Ν. Καζαντζάκη. 3.—

Ἐπικτήτου
Ἐγχειρίδιον. Μετ. Α. Καμπάνη. 0.80

Ἀρ. Ἐφταλιώτη
Νησιώτικες ἱστορίες. . . . 3.—

G. Flaubert
Ὁ πειρασμὸς τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου. Μετ. Κ. Βάρναλη . . . 3.—

Ἰω. Ζερβοῦ
Μῦθοι τῆς Ζωῆς. . . . . 3.—
Ἱστορία τῆς Ἰδέας. Γαβατάμας—Ἀστάρης . . . . . 4.—

E. Zola
Ἡ Ταβέρνα. Μετ. Χ. Νεοκλέους. (ἔκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου) . 4.50
Ἡ Γῆ. Μετ. Μπ. Ἀννίνου. (ἔκδ. ἐπὶ κοινοῦ χάρτου) . . . 4.50

Λουκίας Ζαδὲ
Ὅταν ἤμουν στὸν πόλεμο . . 1.50

Γ. Ζαλοκώστα
Τὰ ἅπαντα (ἔκδ. ἐπὶ κοιν. χάρτου). 3.50

Θεοφράστου
Χαρακτῆρες. Μετ. Μ. Σιγούρου. 1.—

Θεοκρίτου
Εἰδύλλια. Μετ. Ἰω. Πολέμη. . 2.—

V. Hugo
Φιλοσοφία καὶ Φιλολογία. Μετ. Γερ. Βουτσινᾶ 2.50

H. Ibsen *(Ἴψεν)*
Οἱ βρυκόλακες. (ἔκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου) . . . . . 1.—
Τὸ σπίτι τῆς κούκλας. (ἔκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου) . . . 1.40

Ν. Καρβούνη
Ὁ πόλεμος Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας 4.—

Ἰ. Κονδυλάκη
Ὁ Πατούχας . . . . . 3.—

Διον. Κοκκίνου
Γρίμποβο, Μπιζάνι, Γιάννενα. . 3.—

Ἀνδρ. Κάλβου
Ἡ Λύρα. . . . . . . 2.—

P. Calderon
Ὁ Ἀλκάδης τῆς Θαλαμέας. (ἔκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου) . . 1.—
Τὸ στοιχειό. (ἐπὶ κοινοῦ χάρτου). 1.—

Δ. Καμπούρογλου
Ἀναδρομάρης . . . . . . 3.—
Θρύψαλα . . . . 2.—

Λουκιανοῦ
Ἅπαντα. Τόμ. 6. Μετ. Ἰω. Κονδυλάκη . . . . 18.—

G. Leopardi
Ἠθικὰ ἔργα. Μετ. Α. Καμπάνη. 3.—

Μ. Λιδωρίκη
Πολεμικαὶ ἐντυπώσεις εὐζώνου. 3.—

M. Maeterlincq *(Μέτερλινγκ)*
Ὁ θησαυρὸς τῶν ταπεινῶν. Μετ. Ν. Καζαντζάκη. . . . . 3.—

Μουσαίου
Ἡρὼ καὶ Λέανδρος. Μετάφρασις Σίμου Μενάρδου. . . . 0.70

Molière *(Μολιέρου)*
Τὰ ἐρωτικὰ πείσματα. Μετ. Ν. Ποριώτη. 1.50
Ταρτοῦφος. Μετ. Ἰω. Σχυλίτση (ἔκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου . 1.20
Ἀγαθόπουλος ὁ Ξηροχωρίτης. (ἔκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου). 0.80
Ἀρχοντοχωριάτης. (ἔκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου) . . . . 1.—

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ

Ἐκδιδομένη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δρος Ἰ. ΖΕΡΒΟΥ

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ

Σ. Μελᾶ

Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο. Δρᾶμα. 1.50
Πολεμικαὶ σελίδες, ἀπὸ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1912. 5.—

Π. Νιρβάνα

Ἡ βοσκοποῦλα μὲ τὰ μαργαριτάρια. 2.—

Fr. Nietzsche (Νίτσε)

Ἡ γέννησις τῆς τραγῳδίας. Μετ. Ν. Καζαντζάκη . . . . 3.—
Ὁ Ζαρατούστρας. Μετ. Ν Καζαντζάκη 4.50
Γνῶμαι καὶ περικοπαί. Μτ. Ι. Ζερβοῦ. 3.—

Γρ. Ξενοπούλου

Στέλλα Βιολάντη . . . 3.—
Ὁ κακὸς δρόμος, κι' ἄλλα καινούργια διηγήματα . . 3.—

Κ. Παλαμᾶ

Τὰ Πρῶτα Κριτικὰ . . . 3.50
Οἱ Καημοὶ τῆς Λιμνοθάλασσας καὶ τὰ Σατυρικὰ Γυμνάσματα. 2.—

Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη

Ἡ Γυφτοποῦλα . . . . 4.—
Ἡ Φόνισσα . . . . . 3.—
Αἱ Μάγισσες. . . . . 3.—
Πασχαλινὰ διηγήματα . . . 1.—
Χριστουγεννιάτικα διηγήματα . 1.—
Πρωτοχρονιάτικα διηγήματα . 1.—
Ὁ Πεντάρφανος. . . . 3.—
Τα ρόδιν' ἀκρογιάλια . . . 2.50
Ἡ χαλασμένη. . . . 2.50
Ἡ νοσταλγὸς . . . . 2.—
Τὰ Χριστούγεννα τοῦ τεμπέλη . 3.—
Τὰ ἅπαντα . . . . . . Δραχ. 26.—

René Pyaux

Ἡ δυστυχισμένη Ἤπειρος. . 2.—

Edgar Poe

Ἱστορίες ἀλλόκοτες. Μετάφρασις Ν. Σπανδωνῆ . . . . 3.—

Π. Ροδοκανάκη

Τὸ Βυσσινὶ Τριαντάφυλλο. . 2.—

Ernest Renan

Οἱ Ἀπόστολοι. Μετ. Μπάμπη Ἀννίνου . . . . . 5.—
Βίος τοῦ Ἰησοῦ. Μετάφρασις Ἀ. Καμπάνη . . . .
Ὁ Ἀντίχριστος. Μετάφρ. Ἠλ. Οἰκονομοπούλου . . . 3.—

Ἐμμ. Ροΐδου

Συριανὰ διηγήματα . . . 3.—
Διηγήματα . . . . . 3.—
Κριτικαὶ μελέται. . . . 3.—
Εἴδωλα . . . . . . 4.—
Μελέται φιλολογικαί, καλλιτεχνικαί, φιλοσοφικαί. . . 4.—
Πάρεργα καὶ παραλειπόμενα . 4.—
Τὸ πνεῦμα τοῦ Ροΐδου. . . 3.—
Τὰ ἅπαντα . . . . . . Δραχ. 24.—

Jean Richepin

Ἱσπανικὰ παραμύθια. Μετ. Ν. Πωριώτη . . . . 3.—

Σιεγκίεβιτς

Quo vadis? *(Ποῦ ὑπάγεις;)* . 5.—

Σαιξπήρου

Κοριολανός. Μετ. Μ. Δαμιράλη. 2.—
Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα. Μετ. Μ. Δαμιράλη . . . . 2.—

Δ. Σολωμοῦ

Τὰ Ἔργα. (ἔκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου) 2.50

A. Schopenhauer

Συγγραφεῖς καὶ ὕφος. Μετ. Α. Ζάρκου . . . . . 3.—

H. Taine

Φιλοσοφία τῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι. Μετ. Ἀ. Ἀγαθονίκου . . 2.50
Φιλοσοφία τῆς τέχνης ἐν Ἰταλίᾳ. Μετ. Ἀ. Ἀγαθονίκου. . . 2.50

L. Tolstoï

Ἡ Ἀναγέννησις. Μετ. Σ. Φραγκοπούλου. 2.50
Ἡ Νέα ζωή. Μετ. Σ. Φραγκοπούλου 2.50
Σονάτα Κρόϋτζερ. Μετ. Σ. Φραγκοπούλου . . . . . 2.—
Ἡ Ἀνάστασις. Μετάφρ. Ἠλ. Οἰκονομοπούλου . . . 3.—

Γ. Τσοκοπούλου

Ἡ Θεατρίνα . . . . 3.—

I. Turghenieff

Τὸ ξένο ψωμί. (ἔκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου) . . . . 1.—

Δ. Ταγκοπούλου

Σκόρπιες μολυβιές . . . 2.—

Κ. Χρηστομάνου

Ἡ Κερένια κούκλα . . . 3.—

|| 200 Δραχμῶν βιβλία ἀγοράζετε πληρώνοντες αὐτὰ ἀνὰ 10 Δραχμὰς κατὰ μῆνα ||

Τιμᾶται δραχ. 3

